

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

TÜRKÇE EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

H. SALİH ZENGİN'İN ESERLERİNDE KÖK DEĞERLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa ŞAHİN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yaşar ŞİMŞEK

TOKAT - 2023

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Dr. Öğr. Üyesi Yaşar ŞİMŞEK danışmanlığında hazırlamış olduğum “H. Salih Zengin’in Eserlerinde Kök Değerler” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

02/05/2023

Mustafa ŞAHİN

TEŞEKKÜR

Eğitim, ömür boyu süren bir serüvendir. Bu serüvende insan kendi kimliğini inşa etme ve kendini gerçekleştirme yolunda ailesinden, dostlarından, onu eğiten öğretmenlerinden kendi değerleri ve ihtiyaçları ölçüsünde istifade eder. Bu anlamda tezimi hazırlarken maddi ve manevi desteklerini gördüğüm, rehberliğinde değişip geliştiğim kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Şimşek'e desteklerinden ötürü teşekkür ediyorum. Lisansüstü eğitim hayatımda bana öğrettikleri ve katkılarından dolayı değerli hocam Doç. Dr. İzzet Şeref'e, fikirleri ve desteğiyle bana farklı bakış açıları kazandıran saygıdeğer hocam Doç. Dr. Beytullah Karagöz'e ve eğitim sürecimdeki emekleri için kıymetli hocam Doç. Dr. Sami Baskın'a çok teşekkür ederim. Ayrıca yüksek lisans başvurum ve tez savunmam esnasında yanımda bulunan vefalı dostum Furkan Kondu ile bu süreçte beni yalnız bırakmayan değerli dostum Hikmet Bayram'a teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak bana varlığı ve fikirleriyle mütemadiyen destek olan ve cesaretlendiren güzide eşim Halenur Şahin'e de kalbî bir muhabbet ve vefayla teşekkür ediyorum.

ÖZET

H. SALİH ZENGİN'İN ESERLERİNDE KÖK DEĞERLER

Şahin, Mustafa

Yüksek Lisans, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Şimşek

Mayıs 2023, xiii + 154 sayfa

Geçmişten günümüze değerlerin birey ve toplum tarafından benimsenmesi, yaşanması ve gelecek kuşaklara aktarılması üzerinde önemle durulmuştur. Bu kapsamda değer, değerler eğitimi, çocuk edebiyatında değerler ve çocuk kitaplarında değerlerin yansıtılma biçimleri ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. 2017 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan müfredat yenilemesinde değerler “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” olmak üzere on kök değer şeklinde sınıflandırılmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada, günümüz çocuk edebiyatı yazarlarından H. Salih Zengin’in çocuklara yönelik kurgusal eserlerinin Millî Eğitim Bakanlığının belirlediği on kök değer bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada verilerin tespit sürecinde nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi yöntemi, verilerin analizinde ise betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın verileri, H. Salih Zengin’in “*Devekuşları Plan Yapmaz, Masallı Eğitim Seti* (10 Kitap), *Çok Serin Hikâyeler, Çok Mavi Hikâyeler, Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-, Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem-*” adlı on beş eserinden elde edilmiştir. Eserlerde yer alan değerler, değerlerin görülme sıklıkları ve bulunduğu sayfalar tespit edilmiş; bulgular, tablo ve metin hâlinde kayda geçirilip betimsel analiz yöntemi ile yorumlanmıştır. Çalışmaya konu olan eserlerde bütün kök değerlerin işlendiği, en sık kullanılan değer “sevgi”; en az değinilen değer ise “vatanseverlik” olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte incelenen birçok eserde, değerlerin doğrudan kullanımlarının yanında dolaylı kullanıldıkları da belirlenmiştir. Yine eserlerde, olumlu değerler yer aldığı gibi özellikle *Şişkonun Bütün Adamları* roman serisinde olumsuz değerlerin varlığı da dikkat çekmiştir. Yapılan değerlendirmeler doğrultusunda H. Salih Zengin’in incelenen eserlerinin kök değerler açısından önemli bir içeriğe sahip olduğu, TDÖP’de belirtilen kök değerleri yansıttığı ve programın amacıyla uygunluk gösterdiği tespit edilmiştir. Bu yönüyle eserlerin değerler eğitimi ve Türkçe eğitimi alanlarıyla birlikte ilköğretim ders kitaplarında kullanılabilecek

özellikler barındırdığı sonucuna varılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler ışığında çocuk kitapları kaleme alınırken kök değerlerin işlenmesi konusunda dikkat edilmesi gerekenlere yer verilmiş, aynı zamanda çocukların eser seçimine rehberlik edecek ebeveynlere ve H. Salih Zengin ile ilgili çalışma yapacak olan araştırmacılara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: H. Salih Zengin, Kök Değerler, Türkçe Dersi Öğretim Programı, Çocuk Edebiyatı, Çocuk Kitapları.

ABSTRACT

ROOT VALUES IN H. SALİH ZENGİN'S WORKS

Şahin, Mustafa

Master's Degree, Department of Turkish Language Teaching

Thesis Consultant: Asst. Prof. Yaşar Şimşek

May 2023, xiii + 154 pages

From past to present, there has been an emphasis on the adoption, protection and maintainance of the values and making them pass from one generation to the other through individuals and society. In addition, a large number of studies have been carried out in the fields of values, the values education, the values in children's literature and the ways of reflecting values in children's literature. In syllabus renewal, made by Ministry of Education, in 2017, values have been classified as ten root values which are “justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism, helpfulness.” The aim of this study is to analyze the fictional works for children of H. Salih Zengin, one of the Children's literature authors of modern day, according to ten root values designated by the Ministry of Education. In the research, the determination process of the data, the document analysis method, which is one of the qualitative research designs, and the descriptive analysis method for the analysis of data was used. The data of this study has been acquired by 15 works in total which are “*Masallı Eğitim Seti* (10 books), *Devekuşları Plan Yapmaz*, *Çok Mavi Hikâyeler*, *Çok Serin Hikâyeler*, *Şişkonun Bütün Adamları 1- 1. Dönem-*, *Şişkonun Bütün Adamları - 2. Dönem-*” of H. Salih Zengin. The data, literature scanning and case study research methods have been researched and the values exist in the works, their frequency of appearance and the pages in which they exist have been identified; registrated as a table and remark and have been interpreted with descriptive analysis method. It has been observed that all root values are processed in all the works that are the subject of the study and the mostly used value is “love”; while the least mentioned value is “patriotism”. However, in many works examined, it has been determined that the values are used indirectly as well as they are used directly. Beside the appearance of the positive values, the existence of the negative values in the work especially in the series of novel “*Şişkonun Bütün Adamları*” has caught attention. In line with the research, it has been reached that the examined works of H. Salih

Zengin have an important content in terms of root values and they are compatible with the root value characteristics and the purpose of program specified in TDOP. In this respect, it has been concluded that the works contain features which can be used in primary school textbooks together with the fields of values education and Turkish education. In the light of the data obtained in the study, there have been made suggestions that the things need to be considered about the processing of root values are included while writing children's book, parents who will guide their children's work selection, and the researchers who will work on H. Salih Zengin.

Key words: H. Salih Zengin, Root Values, Turkish Lesson Curriculum, Children's Literature, Children's Books.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK SÖZLEŞME	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	xii
KISALTMALAR	xiii
BÖLÜM I	1
Problem.....	1
Amaç.....	10
Önem	10
Sayıtlar.....	11
Sınırlıklar	11
Tanımlar.....	12
BÖLÜM II.....	13
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	13
Bir Kavram Olarak Değer	13
Değerlerin Özellikleri	15
Değerlerin İşlevleri	15
Değerlerin Sınıflandırılması	16
Değerler Eğitimi	21
Kök Değerler	23
Adalet	26
Dostluk	27
Dürüstlük.....	28
Öz Denetim	29
Sabır.....	30
Saygı	30
Sevgi	31
Sorumluluk.....	31
Vatanseverlik	32

Yardımseverlik	33
Türkçe Dersi Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi ve Kök Değerler	33
Bir Çocuk Edebiyatı Yazarı Olarak H. Salih Zengin	36
H. Salih Zengin'in Yaşamı, Edebî Kişiliği ve Eserleri	36
H. Salih Zengin'de Çocuk ve Değerler	41
H. Salih Zengin'in Kök Değerler Açısından İncelenen Eserlerinin Özetleri	43
1. Devekuşları Plan Yapmaz	43
1.1. Dağa Saklanan Fil	43
1.2. Kuş Mezarlığı	43
1.3. Şemsiyeler İçin Bir Masal	44
1.4. Bulut Şarkısı	44
1.5. Kurbağa Bir Zıplar İki Zıplar	44
1.6. Kumruların Hüzünlü Şarkısı	45
1.7. Fincandan Dökülen Deniz	45
1.8. Devekuşları Plan Yapmaz	45
1.9. Dikkat Tren Var	46
1.10. Kanatları Kapanmayan Kelebekler	46
2. Masallı Eğitim Seti (10 Kitap)	46
2.1. Altı-Yedi Sarı Kedi (Sayılar)	46
2.2. Uykucu Zeze ve Abece (Harfler)	47
2.3. Sarı Kırmızı Mavi Üzgün Palyaço Titi (Renkler)	47
2.4. Pituki ve Bulut Bubi (Şekiller)	48
2.5. Kalın-İnce Düz-Eğri Sizce Ne Yapmalı Kirpi Kiki (Zıt Kavramlar)	49
2.6. Fare Mumu ve Beş Duyu (Beş Duyu)	49
2.7. Kaplumbağa Rafi ve Arkadaşlarının Sesi (Sesler)	50
2.8. Pazartesi Salı Şişman Bir Arı (Günler)	50
2.9. Tik Tak Tik Tak Ağaçkakan Susi'ye Bak (Saatler)	51
2.10. Ağustos Eylül Ekim Bizi İzleyen Kim (Mevsimler)	51
3. Çok Serin Hikâyeler	52
3.1. Yaprak Yaprak Bir Kuş	52
3.2. Serçelerin Oyunu	52
3.3. Ağlarsam Uçabilirim	53
3.4. İçine Kuş Eklenen Bir Sabah Vakti	53

3.5. Yağmurun Bir Adı Daha Var	53
3.6. Yıldız Çiçeği	54
3.7. Yolculuk Nereye	54
3.8. Dört Çay Söylüyorum Biri Kuşlara.....	54
3.9. Kedicik Babası	55
3.10. Gökyüzünün Tadı	55
3.11. Rüya Bahçesi.....	55
3.12. Sabredince	56
3.13. Burnum Uzamayınca.....	56
3.14. Kapıları Açan Ne.....	56
3.15. Hiç Bitmeyen Büyük Şarkı	57
4. Çok Mavi Hikâyeler	57
4.1. Penceremiz Açık Olsun	57
4.2. Her Şeye Selam	58
4.3. Elifbamı Okurken.....	58
4.4. Kalbimde Uyuyan Güneş	58
4.5. Güvercin Serinliği	59
4.6. Uzun Bir Yolculuk	59
4.7. Kuş Olsaydınız Anlardınız	59
4.8. Kuş Olmak İstiyorum	60
4.9. Kırk Kelebek Olmak	60
4.10. Ucundan Accık	60
4.11. Gökten Sarkan İp.....	61
4.12. Kuşlar da Kaderle Uçar	61
4.13. Melekler Sizin Şehrinize de İnsin	61
4.14. Babaannem Bir Kelebek.....	62
4.15. Avucumuzda Biriken Yağmur	62
5. Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-	62
5.1. Yurda Merhabanın İlk Günü	63
5.2. Kavgalı Bir Hoş Geldin Töreni	63
5.3. Tırmık İş Başında	63
5.4. Üç Saatlik Firar Denemesi	63
5.5. Filozofun Getirdiği Ney	64

5.6. Gökten Yağan Pamuk.....	64
5.7. Yurtta Cin Var	64
5.8. Dört İşlem'in Başı Belada	64
5.9. Kalbime Oruç Kuşu Kondu.....	65
5.10. Kılkuşruk Enteresan Olmayı Sürdürüyor	65
5.11. Görünmeyen Mendil	65
5.12. Elmanın Suyu Çıkarsa	66
5.13. Ne Diyorsa O.....	66
5.14. Altmışiki = Tavşan.....	66
5.15. Sakıncalı Oda	66
5.16. İntihar Eden Farecik	67
5.17. Güneşin Doğduğu Tepe.....	67
5.18. Korku Dolu Bir Keşif.....	67
5.19. Eyvah Kızılderililer	67
5.20. Yağdı Yağmur Çaktı Şimşek.....	68
5.21. Sarımsak Kokulu Vampir Kokulu Bir Gece.....	68
6. Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem-	68
6.1. Eyvah Kılkuşruk	69
6.2. Herodot'a Tarihî Karşılama Töreni	69
6.3. Müzik Kutusundan İstek Şarkıları.....	69
6.4. Plastik Sepetin Uzun Kuyruklu Şifresi.....	69
6.5. Fıçı Diyetle Niyet Edince	70
6.6. Fıçı'nın Başı Rejimle Fena Halde Dertte	70
6.7. Organik Kurtlu Meyve ve Sebzelerimiz Gelmiştir	70
6.8. Huzurevinin Küçük Ziyaretçileri	71
6.9. Banyoda Ter Diyeti	71
6.10. Plates Topu mu O da Ne?.....	71
6.11. Hayvanat Bahçesi Tam Bize Göre	71
BÖLÜM III	73
YÖNTEM.....	73
Araştırma Modeli.....	73
Araştırma Kapsamı	73
Veri Toplama Araçları.....	74

Veri Toplama Süreci.....	74
Verilerin Analizi	75
BÖLÜM IV	76
BULGULAR	76
Devekuşları Plan Yapmaz	76
Masallı Eğitim Seti (10 Kitap).....	79
Altı-Yedi Sarı Kedi (Masallı Eğitim Seti - Sayılar).....	79
Uykucu Zeze ve Abece (Masallı Eğitim Seti - Harfler).....	81
Sarı Kırmızı Mavi Üzgün Palyaço Titi (Masallı Eğitim Seti - Renkler)	83
Pituki ve Bulut Bubi (Masallı Eğitim Seti - Şekiller)	84
Kalın-İnce Düz-Eğri Sizce Ne Yapmalı Kirpi Kiki? (Masallı Eğitim Seti - Zıt Kavramlar)	86
Fare Mumu ve Beş Duyu (Masallı Eğitim Seti - Beş Duyu)	88
Kaplumbağa Rafi ve Arkadaşlarının Sesi (Masallı Eğitim Seti - Sesler)	89
Pazartesi Salı Şişman Bir Arı (Masallı Eğitim Seti-Günler).....	91
Ağustos Eylül Ekim Bizi İzleyen Kim? (Masallı Eğitim Seti - Mevsimler)	93
Tık Tak Tık Tak Ağaçkakan Susi'ye Bak! (Masallı Eğitim Seti-Saatler)	95
Çok Serin Hikâyeler	96
Çok Mavi Hikâyeler	101
Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-	105
Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem-	110
BÖLÜM V	116
TARTIŞMA	116
BÖLÜM VI	127
SONUÇ VE ÖNERİLER	127
Sonuçlar	127
Öneriler	130
KAYNAKÇA.....	132
EKLER	140
EK-1. H. Salih Zengin'in İncelenen Eserlerinin Ön Kapakları	140

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Literatürde Farklı Değer Tanımları ve açıklamaları	13
Tablo 2. Spranger'in Değer Sınıflandırması.....	17
Tablo 3. Rokeach'ın Değer Sınıflandırması, Amaç Değerler Listesi	18
Tablo 4. Rokeach'ın Değer Sınıflandırması, Araç Değerler Listesi	18
Tablo 5. Schwartz'ın Değer Türleri, Tanımları ve Değer Örnekleri	19
Tablo 6. Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar	25
Tablo 7. H. Salih Zengin'in Eserleri	40
Tablo 8. H. Salih Zengin'in İncelemeye Tabi Tutulan Kurgusal Eserleri	74
Tablo 9. Devekuşları Plan Yapmaz Adlı Eserde Kök Değerler	78
Tablo 10. Altı-Yedi Sarı Kedi (Masallı Eğitim Seti-Sayılar) Adlı Eserde Kök Değerler.....	81
Tablo 11. Uykucu Zeze ve Abece (Masallı Eğitim Seti-Harfler) Adlı Eserde Kök Değerler..	82
Tablo 12. Sarı Kırmızı Mavi Üzgün Palyaço Titi (Masallı Eğitim Seti-Renkler) Adlı Eserde Kök Değerler	84
Tablo 13. Pituki ve Bulut Bubi (Masallı Eğitim Seti-Şekiller) Adlı Eserde Kök Değerler	85
Tablo 14. Kalın-İnce Düz-Eğri Sizce Ne Yapmalı Kirpi Kiki? (Masallı Eğitim Seti-Zıt Kavramlar) Adlı Eserde Kök Değerler.....	87
Tablo 15. Fare Mumu ve Beş Duyu (Masallı Eğitim Seti - Beş Duyu) Adlı Eserde Kök Değerler	88
Tablo 16. Kaplumbağa Rafi ve Arkadaşlarının Sesi (Masallı Eğitim Seti-Sesler) Adlı Eserde Kök Değerler	90
Tablo 17. Pazartesi Salı Şişman Bir Arı (Masallı Eğitim Seti-Günler) Adlı Eserde Kök Değerler	92
Tablo 18. Ağustos Eylül Ekim Bizi İzleyen Kim? (Masallı Eğitim Seti-Mevsimler) Adlı Eserde Kök Değerler	94
Tablo 19. Tik Tak Tik Tak Ağaçkakan Susi'ye Bak! (Masallı Eğitim Seti-Saatler) Adlı Eserde Kök Değerler	96
Tablo 20. Çok Serin Hikâyeler Adlı Eserde Kök Değerler.....	101
Tablo 21. Çok Mavi Hikâyeler Adlı Eserde Kök Değerler.....	104
Tablo 22. Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem- Adlı Eserde Kök Değerler	110
Tablo 23. Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem- Adlı Eserde Kök Değerler	115

KISALTMALAR

Akt.:	Aktaran
Bkz.:	Bakınız
Çev.:	Çeviren
Ed:	Editör
MEB:	Millî Eğitim Bakanlığı
s.:	Sayfa
TDK:	Türk Dil Kurumu
TDÖP:	Türkçe Dersi Öğretim Programı
TTKB:	Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
vb.:	Ve benzeri
vd:	Ve diğerleri

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, alt problemleri, amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları, tanımları ve kısaltmalarına yer verilmiştir.

Problem

İnsan, içinde bulunduğu çağa ayak uydurmakla ve kendi çağını yeniden yorumlamakla yükümlüdür. Bu sorumluluğu taşıırken içinde bulunduğu toplumla da sürekli etkileşim hâlinindedir. Hem bir birey olarak insan hem de toplumlar; bilgi, teknoloji ve iletişim çağında sadece kabiliyetleri ile değil hayatın her alanında sahip oldukları değerler ile de kendilerine bir yer edinmektedirler. Söz konusu değerler, her fert ve millet için büyük bir önem taşır ki toplumlar kendi değerlerinin kuşaktan kuşağa aktarılması hususunda daima bir çaba içerisinde olmuşlardır. Nitekim özelde bireyin genelde ise milletlerin var olabilmesi, bu değerlerin aktarılmasına sıkı sıkıya bağlıdır.

Var olabilme şartlarından biri olarak değerlendirilen bu değerler insan davranışlarına, toplum reflekslerine yön veren inançların ve ölçülerin toplamıdır. Bu bağlamda değerler insanın insan olarak ederi, karşılığı ve kendisinden söz edildiğinde göz önünde tutulan, hak ettiği şeylerdir (Foulquie, 1994, s. 87). Oldukça önemli olan bu değerlerin genç kuşaklara aktarılmasında en önemli araçlar hiç kuşkusuz, milletlerin kendi sahalarında var ettikleri ve onlarla var oldukları dile dayalı birikimlerdir. Söz konusu birikimlerden oluşan en önemli alanlardan biri ise bu çalışmaya da konu olan çocuk edebiyatı eserleridir. Çocuk edebiyatı eserleri kanalıyla değerler, çocuklara erken dönemlerde aktarılmakta ve benimsetilmektedir. Böylelikle değerler, genç kuşaklarla geleceğe taşınıp gelecek önemli bir ölçüde teminat altına alınmaktadır.

Değerlerin geleceğe aktarılmasında başka yol ve bileşenler de vardır. Kurumsallaşmanın tam olarak sağlanmadığı dönemlerde değerler, aile veya dinî organlarca işlenmekteydi. Fakat değer eğitimi artık sadece aile ya da dinî organların görevi olarak görülmemekte, eğitimin önemini fark eden toplumlar tarafından eğitim kurumlarının da değer eğitimi konusundaki potansiyel gücüne işaret edilmektedir (Izgar ve Dilmaç, 2020, s. 1). Son yıllarda önemi daha çok anlaşılan, üzerinde daha fazla durulan bir mesele olarak değerler eğitimi, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de bir dikkat ve çalışma alanına dönmüştür. Değerler eğitimi, bireysel olarak yapılan çalışmaların yanında resmî kurumlarca da dikkatle

izlenmekte; değerlerin genç kuşaklara aktarılması bir misyon olarak değerlendirilmektedir. Bu dolayında resmî kurumların başında Millî Eğitim Bakanlığı gelmektedir. MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) bir toplumun geleceğinin, değerlerini benimseyen, benimsediği bu değerleri sahip olduğu yetkinliklerle ete kemiğe büründüren insanlarına bağlı olduğu vurgulanmıştır. Bu sebeple TDÖP'de (2019) eğitim sistemimizin her bir üyesine uygun ahlaki kararlar alma, bunları davranışlarında sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket edileceği ifade edilmiştir. Ayrıca eğitim sisteminin değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevinin öğretim programlarını da kapsayan eğitim programlarıyla yerine getirileceği belirtilmiştir. TDÖP'de “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” on kök değer olarak sınıflandırılan bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına hem de ilişkili olduğu diğer değerlerle ele alınarak hayat bulabilecektir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2019, s. 4).

Toplumu ayakta tutan birey, aile ya da kurumlar için bu denli önemli olan değerler ve değerler eğitimi üzerine birçok bilimsel çalışma yapılmıştır. Yapılan alanyazın taramasında, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi sisteminde “değerler eğitimi” konulu toplam 427 tez çalışmasına rastlanılmıştır. Bahsi geçen tezlerden 380'inin yüksek lisans; 47'sinin ise doktora tezi olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte 37'si yüksek lisans; 2'si doktora olmak üzere 39 tez çalışmasında da doğrudan “kök değerler” konusunun ele alındığı anlaşılmıştır. Tespit edilen çalışmalara bakıldığında değerler eğitimi konusunun daha erken dönemlerde ve daha çok çalışıldığı; kök değerlerin ise çalışılan yıl aralığının 2019-2022 olduğu ve çalışmaların 2022 yılında yoğunlaştığı görülmüştür. Bu çalışmada kök değerler konusunun ele alınmış olması ve çalışma gerekliliğinin ortaya konmak istenmesinden dolayı araştırmaya konu olan tez çalışmalarından sadece “kök değerler” konulu çalışmalar üzerinde durulmuştur.

Kök değerlerle ilgili ilk çalışmalar, 2019 yılına aittir. 2019'da yapılan çalışmalar incelendiğinde toplamda 5 yüksek lisans tez çalışmasının olduğu görülmüştür. Çengel (2019) çalışmasında, Sosyal Bilgiler Bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının kök değerlere yönelik algılarını incelemiştir. İncelemesinde çalışmaya dâhil olan öğretmen adaylarının genel olarak kök değerleri olumlu düzeyde algıladıklarını, bazı adayların kök değerler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, adayların çoğunluğunun ise kök değerlerin etkinlik ve metinlerle aktarılabilmesine dair görüşleri olduğunu belirtmiştir. Haldun Taner'in öykülerini kök değerler açısından ele alan Özkul (2019), Haldun Taner'in *Şişhaneye Yağmur Yağmıyordu, On İkiye Bir Var, Yalıda Sabah* ve *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* adlı eserlerini irdelemiştir.

Çalışılan eserlerde 137 değer yer aldığını, tespit edilen değerlerin kök değer ile uyumluluk gösterdiğini, araştırmaya konu olan 14 hikâyenin değerler eğitimi alanına kaynaklık edebileceğini dile getirmiştir. Taşdemir (2019), çalışmasında kamusal TV kanallarında yayımlanan çizgi filmlerde yer alan kök değerler üzerinde durmuştur. Araştırmasında rastgele seçilen çizgi filmlerdeki tiplerin 8-12 yaş aralığında bulunan çocuklar ile benzer tip özelliklerine sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı zamanda yerli ve yabancı çizgi filmlerdeki tiplerin toplumsal konumlarından dolayı farklı özellikler barındırdığını, olumlu tiplerin olumsuz olan tiplerden sayıca fazla olduğunu ve çizgi filmlerle Türkçe dersinde yer alan temalar arasında ilişki kurulabileceğini ifade etmiştir. “Rafadan Tayfa” yerli çizgi filminin ilk on bölümünü temel alarak çizgi filmdeki kök değerlerin incelemesini yapan Şahin (2019), incelenen bölümlerde 714 değer yer aldığını; bu değerlerin 674’ünün sözlü değer, 68’inin görsel değer olarak işlendiğini ortaya koymuştur. Bununla beraber en çok tekrarlanan değer “öz denetim”, en az tespit edilen değer ise “vatanseverlik” değeri olduğunu ifade etmiştir. Necip Fazıl Kısakürek’in *Çile* adlı şiir kitabını kök değerler bağlamında irdeleyen Demir (2019), eserde kök değerlere 160 yerde vurgu yapıldığını, en fazla yer alan değer “sevgi” olduğunu, “yardımseverlik” değerine ise rastlanılmadığını ortaya koyarak değerlerin çoğunlukla örtük bir biçimde işlendiği tespitinde bulunmuştur.

2020 yılında ortaya konulan çalışmalar irdelendiğinde 5 yüksek lisans tezi çalışmasının yapıldığı tespit edilmiştir. Kara (2020), araştırmasında birleştirilmiş ve birleştirilmemiş sınıflarda eğitim-öğretim gören ilkokul 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin kök değerlere yönelik algılarını karşılaştırmıştır. Bu karşılaştırmada birleştirilmemiş sınıftaki öğrencilerde “adalet, dostluk ve saygı”; birleştirilmiş sınıftaki öğrencilerde ise “sabır, sorumluluk ve yardımseverlik” kök değerlerine daha çok rastlandığını belirtmiştir. Bununla birlikte birleştirilmemiş sınıfta öğrenim gören öğrenci algılarının birleştirilmiş sınıflarda yer alan öğrencilere göre daha çok çeşitlilik gösterdiğini vurgulamıştır. Tez çalışmasında *Oğuz Kağan, Manas, Edigey* ve *Maaday Kara* adlı Türk destanlarında yer alan kök değerleri değerlendiren Çoban (2020); üzerinde durulan destanlarda en çok yer alan değer “vatanseverlik” değeri olduğunu, değerlerin işlenmesi adına destanların Türkçe ders kitaplarına kaynaklık edebileceğini ifade etmiştir. Ayrıca kök değerler işlenirken aynı metinlerle öğrencilerin temel dil becerilerinin geliştirebileceğinin ve Seçmeli Halk Kültürü dersinde de söz konusu metinlerden istifade edilebileceğinin altını çizmiştir. Pınaz (2020), incelemesinde Kahramanmaraş’ta yer alan devlet okullarında görev yapan 30 sosyal bilgiler öğretmeninin değerler eğitimine ve bölüm programındaki kök değerlere yönelik görüşlerini

irdelemiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin kök değerlere yönelik olumlu düşündüklerini, değerleri olmazsa olmaz ve kültürün aktarımı açısından fazlasıyla önemli bulduklarını aktarmıştır. Yine değerlerin işlendiği ortamların gerekli donanım özelliklerine sahip olmadıklarını ve kök değerler eğitiminden sonra öğrencilerin olumlu davranışlarının arttığını ifade etmiştir. Günümüz Türk edebiyatı yazarlarından Hamdi Ülker'in 9 eserini kök değerler bağlamında ele alan Yüce (2020), eserlerde toplam 437 değer tespit etmiştir. Tespit edilen değerlerde kök değerlerin tamamına rastlandığını, değerlerin örtük bir biçimde okuyucuya aktarıldığını, eserlerde en çok “sevgi”; en az ise “adalet” değerinin bulunduğunu söylemiştir. İncelemesinde felsefe tarihinde kök değerlerin yeri, kök değerlerin 2017’den sonraki eğitim hayatına yansımalarını tayin etmeye çalışan Çolak (2020) ise kök değerlerin her birinin felsefe tarihinde nasıl tanımlandıklarını ve anlamlandırıldıklarını ortaya koymuştur. Bununla beraber öğretmenler göre kök değerlerin insanın temel özellikleri arasında yer aldığını, öğretmenlerin değerleri aktarırken daha çok “sınıf içi etkinlik” tekniğini kullandıklarını ve değerlerin aktarımında bir kılavuzun bulunmamasının bir sorun olarak görüldüğünü dile getirmiştir.

2021 yılına ait veriler tarandığında 6 yüksek lisans ve 2 doktora olmak üzere toplam 8 çalışmaya rastlanılmıştır. Şahin (2021) Atatürk’ün *Nutuk* adlı eserini, ortaokul 8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabını esas alarak kök değerler açısından tahlil etmiştir. *Nutuk*’ta en çok “vatanseverlik, adalet ve saygı” kök değerlerine yer verildiği ve eserin, ders kitabında yer alan 1. ünite hariç diğer ünitelerin tamamında değerler eğitiminde kullanılabileceği sonucuna varmıştır. Ortaokul matematik ders kitaplarını kök değerler açısından irdeleyen Köksal (2021), 5. sınıf matematik ders kitabında toplam 189; 6. sınıf matematik ders kitabında toplam 297; 7. sınıf matematik ders kitabında toplam 79; 8. sınıf matematik ders kitabında toplam 74 değer tespit etmiştir. Ayrıca matematik dersi öğretim programında da değerlerin öğretilmesinin hedef olarak belirlendiğini, programda kök değerlerin yer aldığını ortaya koymuştur. Günümüz Türk edebiyatı yazarlarından Sara Gürbüz Özeren’e ait *Büyük Türk Efsaneleri* kitap serisini çalışmasına konu edinen Polat (2021), incelediği eserde en fazla “sevgi”; en az ise “sabır” değerine rastladığını ifade etmiştir. İncelenen eserlerde değerlerin tamamının örtük bir biçimde verildiğini, eserlerin değerler eğitiminde faydalanılabilecek nitelikte olduğunu, söz konusu kitap serisinin ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine önerilebileceğini vurgulamıştır. Mutlubaş (2021), 5. sınıflarda okutulan iki matematik ders kitabında yer alan temsilleri kök değerler bağlamında incelemiş, bütün kök değerlere iki kitapta da yer verildiğini göstermiştir. En sık tekrar eden değerlerin “vatanseverlik, sorumluluk”; en az değinilen değer ise “dürüstlük” olduğunu belirlemiştir.

Bu bağlamda öğretmenlerin daha az sıklıkla tekrar edilen değerlerin öğretimi için destekleyici bir rol oynamaları gerektiğini ve gelecek yıllarda yapılacak olan yeni kitap baskılarında ise az yer verildiği tespit edilen değerlere yönelik ilavelerde bulunulmasının olumlu olabileceğini aktarmıştır. Doktora tezinde, Türk edebiyatı yazarlardan biri olan Sabahattin Ali'nin eserlerindeki “söz varlığı, çocuk ve kök değerler” üzerinde duran Becel (2021) söz varlığına dair verileri sunduktan sonra tespit edilen kök değerlerin eğitsel bir fayda sağlayacak düzeyde işlenmediğini, eserlerde yer alan çocuk kahramanların ise gerekli eğitimi ve aile desteğini al(a)madığını ifade etmiştir. Türkiye’deki devlet okullarında okutulan, ilkököl ve ortaokul İngilizce ders kitaplarındaki kök değerleri araştıran Şahin (2021), 2-5. sınıflarda okutulan İngilizce ders kitaplarında en sık yer edinen değer “arkadaşlık”; 6-8. sınıflarda okutulan İngilizce ders kitaplarında en sık tekrar eden değerin ise “sorumluluk” değeri olduğunu altını çizmiştir. Bunun yanında bazı değerlerin bazı sınıf düzeylerinde tespit edilmediğini, araştırma neticesinde incelenen ders kitaplarında kök değerlerin homojen bir biçimde yer almadığını söylemiştir. 2019-2020 eğitim-öğretim yılında 500 ortaokul öğrencisinin kök değerle ilişkin metaforik algılarını çalışan Çelik (2021), öğrencilere uygulanan yarı yapılandırılmış anket formu yoluyla elde ettiği verilerde en çok metafor üretilen değerin “dostluk”; metafor üretmede en çok sorun yaşanan ve kavram yanılgısı en fazla olan değerin ise “öz denetim” değeri olduğunu, bazı kök değerlere ilişkin de öğrencilerin olumsuz algılarının bulunduğunu tespit etmiştir. Gökalp (2021) ise doktora tezi çalışmasında ortaokul sekizinci sınıf öğrencilerinin empati becerileri ile öğrencilerde bulunan kök değerler arasındaki ilişkileri irdelemiştir. İstatistik ve korelasyon analizleri neticesinde öğrencilere sunulan ölçeklerden elde edilen puanlara göre “dürüstlük” ile “dostluk” değerleri haricindeki bütün değerlerin birbiri ile ilişkili olduğunu, empati yeteneğinin “dürüstlük” değeri dışındaki diğer bütün değerler ile ilişkisinin bulunduğunu dile getirmiştir. Aracılık analizlerine dair verileri de kayda geçirdikten sonra öğrencilerin empati yeteneğinin ilgili kök değerlerle; kök değerlerin de empatiyle etkileşim içinde bulundukları ve birbirlerini yordayan bir yapıya sahip oldukları sonucuna varmıştır.

2022 yılı için yapılan literatür taramasında ise 21 yüksek lisans tez çalışması olduğu belirlenmiştir. 2020-2021/2021-2022 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metin örneklerini kök değerler açısından inceleyen ve kök değerlere ilişkin öğretmen görüşlerini tespiti çalışan Yıldırım (2022), EKOYAY 6. sınıf Türkçe ders kitabında 8; Ata 6. sınıf ders kitabında ise 15 metin örneğinde kök değerlere rastlanmadığını ortaya koymuştur. İncelenen ders kitaplarında en fazla yer alan değerin “sevgi” değeri olduğunu, EKOYAY 6. sınıf Türkçe

ders kitabında en az “adalet” ve “öz denetim” değerlerine; Ata 6. sınıf ders kitabında ise en az “dürüstlük” değerine yer verildiğini ve öğretmenlerin çoğunun da kök değerlerin yeterince işlenmediği yönünde görüş belirttiğini dile getirmiştir. Sivas masallarını kök değerler açısından ele alan Kaya (2022), araştırmaya konu olan *Has bahçenin gülleri-Sivas masalları* adlı eserde kök değerlerin tamamının yer aldığını ifade etmiştir. Ayrıca kök değerler içerisinde en sık kullanılan değer “sorumluluk”; en az yer verilen değer ise “vatanseverlik” olarak tespit edildiğini, Sivas masallarının Türkçe ders programında yer alan kök değerlerin eğitimi için kullanılabileceğini aktarmıştır. Tarih dersi öğretmenlerinin kök değerlerin eğitimi hakkındaki görüşleri üzerinde duran Nakiboğlu (2022), veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış anket formunu kullanmış, çalışma için anket uygulanan öğretmenlerin kök değerlerden tam olarak haberdar olmadıklarını belirtmiştir. Yine öğretmenlerin kök değerlerin müfredatta yer almasının uygun olacağı, kök değerlere dair bilgi eksikliğinin kendilerine verilecek hizmet içi eğitimlerle giderilebileceği ve sınavlarda değerlerle ilgili sorular sorulması gerektiği yönünde görüş belirttiklerini kayıt altına almıştır. İlköğretim birinci sınıf Hayat Bilgisi ders kitabında yer alan görselleri kök değerler açısından irdeleyen Özçınar (2022), çalışmasında akademisyen görüşlerine de yer vermiştir. İncelenen ders kitabında en fazla değinilen kök değerlerin “sevgi, saygı, sorumluluk”; en az kullanılan kök değerlerin “dürüstlük, adalet, sabır” değerleri olduğunu, “yardımseverlik ve dürüstlük” kök değerlerinin ise görsellere uyum noktasında en başarılı kök değerler arasında yer aldıklarını söylemiştir. Satılmış (2022), araştırmasında 2018-2020 yılları arasında çıkarılan on çocuk dergisinde yer alan metinleri kök değerler ve yetkinlikleri açısından incelemiştir. Söz konusu dergilerin kök değerler ve yetkinliklere yönelik eşit bir dağılıma yer vermediğini, “adalet, dürüstlük, saygı, vatanseverlik” kök değerlerinin “özdenetim, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik, dostluk” kök değerlerine göre ihmal edildiğini, sadece iki çocuk dergisinin kök değerlerin tamamını barındırdığını ortaya koymuştur. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ders kitabı ve öğretim programını kök değerler bağlamında araştıran Sürücü (2022), çalışmasında 4-8. sınıf ders kitaplarının her birinde kök değerlere genel olarak yer verildiğini göstermiştir. Bununla birlikte kök değerlerin hem kendi başlarına hem de alt değerlerle ilişkili olarak bulunduğunu, ders kitaplarında yer alan kök değerler ile ilgili ifadelerin öğrencilerin gelişim düzeyine uygun olduğunu belirlemiştir. Konu ile ilgili olarak öğretmenlerle yapılan görüşmelerde ise bazı öğretmenlerin kök değerlere ilişkin yeteri bilgiye sahip olmadıklarını, bu eksikğin hizmet içi eğitimlerle giderilebileceğini ifade etmiştir. Sosyal Bilgiler dersinde kök değerlerin eğitsel oyunlar yoluyla öğrencilere kazandırılmasına yönelik bir eylem araştırması yapan Altunel (2022), eğitsel oyun etkinliklerine katılan 7. sınıf öğrencilerinin “öz denetim”

değeri hariç diğer değerleri kısmen de olsa tanıdıklarını dile getirmiştir. Ayrıca etkinliklerin sonunda öğrencilerde değerlere ilişkin algı ve davranışlarında olumlu ilerlemeler kaydedildiği, eğitsel oyun etkinlikleriyle değerlerin kazandırılmasının mümkün olduğu sonucuna da ulaşmıştır. Ortaöğretimde okutulan İngilizce dersi kitaplarını kök değerler açısından irdeleyen Özdemir (2022), 2020-2021 eğitim-öğretim yılında okutulması tercih edilen kitaplarda en sık rastlanan değer “öz denetim”; en az bulunan değer ise “adalet” değeri olduğunu tespit etmiş, kitaplarda genel olarak bütün değerlere yer verildiğini açıklamıştır. Kök değerlerin öğretimine yönelik metin derleme çalışmasını konu alan incelemesinde Erkek (2022), araştırması için öncelikle hikâye, şiir, masal türlerinden oluşan 21 kitap, öğrenci şiirleri ve internet tabanlı havuzdan veriler toplamıştır. Toplanan verilerde en çok “sevgi”; en az ise “adalet” değerine rastlamış, derlenen söz konusu metinlerin özellikle ortaokul öğrencilerinin istifadesine sunulabilecek kaynaklar olabileceği tespitinde bulunmuştur. Ortaöğretimde okutulan Kimya dersi kitaplarında yer alan kök değerler üzerinde duran Akdemir (2022), incelenen kitaplarda en sık tekrar eden değerlerin “sorumluluk, öz denetim”; en az yer edinen değerlerin “dostluk, adalet” değerleri olduğunu, “dürüstlük” değerine ise hiçbir sınıf düzeyine ait kitapta rastlanılmadığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte ders kitabı yazarlarının Kimya dersi kitaplarını hazırlarlarken kök değerlere daha çok yer vermeleri gerektiğini belirtmiştir. Sosyal Bilgiler dersinde okutulan ders kitaplarını kök değerler yönüyle ele alan Demirel (2022), MEB ders kitaplarında en fazla yer alan değer “adalet”; en az bulunan değer “sabır” olduğunu tespit etmiştir. Diğer yayınevleri tarafından hazırlanan ders kitaplarında ise en sık tercih edilen değer “vatanseverlik”, en az tercih edilenin değer yine “sabır” değeri olarak yer aldığını aktarmış, ders kitabı inceleme ölçütlerinde kök değerlerin de olması gerektiği önerisinde bulunmuştur. Oğuz Tansel’in 1960’lı yıllarda kaleme aldığı dört masal kitabını kök değerler bağlamında irdeleyen İsaoglu (2022), Tansel’in masal kitaplarında en fazla yer alan değer “saygı”; en az değinilen değer ise “dostluk” değeri olduğunu, masallarda toplam 598 değer yer aldığını ifade etmiştir. Bunun yanında masalların değerler eğitiminde kullanılabileceği ancak bazı masalların değerleri yeteri kadar içermediği için değerler açısından eksik kalacağı sonucunu da elde etmiştir. Ortaokul Türkçe dersi kitaplarında yer alan 196 metnin kök değerler bağlamında incelemesini yapan Yarbey (2022), 5. sınıflara ait Türkçe ders kitabındaki 45 metin örneğinde 56; 6. sınıflara ait Türkçe ders kitabında yer alan 45 metin örneğinde 55; 7. sınıflara ait Türkçe ders kitabında yer edinen 48 metin örneğinde 65; 8. sınıflara ait Türkçe ders kitabında bulunan 58 metin örneğinde ise toplamda 69 kök değer yer aldığını belirlemiştir. Genel çerçevede ele alındığında ise Türkçe dersi kitaplarında en sık tekrar eden değer “sevgi”; en

az bulunan değerin ise “adalet” olduğu değerlendirmelerinde bulunmuştur. “Harfler Köyü” çizgi filmindeki kök değerler üzerinde duran Arlı (2022), incelenen çizgi filmin ilk yirmi bölümünü esas almış, kök değerleri sözel ve eylemsel olarak kaydetmiştir. Çizgi filmde en fazla değinilen değerin “yardımseverlik” değeri olduğunu, diğer değerlerin ise doğrudan veya dolaylı geçtiğini dile getirmiştir. Bunlara ek olarak “Harfler Köyü” çizgi filminde olumsuz değerlere rastlanmadığını, çalışmaya konu olan çizgi filmlerin değerler eğitiminde kullanılabilecek nitelikte olduğunu ortaya koymuştur. Filibeli Ahmed Hilmi'nin *Â'mâk-ı Hayâl*, *Öksüz Turgut*, *Bâtınîler İblis Behmen* ve *Bütün Hikâyeleri* adlı eserlerinde yer alan kök değerleri tespiti çalışan Köse (2022), incelenen eserlerde en fazla kullanılan değerlerin “sevgi, saygı”; en az değinilen değerlerin ise “dürüstlük, sorumluluk” değerleri olarak geçtiğini belirlemiştir. Aynı ayrı değerlendirilecek olunursa en sık tekrar eden değerlerin *Â'mâk-ı Hayâl* adlı kitapta “saygı, sevgi”; *Öksüz Turgut* adlı eserde “sevgi, vatanseverlik”; *Bütün Hikâyeleri*'nde “sevgi, vatanseverlik, saygı”; *Bâtınîler İblis Behmen* adlı kitapta ise “adalet, dostluk” değerleri olduğunu ifade etmiştir. Dağdagül (2022), çalışmasında Bitlis ilinden derlediği 94 geleneksel çocuk oyununu kök değerler açısından irdelemiş, görüşme formları hazırlayıp verilerini bu formlar üzerinden toplamıştır. Derlenen oyunlarda genellikle “adalet, dürüstlük, dostluk” değerlerin kullanıldığını, oyunların kök değerler açısından zengin içeriklere sahip olduğunu ve değerlerin gelecek nesillere aktarımı için ilgili oyunların beden eğitimi derslerinde oynatılabileceğini dile getirmiştir. Çocuk edebiyatı alanında eserler veren Hüseyin Yurttaş'ın basılan dokuz çocuk kitabındaki kök değerleri çalışmasına konu edinen Şar (2022), araştırmasında Yurttaş'ın analiz edilen çocuk edebiyatı eserlerinin kök değerler açısından zengin olduğunu, değerlerin genellikle örtük bir biçimde yer aldığını belirtmiştir. Kitaplarda en fazla yer edinen değerin “sevgi” değeri olarak tespit edildiğini, eserlerin ise değerler eğitimi alanında kullanılabilecek nitelikte eserler olarak değerlendirilebileceğini aktarmıştır. Halk edebiyatının masal-hikâye sentezi sayılabilecek eseri *Tûtî-nâme* adlı eserin barındırdığı kök değerleri çalışan Koşar (2022), incelemesinde *Tûtî-nâme*'de yer alan 75 hikâyede 39 değerin tespit edildiğini göstermiştir. “Dürüstlük, sevgi, dostluk, yardımseverlik, sorumluluk, vatanseverlik, öz denetim” değerlerine daha fazla; “saygı, sabır, adalet” değerlerine ise daha az rastlanıldığını belirlemiştir. Yine incelenen eserin çoğunluğunun metin olarak kullanılabileceği gibi değerler eğitimine de kaynaklık edebileceği değerlendirmesinde bulunmuştur. Youtube adlı sosyal medya aracında yayımlanan dijital öykülerin tematik içerik analizini kök değerlere göre değerlendiren Gerz (2022), yaptığı inceleme sonucunda 2012 ile 2021 yılları arasında yayınlanmış 173 kök değerler temelli Youtube dijital öykü videosunun olduğunu tespit etmiştir. İncelenen dijital öykü başlıklarının çoğunluğunun kök değerlerin

ilgili türünü içerdiğini, 2018 yılından sonra kök değer temalı içeriklerin yoğun bir şekilde arttığını ifade etmiştir. İçeriklerin ise daha çok bilgilendirici veya öğretici bir nitelik taşıdığını, çalışmaya konu olan dijital öykülerde çoğunlukla “vatanseverlik, sorumluluk, yardımseverlik” değerlerinin kapsamlı hazırlandığını belirlemiştir. 2021-2022 eğitim-öğretim döneminde ilkokulda okutulan Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersi kitaplarını kök değerler bağlamında incelemeye tabi tutan Özel (2022), araştırmaya konu olan ders kitaplarında en fazla kullanılan değerlerin “sorumluluk, öz denetim”; en az bulundurulanan değerlerin ise “dürüstlük, adalet, sabır” olduğunu söylemiştir. Ayrıca sonraki yıllarda tercih edilecek ders kitaplarında kök değerlere eşit kapsamda yer verilmesi gerektiği tavsiyesinde de bulunmuştur. Çocuk edebiyatı eserlerinden çok okunanları kök değerler yönüyle ele alan Yazıcıoğlu (2022), Türk ve dünya edebiyatından seçtiği sekiz çocuk edebiyatı kitabında yer alan olumlu ve olumsuz değerleri analiz etmiş, en fazla işlenen olumlu değer “yardımseverlik”; en sık tekrar eden olumsuz değer ise “saygı” değeri olduğu sonucuna varmıştır.

Bu çalışmanın bilimsel bir temele oturtulması için yapılan literatür taraması ile önemine değinilen değerlerin okul ortamlarında veya okul dışı çevrelerde genç kuşaklara aktarılmasını sağlayan en önemli araçlardan biri de hiç şüphesiz kitaplardır. Türkçe dersi kitaplarının yanı sıra çocuklara yönelik kaleme alınan çocuk edebiyatı eserleri ise söz konusu kaynakların başında gelmektedir. Değerlerin genç kuşaklara doğru bir şekilde aktarılması için çocuk edebiyatı eserlerinin değerler eğitimi açısından hangi konumda olduğunun ortaya konması gerekmektedir. Bu bağlamda çocuklara yönelik eserler kaleme alan H. Salih Zengin ile ilgili yapılan alayazın taramasında iki tez çalışmasının olduğu anlaşılmıştır. Belirlenen çalışmaların ilkinde Akdemir (2019) Zengin’in hikâye türündeki *Çok Mavi Hikâyeler* ve *Çok Serin Hikâyeler* adlı eserlerini söz varlığı bakımından irdelemiştir. Diğer incelemede ise Kara (2022), H. Salih Zengin için çocuk ve çocuk edebiyatının ne demek olduğunu, Zengin’in çocuklar için yazdığı eserlerinin çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından hangi özellikleri barındırdığını araştırmıştır. Alanyazın taramasında çocuk edebiyatı yazarı olarak Zengin’in çocuklara yönelik kurgusal eserlerinin kök değerler açısından ele alındığına dair doğrudan herhangi bir çalışmanın yapılmadığı belirlenmiştir. Bu dolayında Zengin’in eserlerinin kök değerleri aktarmada önemli bir işlev taşıyıp taşımadıklarının, değerler eğitimi ile Türkçe eğitimi alanlarında ve ilköğretim ders kitaplarında kullanılabilir bir niteliğe sahip olup olmadıklarının ortaya konmadığı tespit edilmiştir. Çocuk edebiyatı yazarı H. Salih Zengin’in kurgusal eserlerinin kök değerler açısından incelendiğine dair herhangi bir çalışmanın olmaması, bu yönüyle eserlerinin değerler eğitimi ile Türkçe eğitimi alanlarında ve ilköğretim

ders kitaplarında istifade edilebilir bir niteliğe sahip olup olmadıklarının ortaya konmamış olması bu çalışmayı gerekli kılmıştır. Bununla beraber çalışma, kök değerlerin henüz çalışılmamış, yeni kitaplarda da ele alınması bakımından önem taşımaktadır. Bu çalışma ile alanyazındaki söz konusu boşluğun doldurulması ve eserlerin çalışılan konu açısından öneminin ortaya konması amaçlanmıştır. Ayrıca çalışmanın H. Salih Zengin ve eserlerine dair daha sonraki çalışmalar için de kaynaklık edebileceği düşünülmüştür. Bu amaçlar göz önünde bulundurularak bu çalışmanın problem cümlesi “H. Salih Zengin’in incelenen eserleri kök değerler açısından hangi konumdadır ve değerler eğitiminde kullanılabilecek nitelikte midir?” olarak belirlenmiştir.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, çağdaş çocuk edebiyatı yazarı olarak H. Salih Zengin’in çocuklara yönelik eserlerini tespit etmek, tespit edilen kurgusal eserlerini MEB’in 2019’da yayımlamış olduğu TDÖP’de yer alan “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” adlı kök değerler bağlamında incelemek ve incelenen eserlerin kök değerler açısından niteliklerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. H. Salih Zengin’in incelenen eserleri kök değerler açısından hangi konumdadır?
2. H. Salih Zengin’in incelenen eserlerinde ağırlıklı olarak barındırılan kök değerler hangileridir?
3. H. Salih Zengin’in incelenen eserlerindeki kök değerler hangi sıklıkla ve nerede kullanılmışlardır?
4. H. Salih Zengin’in incelenen eserlerinde yer alan kök değerler değerler eğitimi ve Türkçe eğitiminde kullanılabilecek nitelikte midir?
5. H. Salih Zengin’in incelenen eserleri, kök değerler yönüyle Türkçe ders kitaplarına kaynaklık edebilir özellikleri taşımakta mıdır?
6. H. Salih Zengin’in incelenen eserlerindeki kök değerlerin olumsuz kullanımlarına rastlanmış mıdır?

Önem

Geçmişten günümüze milletleri millet yapan değerler, toplumların en önemli meseleleri arasında yer almıştır. Değerlerin gelecek nesillere aktarılması ise bir varoluş amacı hâline gelmiştir. Bu amaç doğrultusunda toplumlar, varlıklarını sürdürebilmek adına değerler eğitimine daima ihtiyaç duymuştur. Toplumların dikkatle üzerinde durduğu değerler

eğitiminde temel amaç, değerlerin öğretilmesi ve davranış olarak kazandırılmasıdır (Şimşek ve Bulut, 2020, s. 13). Değerlerin eğitiminde üzerinde durulması gereken hususlardan biri de çocuk edebiyatı alanında kaleme alınmış olan eserlerdeki değerlerin hangi niteliklere sahip olduğudur. Bu bağlamda çocuk edebiyatı alanında oldukça üretken bir yazar olan Zengin'in eserlerinin kök değerler açısından incelemesine dair herhangi bir araştırmanın olmaması, bu yönüyle eserlerinin değerler eğitimi ile Türkçe eğitimi alanlarında ve ilköğretim ders kitaplarında istifade edilebilir bir niteliğe sahip olup olmadıklarının ortaya konmamış olması bu çalışmayı gerekli kılmıştır. Aynı zamanda çalışma kök değerlerin güncel çocuk kitaplarında da ele alınması açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmanın alanyazındaki söz konusu boşluğu doldurabileceğinin düşünülmesi, çalışmaya konu olan eserlerin kök değerler açısından niteliklerinin ortaya konulmuş olması çalışmanın önemine katkıda bulunmuştur. Bununla birlikte çalışma sonucunda elde edilen bulgular, eserlerde yer alan değerlerin kullanımı, eserlerin toplum değerlerini aktarabilecek nitelikte olması incelenen çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından başvurulacak önemde eserler sayılabileceğini ortaya koymuştur. Ayrıca söz konusu çalışmanın Zengin ve eserlerine dair daha sonraki çalışmalar için de kaynaklık edebileceği öngörülmüştür.

Sayıtlılar

Çocuklara yönelik çalışmalarının varlığı ile dikkat çeken çocuk edebiyatı yazarı H. Salih Zengin'in çocuklar için yazmış olduğu kurgusal eserlerinin kök değerler açısından incelenmeye değer olduğu ve MEB'in (2017) genel hatlarını çizdiği kök değerlerin aktarılmasına kaynaklık edebilecek özellikler barındırdığı varsayılmıştır.

Sınırlıklar

H. Salih Zengin'in çocuk edebiyatı alanında kaleme aldığı farklı türde birçok kitabı vardır. Bu çalışmada, uzman görüşü doğrultusunda edebî niteliğe sahip oldukları düşünülerek H. Salih Zengin'in çocuklara yönelik kurgusal eserleri incelemeye tabi tutulmuş olup araştırmaya kaynaklık eden kurgusal eserler şu kitaplarla sınırlandırılmıştır:

1. *Devekuşları Plan Yapmaz*
2. *Kaplumbağa Rafî ve Arkadaşlarının Sesi* (Masallı Eğitim Seti-1)
3. *Pituki ve Bulut Bubi* (Masallı Eğitim Seti-2)
4. *Sarı Kırmızı Mavi Üzgün Palyaço Titi* (Masallı Eğitim Seti-3)
5. *Kalın-İnce Düz-Eğri Sizce Ne Yapmalı Kirpi Kiki?* (Masallı Eğitim Seti-4)

6. *Fare Mumu ve Beş Duyu* (Masallı Eğitim Seti-5)
7. *Altı Yedi Sarı Kedi* (Masallı Eğitim Seti-6)
8. *Pazartesi Salı Şişman Bir Arı* (Masallı Eğitim Seti-7)
9. *Tık! Tak! Tik! Tak! Ağaçkakan Susi'ye Bak!* (Masallı Eğitim Seti-8)
10. *Ağustos Eylül Ekim Bizi İsleyen Kim?* (Masallı Eğitim Seti-9)
11. *Uykucu Pepe ve Abece* (Masallı Eğitim Seti-10)
12. *Çok Mavi Hikâyeler*
13. *Çok Serin Hikâyeler*
14. *Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-*
15. *Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem-*

Tanımlar

Çocuk: “İki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu veya henüz erinlik dönemine erişmemiş kız veya erkek” (Oğuzkan, 2010, s. 2).

Çocuk Edebiyatı: “Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır” (Sever, 2019, s. 17).

Değer: “İnsanı insan yapan özelliklere sahip olan ve insanı diğer canlılardan ayıran temel özellikleri içinde barındıran ve insanların davranışlarına yön veren inançlar bütünüdür” (Ulusoy ve Dilmaç, 2020, s. 16).

Değerler Eğitimi: “Değerlerin farkında, kişiliği gelişmiş, davranışları olgunlaşmış, bireyler yetiştirmek amacıyla okulda verilen sistemli eğitim bütünüdür” (Kantar, 2014, s. 4).

Kök Değerler: “Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına hem ilişkili olduğu alt değerlerle hem de öteki kök değerlerle ele alınarak hayat bulacaktır” (MEB, 2019, s. 49).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bir Kavram Olarak Değer

Bir kavram olarak değer, başta felsefe bilimi olmak üzere sosyoloji, psikoloji vb. sosyal bilimlerin her zaman üzerinde durduğu bir konu olmuştur. Taşıdığı bu önemden dolayı da değerler, modern dünya bilimlerinin gündeminde olmaya devam etmektedir. Sosyal bilimlerce değerlerin bu denli önemsinmesini gerekli kılan, kapsam alanı gereği değerlerin insan davranışlarını ele alıyor ve yorumluyor olmasıdır. Bu nedenle dünya varoldukça insanı insan yapan değerler her vakit kıymetini koruyacak, toplumun bütün paydaşları nezdinde merkez konumda yer alacaktır. Bu bağlamda değerler konusu son yıllarda da taşıdığı önemden kaynaklı birçok araştırmada bütün yönleriyle ele alınmıştır. Bununla birlikte değer kavramı, birçok araştırmacı tarafından farklı şekillerde tanımlanmış ve değerlerin sınırları belirlenmeye çalışılmıştır.

TDK Türkçe Sözlüğü'nde (2011) “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan, soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet” olarak tanımlanan değer; davranışlara yol gösterici, davranışları yargılayan ve yorumlayan ölçüt şeklinde de izah edilmiştir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000). Beutel ve Marini (1995) değerleri, davranışların seçimine rehberlik eden, değerlendirilmesini etkileyen son durumlar veya davranışlarla ilgili içsel yapılar olarak tanımlamaktadırlar. Bunun yanı sıra kapsamlı bir şekilde ölçüldüklerinde ise değerlerin önemli bir hiyerarşi içerisinde sıralanacaklarını dile getirmişlerdir. Değer kavramını Çelikkaya (1996) “bir toplumun bir inanç, ideoloji içerisinde veya birey tarafından kabul edilmiş, benimsenmiş olan insani, toplumsal, ideolojik yahut din kaynaklı her türlü davranış, fikir ve ilke” şeklinde açıklamıştır. Bireyi toplumun yapı taşı olarak betimleyen Topal (2019) ise değerleri, bireylere hangi durumlarda nasıl bir davranışın tercih edilmesi gerektiğini belirlemeye yardımcı olan yönlendirici unsurlar biçiminde ifade etmiştir. Daha birçok bilim insanı tarafından tanımlanan değer kavramına ilişkin diğer tanımları İlter (2020) şu şekilde tablolastırmıştır:

Tablo 1. Literatürde Farklı Değer Tanımları ve açıklamaları

Kaynak	Tanım/Açıklama
(Woodruff and Divesta, 1948)	Değer “bireyin kendi refahı içinde önemli bir etkiye sahip olduğunu hissettiği genel bir yaşam koşuludur” (Akt. Deth ve Scarbrough, 2018).

(Kluckhohn, 1951)	“Değer, bir bireye özgü olan veya bir grubun karakteristiği olan, arzu edilenin açık veya kapalı bir anlayışıdır ve mevcut eylem biçimleri, araçların ve amaçların seçimini etkileyen bir kavramdır” (Akt. Cheng ve Fleischmann, 2010).
(Guth ve Tagiuri, 1965)	“Değer, bir bireyin veya bir grubun neyi arzuların olarak gördüğü ve mevcut alternatif modlar arasından eylemin araçları ve amaçları arasından seçtikleri açık veya örtülü bir kavramdır.”
(Hutcheon, 1972)	Değer; idealler, normlar, istenen nesneler veya “iyi” ile ilgili benimsenen inançlardır, ayrıca değerler davranışlar için çalışma kriterleridir.
(Feather, 1995)	Değerler, insanların sahip olduğu ve karşılığında davranışlarını ve eylemlerini yönlendiren inançları kapsar. Dahası, inançlar olarak değerlerin normatif veya yargılama niteliği vardır (ör. “iyi” veya “kötü”). Değerler sadece inançlar değil, aynı zamanda bir bireyin hedefe yönelik davranışını şekillendiren ihtiyaçlar olarak işleyen güdüler bütünüdür.
(Braithwaite ve Blamey, 1998)	Değerler, yaşamdaki soyut hedefleri ve bir bireyin veya bir topluluğun bağlamlar ve durumlar karşısında tercih edilebilir gördüğü davranış biçimlerini kapsayan davranış ilkeleridir.
(Halstead ve Taylor, s.169, 2000)	Değerler, “davranışlara genel kılavuzlar olarak hareket eden ilkeler ve temel kanaatler, belirli eylemlerin iyi veya arzu edilir olarak değerlendirildiği standartlardır.”
(Verplanken, 2004)	Değerler, insanların kendilerini tanımlamak, başkalarını anlamak için kullandıkları ve benlik kavramlarının önemli bir bileşenini oluşturan temel niteliklerdir.
(Hill, 2004)	Değerler, bireylerin ve toplumların nasıl yaşayacaklarına ve neye değer vereceklerine karar verirken belirli inançlara, deneyimlere ve nesnelere verdikleri önceliklerdir.
(Karahanna, Evaristo ve Srite, 2005)	Değerler, güçlü duygusal öğeler tarafından tanımlanan ve belirli eylemler için bir eğilimi ifade eden soyut yapılardır.
(Friedman, Kahn ve Borning, 2006)	Değer, bir kişinin veya bir grup insanın hayatta önemli gördüğü şeyi ifade eder.
(Trommsdorffve Chen, 2015)	Değer, bireysel kimliğin, inanç sisteminin ve davranışların gelişimi için önemli motivasyonel ve normatif bir temeldir.

Değerlerin farklı tanımları incelendiğinde, tanımlarda en çok vurgulanan kavramların “inanç, yol göstericilik, ölçüt, ahlaki sorumluluk, yorumlama, karar verme vb.” kavramlar olduğu anlaşılmaktadır. Bütün bu çıkarımlar göz önünde bulundurulduğunda değerlerin birey ve toplumlar için oldukça önemli bir konumda olduğu anlaşılmaktadır.

Değerlerin Özellikleri

Değerlerin bir bütün olarak anlaşılması, sınırlarının doğru bir şekilde tespit edilebilmesi için öncelikle değer kavramının sahip olduğu özellikler saptanmalıdır. Ayrıca değer kavramının bilimsel nitelik kazanması adına bu özelliklere araştırmalarda yer verilmelidir. Değerler ile ilgili tanımlamalar ve çalışmalar incelendiğinde, değerlere yönelik birtakım ortak özelliklere değinildiği görülmektedir. Söz konusu ortak özellikler şu şekilde sıralanabilir:

1. Değer, bir kavram olmakla beraber inanç sistemine sahiptir.
2. Değerler, arzu edilen durum ya da davranışlardır.
3. Değerler, özel durumların da üstündedir.
4. Değerler, olay ya da davranışların değerlendirilmesi ve seçilmesine rehberlik ederler.
5. Değerler, göreceli önem sırasına göre sıralanır.
6. Değerler; biyolojik temelli organizma ihtiyaçları, kişilerarası koordinasyon için sosyal etkileşim gereksinimleri ile grup refahı ve hayatta kalmak için sosyal-kurumsal taleplerden oluşan bilişsel yapıları içerir.
7. Değerler; insanları yaşadıkları dünyaya yönlendirmek için kullanılan, duyuşsal ve bilişsel unsurları sentezleyen değerlendirme araçlarıdır.
8. Değerler, kısmen de olsa belli ideolojilerden türetilir.
9. Değerler, hem olumlu hem de olumsuz değer taşıyan tutumların aksine kendi içinde içsel bir pozitiflik taşır.
10. Değerler, sosyal dünyanın değerlendirilmesinde kendilerini çok fazla yansıtmaya ihtiyaç duymadan gizli bir kılavuz görevi görür. Dolayısıyla kimi zaman bilinçli bir eylem olarak ortaya çıkmazlar.
11. Değerler, bireyin kendi davranışlarını diğerlerine göre değerlendirme hususunda bir ölçüt görevi görür.
12. Değerler, toplum tarafından kabul edilen ve ideal olduğu düşünülen davranış biçimlerini ifade eder.
13. Değerler, insanları faydalı ve önemli kültürel nesnelere odaklar ve toplumsal rollerin benimsenmesinde rol oynar.
14. Değerler, kimi zaman dayanışma sağlayarak sosyal kısıtlama ve kontrol mekanizmasının gelişmesini sağlar (Küçükaydın, 2020, s. 7).

Değerlerin İşlevleri

Değerler, toplumsal kodları bünyelerinde taşıyan ve bir tür kültür taşıyıcılığı rolü üstlenen odak işlevlere sahip olmaları bakımından önemli olarak kabul edilmektedir. Değerleri topluma bakan yönüyle irdeleyen görüşlere göre (Tezcan, 1974; Korkmaz, 2013; Akbaba ve Altun, 2003; Oğuz, 2012) kültür sürekliliği, esas mesele olarak değerlendirilir. Söz konusu bakış açılarına göre değerler; sosyal bozulmaya mâni,

toplumdaki paydaş durumları güçlendirici bir işleve sahiptirler. Bu açıdan değerler, kültürel unsurların gelecek nesillere aktarılması için gereklidirler. Ateş (2017) de toplumun kültür ve geleceklerinin güvence altına alınabilmesi için toplumlara özgü değerlerin aktarımının mühim olduğunu, değerlerin bireyler tarafından edinilmesinin tek başına yeterli olmadığını, edinilen değerlerin davranış hâline getirilerek topluma ve onun geleceğine katkıda bulunulması gerektiğinin altını çizer.

Değerlerin işlevlerini, sosyolojik yönden inceleyen kimi araştırmacılara göre değerlerin işlevleri genel anlamda aşağıdaki çerçevede sıralanabilir (Thome, 2015; Fichter, 2004/2016):

- “Değerler, kişilerin ve birlikteliklerin sosyal değerinin yargılanmasında hazır birer araç olarak kullanılır.
- Değerler, kişilerin dikkatini istenilir, yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür nesneleri üzerinde odaklaştırır.
- Değerler, ideolojilerin ham maddelerini sağlarlar. Her toplumdaki ideal düşünme ve davranma yolları, değerler tarafından işaret edilir. Sosyal olarak kabul edilebilir davranışın adeta şemasını çizer.
- Değerlerin kimlik yapıcı işlevleri vardır. Kişilerin sosyal rollerini seçmesinde ve gerçekleştirmesinde rehberlik eder.
- Değerler, toplumun devamlılığını sağlar ve onu düzenler. Meşruiyet ve kanunların temelini oluştururlar. Sosyal kontrolün ve baskının araçlarıdır. Kişileri törelere uymaya yöneltir, doğru şeyleri yapmaya yüreklendirir. Değerler, ayrıca onaylanmayan davranışları engeller, yasaldanmış örüntülerin neler olduğuna işaret eder ve sosyal ihlallerden kaynaklanan utanma ve suçluluk duygularının kolaylıkla anlaşılabilmesini sağlar.
- Değerler, dayanışma araçları olarak işlevde bulunur. Ortak değerler, sosyal dayanışmayı yaratan ve sürekli kılan en önemli faktörlerden biridir (Yıldırım ve Demirel, 2020).

Değerlerin Sınıflandırılması

Toplumlar doğdukları, hayatlarını sürdürdükleri yaşam alanlarında birçok değer icra etmişlerdir. Böylelikle yüzyıllar boyu bu değerleri hem yaşamış hem yaşatmış hem de eski değerlerin yanında yeni değerler edinmişlerdir. Söz konusu toplumlar bu yaşayış, aktarım, değişim ve gelişim dönemlerinde farklı özellikte değerler

benimsediklerinden araştırmalara konu olabilecek birçok değer ortaya çıkmıştır. Bundan dolayı araştırma sahasında birçok araştırmacı, farklı sınıflandırmalar geliştirmiştir. Bu çalışmalar, tespitler, sınıflandırmalar; değer kavramını bilimsel bir çerçevede ele alınmasını sağlamış, yeni araştırmalara da kaynaklık etmiştir. Literatür taraması yapıldığında değer kavramı bağlamında yapılan sınıflandırmalardan en çok bilinen ve geçerliği kabul edilen sınıflandırmalar Eduard Spranger, Milton Rokeach, Shalom Schwartz ve Joseph Fichter'in sınıflandırmalarıdır.

Değer gruplarını sınıflandıran, kayda değer uzmanlardan biri Edaurd Spranger'dir. Psikoloji bilminde değer testi ilk defa 1928 yılında Spranger tarafından kullanılmıştır. Spranger, kişinin yaşam biçiminin kişiliğinin anahtarı olduğuna inanır ve bu yaşam modelinin, belirli şeylere teşvik eden değerlerde ortaya çıktığını düşünür (Yıldırım ve Demirel, 2020, s. 24-25). Güngör'ün (1993) aktardığına göre Spranger, sınıflandırmasında 6 değer tipi oluşturmuştur:

Tablo 2. Spranger'in Değer Sınıflandırması

Değer Türü	Değer Özelliği
1. Estetik Değerler	Biçim ve uyumu odaklıdır. Dünyaya ilişkin izlenimlerini deneyimleme ve yaşamda biçim ve uyumu sağlama tutkusu vardır.
2. Ekonomik Değerler	Kullanışlılık ve neyin pratik olduğuna odaklanır. Zaman, para ve kaynakları içeren tüm yatırımlardan kazanç elde etme tutkusu vardır. Ekonomik değerlerin yaşamda önemsenmesi gerektiği vurgulanır.
3. Politik Değerler	Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve iktidar arzusu var. Bir konuma ulaşma ve bu konumu başkalarını etkilemek için kullanma tutkusu vardır.
4. Teorik (Bilimsel) Değerler	Gerçeğe, bilimsel bilgiye, muhakeme etmeye ve eleştirel düşünmeye önem verir. Keşfetme, sistemleştirme ve analiz etme tutkusu vardır.
5. Sosyal Değerler	İnsanları sevme, yardım etme ve bencil olmama duygusu vardır. En yüksek değer insan sevgisidir. Kendi zamanını ve kaynaklarını başkalarının potansiyellerine ulaşmalarına yardımcı olma tutkusu vardır.
6. Dini Değerler	En yüksek değeri birlik/bütünlük duygusudur. İlahi veya ideal olan yaşamdaki en önemli anlamını arama ve sürdürme tutkusu vardır.

Değerler alanında en çok başvuru alan araştırmacılardan bir diğeri de sosyal psikolog Milton Rokeach'dur. Rokeach'ın geliştirdiği değerler listesi literatürde en iyi bilinen değer sınıflandırmalardan biri olmuştur. Rokeach, değerleri kişilik psikolojisi,

davranış, pazarlama, sosyal yapı ve kültürlerarası çalışmalar bağlamında incelemiştir (İlter, 2020, s. 46-47). Rokeach’a göre, insan söyleminde değer kavramı belirgin bir şekilde “insanların sahip olduğu değer” ve “nesnelerin sahip olduğu değer” olarak farklı tarzda kullanılır (Yıldırım ve Demirel, 2020, s. 25). Bu minvalde Rokeach, 18’i amaç; 18’i de araç olmak üzere toplam 36 değer tanımlamıştır:

Tablo 3. Rokeach’ın Değer Sınıflandırması, Amaç Değerler Listesi

Sosyal (Başkalarına Odaklanma)	Kişisel (Kendi Odaklı)
1. Gerçek dostluk	10. Başarı duygusu
2. Güzellikler dünyası	11. Mutluluk
3. Eşitlik	12. İç uyum
4. Özgürlük	13. Zevk
5. Sosyal tanınma	14. Heyecan verici hayat
6. Ulusal güvenlik	15. Kurtuluş
7. Aile güvenliği	16. Bilgelik
8. Olgun aşk	17. Kendine saygı (öz-saygı)
9. Barış içinde dünya	18. Rahat bir yaşam

(İlter, 2020, s.48)

Tablo 4. Rokeach’ın Değer Sınıflandırması, Araç Değerler Listesi

Ahlaki (Ahlak ve İlişkilere Odaklanma)	Yeterlilik (Yetkinliğe Odaklanma)
1. Neşeli	10. Hırslı
2. Sevgi dolu	11. Temiz
3. Yardımsever	12. Kabiliyetli
4. Nezaketli	13. Cesur
5. Dürüst	14. Yaratıcı
6. Bağışlayıcı	15. Kendini kontrol eden
7. Geniş görüşlü	16. Mantıklı
8. İtaatkâr	17. Entelektüel
9. Sorumluluk sahibi	18. Bağımsız

(İlter, 2020, s.48)

Değerlerin sınıflandırılması söz konusu olduğunda değinilmesi gereken önemli isimlerden biri de Shalom Schwartz’tır. Schwartz, insan hayatının evrensel ihtiyaçlarından hareketle 10 farklı motivasyonel değer türü geliştirmiştir. Bu ihtiyaçlar a) biyolojik organizmalar olarak bireylerin gereksinimleri, b) koordineli sosyal etkileşimin gereklilikleri ve c) grup ve toplumların hayatta kalma ve refah ihtiyaçlarıdır (Schwartz, 1992). Schwartz’ın değer türleri “Öz-yönelim”, “Uyarılım”, “Hazcılık”, “Başarı”, “Güç”, “Güvenlik”, “Uyma”, “Geleneksellik”, “İyilikseverlik” ve “Evrensellik” olmak üzere on değerden oluşmaktadır. Ayrıca Schwartz ve arkadaşları Rokeach’ın değerler listesini temel aldıkları gibi alanda var olan çeşitli değerlerden de yola çıkarak hazırladıkları 56 değerle aralarında Türkiye’nin de içinde bulunduğu 54 ülkeden veri toplamışlardır. Bu araştırmada örneklemin çoğunluğu öğretmenler ve

üniversite öğrencilerinden oluşsa da öğretmenlerin toplumsallaşma süreci içerisinde temel kültürel değerlerin aktarıcıları oldukları varsayımı ile araştırmanın hedef kitlesi öğretmenler olarak belirlenmiştir (Akt. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000). Aşağıda Schwartz'ın değer türlerine dair sınıflama, tanım ve değer örnekleri verilmiştir (İlter, 2020):

Tablo 5. Schwartz'ın Değer Türleri, Tanımları ve Değer Örnekleri

Motivasyonel Değer Türleri	Kavramsal Tanım	Değer Örnekleri
Öz-Yönelim (Self-Direction)	Öz-yönelim için organizmanın ihtiyaçlarından, özerklik ve bağımsızlığın etkileşimsel gereksinimlerinden kaynaklanır.	Özgürlük, yaratıcı, kendi amaçlarını seçme, meraklı, bağımsız
Uyarılma (Stimulation)	Uyarılma değerleri, aktivasyon düzeyini en ideal ve pozitif seviyede tutmak için organizmanın çeşitlilik ve uyarılma gereksinimlerinden kaynaklanır. Bu ihtiyaç, öz-yönelim değerlerinin altında yatan gereksinimlerle ilgilidir.	Hayatta heyecan, yenilik arayışı, zorluklara meydan okuma (Cesur olmak, dinamik ve heyecanlı bir yaşama sahip olmak)
Hazcılık (Hedonism)	Hazcılık değerleri, organizmayı tatmin eden bireysel zevk ve ihtiyaçlarından kaynaklanır.	Keyif alma, hayattan zevk alma
Başarı (Achievement)	Başarı değerleri, toplumsal standartları temel alan kişisel başarı göstermeyi vurgular ve böylece sosyal onay alınır.	Hırslı, kişisel başarı, yetenekli, etkili (zeki, özsaygı, sosyal tanıma)
Güç (Power)	Güç değerleri, sosyal sistem içinde hâkim bir konuma ulaşılmasını veya korunmasını vurgular. Güç değerleri insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü, bireysel ihtiyaçların dönüşümü olabilir. Bu değer türünün motivasyonel hedefi, toplumun, ilişkilerin ve benliğin güvenliği, uyumu ve istikrarıdır.	Otorite, zenginlik, sosyal güç (kamu imajını koruma, sosyal tanınma)
Güvenlik (Security)	Güvenlik değerleri, temel bireysel ve grup gereksinimlerinden türetilir. Toplumun var olan ilişkilerinin ve bireyin kendisinin huzuru ve sürekliliğini vurgular.	Sosyal düzen, aile güvenliği, ulusal güvenlik, temiz, karşılıklı iyilik (sağlık, ılımlı, ait olma hissi)
Uyma (Conformity)	Uyma değerleri, bireylerin sorunsuz etkileşimi ve grup işlevini bozabilecek ve sarsabilecek eğilim ya da eylemlerini engelleme gerekliliğinden kaynaklanır.	İtaatkar, öz-denetim, nezaket, ebeveyn ve yaşlıları onurlandırma (sadık, sorumluluk sahibi)
Geleneksellik (Tradition)	Geleneksel değerler motivasyon açısından birbirine yakındır. Bu değerler dinî törenler, inançlar ve kültürel gelenek ve fıkirlere, davranış kurallarına saygılı ve tabii olmayı gerektirir.	Gelenekçe saygı, alçakgönüllü, dindar, kanaatkârlık, geleneklere bağlı (ılımlı, manevi yaşam)
İyilikseverlik (Benevolence)	İyilikseverlik değerleri, başkalarının	

	refahı için gönüllü ilgiyi vurgular ve sorunsuz grup işleyişi için temel gereksinimlerden ve organizmanın aidiyet ihtiyacından kaynaklanır. Bu değerler hem iş birliğini hem de destekleyici sosyal ilişkileri teşvik eder. Kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme yönelimi bulunmaktadır.	Yardımsever, dürüst, bağışlayıcı, sorumlu, sadık, gerçek dostluk
Evrensellik (Universalism)	Evrensellik değerleri bireylerin ve grupların hayatta kalma gereksinimlerinden kaynaklanır. Bütün insanların ve doğanın iyiliğini gözetmeyi, hoşgörüyü vurgular.	Açık fikirli, eşitlik, sosyal adalet, barış içinde bir dünya, güzellikler dünyası, bilgelik, doğayı koruma (iç huzur, manevi bir yaşam)

Literatürde değerler ile ilgili meseleleri irdeleyen, değerlerin konumunu tayin etmeye çalışan bir diğer araştırmacı ise Joseph Fichter'dır. Fichter'a göre değerler; sosyal kişilik, toplum ve kültür boyutu olmak üzere üç temel şekilde sınıflandırılabilir. Fichter (2004) değerlerin gruplandırılmasına dair şunları ifade etmiştir:

“1. Değerler zorlayıcılık derecelerine göre sınıflandırılabilir. Böylelikle değerler sosyal kişiliği etkileme derecesine göre düzenlenmiş olurlar. Bir uçta kişinin bilinçli olarak kabul ettiği, moral (ahlâk) açısından en güçlü değerler bulunur. Bu değerlerin çiğnenmesi normal kişide suçluluk ve utanma duygusu uyandıracaktır. Kişi bu değerlere rıza göstermeye kendini bilinçli olarak zorunlu hisseder. Bu kutupta en kesin ve katı emirler yer alır. “Yapılmalı” ve “Yapılmamalı” olanları belirten değerler bulunur, yurtseverlik tek eşle evlilik, tek tanrıçılık olumlu değerleri, çok tanrılılık, ihanet ve çok eşlilik olumsuz ölçütleri işaret eder.

2. Sosyal değerler süreklilik gösteren ortaklaşa işlevler temelinde düzenlenebilir. Burada en yüksek değerler toplumun sürekliliği ve kamu refahı için neyin istenmediğine ve hatta neyin önemli olduğuna işaret eder. Bu alan sevgi ve hakkaniyet ilişkilerinin en yoğun bulunduğu alandır. Burada yüksek değerlerin kendi aralarında ilişki ve denge vardır. Örneğin; kişisel özgürlük ve sosyal otorite arasında olduğu gibi.

3. Değerlerin en anlamlı sınıflandırılması değerlerin kurumsal işlevlerine göre sınıflandırılmasıdır. Genellikle değerleri dini, siyasal, ekonomik vb. açılardan ayırırız” (Ulusoy ve Dilmaç, 2020, s. 34-35).

Türkiye dışında araştırmalarıyla dikkat çeken, alanyazında önemli çalışmalara imza atan uzmanların değer sınıflandırmaları, değerler üzerine çalışılan sahalara kaynaklık etmekle beraber Türkiye’de de değerlere dair birtakım sınıflamalar yapılmıştır:

Araştırmacı yazar Güngör (1998), Spranger tespit ettiği 6 değer türüne “ahlaki değerler” ilavesinde bulunarak değerleri 7 temel değer olarak gruplandırır. Doktora çalışmasında Akbaş (2004) ise değerleri, “geleneksel değerler, demokratik değerler, çalışma-iş değerleri, bilimsel değerler, temel değerler” olmak üzere 5 tür olarak sınıflandırmıştır. Değerler üzerine yaptıkları çalışmada Acat ve Aslan (2012), değerleri “muhafazakâr-geleneksel değerler, ulusal-millî değerler, öze dönük-kişisel değerler, sosyal-toplumsal değerler, bilimsel-yenilikçi değerler” şeklinde 5 başlığa ayırmışlardır. MEB ise 2019 TDÖP’de değerleri, “kök değerler” olarak isimlendirmiş ve “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” biçiminde on temel değer olarak sınıflandırmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2019, s. 4).

Değerler Eğitimi

Birey veya toplumlar, kendilerini inşa etme sürecinde kendilerine has fikirler, yaşam biçimleri ve değerler ortaya koymuşlardır. Bu bağlamda insanı insan yapan, diğer varlıklardan ayıran ve davranış şekillerine rehberlik eden değerler hem yaşanması hem de gelecek nesillere aktarılması istenen başlıca unsurlardandır. Bununla birlikte değerler toplumların kendi varlıklarını sürdürebilmeleri, kalıcılığı yakalayabilmeleri için bir ön koşul olarak görülmüştür. Bu ön koşulun yerine getirilebilmesi ise değerlerin özünü koruyabilmesi, yaşatılabilmesi, genç kuşaklara aktarılmasına bağlıdır. Önemli olan bir diğer mesele ise değerlerin geleceğe aktarılma işleminin sistemli bir biçimde yapılmasıdır. Bu dolayında gözardı edilemeyecek öneme sahip olan değerler ancak eğitim yoluyla yaşatılabilir ve gelecek kuşaklara aktarılabilir.

Eğitim yoluyla insan tarih boyunca kendini yetiştirmek ve geliştirmekle uğraşmış, bu uğraşını hem bireysel hem de toplumsal boyutta temellendirmeye çalışmıştır. Bir birey olarak kendini inşa etme yolunda insan, belirli eğitim aşamalarına tabi tutulmuş; bu nedenle bir kavram olarak eğitimi daima gündeminde tutmuştur. “Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye” olarak tanımlanan eğitimin (TDK, 2011) amacı, çağın değişim durumlarına göre farklılıklar göstermiştir. Bu bakımdan eğitime genel anlamda iki ana görev yüklenmiştir. Söz konusu görevlerden birincisi, bireylerin zihinsel aktivitelerini en nitelikli şekilde kullanabilmelerine yardımcı olmak; ikincisi ise daha iyi ve sorumluluğunu bilen insanlar yetişmesine katkıda bulunmaktır. Bunlara ilave olarak eğitimin spesifik bir işlevi de

değerlerin geleceğe aktarılmasına öncülük etmektir.

Yıldırım ve Demirel (2020) değerler eğitimi, “geçmişten beri neredeyse bütün toplumlarda farklı adlarla (terbiye, karakter eğitimi, ahlak eğitimi vb.) yapılmış olan, sonraki nesillere kültürün devamlılığı için toplumun sahip olduğu değerlerin aktarıldığı ve iyi kişilik özelliklerinin kazandırıldığı bir süreç” olarak tanımlamışlardır. Aynı araştırmacılar bir başka izahta da değerler eğitimi “ailede, sosyokültürel çevrede, okulda ve kitle iletişim araçlarında, formal veya informal şekilde verilen, duyuşsal özellikleri hedef alan bir eğitim şekli” olarak değerlendirmişlerdir. Ekşi (2003) ise değerler eğitimi “örtük veya açık programlar aracılığıyla, yetişen yeni nesle temel insani değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma, onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayreti” şeklinde bir sistem olarak ifade etmiştir.

Bireyin zihinsel becerileri kadar duyuşsal becerilerinin de önemsenmesi gerektiği düşüncesiyle öne çıkan değerler eğitimi sisteminin ilk parçası bilindiği gibi ailedir. Çocuğun değer edinme sürecindeki ilk kurum olan aile, eğitimin ilk aşaması olduğundan önemli bir rol model olmaktadır. Zira çocuğun küçük yaşlardan itibaren doğruyu, yanlış, toplumsal kural ve değerleri etrafını gözlemleyip etrafındaki bireyleri taklit ederek öğrendiği bugün birçok alan uzmanı tarafından dile getirilmektedir (Güven, 2014, s. 78-79).

Aileden sonra bireylerin değer kazanmasına katkıda bulunan diğer bir kurum ise şüphesiz okuldur. Aileye göre daha disiplinli bir sürecin takip edildiği okullarda işin ehil kimseler eliyle bir program takip etme şansı vardır (Yılmaz, 2018, s. 329). Değerler eğitimi sürecinde okullar öğrencilere ahlak ve değerler üzerine düşünme, hayattaki olaylara merhamet, sevgi, adalet, saygı ve hoşgörü pencerelerinden bakabilme kabiliyeti kazandırmaktadır (Kaymakcan ve Meydan, 2014, s. 215).

Değerler eğitimi işlemede aile ve okulun önemli işlevlere sahip olduğu Türkiye’de değerlerin eğitim sahasında uygulanması, UNESCO’nun “Yaşayan Değerler Eğitim Programı” adı altında 1995’te hazırladığı uluslararası bir projeye dayanmaktadır. Uluslararası boyutta eğitimcilerin ortaklaştığı “Yaşayan Değerler Eğitimi” adı verilen bu eğitim projesinde “Daha iyi bir dünya için değerlerimizi paylaşalım.” yaklaşımından hareketle projede “iş birliği, özgürlük, mutluluk, dürüstlük, sevgi, alçakgönüllülük, barış, saygı, sorumluluk, sadelik, hoşgörü, birlik” olmak üzere on iki evrensel değere odaklanılmıştır (Cihan, 2014, s.433).

Katı’ya göre (2015) değerler eğitime, toplumsal düzeni inşa etme noktasında

ihtiyaç vardır ve düzeni olmayan toplumun ise ayakta kalma süresi kısıtlıdır. Her ülke gibi Türkiye de toplumsal düzenini inşa etmek, korumak ve sürdürebilmek adına değerler eğitimini gündemine almış, bu konuda çeşitli adımlar atarak söz konusu değerlerin eğitimini daima gündeminde tutmuştur. Değerler eğitimi, Türkiye’de ilk defa 2010 yılında Milli Eğitim Bakanı Nimet Baş tarafından yayımlanan bir genelgeyle uygulamaya sokulmuştur. Yayımlanan genelgede “rol model olma, karşılıklı güven, hoşgörü, dürüstlük, sınıf içinde uyulması beklenen davranışlar, yardım organizasyonları, doğum günü, özel günlerde etkinlikler düzenlenmesi” gibi çeşitli etkinlik ve temalar yer almıştır. Bu kapsamda oluşturulan değerler eğitimi komisyonları, kazandırılması istenen değerler ile ilgili yıllık planları hazırlayıp okullara göndermiş, okullar ise örnek planlardan hareketle kendi planlarını oluşturmuşlardır (Şimşek, 2015, s. 82; akt. Kaya, 2022).

Değer, eğitim ve değerler eğitimi kavramlarının tanımları, birbirleri ile bağlantıları üzerinde durulduktan sonra bu çalışmanın ele aldığı bir diğer konu olan çocuk edebiyatı ile değerler eğitimi arasındaki ilişki üzerinde durmak da çalışmanın amacı açısından gerekli görülmüştür.

Birçok ortak paydada buluşan edebiyat ve eğitim, birbirlerine yakın alanlar olup birbirlerinden etkilenen iki önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadırlar. “Edebiyat eserlerinin insana özgü bazı değer ve niteliklerin yerleşip kökleşmesi, toplumsal yaşamın ve çağın gerektirdiği değerlerin benimsenmesi yolunda önemli roller oynadığını” ifade eden Kavcar (1969), ayrıca edebî eserlerin yeni değerler kazandırma hususunda insanları yönlendirip eğittiğini de belirtmiştir.

Konularının insan olması hasebiyle edebiyat gibi çocuklara yönelik eserler de değerlerin aktarılması amacıyla değerler eğitiminde kullanılmaktadır. Çocuk edebiyatı eserleri, çocukların estetik zevklerini geliştirip estetik bir değer algısı edinmesine yardımcı olmaları için kaleme alınsa da dolaylı olarak ilettiği mesajlarla çocukların toplumsal değerleri edinmesine de katkıda bulunmaktadır. Bu bakımdan MEB (2017), hazırlattığı ders kitaplarında çocuklara yönelik oluşturulan bilimsel ve edebî metinlerde kendi belirlediği kök değerlerin yer almasını, metinler yoluyla değerler eğitiminin yapılmasını ve değerlerin aktarılmasını amaçları arasında saymıştır.

Kök Değerler

Geçmişten günümüze toplumların yaşam alanlarında birçok değer ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu değerler, toplumdan topluma değişiklikler göstermiştir. Öyle

ki toplumlar var olabilmek adına örtük bir biçimde veya eğitim kurumlarıyla kendilerine ait bu değerleri muhafaza edip geleceğe aktarmak istemişlerdir. Bu süreçte her toplum kendine has değerleri tespit edip tanımlamış ve sınıflandırmıştır. Önceki bölümlerde bilimsel platformlarda araştırmacıların değer ve değerler eğitime dair tanımları, sınıflandırmaları yer almıştı. Türkiye’deki tanım ve tasnifleri de verilen değerler, MEB tarafından da resmî olarak ele alınıp eğitim-öğretim müfredatlarına dâhil edilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığınca 2017 yılında yapılan basın açıklaması ile eğitim-öğretim programlarının güncellendiğine, değişiklikler yapıldığına dair kamoyu bilgilendirilmiş; ardından söz konusu açıklamalar TTKB tarafından yazılı hâle getirilerek MEB’in resmî genel ağ sitesinde yayımlanmıştır. TTKB, 2016-2017 eğitim öğretim yılında yapılan yenileme çalışmalarının gerekçelerini izah ederken şu ifadeleri kullanmıştır: Mevcut müfredatlar, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki gelişmeler doğrultusunda çağın gerekliliklerini, ferdin ve toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yenilenmiştir (TTKB, 2017).

Değerlerin resmî bir biçimde ele alındığı okullardaki eğitim-öğretim müfredatları, öğrencilerin değer yargılarının gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Okullarda gerçekleştirilen etkinlikler, açık veya örtük bir biçimde öğrencilerin değerlere yönelik algılarını, değerleri birer davranış hâline getirmeleri için gereken kabiliyetlerini geliştirmelerine katkıda bulunmaktadır. Yapılan güncellenmelerle neyin kastedildiği, hangi amaçla hareket edileceği, nelerin gerçekleştirilmesinin istendiği aynı basın açıklamasında şu ifadelerle ifade edilmiştir:

- “Değer eğitiminin bütün eğitimin nihai gayesi ve ruhu olduğu, ayrı bir müfredat veya konu/öğrenme alanı olarak görülmemesi gerektiği, bu bakımdan okullar ve öğretmenlerin değerleri müfredatların bütünleyici bir parçası (mütemmim cüzü) olarak ele alması ve uygun yaklaşımları kullanarak öğrencilerine kazandırması,
- Değerlerin yalnızca müfredatlarda yer alan lafızlar olmaktan çıkarılması, öğrencilere okul içinde ve dışında değerleri pratiğe dönüştürmeleri için uygun ve etkili fırsatlar sağlanması,
- Değerlerin anlamlı ve kalıcı olması için öğrencilere kazanımların içerik boyutu (konu) ile ilişkilendirilerek ve konu anlatımından ziyade öğrencilerin akıl yürütme, sorgulama, araştırma, yorum yapma, bağlantı kurma ve değerlendirme becerilerini kullanabilecekleri drama, rol oynama vb. çalışmalarla aktarılması,

- Öğrencilerin kendilerini güvende hissedecekleri, destekleyici, toplum bilincini geliştiren, karşılıklı sevgi ve saygıya dayanan bir sınıf ortamı oluşturulması,
- Değerlerin aktarılmasının sadece sınıf veya okul ortamı ile sınırlı kalmaması, okul-aile iş birliğinin sağlanması gerekliliği vurgulanmıştır” (TTKB, 2017).

TTKB (2017) aynı yazılı basın açıklamasında, değerler ve değer eğitiminin yenilenen müfredatlarda ana odağı oluşturduğunu belirtmiştir. Bununla beraber geniş bir literatür taramasının yapıldığını, disiplinlerin her birindeki kazanımlarla ilişkilendirilerek öğrencilere aktarılması hedeflenen millî, manevi ve evrensel değerleri 10 (on) ana başlık altında topladığını, bu değerlere ilişkin tutum ve davranışları belirlediğini açıklamıştır. Ayrıca güncellenen eğitim-öğretim müfredatlarıyla öğrencilere aktarılması amaçlanan kök değerleri de şu şekilde sıralamıştır: “Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik.” TTKB (2017), açıklamasında bahsi geçen kök değerleri, değerlere ilişkin tutum ve davranışları içeren bir tabloyu da ek olarak şöyle sunmuştur:

Tablo 6. Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar

Değerler	Değerlerle İlişkili Bazı Tutum ve Davranışlar
Adalet	Adil olma, eşit davranma, paylaşma...
Dostluk	Diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma...
Dürüstlük	Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...
Öz denetim	Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...
Sabır	Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...
Saygı	Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının özelliklerini ve konumunu gözetme...
Sevgi	Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...

Sorumluluk	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...
Vatanseverlik	Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...
Yardımseverlik	Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma...

(TTKB, 2017, s.24).

Modern çağda kendi özünü bulma, sahip olduğu kadim değerlerini koruma adına atmış olduğu adımları müfredat bazında yenileyip geliştiren MEB, fert planında yaşatılan değerleri, eğitim kurumları bünyesinde de sistemli bir şekilde işlemek, benimsetmek, millî ve manevi amaçlarına ulaşmak için birçok adım atmıştır. Bu adımlardan biri de basın açıklamasında yer verdiği değerler tasnifi olmuştur. Ülke çıkarlarını ve bekasını düşünen, korumayı amaçlayan MEB, bu çalışmada daha önce üzerinde durulan sınıflamalardan farklı ve daha da sadeleştirilmiş olan bu tasnifte toplam on kök değeri odak noktasına yerleştirmiştir. MEB'in tasnifi baz alınarak seçilen “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” kavramlarının tanım ve açıklamaları aşağıdaki gibidir:

Adalet

İnsanlık tarihinde ilk insandan bugüne “adalet”, toplum dinamiklerini oluşturan değerlerden biri olmuştur. Kesin olarak çerçevesi çizil(e)meyen adalet, birey ve toplumlar açısından farklı biçimlerde tanımlanıp izah edilmiştir. Bireyler içerisinde bulunduğu toplumun düzeni ve huzuru için hukuk kurallarına, hukuk kurallarının doğru bir zeminde uygulanması için adalete daima ihtiyaç duymuş; duymaya da devam etmektedirler. Birçok tarifi yapılan adaletin genelgeçer bir tanımı yapılamamış, var olan tanımlara da yenileri eklenmiştir.

TDK Türkçe Sözlüğü'nde (2011) adalet “yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk” şeklinde tanımlanmıştır. Cevizci (1997) ise Felsefe Sözlüğü'nde adaleti “toplumun ilke, ideal ve değerlerinin

somutlaşmış, hayata geçirilmiş hali, herkesin layık olduğu ödül ya da cezayla karşılaşması durumu” biçiminde açıklamıştır.

Adalet, birey ve bireylerin arasındaki ilişki bakımından iki türlü değerlendirilebilir. Nitekim adalet hem bireysel hem de toplumsal bir değerdir. Bireysel açıdan adalet; kişinin yeteneklerini, bedenini, ruhsal özelliklerini dengeli ve ölçülü biçimde, amacına uygun olarak kullanmasıdır. Toplumsal açıdan adalet; toplumdaki diğer bireylere zulmetmemek, onların hak ve hukukunu çiğnememek, ölçülü ve dengeli davranmaktır (Hökelekli, 2011, s. 49). Karacelil (2013), adaletle dair sorunların öncelikle eğitimciler ve ebeveynler tarafından benimsenmesi, bu gerçekleşikten sonra çocuklara adalet duygusunun farkındalık eğitimi gibi çeşitli etkinliklerle kazandırılması gerektiğinin üzerinde durmuştur. Dolayısıyla eğitimin tüm unsurlarının adalet değerini kazandırabilecek şekilde yapılandırılıp organize edilmesi gerekmektedir (Yeşil, 2021, s. 49).

Tanımlardan anlaşıldığı üzere “adalet” değeri, birçok farklı izaha sahip olsa da bir değer olarak öncelikle toplumu temsil durumunda olan yetişkin bireyler tarafından benimsenmeli, doğru bir şekilde anlaşılmalı ve yaşatılmalıdır. Ardından toplum geleceğinin teminatı olan genç nesillere değerler eğitimi yoluyla sistemli bir şekilde kazandırılmalı, böylelikle toplumun sürekliliği sağlanmalıdır. Bu bağlamda müfredat dâhilinde olan “adalet” değeri, eğitimcilerce de dikkatle işlenip gerektiği gibi temsil edilmelidir.

Dostluk

İnsan, genel olarak yaşadığı toplumda kendine yer edinmek için diğer bireylerle iletişim kurma ihtiyacı hisseden bir yapıya sahiptir. İletişim kurduğu kimselerle de uzak veya yakın ilişkiler kurar. İlişkinin derecesine göre insanlarla temas hâlinde olan insan, kimi muhataplarıyla arkadaş veya dost olur. Bunun yanı sıra dostluk kavramını bir değer olarak kabul edip diğer bireylerle bağlarını güçlendirir. Bundan dolayı Bacanlı (2000) arkadaşlık yahut dostluğun insanlar tarafından ihmal edilmemesi gereken bir öz ihtiyaç kabilinde olduğunu vurgulamıştır.

TDK Türkçe Sözlük’te “dost olma durumu, dostça davranış” olarak açıklanan dostluk kavramını Alberoni (2006), birbirlerine gönüllük esasına dayalı bir biçimde yardımda bulunmak isteyen, bunu istemekten ve bunun gerçekleşmesinden haz duyup

hoşnut olan, tüm durumların karşılıklı olduğuna kesin kanaatiyle bakan bireyler arasındaki ilişki türü olarak tanımlamıştır. Dost, insanın kalbiyle bağ kurduğu, hayatını paylaştığı, mutluluğunda ve üzüntüsünde yanında görmek istediği, karşılıksız olarak sevdiği, sadece bu dünyada değil öldükten sonra da hatırlayacağı arkadaşlarıdır (Ekinci 2020, 160).

“Dostluk” değerini birçok filozof, eserlerinde kavram ve kıymet olarak tartışmıştır. Aristoteles de eserlerinde dostluk hususunu irdeleyen isimlerdendir. Aristoteles, dostluğu “erdem, haz ve çıkar” olmak üzere çeşitli yönlerden değerlendirmiştir. Çalışmanın konusuyla bağlantılı olarak bu tespitlerden erdem dostluğu, iyi ahlaklı insanlar arasında meydana gelen, geçici olmayan ve az sayıda kimsede var olan dostluk türüdür. Bu dostluk, erdemli insanlar arasında yer alan sevginin tezahürüdür. Aristoteles’e göre bu insanlar da iyi insan diye tasvir ettiğimiz erdemli kimselerdir. Çünkü dost olabilmek için öncelikle insanların birbirini sevmesi gerekir. Söz konusu sevgi ise erdemli insan olmanın bir neticesidir. İyi insanlar arasında meydana gelen bu dostluğun iki önemli niteliği vardır: iyi niyet ve uzlaşma. İyi niyet, karşıdaki kimse hakkında iyi düşünebilmek, onun da iyi niyetli bir kimse olduğundan emin olabilmektir (Türkeri, 2004, s. 80).

Karşılıklı güven ve iyi niyete dayanan “dostluk” değerinin değerler eğitimi yoluyla erken yaşlarda kazandırılması hem dostluk kültürünün devamlılığını sağlar hem de çocuğun erdemli bir birey olmasına katkıda bulunur. Diğer yandan bu dinamik değer bütün sosyal ilişkileri etkileyebilecek, olumlu veya olumsuz değiştirebilecek bir niteliğe de sahiptir.

Dürüstlük

İnsanların öz değerlerinden biri de “dürüstlük” değeridir. Erdemli insan tariflerinde adil olma özelliğinden hemen sonra dürüst olmanın gerekliliği üzerinde durulmuş, “dürüstlük” bir değer olarak değerlendirilmiştir.

TTKB (2017), 2016-2017 eğitim-öğretim yılında müfredat yenilemesi açıklamasında verdiği tabloda dürüstlüğü “açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma” şeklinde özetleyip on kök değerden biri olarak ele almıştır. TDK Türkçe Sözlüğü’nde (2011) dürüstlük, “doğruluk” kavramıyla verilmiş, doğrulukla eş/yakın anlamlı olarak kabul edilmiştir. Bir değer olarak dürüstlüğü doğruluk

bağlamında de ele alan TDK (2011), doğruluğu da “doğru ve dürüst olma durumu, doğru olana yakışır davranış, dürüstlük, adalet” şeklinde açıklamıştır. Güçlü (2005) ise davranış geliştirme, davranış anlamlı hâle getirmenin dürüstlikle bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır. Dürüstlüğün değerler eğitimi çerçevesinde öğrencilere kazandırılması hedeflenen esas değerlerden biri olarak belirten Yalnız ve Yılmaz (2018), insanlar arası ilişkilerde dürüstlük çizgisi dışına çıkmanın, doğru bir iletişim kurmaya mâni olacağını belirtmişlerdir.

Sonuç olarak bireyler arası güvenli bir iletişimin kurulabilmesi ve huzurlu bir toplumun inşa edilebilmesi için bir değer olarak dürüstlüğün yaşatılması, değerler eğitimi yoluyla genç kuşaklara benimsetilmesi ve geleceğe taşınması oldukça önemlidir.

Öz Denetim

Kök değerlerden biri olan “öz denetim”, özelde bireyin genelde ise toplumların otokontrol mekanizması olma özelliği taşıyan değerlerden biridir. MEB’in (2017)’de “davranışlarının sorumluluğunu üstlenebilen, öz güven sahibi olan, gerektiğinde özür dileyebilen bireylerin sahip olabileceği bir davranış” olarak betimlediği öz denetimi Karşı (2020), “bireyin zihinsel faaliyetlerine ve gözlemlenebilen davranışlarına hâkim olması, özellikle çevresel oyalama ve karşıt dürtülere rağmen planlarını açık bir şekilde ifade etme ve gerçekleştirme yeteneği” şeklinde tanımlamıştır. Öz denetim, kişinin dürtüleri üzerinde egemenlik kurma çabası, isteklerini bir süreliğine ötelemesi şeklinde de değerlendirilmiştir (Duran ve Bitir, 2020).

Genel anlamda öz denetim, bireyin karşılaştığı durumlarda doğru davranış geliştirebilmek adına kendisinde var olması gereken otokontrol sistemidir. “Öz denetim” değerine sahip insanların karar alma, harekete geçme gibi süreçlerde bağımsız kalabildiği anlaşılmaktadır (Çoban, 2020, s. 10). Esasında “öz denetim” değeri, diğer değerlerin edinilmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra “öz denetim” değerinde aranılan özelliklerden biri de hatalı davranış sergilememek değil, yanlış davranış kontrol altına almak ve tekrarına mâni olmaktır. Bütün bunlardan hareketle “öz denetim” değerine sahip bir birey, kendi davranışının farkında olduğundan yanlışını kabullenip düzeltme eğilimi göstermektedir. Bu açıdan birey hem kendisiyle hem de diğer insanlarla barışık ve öz güvenli bir biçimde yaşama olanağı da bulmaktadır.

Sabır

İnsan, yaşadıklarına tahammül edip sabır gösterdiğinde kendini gerçekleştirme potansiyeline erişebilecek niteliğe sahiptir. Kök değerlerin yaşatılmasına, özümsemesine katkıda bulunma özelliğine sahip olan sabır; duygusal, bilişsel, davranışsal boyutlara sahip psikolojik bir süreçtir. Bununla birlikte “sabır” değerine sahip insanların her türlü zorluk karşısında dayanabilme ve zorluklarla mücadele etme azmine sahip oldukları söylenebilir (Doğan, 2016).

On kök değer arasında yer alan, diğer kök değerlerin edinilmesi ve yaşatılmasına dayanak olan sabır kavramı TTKB (2017) tarafından “azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme” gibi özellikleri bünyesinde barındıran bir değer olarak görülmektedir. Çağrıcı’ya (2021) göre sabır; insanın başına gelen olaylar karşısındaki dayanma gücü; olumsuz durumları olumlu durum hâline getirmek için çaba göstermesi anlamlarına gelir ve yokluğunda ise insan, içinde bulunduğu şartlardan memnun olamaz, daima şikayet eder.

TDK Türkçe Sözlük’te (2011) “acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç, olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme” şeklinde tanımlanan “sabır” değeri, niteliği ve önemi açısından diğer kök değerlerin inşasında bir temel oluşturduğundan değerler eğitimiyle öğrencilere benimsetilmeli ve geleceğe taşınmalıdır.

Saygı

İnsanlar arasında sağlıklı bir iletişimin tesisi, kültürel değerlerin korunup geleceğe taşınabilmesi, birey ve toplumların “saygı” değerini benimsemelerinde bağlıdır. Bu itibarla birey, evvela kendisine ardından iletişime geçtiği her türlü varlığa karşı saygılı davranmalı ve bu saygıyı yitirmemelidir. Bu bakımdan “saygı” değeri, eğitim müfredatına eklenen, değerler eğitimi yoluyla bireylerce özümsekip geleceğe aktarılması istenen önemli bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Saygı” değeri, TTKB’nin (2017) müfredat güncellemesinde “alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu ve özelliklerini gözetme” olarak tarif edilmektedir. Özdemir (2017) saygıyı, sağlıklı bir iletişimin meydana gelmesi, kültürel öğelerin geleceğe taşınması adına çok kıymetli ve insanın diğer bireyleri algılayıp

anlamasına yardımcı olabilecek önemli değerlerden biri olarak görmektedir. TDK Sözlüğü'nde (2011) ise saygı “değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram; başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu” olarak tanımlamıştır.

Bir değer olarak “saygı”, diğer kök değerlerin doğru algılanmasına, kıymetlerinin anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır. Öğrencilerin kendileri ve diğer insanlarla sağlıklı bir iletişim kurabilmeleri, toplum düzenine katkıda bulunabilmeleri için “saygı” değerinin değerler eğitimi yoluyla anlatılması ve geleceğe aktarılması gerekmektedir.

Sevgi

İnsanın var olabilmesi, varlığını anlamlı hâle getirebilmesi “sevgi” değerine sahip olup olmamasıyla doğrudan bağlantılıdır. Sevgi, insanın kendisi ve kendi dışındaki varlıklarla alaka kurması, kurduğu bu alakayı özümsemesidir. Türkçe Sözlük'te sevgi “insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011, s. 2081). Sevme ve sevilme ihtiyacı, diğer tüm ihtiyaçlarla etkileşim içinde olup fark oluşturan bir duygudur (Köylü, 2019, 178).

İnsanın doğuştan getirdiği sevgi duygusu, eğitimde önemli rol oynayan faktörlerden birisidir. Doğuştan gelen ve sonradan geliştirilen bu duygu, aile büyüklerinin yönlendirmesiyle ileri boyuta taşınabilir. Sevgi ortamında büyüyen çocuklar zamanla sevgi iletişimi kurmayı öğrenirler. Oluşturulan sevgi ortamında çocuklar istenilen derecede eğitilebilirler. Çünkü sevgi, eğitimin itici gücüdür (Kayadibi, 2012, akt. Kaya, 2022, s. 22). Bu bağlamda “sevgi” değerini, yenilenen eğitim müfredatına kök değer olarak ekleyen TTKB (2017) söz konusu değeri “aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma” olarak nitelendirmektedir. Toplumların bütün değerlerinin temelinde sevgi olduğu gibi kök değerlerin özü de sevgiden oluşmaktadır. Dolayısıyla değerler eğitiminin de en önemli ögesi durumda olan “sevgi” değerinin öğrencilere kazandırılması hem öğrenciyi hem de toplumsal yaşamı daha anlamlı ve güvenilir hâle getirecektir.

Sorumluluk

Sorumluluk bilinci, bireylerin hayatlarını devam ettirebilmelerinin temel koşullarından biridir. “Sorumluluk” değeri, bireyin hem kendine hem de topluma karşı

görevlerini yerine getirmesi, bu bilinci özümsemesi olarak değerlendirilebilir. Türkçede bulunan “sor-” fiilinden türetilen, kişinin kendi vazifesini sorgulayarak sorumluluklarının farkına varması ve üzerine düşeni yapması anlamlarını içeren sorumluluk, bir değer olarak yenilenen eğitim müfredatında yer aldığı gibi özümsemesi istenmiştir.

Çağrıcı (2006), üç tür sorumluluk türünün kabul gördüğünü söyler. Bunlardan ilkinin vicdani sorumluluk olduğunu ve bu sorumluluğun “olumsuz sebeplerle fitratı bozulmamış her insanın içinde var olan, insanın iyi veya kötü kararlar almasına neden olan bir tür iç dürtü” olarak ele alındığını belirtmiştir. İkincisinin de toplumsal sorumluluk olduğunu, toplumsal sorumluluğun “sorumluluğu denetleyip değerlendiren otorite, bireyi kuşatan sosyal çevre” şeklinde nitelendirildiğini dile getirmiştir. Üçüncüsünün ise dinî sorumluluk olduğunu kaydettikten sonra bu tür sorumluluğun “inanma ihtiyacından doğup diğer iki sorumluluk çeşidinin eksikliğini tamamladığını” ifade etmiştir. Bu açıdan ister vicdani ister toplumsal ister dinî karaktere sahip olsun “sorumluluk” değeri, kök değerlerin farkında olunması, algılanması, sahiplenilmesi ve özümsemesi bakımından oldukça önemlidir. Aynı zamanda değerler eğitimi başlığının kendisi de bir sorumluluk bilinciyle ortaya çıkmış, topluma karşı vefa borcunun ödenmesi için “sorumluluk” değerinin bir değer olarak öğretimi de esaslara bağlanmıştır.

Vatanseverlik

Bir değer olarak “vatanseverlik”, diğer değerlerden farklı olan, bireyi ilgilendirse de daha çok topluma bakan cihetiyle ele alınan bir kavramdır. Zira vatansever bir kimse kendinden ziyade içinde yaşadığı, öz değeri olarak kabul ettiği vatan toprağını benimser ve bekası için bu kavrama daha fazla önem atfeder. Vatanseverlik, TDK Türkçe Sözlük’te (2011) yurtseverlik kavramıyla açıklanmıştır. Yurtseverlik ise aynı sözlükte “yurtsever olma durumu, vatanseverlik; yurtsevere yakışır davranış, vatanseverlik, vatanperverlik” şeklinde tanımlanmaktadır.

Vatan kavramının üç tür anlam boyutu vardır: topraksal (teritory), kökensel (ataların bıraktığı), kolektif/ulusal (ulusun mekânsal boyutu). Bundan dolayı vatan sözcüğüyle ilişkili kavramlar “vatanseverlik” değeri ile ifade edilir. Vatan, vatansever kişiler tarafından fedakârlıkta bulunulacak, savaşılabilecek ve gerekirse ölünecek yerdir. Çünkü vatan, atalar ülkesidir (Beken, 2010, s.1-2). TTKB (2017), değerler eğitime dair açıklamasında “vatanseverlik” değerini “çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme”

özellikleri ile açıklamaktadır. Buradan hareketle bir kök değer olarak “vatanseverlik” bütün değerlerin varlığını sürdürebilmesi için gerekli olan bir değerler ülkesidir, denebilir. Bu bağlamda “vatanseverlik”, değerler eğitiminde çocuklara büyük bir hassasiyetle işlenmesi ve sevdirmesi gereken bir değerdir.

Yardımseverlik

Toplumdaki bireyler arasındaki ilişkileri artırıp güçlendiren, eksiklikleri gideren, boşlukları dolduran, birlikteliği kuvvetlendiren bir değer olan “yardımlaşma”; bireyler arasındaki insani vasıfların ön plana çıkmasına yardımcı olduğu gibi bireyler arasındaki saygı, sevgi ve hoşgörüyü de pekiştirerek toplumlarda huzurun oluşmasına, devam etmesine destek olmaktadır (Aktepe, 2010, s. 3).

On kök değerden biri olan yardımseverliği TDK (2011), hayırseverlik kavramıyla açıklamış; hayırseverliği ise “hayırsever olma durumu, iyilikseverlik, yardımseverlik, hayırperverlik” şeklinde tanımlamıştır. Bunun yanında TTKB (2017) bir kök değer olarak ifade ettiği yardımseverliği “cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma” özellikleriyle belirtmiştir. Bu düzlemde bütün değerlerin bütünüyle işlenmesi ve geleceğe taşınması, paydaşların birlikte hareket etmesi ve yardımlaşması ile mümkündür. “Yardımseverlik” değerini edinen bir öğrencide hem “sevgi” hem “saygı” öz değerleri kökleşir hem de öğrenci bu doğrultuda bir hayat sürer.

Kök değerlerin genel olarak tanımları, özellikleri, işlevleri ve önemi üzerinde durulduktan sonra kök değerlerin Türkçenin öğretim programlarında nasıl yer aldığının izah edilmesinin de bu çalışmanın daha bilimsel bir temele dayandırılmasına yardımcı olacağı düşünülmüştür.

Türkçe Dersi Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi ve Kök Değerler

Dil, ferde cemiyetin bağısladığı en büyük miras ve donanımdır. Ana, baba, çevre, okul, çocuğa dil vasıtasıyla cemiyetin asırlar boyunca biriktirdiği hayat tecrübesini ve kültürünü de aktarır (Kaplan, 2016). Birey, dil öğrenimini doğduğu günden okul hayatına başlama yaşına dek öncelikle aile içi iletişimden, yakın olarak gördüğü çevresinden ve etkileşim hâlinde olduğu diğer insanlardan rastlantısal bir şekilde edinmektedir. Okul yaşamında ise rastlantısal bir biçimde edindiği dili bir program dâhilinde, sistemli olarak geliştirmektedir. Bu bağlamda okullardaki eğitimin çağın gereklerine göre dizayn edilmesi, öğrenim gören öğrencilerin ihtiyaçlarının dikkate alınarak programlaştırılması ve bütün

paydaşlarca özveriyle yürütülmesi oldukça önemlidir.

Dil eğitiminin sistemli bir şekilde yürütülmesi, resmî esaslara göre yapılması genel anlamda MEB'in sorumluluğundadır. MEB, belirlediği genel ve özel amaçlar doğrultusunda öğretim programları hazırlayıp gerektiğinde güncellemektedir. Bu amaçla hazırlanarak 2019'da yayımlanan TDÖP'de hem programın özellik ve işlevleri hem de hedef, kazanım, değer ve etkinlikler ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır. MEB yayımladığı TDÖP'de öğretim programlarının amaçlarını şu şekilde ifade etmiştir:

“Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları” ile “Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanmıştır. Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde aşağıdaki amaçlara ulaşmaya yöneliktir:

1. Okul öncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek

2. İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak

3. Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak

4. Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak” (MEB, 2019).

Bir milletin varlığını sürdürebilmesi, fertlerine doğru bir aidiyet bilinci edindirebilmesi için değerlerini dikkate alması ve muhafaza etmesi gerekmektedir. Milletleri millet yapan bu değerlerin doğru anlaşılması, geleceğe aktarılabilmesi için MEB resmî olarak hazırladığı programlarla, değerleri tarif ve tasnif etmiştir. TDÖP'de (2019)

“Değerlerimiz” başlığı altında değerlerin önemi şu şekilde vurgulanmıştır: “Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünüme ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan gücün kaynağıdır.”

Eğitim sisteminin sadece akademik boyuttan oluşmadığının, temel değerleri bilen bireylerin yetiştirilmesinin asli bir görev olduğunun altını çizen MEB, bu doğrultuda TDÖP’de hem eğitim sisteminin işlevleri hem değerlerin eğitimdeki yeri hem de hangi amaçlarla programa yerleştirildiklerini şöyle açıklamıştır:

“Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. “Eğitim programı”; öğretim programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurularak oluşturulur. Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır” (MEB, 2019).

Eğitim sürecinin nihai gayesinin değerler olduğunu belirten, eğitim programlarına değerler eğitimi dâhil ederek işlevsel bir hâle getiren MEB de değerleri, kendine göre sınıflandırmıştır. MEB söz konusu değerleri on kök değer olarak özetlemiş ve TDÖP’de de bu on kök değerlerin hangi değerler olduğunu aşağıdaki gibi belirtmiştir:

“Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır” (MEB, 2019).

Değerler eğitiminin rastgele değil de sistemli bir biçimde yapılması hem değerlerin doğru bir zemine oturmasını hem de en doğru şekliyle gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamaktadır. Bu amaçla MEB’in değerlerin öğretimini resmî bir disiplinde ele alması, geleceğin de teminat altına alınması demektir. Bu amaçların gerçekleştirilmesi için de toplumun bütün bireylerinin birlikte hareket etmesi gerekmektedir.

Değerler eğitimi için değerleri temsil edebilecek nitelikte eserlerin tercih edilmesi, değerleri içeren metin örneklerinin ders kitaplarında yer alması TDÖP’de üzerinde önemle

durulan bir diğ er meseledir. Bu bağlamda, bu çalışmada H. Salih Zengin'e ait  ocuk edebiyatı eserlerinden değerler eğitimine kaynaklık edebilecek niteliğe sahip olduğu öngörülen kurgusal eserler, kök değerler açısından ele alınmıştır. Ayrıca çalışmada araştırmaya konu olan H. Salih Zengin'in yaşamı, edebî kişiliği ve eserlerine yer verilmiş,  ocuk ve değerlere ilişkin yönüne de değinilmiştir.

Bir  ocuk Edebiyatı Yazarı Olarak H. Salih Zengin

H. Salih Zengin'in Yaşamı, Edebî Kişiliği ve Eserleri

 ocuk kitaplarının çocuğun eğitiminde ve gelişiminde bu derece önemli olması  ocuk edebiyatı alanyazınında kaleme alınan eserlerin incelemesini de gerekli kılmıştır.  ocuk edebiyatı eserleri, çocukların gelişimine katkıda bulunduğu gibi değerler eğitiminde de yeri ve önemi üzerine konuşulan meseleler arasındadır. Değerlerin yer aldığı eserlerle çocuklara bir değer eğitimi yapılması için konunun bilimsel temellerde ele alınması, bu çerçevede eserlerin değerler bakımından incelenmesi gerekmektedir. Türkiye'de çocuklara yönelik eser kaleme alan birçok yazar bulunmakla birlikte bu yazarların eserleri birçok alanda incelemeye tabi tutulmuştur.

Bu çalışmada ise H. Salih Zengin'in  ocuk edebiyatı eserleri inceleme konusu olmuştur. H. Salih Zengin ile ilgili daha önce yapılan  alışmalar Zengin'in çocuklara yönelik kurgusal eserlerindeki kök değerleri tam anlamıyla ele almamış ve bu yönüyle eserlerin kök değerler yönünden incelenmesi eksik kalmıştır. Bu bağlamda Zengin'in yaşamı, edebî kişiliği, eserleri, değerlerle olan bağı ve çocuğa bakışına değinmenin H. Salih Zengin'in seçilen eserlerinin kök değerler bakımından hangi konumda olduğunu bütünüyle anlamak adına gerekli olduğu d ş n lm ştir.

Çağdaş  ocuk yazının önemli isimlerinden biri de çocuklara yönelik birçok eseri bulunan H. Salih Zengin'dir. Zengin, 1974 yılında Kahramanmaraş ilinin Andırın ilçesinde bulunan ve kitaplarla dolu bir evde dünyaya gözlerini açmıştır. Aile bireylerinin okuma ve yazma eylemleriyle ilgilenmelerinden ötürü, çocukluğundan itibaren içinde bulunduğu okuma ve yazma kültüründen kendi  l s nde yararlanmıştır. Yazar, ilkokul ve ortaokul yıllarında vaktinin çoğunluğunu babasının kurduğu kütüphane ve abisinin çıkardığı gazete/dergi bürosunda geçirmiştir. Bu bakımdan daha ömrünün ilk yıllarında gazete, dergi ve edebî metinlerle sıkı bir bağ kurmuştur. Ağabeyleri olan Nedim Ali ve Mevlana İdris'i rol model olarak gören sanatçı, ağabeyleri vasıtasıyla edebiyat dergileriyle buluşmuştur. Bu süreçte bu

dergi ve ağabeyi Mevlana İdris'in yazdığı metinlerden sanatın icrası ve ruhunu tanımıştır. Böylesi güzel bir tanışmadan sonra kendisi de yazma sahnesine ilk adımını atmış ve ilk şiiri *Selam Çocuk* dergisinde yayımlanmıştır. Ortaokul yıllarında kaleme aldığı şiirlerin yanı sıra yaşı küçük olmasına rağmen -basılmasa da- *Saatsiz Karga* adlı bir masal kitabına da imza atmıştır. Lise yıllarında da yazmaya devam eden Zengin, yapılan şiir yarışmalarında da derecelere girmiştir. Bunun yanı sıra okulda *Mavi Tilki* adında bir okul gazetesi çıkarmıştır. Daha sonra genç arkadaşlarıyla *Şemsiye* adında bir dergi de yayımlamıştır.

İlkokul, ortaokul ve lise yıllarını Kahramanmaraş'ta geçiren H. Salih Zengin, İstanbul Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümünde aldığı lisans eğitimini 1997 yılında tamamlamıştır. Gazetecilik bölümü ile akademik bir birikime de kavuşan Zengin üniversitede öğrenciyken muhabirlik yapmıştır. Aynı yıllarda (1996) 18 sayı olarak yayımlanan *Mavikuş* adında bir çocuk edebiyatı dergisi çıkarmış ve derginin yazı işleri müdürlüğünü yürütmüştür. Oldukça ses getiren bu dergi, daha sonra Türkiye Yazarlar Birliğinden yılın “Çocuk Edebiyatı” ödülünü de almıştır. Öte yandan 1996-1997 yılları arasında Zengin, yayın politikası kendi değer yargılarıyla da örtüşen *Milli Gazete*'nin kültür ve sanat sayfasında *Kurşunkalem* isminde haftalık olarak yayımlanan yazılar kaleme almıştır. *Mavikuş* dergisinde yayımlanan çocuk hikâyelerini *Çok Mavi Hikâyeler* adıyla kitaplaştıran H. Salih Zengin, manevi mirasın taşıyıcısı olan bu hikâyelere benzer nitelikte olan *Çok Serin Hikâyeler* adlı başka bir çocuk hikâyesi kitabını da aynı zaman diliminde çıkarmıştır. Bu kitaplarla beraber, üniveriste yıllarında yurttan kalırken yurt yaşamından ilhamla yazdığı *Şişkonun Bütün Adamları* romanını da basmıştır. Çıkardığı ve 22 sayıdan oluşan *Kırmızı Bisiklet* adlı çocuk edebiyatı dergisinde haftada bir yayımladığı mizahi deneme yazılarını daha sonra aynı yazı dizisinin de adı olan *Gazoz Kapağı* ismiyle kitaplaştırmıştır. Çeşitli radyo ve televizyon programcılığı yapan Zengin, 2017 yılında zengin içeriklere sahip olan *MinikaGO* ve *MinikaÇocuk* dergilerini çıkarmıştır. Aynı zamanda çıkardığı bu dergilerin genel yayın yönetmenliğini yapmış ve yapmaya da devam etmektedir. Kitapları, Turkuvaz Çocuk Yayınları'ndan çıkan yazar, aynı yayınevinde editörlük görevini de sürdürmektedir. 2003 yılında yazdığı ve yayımladığı çocuk edebiyatı eserleriyle Türkiye Yazarlar Birliği tarafından yılın çocuk edebiyatı yazarı seçilen Zengin, 2009 yılında ise aynı kuruluştan “Basın Raporaj” ödülüne layık görülmüştür. Üretkenliğiyle hem sanata hem de edebiyata -özellikle çocuk edebiyatına- birçok katkıda bulunan H. Salih Zengin hâlen İstanbul'da yaşamakta, yayım ve yönetmenlik faaliyetlerine devam etmektedir.

Yaşamı ve edebî kişiliğine değinilen bu bölümde H. Salih Zengin'in incelenen eserleri dışında kalan diğer eserleri hakkında da söz söylemek, Zengin'in ve çocuklara yönelik bakışının daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Karadağ'ın (2020) söylemiyle Zengin, çocuklar ile yetişkinleri iki farklı gruba ayırıp tercihini çocuklardan yana kullanır, hiçbir şeyin ya da hiç kimsenin çocuklar düzeyinde saf olamayacağını ifade eder. Her bir denemede çocuklara bir hayvanı tanıtan yazar, *Bir Miyav İki Hav Hav* adlı kitabında yer alan "Fillerin en çok sevdiği çiçeğin adıdır karanfil. Eskiden ismi sadece 'karan' olan bu çiçeği filler çok sevdiği için, karanfil adı verilmiştir. Belki de karanfili koklayabilmek için uzamıştır fillerin hortumları..." ifadeleri ile çocukların söz konusu saflığı ve yalınlığına göndermede bulunmuştur. Bununla birlikte Zengin'e göre çocuklar haricinde hiç kimse bu şekilde saf ve samimi bir hayale yelken açamaz, karanfil çiçeğinin adına bu denli zarif bir yakıştırmada bulunamaz ve fillerin tasvirine böyle anlamlı bir izah getiremez. Bundandır ki Zengin, "Çocuğun elinden hayal gücünü alırsanız geriye sadece büyük bir insan kalır." tespitinde bulunmuştur.

H. Salih Zengin, çocuklara yönelik birçok türde eser kaleme almıştır. Bu eserlerden biri de özgün diyebileceğimiz bir tarzı benimsendiği *Gazoz Kapağı* adlı deneme kitabıdır. Yazar, bu eseriyle çocukların hayal dünyasını sanatsal boyutlarda zenginleştirirken edebî bir üslup benimsemiş, çocuklara şiirsel bir dil zevki ve farklı cümle kalıpları sunmuştur. Hüznün baş gösterdiği bu denemede de birçok kitabında olduğu gibi doğa, renk ve hayvanlardan faydalanmıştır. Sarıkaya (2019), Zengin'in "çocuklar için yazarken, çocuk ruhuna seslenilmesi, çocuğun hayal dünyasına hitap eden incelikli eserler vermeye dikkat edilmesi gerektiği" hususuna vurguda bulunduğunu belirtmiştir.

Daha önce birçok kez yayımlanmış olan *Dede Korkut Hikâyeleri*'ni de çocuklara hitap edecek şekilde sadeleştiren Zengin, hikâyeleri özünden koparmadan sekiz hikâye şeklinde çocukların beğenisine sunmuştur. Bununla birlikte *Türk Kahramanları Serisi*'inde ise tarihte önemli bir yer edinen tarihî ve manevi şahsiyetleri çocuklara tanıtmıştır. Hem hikâye hem biyografi niteliğinde olan bu eserde, tarihî ve manevi şahsiyetler bir dedenin vasıtasıyla torununa anlatılmıştır. Eser "Dede Korkut, İbn-i Sina, Mevlana, Yunus Emre, Fatih Sultan Mehmet, İsmail Dede Efendi, Evliya Çelebi, Piri Reis, Mimar Sinan, Nasreddin Hoca" olmak üzere on önemli ismi çocukların anlayabileceği bir üslup ile çocuklara aktarmıştır.

Zengin'in bir başka kitap serisi de *İstanbul'u Tanıyorum Serisi*'dir. Bu kitapta da diğer kitaplarında olduğu gibi karakterlerini hayvanlardan seçmiştir. Dört seriden oluşan kitaplarda

sırasıyla İstanbul'un bazı bölgelerinde yetişen ağaçlardan, tarihî saraylarından, tarihî adalarından ve tarihî çeşmelerinden söz etmiştir. Diğer yandan tarihî bir öneme sahip İstanbul'u çocuklara tanıtmış, çocukların İstanbul'u benimsemelerine katkıda bulunmuştur.

Tablo 7. H. Salih Zengin'in Eserleri

Eser Adı	Eserin Türü
<i>Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-</i>	Roman
<i>Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem-</i>	Roman
<i>Çok Mavi Hikâyeler</i>	Hikâye
<i>Çok Serin Hikâyeler</i>	Hikâye
<i>Dede Korkut Hikâyeleri</i>	Hikâye
<i>Gazoz Kapağı</i>	Deneme
<i>Bir Miyav İki Hav Hav</i>	Deneme-Mizah
<i>Devekuşları Plan Yapmaz</i>	Masal
<i>Kaplumbağa Rafi ve Arkadaşlarının Sesi</i> (Masallı Eğitim Seti-1)	Masal
<i>Pituki ve Bulut Bubi</i> (Masallı Eğitim Seti-2)	Masal
<i>Sarı Kırmızı Mavi Üzgün Palyaço Titi</i> (Masallı Eğitim Seti-3)	Masal
<i>Kalın-İnce Düz-Eğri Sizce Ne Yapmalı Kirpi Kiki?</i> (Masallı Eğitim Seti-4)	Masal
<i>Fare Mumu ve Beş Duyu</i> (Masallı Eğitim Seti-5)	Masal
<i>Altı Yedi Sarı Kedi</i> (Masallı Eğitim Seti-6)	Masal
<i>Pazartesi Salı Şişman Bir Arı</i> (Masallı Eğitim Seti-7)	Masal
<i>Tik! Tak! Tik! Tak! Ağaçkakan Susi'ye Bak!</i> (Masallı Eğitim Seti-8)	Masal
<i>Ağustos Eylül Ekim Bizi İsleyen Kim?</i> (Masallı Eğitim Seti-9)	Masal
<i>Uykucu Pepe ve Abece</i> (Masallı Eğitim Seti-10)	Masal
<i>Türk Destanlarının Atası Dede Korkut</i> (Türk Kahramanları Serisi-1)	Biyografi/Masal
<i>Tıp İlminin Büyük Bilgini İbn-i Sina</i> (Türk Kahramanları Serisi-2)	Biyografi/Masal
<i>Gönüllerin Sultanı Hz. Mevlâna</i> (Türk Kahramanları Serisi-3)	Biyografi/Masal
<i>Türk Şiirinin Süt Dişi Yunus Emre</i> (Türk Kahramanları Serisi-4)	Biyografi/Masal
<i>Çağ Açıp Çağ Kapatan Padişah Fatih Sultan Mehmet</i> (Türk Kahramanları Serisi-5)	Biyografi/Masal
<i>Müziğin Dehası İsmail Dede Efendi</i> (Türk Kahramanları Serisi-6)	Biyografi/Masal
<i>Bir Dünya Gezgini Evliya Çelebi</i> (Türk Kahramanları Serisi-7)	Biyografi/Masal
<i>Dünya Haritasını Çizen Denizci Piri Reis</i> (Türk Kahramanları Serisi-8)	Biyografi/Masal
<i>Taşın Dili Mimar Sinan</i> (Türk Kahramanları Serisi-9)	Biyografi/Masal
<i>Dünyayı Güldüren Bilge Nasreddin Hoca</i> (Türk Kahramanları Serisi-10)	Biyografi/Masal
<i>İstanbul'un Masal Ağaçları</i> (İstanbul'u Tanıyorum Serisi-1)	Tanıtım-Masal
<i>İstanbul'un Tarihi Sarayları</i> (İstanbul'u Tanıyorum Serisi-2)	Tanıtım-Masal
<i>İstanbul'un Prens Adaları</i> (İstanbul'u Tanıyorum Serisi-3)	Tanıtım-Masal
<i>İstanbul'un Süslü Çeşmeleri</i> (İstanbul'u Tanıyorum Serisi-4)	Tanıtım-Masal

H. Salih Zengin’de Çocuk ve Değerler

Bir toplumun geleceği onun değerlerini benimseyip yaşatan, onun varisi konumunda olan çocukların varlığına ve doğru bir şekilde eğitilmelerine bağlıdır. Çocuğun nitelikli bir şekilde yetiştirilmesine katkıda bulunmak isteyen, bu amaçla çocuklar için farklı türde eserler kaleme alan birçok çocuk edebiyatı yazarı vardır. Söz konusu çocuk edebiyatı yazarlardan biri de H. Salih Zengin’dir.

Zengin’e göre (2019), hayat varlığını sürekli devam ettirmektedir. Hayatın var olmaya devam edeceğinin imi ise çocuktur. Çocuk, güzel bir dünya için taze bir başlangıçtır. Çocuğun büyük bir evren olduğunu da vurgulayan Zengin, dünyada teknolojinin hızlı gelişimine ve her şeyin mekanikleşmesine rağmen bir çocuk sesinin hep var olacağını ifade etmiştir. Aynı zamanda bu masum sesin kurgulanmış ve insanlığın aleyhinde olan sistemlerin tamamını parçalayacağını dile getirmiştir. Yazar, çocukluğun sonsuzluğa uzanması gerektiği fikrinin, çocukların kelimelerle çarpan kalplerinin kendisini çocuk edebiyatına yönelttiğini ve çocuk edebiyatının içinde kalmasını sağladığını da aktarmıştır. Ayrıca Zengin (2019), çocuk edebiyatının “çocuk işi”ymiş gibi görüldüğü dönemden daha anlamlı ve ciddiyetle ele alındığı bugünlere gelindiğini, çocuklara yönelik eserler kaleme almanın öneminin her geçen gün daha çok arttığını ve suniliğin çoğalmaya devam ettikçe de artmaya devam edeceğini belirtmiştir.

Börekçi (2018), Zengin’den bahsettiği bir yazısında yazarın çocuğa gerçeklerin hayalle anlatılabileceğini savunduğunu, onlar için neden yazdığını, yazmaya devam ettiğini sanatçıya ait şu sözlerle aktarır: “Aslında okuyamadığım kitapları okumak için yazıyorum. Yazdıklarım yazılmış olsa, muhtemelen yazıyor olmazdım. Ama tabi çocuklar için yazıyor olmak, müthiş bir ruh huzuru sağlıyor. İnceliyor kalemim, saflaşıyor kalbim. Ağaca bakmak, çimende yuvarlanmak, gökyüzüne bakıp ıslıkla şarkı söylemek gibi bir şey bu.” Zengin’in sözlerinden, eserlerinden anlaşıldığı üzere hayatının merkezinde adeta “çocuk” imgesi vardır. Bu çok sesli imgeyi kullanarak çocukları ifade ettiği gibi -belki de kendini- zengin bir anlam ve hayal dünyasıyla buluşturmayı hedeflemiştir. Bunu yaparken de çocuğu bir yetişkin; kendisini de bir çocuk gibi düşünüp madalyonun her iki yüzüne de mürekkebin damlatmıştır.

Her gerçek, bir hayalin izini sürer. Hayal ise en güzel anlamını çocuklarda bulur. Hiç kuşkusuz, çocuğun hayal dünyasını inşa edip zenginleştiren en önemli saha çocuk edebiyatı ürünleridir. Çocuk ve çocuğun kurduğu hayalin önemine vurguda bulunan, eserleriyle çocuğun hayal dünyasını zenginleştiren H. Salih Zengin; dünya nereye evrilirse evrilsin, nasıl kurgulanırsa kurgulansın geleceğin ancak okuyan ve hayal kuran çocuklarca kurulabileceğini

söylemiştir. Çocuğun gerçeğin taarruzuna karşı hayalden tuğlalar ördüğünü zira hayallerin gerçekleri değil gerçeklerin hayalleri takip ettiğini vurgulamıştır (Zengin, 2019). Yazar, eserlerini okuyan çocukların hayal kurmasını istemesinin yanında eserlerinin çocukların dili öğrenmelerine ve üsluplarını geliştirmelerine yardımcı olmasını istemiştir. Bunun yanında eserleri yoluyla çocukların toplumun sahip olduğu temel değerleri edinmelerini sağlamayı amaçlamıştır. Bu bağlamda, Zengin'in değerlere yönelik bakışına da değinmenin yararlı olacağı düşünülmüştür.

H. Salih Zengin, çocukluğundan yetişkinliğine kadar yaşadığı toplumun değerlerini yaşamış ve yaşatmaya çalışmıştır. Zengin, hayatın her alanında yaşatmaya çalıştığı değerleri, eserlerinde de işlemiştir. Gündeminde daima çocuklara yönelik meseleler olan yazar; çocuk kitapları başta olmak üzere çocuk dergileri, çocuklara hitap eden çocuk çizgi dizileri vb. birçok etkinliğe imza atmıştır. Sanatçının çocuklar için kaleme aldığı eserler değerlendirildiğinde eserlerin neredeyse tamamında yitip gitmesini istemediği, önemli olarak gördüğü değerleri işlediğine tanık olunmaktadır. Eserlerinde işlendiği değerlerin özellikleri göz önünde bulundurulduğunda değerlerin genel anlamda millî ve manevi değerler olduğu göze çarpmaktadır. Söz konusu değerlerin işlendiği metinlere bakıldığında -değerlerle bağlantılı olarak- metinlerde Türk milleti için önemli şahsiyetlerin hayatlarının yer aldığı, manevi kıymeti olan şehir ve tarihî eserlerin ele alındığı, bazı dinî bilgilerin kurguya dâhil edilerek işlendiği görülmektedir. Bunlarla birlikte eserlerde hem millî hem evrensel anlamda çocuğa aşılacak istenen değerlere de sıkça yer verilmiştir. Bu itibarla eserlerinde en çok işlenen değer hiç kuşkusuz “sevgi” olduğu dikkat çekmektedir. Eserlerinden de anlaşıldığı üzere Zengin; çocuğun kendine, büyüklerine, arkadaşlarına, hayvanlara, tabiata dolayısıyla bütün varlıklara karşı sevgi göstermesini istemektedir. Diğer yandan yazar eserlerinde “sevgi” değeriyle beraber, “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sorumluluk, yardımlaşma” değerlerini de ön planda tutmaktadır.

Çocuk edebiyatı sahasında üretkenliği ile dikkat çeken H. Salih Zengin, hem eserlerinde hem dergilerde hem de dijital platformlarda genelde araştırmacıların değinip sınıflandırdığı değerler; özelde ise MEB'in sınırlarını çizdiği kök değerler üzerinde durmuş ve çocuklara değerleri onların gözüyle aktarmıştır. Son olarak Zengin'in çocuklar için yazdığı kitaplarının yanında özellikle çocuk dergileri veya dijital platformlarda da (internet siteleri, televizyon vb.) tarihî, manevi, dinî değerlere yer vermesi, teknolojiyi bu bağlamda kullanması, çağa ayak uydurma ve çocukları çok yönlü yetiştirme açısından oldukça önemlidir.

H. Salih Zengin'in Kök Değerler Açısından İncelenen Eserlerinin Özetleri

1. Devekuşları Plan Yapmaz

Yazan: H. Salih Zengin

Resimleyen: Huban Korman

Yayınevi: Vakvak Yayınları

Basım Yılı: Ocak 2020, 9. Baskı

Sayfa Sayısı: 96

Metin Türü: Masal

Seslendiği Yaş Aralığı: 11-14

1.1. Dağa Saklanan Fil

“Dağa Saklanan Fil” masalının kahramanı, dağda ve tek başına yaşayan bir fildir. Masal kahramanı fil, bir fil olarak doğup büyüdüğü için kendini daima şanslı hisseder. Yalnızlıktan hiç sıkılmaz zira kimseyle arkadaşlık kurmadığı için yalnızlığın da ne demek olduğunu bilmez. Doğduğundan beri hortumu vardır ve hortumu onun için birçok anlam ifade eder. Yaşadığı dağa bazen kuşlar, tilkiler, ayılar gelir ki hepsi uzaktan gelip geçer. Bir gün üzerinden uçup giden iki karganın konuşmasını duyar. Aşağıda tutsak bir filin yaşadığını ve file çok yazık olduğunu söylerler. Oysa fil için dağda tutsak veya özgür olmak aynı şeydir. Bu söylenenlere hak verse bir sirke gidip orada çalışır ya da bir ressam olur ve herkes onu konuşur. Ama bunların hiçbirisi, fili ilgilendiren şeyler değildir. Nihayetinde o, bilinmeyen bir dağda tek başına yaşayan ve mutlu olan bir fildir.

1.2. Kuş Mezarlığı

“Kuş Mezarlığı”nda dünyanın tüm gürültüsünden uzakta, sonsuzluğa uzayıp giden bir çınar ağacı vardır. Böğürtlen köyünün çocukları da bu çınar ağacını ve bulunduğu tepeyi çok severler. Ağacı sürekli ziyaret ederler. Ziyaret sebepleri ise ağaçtan gelen ilginç kuş sesleridir. Garip olan şey ise binlerce kuş sesinin duyulduğu bu çınar ağacının üzerinde hiçbir kuşun görülmemesidir. Böğürtlen köyünün büyükleri, yaşlıları bu durumdan rahatsız olurlar çünkü onlar da zamanında bu ağacı çok izlemişler ama bir sonuca varmamışlardır. Hem çocukların iyiliği hem de köy işlerinin aksamaması hem de bu çınar ağacındaki gizemin ortaya çıkması ve köye bir altyapı, elektrik gelmesi için şehirden bilim insanlarını çağırma kararı alırlar ve çağırırlar. Köye elektrik ve televizyon gelir. Çocukların çınar ağacına gitmeme nedenlerinden

biri de televizyon olur. Kuş sesleri de azalmaya başlar. Bir gün çınar ağacı kesilir ve ardından yerde binlerce kuş ölüsü bulunur.

1.3. Şemsiyeler İçin Bir Masal

Şemsiyeleri konu edinen “Şemsiyeler İçin Bir Masal” bölümünde şemsiyesini çok seven ve yıllardır hiç değiştirmeden kullanan bir adam vardır. Adam, şemsiyesini yağmurlu havalarda yanından ayırmasa da şemsiye taşımasındaki amaç, kendini yağmurdan korunmak değildir, şemsiye onun için bir baston işlevi görür. Ayrıca şemsiyeyi en çok da insanlara selam vermek için kullanır. Bir gün büyük ve gösterişli bir salonda “Modern Çağda Şemsiyelerin Dünü ve Bugünü” adlı bir panel vardır. Salonda Şemsiye Sevenler Derneği Genel Başkanı ve şemsiye sahibi birçok uzman bulunur. Şemsiyesini çok seven adam da oradadır ve konuşmalardan sonra konferanstan çıkar ve her şeyden memnun bir hâlde şemsiyesinin düğmesine basar fakat şemsiyesi ısrarla açılmaz. Aslında şemsiye bozulmamıştır sadece konferansta onun hayallerinden bahsedilmemesine kafası bozulmuştur. Şemsiye yeni bir karar alır ve insanların hayatından çekip gider.

1.4. Bulut Şarkısı

Nakaratı olmayan bir bulut şarkısıyla başlayan “Bulut Şarkısı” adlı masalda bulut, ona bakanlara farklı farklı şekillerde görünür. Rüzgâr, onu eflatun renginde; güneş, renkli bir tilki şeklinde görür. Bulutlardan biri, kırmızı renkli ve içi boş bir gardırop; bir diğeri ise mor bir yelkenli biçiminde karşılarlar bulutu. Kuşlar da yeşil bir kırlangıç heykeline dönüşen bulutu hayretle izler. Bir bilim adamı, teleskopundan buluta bakınca sarı bir musluktan beyaz bir suyun aktığını görür. Bir çocuk ise odasının penceresinden çaydanlığa benzer bir bulutla şarkı söyler ve daha sonra bulut, küp şeker şekline girmiş olarak gülümseyerek çocuğa bakar.

1.5. Kurbağa Bir Zıplar İki Zıplar

“Kurbağa Bir Zıplar İki Zıplar” masalındaki kahraman kurbağa, çok ilginç bir olayla karşılaşır. Dere kenarında öterken bir el onu yakalar, poşetine atar. Kurbağayı yakalayan çocuk, ona “Mırk” ismini verir. Çocuk onu yarışa hazırlar. Kurbağa, yarışa kadar birçok şey yemeye zorlanır hatta parlak olsun diye üzerine ayakkabı cilası bile sürülür. Beklenen gün gelir ve kurbağa, “Zıpla Mırk!” diye bas bas bağırarak çocuğun dediklerini yapmak zorunda kalır. Yarışı önde götürür ve bütün gözler onun üzerindedir. “Mırk” söylenerek bitiş çizgisine doğru ilerler. Kurbağa, bu yarışa kazanması gerektiğinin farkındadır ama nihayetinde o bir kurbağadır. Çizginin on santim gerisinde durur. Çocuk, var gücüyle atlaması için bağırır ama

kurbağa, bu tuhaf yarıştan çok sıkılmıştır ve yarışı bırakır. Ardından çimenlerin arasında kaybolur.

1.6. Kumruların Hüzünlü Şarkısı

Kuşlar, “Kumruların Hüzünlü Şarkısı”nda aşkı kumrularla izah eder. Zira iki âşık kumru, her zaman birlikte uçar. Beraber bir dala konar, birlikte çeşmeden su içerler. Tek bir kumru gibi görünen, bütünleşmiş iki kumru gibi süzülürler gökyüzünde. Bulut nasıl gökyüzünden ayrılmaz bir parça ve gökyüzünün kanıtıysa kumrular da birbirlerinin kanıtıdır. Erkek kumru uçar, ardından dişi kumru uçar ama ayrı uçmak yara açar onlarda. Bir gün erkek kumrudan biraz ayrı uçar dişi kumru. Eşini kaybeder. Ormanlık alandan bir patlama sesi gelir. Eşini arar gözleri ama göremez. Yuvasına döner ve kıpırdamadan eşini bekler. Bir başka yerde, eve dönen bir avcının çantasında erkek bir kumru vardır. Eşini kaydeden dişi kumrunun gözleri toprağa düşer ki biri ölünce diğeri de ölür kumların.

1.7.Fincandan Dökülen Deniz

“Fincandan Dökülen Deniz” masalında beyaz renkli porselen bir fincanın üzerinde bir balık resmi çizilidir. Balık, durmadan yüzdüğünü zanneder çünkü fincan onun için bir denizdir. Su içmeye kalkışsa biri, içini serin dalgalar kapladığını düşünür. Biri fincandan su içtiğinde mavi balık neşelenir ve yüzmeye başlar. Fincana çay dökülmeye başladığında mavi balığın içine tatlı bir sıcaklık dolar ve o anlarda, yaz mevsiminin geldiğini hayal eder. Çay kaşığını bir olta ve poşet çayı ağ zannedip panikler. Fincanın içine atılan buz parçalarıyla gelen soğuğu, kış mevsimine benzetir. Fincana kola doldurduğunda günün bitip gecenin başladığını düşünen balığa kola kabarcıkları da yıldız gibi gelir. Portakal suyu, balık için güneşin doğuşunu simgeler. Vişne suyu fincana boşaltıldığında ise mürekkep balığı ona el sallar. Bir gün fincan kırılır ve kırık parçalardan birinin üzerinde solgun mavi bir balık etrafı seyreder.

1.8. Devekuşları Plan Yapmaz

Belirli bir plan ve programa göre yaşamını sürdüren bir prensin anlatıldığı “Devekuşları Plan Yapmaz” masalında bulunan Standartlar Ülkesi insanın düzenli, planlı ve programlı yaşamasını ister. Standartlar Ülkesi prensinin siyah ciltli kocaman bir defteri vardır. Randevu defteridir bu ve prensin yapacağı bütün işler ayrıntılı bir şekilde bu deftere yazılmıştır. Prens bu durumdan memnundur, en azından ne yapacağını düşünmek zorunda değildir. Hatta yazılan programa öylesine uyar ki derin nefes almaya bile çekinir prens. Bir

gün, bir çocuk ısrarla prensle görüşmek ister ve prens, ona otuz yıl sonrasına randevu verir fakat ansızın çocuk kapısını çalar. Çocuk canının sıkıldığını ve prensle konuşmak istediğini söyler. Prens, çocuğa devlet işlerinin aksayacağını belirtir. Çocuk, prensle içinde bulunduğu durumun çok saçma olduğunu söyler. Prens çocuğa çok kızar ve önündeki otuz yıl boyunca kimsenin onu planı haricinde rahatsız etmemesini emreder. Fakat ne yazık ki gelecekteki hiçbir randevusuna yetişemeyecektir prens zira ölmüştür.

1.9. Dikkat Tren Var

“Dikkat Tren Var” masalında özgür kalmış bir tren, durmadan ilerler ve ilerledikçe özgürlüğü artar. Tekerlekleri yoktur. Raydan hoşlanmayan sıra dışı bir trendir. Bazen kendisini merak eden hayvanlarla karşılaşır. Hayvanlar trenin aklını kaçırdığını söylerler. Tren ise hiçbir şeyi umursamadan sarı dumanını tüttüre tüttüre ilerler. Ara sıra vagonuna binmek isteyen kuşlarla karşılaşır. Bazen de bir deve kuşunu bindirir vagonuna. İnsanlardan ve deve kuşlarından daha özgür olduğunu düşünerek yola devam eder. Şehre gelir ve şehrin kenarından düdüğünü “çın çın” öttürerek uzaklaşır. İnsanlar bu sesi duyar ve umursamazlar onu. Oysa o tren, rayları ve tekerlekleri olmadan dolaşmaktadır.

1.10. Kanatları Kapanmayan Kelebekler

Yıllarını en güzel kelebekleri yakalayıp biriktirmek için harcamış bir koleksiyoncunun masal kahramanı olduğu “Kanatları Kapanmayan Kelebekler”de koleksiyoncunun evinde ne ile karşılaşsanız, başınızı ne yöne çevirseniz bir kelebekle karşılaşmak mümkündür. Onun için kelebekler, dünyanın ağırlığını hafifletir. Adamın kelebeklere olan merakı zaman içinde onu bilim insanı yapar. Daha çok kelebek inceleyebilmek için Kelebek Vadisi’ne gider ve akşam olur. Bir süre sonra ışıldak söner, çevresinden aldığı birkaç çalıyla ateş yakar. Bir kelebek ateşe atar kendini ve sonra iki, üç derken yüzlerce kelebek ateşe düşmeye başlar. Ne yapacağını bilemez, sanki kendisi yanmaktadır. Yağmur gibi yağar kelebekler ateşin yolunu kesmek için ve adam o gece binlerce kelebek katar koleksiyonuna.

2. Masallı Eğitim Seti (10 Kitap)

2.1. Altı-Yedi Sarı Kedi (Sayılar)

Yazan: H. Salih Zengin

Resimleyen: Dağıstan Çetinkaya

Yayınevi: Turkuvaz Çocuk Yayınları

Basım Yılı: Şubat 2018, 1. Baskı

Sayfa Sayısı: 32

Metin Türü: Masal

Seslendiği Yaş Aralığı: 3-7

Çocuklara sayıları öğretme amacıyla kaleme alınan *Altı-Yedi Sarı Kedi* masalı, bir sarı kedinin arkadaşlarının yanına gitmek istemesi ve bunun üzerine denizin karşı kıyısına nasıl geçeceğini düşünmesiyle başlar. Yunus balığı yardımcı olmak ister fakat onun yardımı tek başına yeterli değildir. Sırasıyla fok, yeşil kanatlı ördek, deniz kaplumbağası, martı, yaban kazı, balıkçıl, ahtapot, kılıçbalığı ve yengeç de bu yardımlaşma köprüsüne katılır. Sarı kedi onların üzerine basarak karşı kıyıya ulaşır ve arkadaşlarına kavuşur. Nihayetinde çok mutlu olur ve yardımlarından dolayı herkese teşekkür eder.

2.2. Uykucu Zeze ve Abece (Harfler)

Yazan: H. Salih Zengin

Resimleyen: Dağıstan Çetinkaya

Yayınevi: Turkuvaz Çocuk Yayınları

Basım Yılı: Şubat 2018, 1. Baskı

Sayfa Sayısı: 32

Metin Türü: Masal

Seslendiği Yaş Aralığı: 3-7

Alfabeyi kurgusal bir yöntemle ve eğlendirerek öğretmeye çalışan *Uykucu Zeze ve Abece* masalının ana kahramanı, Zeze adında bir çocuktur. Zeze, kitap okumayı çok sever. Bir gün kitap sayfalarını keyifle çevirirken kendisini güzel bir rüya içersinde bulur. Rüyada harfler sırayla kitaptan atlar. Her biri kendi harfleriyle başlayan isimleri, eşyaları, hayvanları, bitkileri ve diğer kelimeleri eğlenceli bir şekilde sıralar. Son olarak Z harfinin zikzaklar çizerek gitmeye çalışması esnasında odadan içeri Zeze'nin annesi girer ve rüya burada biter. Annesi onun sesli bir şekilde kitap okuduğunu düşünür oysa o uyumuştur. Zeze harflerin oda içersinde koşturduğunu rüyasında gördüğünü söylerken aslında gerçek olabileceğini de düşünür.

2.3. Sarı Kırmızı Mavi Üzgün Palyaço Titi (Renkler)

Yazan: H. Salih Zengin

Resimleyen: Dağıstan Çetinkaya

Yayınevi: Turkuvaz Çocuk Yayınları

Basım Yılı: Şubat 2018, 1. Baskı

Sayfa Sayısı: 32

Metin Türü: Masal

Seslendiği Yaş Aralığı: 3-7

Renk bilgisinin işlendiği *Sarı Kırmızı Mavi Üzgün Palyaço Titi* masalında başkarakter Titi, resim yapmayı çok seven bir çocuktur. Bir gün canı çok sıkılır ve ne yapacağını bilemez. Kendisinin canı bu kadar sıkırken arkadaşlarının ondan daha çok eğlendiklerini düşünmesi canını daha da sıkar. O sırada aklına bir fikir gelir. Kendisini, yine kendisinin mutlu edebileceğini düşünür. Sulu boya kutusunu açar ve kendini boyamaya başlar. İlk olarak kırmızı boyaya sürer fırçasını ve yüzüne sürer. Yavaş yavaş gülümsetir bu onu. Ardından ana renkleri kullanır, daha sonra ara renkleri keşfeder. Yüzünün tamamını boyar, bu durum onu oldukça mutlu eder fakat annesi gelip o hâlini görünce onu banyoya gönderir. Titi, su altında renklerin akıp kaybolmasını izleyerek renklere veda eder.

2.4. Pituki ve Bulut Bubi (Şekiller)

Yazan: H. Salih Zengin

Resimleyen: Dağıstan Çetinkaya

Yayınevi: Turkuvaz Çocuk Yayınları

Basım Yılı: Şubat 2018, 1. Baskı

Sayfa Sayısı: 32

Metin Türü: Masal

Seslendiği Yaş Aralığı: 3-7

Çocuk okurun şekillere yönelik algısını ve bilgisini geliştirme üzerine kurgulanan *Pituki ve Bulut Bubi* adlı masalın kahramanı Pituki, yaz tatilini genellikle köyde geçiren ama orada hiç arkadaşı olmayan ve bu olumsuz duruma canı çok sıkılan bir kızdır. Pituki, kendi kendine eğlenmeye çalıştığı sırada bir ses duyar. O ses daire şeklindeki bir buluta aittir ve bulutun ismi Bubi'dir. Pituki ve Bubi tanışır ve Pituki, yeni bir arkadaş edindiği için çok mutlu olur. Bubi, sırasıyla üçgen, kare, dikdörtgen ve son olarak altıgen şekline girer. Her şekilde Pituki, şekillerle ilgili örnekler sıralar. Çok eğlenir fakat güneşin batması ile veda vakti gelir. Pituki, Bubi'den ayrılacağı için üzülse de gördüklerini arkadaşlarına anlatacak olması onu epey heyecanlandırır ve bu sevinçle evinin yolunu tutar.

2.5. Kalın-İnce Düz-Eğri Sizce Ne Yapmalı Kirpi Kiki (Zıt Kavramlar)

Yazan: H. Salih Zengin

Resimleyen: Dağıstan Çetinkaya

Yayınevi: Turkuvaz Çocuk Yayınları

Basım Yılı: Şubat 2018, 1. Baskı

Sayfa Sayısı: 32

Metin Türü: Masal

Seslendiği Yaş Aralığı: 3-7

Zıt kavramları öğretme bağlamında kurgulanan *Kalın-İnce Düz-Eğri Sizce Ne Yapmalı Kirpi Kiki* masalında karakter Kiki, bir kirpi yavrusudur. Kiki evdeki sabah rutinlerini gerçekleştirdikten sonra dışarı çıkar. Karşılaştığı küçük bir kuşla konuşur. Bir kaplumbağa ve tavşanın peşine takılır. Sonra siyah ve beyaz koyun süresine rastlar. Koyunların su içtikleri yerden su içerken suda yüzen balıkları fark eder, onlarla selamlaşır. O sırada, bulunduğu yere atlar gelir. Irmak kıyısından ayrılır. Bir zürafa ve bir maymun görür. Kiki'nin soru sormasına sinirlenirler ve kirpi Kiki yuvarlanarak oradan uzaklaşır. Sabah olup masal biterken Kiki, yaşadıklarının düş mü yoksa gerçek mi olduğunu sorgular.

2.6. Fare Mumu ve Beş Duyu (Beş Duyu)

Yazan: H. Salih Zengin

Resimleyen: Dağıstan Çetinkaya

Yayınevi: Turkuvaz Çocuk Yayınları

Basım Yılı: Şubat 2018, 1. Baskı

Sayfa Sayısı: 32

Metin Türü: Masal

Seslendiği Yaş Aralığı: 3-7

Çocuklara beş duyunun ne olduğunu göstermeye çalışan *Fare Mumu ve Beş Duyu* masalındaki küçük ve sevimli bir fare olan Mumu, bir sabah uyandığında odasına güzel kokular dolduğunu fark eder. Evin mutfağına doğru gitmek için hazırlanır, ziyafet vardır ve şık olması gerekir. Hazırlanırken evin kedisinin sesini duyar. Sessizce bekler, kedinin gittiğine emin olduktan sonra mutfağa gider. Kendisi için hazırlanan tuzaklara takılmadan ve korkmadan içi yiyeceklerle tıka basa dolu olan buzdolabının içine girer. Sırasıyla elma, muz, yeşillik ve en sevdiği yiyecek olan bir kalıp peyniri yer. Tıka basa doyduğu sırada arkasına

yaslanınca evin kedisini görür. Mumu bir hızla yuvasına koşar, fareye yem olmaktan son anda kurtulur. Karnı güzelce doyuran Mumu, huzurlu ve güzel bir uykuya dalar.

2.7. Kaplumbağa Rafi ve Arkadaşlarının Sesi (Sesler)

Yazan: H. Salih Zengin

Resimleyen: Dağıstan Çetinkaya

Yayınevi: Turkuvaz Çocuk Yayınları

Basım Yılı: Şubat 2018, 1. Baskı

Sayfa Sayısı: 32

Metin Türü: Masal

Seslendiği Yaş Aralığı: 3-7

Çocuğun duyduğu sesleri ayırt edebilmesini sağlamak adına kurgulanan *Kaplumbağa Rafi ve Arkadaşlarının Sesi*'nde başkarakter, Rafi adında bir kaplumbağadır. Rafi, bir gece bulunduğu yerde birden bir arı sesi duyar ve arı sesini tanımadığı için korkar. Derken sinirli bir köpek yanı başında havlar, merak eder sesin kime ait olduğunu. Daha sonra eşek gelir. Rafi çok korkar çünkü ilk defa bir eşek sesi duyuyordur. Bir horoz ve kurbağa sesi duymasıyla bayılma noktasına gelir. Ardından bir hindi, koyun, kedi ve son olarak bir ineğin sesiyle Rafi kafasını dışarı çıkarır. Korkusu geçer, bütün hayvanlar etrafını sarar ve tanışır. Tanıştığı hayvanlar kaplumbağa Rafi'ye gitmemesini söyleseler de Rafi evinin dışında olduğunu belirterek yola koyulur.

2.8. Pazartesi Salı Şişman Bir Arı (Günler)

Yazan: H. Salih Zengin

Resimleyen: Dağıstan Çetinkaya

Yayınevi: Turkuvaz Çocuk Yayınları

Basım Yılı: Şubat 2018, 1. Baskı

Sayfa Sayısı: 32

Metin Türü: Masal

Seslendiği Yaş Aralığı: 3-7

Çocuklara yönelik zaman ve gün kavramlarını merkeze alan *Pazartesi Salı Şişman Bir Arı* adlı masalın başlagıcında küçük bir arı gözlerini dünyaya açar. İlk defa uçuyordur gökyüzünde ve papatyaların onu “Yel Değirmeni” diye selamlamasıyla kendi adını öğrenir. Her gün ayrı bir meyve ve tat dener ve bu vesile ile günleri öğrenir. Bu arada arkadaşları

çoktan bal yapmayı öğrenmiştir. O hala farklı lezzetler peşinde koşarak şişmanlamaktadır. Aradan bir hafta geçer, kraliçe arı gelir ve artık bu duruma yeter, der. Kendisi bir bal arısıdır ve bunu öğrenmesi gerekiyordur ki çalışma vakti çoktan gelmiştir.

2.9. Tik Tak Tik Tak Ağaçkakan Susi'ye Bak (Saatler)

Yazan: H. Salih Zengin

Resimleyen: Dağıstan Çetinkaya

Yayınevi: Turkuvaz Çocuk Yayınları

Basım Yılı: Şubat 2018, 1. Baskı

Sayfa Sayısı: 32

Metin Türü: Masal

Seslendiği Yaş Aralığı: 3-7

Tik Tak Tik Tak Ağaçkakan Susi'ye Bak adlı kitapta ağaçkakan Susi ıhlamur ağacı dalında durarak saat kulesini izlemeye başlar. Gözlerini saat kulesinden hiç ayırmaz. Saatler geçer, sessizlik bozulur, temizlik işçisi gelir, okula gidecek çocuklar ve işe gidecek babalar kahvaltı yapar, serçe ailesiyle selamlaşır, dükkânlar açılmaya başlar ama Susi hâlâ aynıdır. Karnının acıktığını hissetse de saatin karşısından ayrılmaz. Sonunda arkadaşı Çiço gelir. Annesinin ve babasının onu çok merak ettiğini, artık ormana dönmesi gerektiğini söyler. Nihayet Susi saatin karşısından ayrılır ve uçup ormana giderler. Ertesi gün ormandaki ağaçlar üzerinde Susi'nin gagasıyla çizdiği saatler görülür ve kimse bu çizimlere anlam veremez.

2.10. Ağustos Eylül Ekim Bizi İzleyen Kim (Mevsimler)

Yazan: H. Salih Zengin

Resimleyen: Dağıstan Çetinkaya

Yayınevi: Turkuvaz Çocuk Yayınları

Basım Yılı: Şubat 2018, 1. Baskı

Sayfa Sayısı: 32

Metin Türü: Masal

Seslendiği Yaş Aralığı: 3-7

Aydede'nin her ay neler yaşadığının ve nasıl görüldüğünün anlatıldığı *Ağustos Eylül Ekim Bizi İzleyen Kim* masalında Aydede, ocak ayında yapılan kardan adamın tek başına oluşuna üzülür. Şubatta yağan kardan bir şey göremese de çocukların sevin çığlıklarını duyar. Martta ilkbahar mevsiminin habercilerini görür. Bir nisan günü yağmur yağar ve üşür. Mayıs

ayında hafif bir rüzgâr vardır ve çocuklar ona doğru uçurtma uçurur. Haziran olduğunda yazın geldiğini anlar. Temmuz vaktinde sıcaklar iyice artar. Ağustosta karıncaların harıl harıl çalışıyor olmasına hayret eder. Sonbaharın gelişini göç eden leyleklerden anlar. Ekim ayı gelince gece nöbet tutar. Kasımda ise hiç görünmez. Masal karakterlerinden olan nine, soba etrafında çocuklara onun masalını anlatırken o da çocuklardan selam bekler.

3. Çok Serin Hikâyeler

Yazan: H. Salih Zengin

Resimleyen: Nur Dombaycı

Yayınevi: Vakvak Yayınları

Basım Yılı: Şubat 2020, 3. Baskı

Sayfa Sayısı: 142

Metin Türü: Hikâye

Seslendiği Yaş Aralığı: 11-14

3.1. Yaprak Yaprak Bir Kuş

Kuşların ve ağaçların güzelliklerine değinen “Yaprak Yaprak Bir Kuş” hikâyesinin kahramanı çocuk; kuşlar, ağaçlar ve ağaç dallarını sallayan rüzgâr hakkındaki bütün bilgileri babasından öğrenmiştir. Babası her ağacı bilir. Mesela, çocukların ceviz ağacını çok sevmesinin sebebini dallarına salıncaklar kurabilmelerine bağlar. Kiraz kırmızısının en sevdiği kırmızı olduğunu ve çocukluğun en güzelinin kiraz ağacından başladığını söyler. En çok mırıltıyı ise çam ağacından duymaktadır. Onlar için ağaçsız büyüyen bir insan, sevgiden mahrum kalır. Bahar geldiğinde ağaç fidanlarını, kazma ve küreği alır eline ve dağ tepe gezerek o fidanları özenle diker. Böylece “Biraz sonra kıyamet kopacağını bilseniz bile, elinizdeki fidanı dikiş.” hadis-i şerifini daima hatırlar ve yaşar.

3.2. Serçelerin Oyunu

“Serçelerin Oyunu”ndaki başkarakter, dünyaya bir kuş olarak gelecek olsa serçe olmayı tercih edeceğini düşünür. Yine bir gün erik ağacındaki serçe dikkatini çeker. Tavuklarına vermek için cebine buğday tanelerini serçenin rızkı diyerek buğdayları yere serper. Serçe yerdeki buğdayları yer ve teşekkür eder. Rica ederken şaşırırsa da buğday tanelerini vererek hayır işlediğini düşünür. Sadaka denmektedir bu hayra. Serçe ile hayır ve cömertlik üzerine konuşurlar. Gelen bir soru üzerine serçe sadakanın çeşitlerinden bahseder. Yerden bir taş kaldırmanın ve hamdetmenin bile sadaka oluşundan anlatır. Eve gittiğinde

dedesine olayı anlatmadan ondan sadakayla ilgili bir hadis söylemesini ister. O da serçelerden öğrendiği hadisleri sıralar. Meleklerin serçe kılığına girip girmediklerini sorgularken erik ağacına bir kez daha bakar.

3.3. Ağlarsam Uçabilirim

Bir gece yarısı nedensiz bir şekilde uyanan, “Ağlarsam Uçabilirim” adlı hikâyenin kahramanı, ay ışığının aydınlattığı odada abisi Hakan’ı fark eder. O sırada abisinin yüzünde parıldayan ıslaklığı görür. Yatağından kalkıp abisine niye ağladığını sorar. Cevap alamaz ve abisi ona sımsıkı sarılıp hıçkırarak ağlayınca o da ağlamaya başlar. Uzun bir süre birbirlerine sarılmış hâlde ağlarlar. Daha sonra abisi konuşur. Ağlamanın normal hatta insanca bir eylem olduğundan bahseder. Peygamberimizin bir hadisini ekler sözlerine: “Benim bildiklerimi bilseydiniz, az güler, çok ağlardınız.” Bunun üzerine abisi ağlamanın insanı hafiflettiğini söyledikten sonra tekrar birbirlerine sıkıca sarılırlar.

3.4. İçine Kuş Eklenen Bir Sabah Vakti

Dinî bayramların işlendiği “İçine Kuş Eklenen Bir Sabah Vakti”ndeki karakterler son oruçlarını tutup Ramazan ayını bitirirler. Artık bayram kuşunun uçup kalplerine konma zamanıdır. Dedeleri, bayramdan iki gün önce gelmiştir. Bu onlar için ayrı bir bayramdır. Dedesi şefkatli sesi ile onlara Ramazan ve Kurban Bayramı kuşlarından bahseder ve daha sonra uyurlar. Sabah olunca bayramlıklarını giyer ve camiye giderler. Birbirleriyle bayramlaşırlar, harçlıklar ve şekerler alınır. Öğleye doğru komşular, komşu çocukları bayramlaşmaya gelir. Birbirleriyle bayramlaşırlar. Küs olanlar barışır. Arkadaşlarına katılarak şeker toplamaya gider Burhan. Mezarlıklar ziyaret edilir, lunaparka gidilir. Bayramın manası ve ruhuyla kalbi çiçeklenir Burhan’ın.

3.5. Yağmurun Bir Adı Daha Var

“Yağmurun Bir Adı Daha Var” adlı hikâyenin kahramanları çocuklardır. Hikâyenin başkahramanı çocuğun o gün çok sevinçli olmasının iyi bir nedeni vardır. Çok sevdiği ve aynı zamanda sıra arkadaşı gelecektir. Yarıyıl tatilinden beri görüşmüyorlardır. Zil çalar ve açılan kapıya gözlerini çevirir. Annesi, Sevgi teyzeyle kucaklaşır. Cemil ise elindeki çanta ile dikilirken söylenir. Mızızlanmasına fırsat vermeden arkadaşıyla selamlaşır ve el sıkışır. Çatı katındaki odasına çıkarlar. Cemil’le bir araya geldiklerinde mucit kesilirler fakat bugün nedense pek keyifleri yoktur. O gün cumadır ve camiye giderler. Neden keyfi olmağını arkadaşına sorar Cemil hem annesine hem de babasına bozuk olduğundan bahseder. O da

onlara karşı hoşgörölü davranmaları gerektiğini ifade eder. Ezan okunur ve hutbede cami imamı, ana-baba hakları konusunu işler. Camiden çıkınca Cemil, kızaran yüzünü arkadaşından saklamaya çalışır. Cemil eve gidince annesinin elini öper ve boynuna sarılır uzun uzun. Annesinin gözleri ise yağmur yağmurdur.

3.6. Yıldız Çiçeği

Ninesini kaybeden bir çocuğun yaşadıklarını kurgulayan “Yıldız Çiçeği”de yer alan hikâye kahramanı çocuk için çok değerlidir ninesi, şimdi ise ona ait hiçbir şey yoktur bu dünyada. Ninesinin tabutunun ardından mezarlığa doğru yürür. Cenaze namazı kıldıran İmam Hacı Ahmet takva sahiplerinin cennette olacaklarını anlatır. Hâl böyle olunca Allah’ın emri için yaşayıp cennete gidebilmek için çabalamak gerektiğini düşünür. Bu düşüncelerde gezinirken gözlerini her kapatmasında ninesini görür. Kuş olmak ister ki bütün kuşlar cennete gidecekmiş diye duymuştur. Ninesinin üzeri toprakla kapatılır, dualar okunur. Mezarın yanına yaklaşırken yağmur çiseler. Bir çiçekle karşılaşır, yeni açan bir çiçektir bu. Ninesi için gizlice parlar sanki. Adı, Yıldız Çiçeği’dir. Selamlaşırlar. Yağmur hızlanır. Gözyaşlarını yağmura bırakır. Yağmur bir rahmet olarak her şeyi güzelleştirirken yavaş yavaş oradan ayrılır.

3.7. Yolculuk Nereye

“Yolculuk Nereye” hikâyesi bir tren kompartımanında çocuk, abisi ve yaşlı bir dedenin olduğu kurgusuyla başlar. Dede, pamuk şekeri satan dedelere benzer. Abisi çoktan uykuya dalmış. Dede, yolculuk nereye diye sorar ona ve o da “Köye, dedemle ninemi ziyarete gidiyoruz.” diye cevap verir. Dede onu takdir edip dünyanın da bir yolculuk olduğunu anlatır. Sonra cebinden iki ceviz çıkarıp uzatır. Trenden inerler ve su içer. Tekrar kompartımana gelir ve dedenin olmadığını görür. Tren hareket edince hemen kondüktörü bulup dedenin olmadığını haber verir. Kondüktör, yolcu listesine bakar ve o kompartımanda abisi ve kendisinden başka kimse olmadığını söyler. Çok şaşırır. Cevizleri çıkarır ve uzunca düşünür. Bir ceviz ağacı görür pencereden ve ağacın dibinde uyuklayan beyaz sakallı yaşlı bir ihtiyarın olduğunu fark eder.

3.8. Dört Çay Söylüyorum Biri Kuşlara

Dışarıda yağmurun yağdığı, kuşların oynadığı bir sahneyle başlayan “Dört Çay Söylüyorum Biri Kuşlara” hikâyesinin başkahramanı çocuk, odasının penceresinden kuşları seyrederken dışarıda oynayan iki çocuk fark eder. O yağmurda üstlerinde düzgün kıyafet yoktur. Mutfağa gider, kimse fark etmeden dört çay doldurur. İkisi çocuklara, biri kendine,

diğeri ise kuşlardır. Çocuklar bu duruma çok sevinip kurabiye de olsa güzel olurdu, diye eklerler. O zaman hemen mutfağa gidip annesinin misafirler için hazırladığı kurabiyelerden bir tabak hazırlar ve getirir. Çocuklar gitmeye hazırlanırken hemen eve gidip odasına çıkar. Dolabından onlar için kıyafet ayarlar. Kumbarasından para çıkarır ve iki yeni ayakkabı da alıp yanlarına gider. Çocuklar sevinçle getirdiklerini alırlar ve yağmur azalınca teşekkür edip oradan uzaklaşırlar.

3.9. Kedicik Babası

“Kedicik Babası” adlı hikâyede yer alan kahramanlardan biri olan çocuğa annesi neredeyse her gece Karıncalar ve Hz. Süleyman (a.s) kıssasını anlatır ve o da bu hikâyeleri dinlemeyi çok sever. Annesine bir gün tavşanı, kuşu ya da balığı olup olmayacağını sorar. Annesi iyi niyetini anladığını fakat onların doğal yaşam alanlarından koparılmaması gerektiğini ve hayvanların yapılan kötülükleri ve iyilikleri Allah’a anlatacaklarını anlatır. İçini bir korku kaplar, kovaladıkları kediler sapanla düşürdükleri kuşlar aklına gelir. Hayvanlardan özür dilemek için evden koca bir parça et, süt ve ekmek alır ve özür dilemeye gider. Götürdüklerini dağıtırken yanlarında, kedileri tanıyan, onları isimleriyle çağıran bir amca beliriverir bir anda. Yaşlı amca, ona Peygamberimizin kedileri çok seven sahabesi Ebu Hureyre’nin ‘Ebu Hureyre’ yani ‘Kedicik Babası’ lakabını nasıl aldığına dair hikâyeyi hatırlatır.

3.10. Gökyüzünün Tadı

“Gökyüzünün Tadı”ndaki hikâye kahramanı Ayşe nine mahallede kimin yardımı ihtiyacı var ise onlara el uzatır. Bir gün Ayşe nine elinde poşetlerle beklerken yarısını taşımak ister Sinan. “Allah razı olsun.” diyerek poşetlerin bir kısmını Sinan’a verir. Onları barakaya benzeyen bir ev, hoş kokulu çiçekler ve maydanozların sıralandığı bir bahçe karşılar. Poşetleri ahşap kapının tam önüne bırakırken Ayşe nine, ona içeri geçmesini söyler. İçeri geçerler. Ayşe nine abdestini tazeleyip namaza durur. Uzun bir duadan sonra portakal ve elma soyup tabağa koyar. O sırada iyilikten bahseder Sinan’a. Sonra Sinan, Ayşe nine için bir koşu sıcak pide alır ve gelir. Ayşe nine yaşlı gözlerle onun alnından öper ve cebine şekerler bırakır.

3.11. Rüya Bahçesi

Kötülüğün ve kötü davranışların olumsuz sonuçlarının anlatıldığı “Rüya Bahçesi” adlı hikâyenin kahramanı, yakın arkadaşı ile birlikte birçok kötülük yapar ve umursamadan yaşar. Günahları biriktirirken bir gün korkunç bir gürültü kopuverir. Arkadaşıyla büyük bir kafeste

bulur kendini. Parmaklıklar kedi kuyruğundan yapılmıştır. Oyunlarını bozdukları çocuklar etraflarında gezinir. Bağırırlar fakat sesleri çıkmaz. Sapanla vurdukları kuşlar uçarak taş atar, bastonunu kaçırdıkları Süleyman dede onları kurtarmak yerine vurmaya çalışır. “Bizi affedin.” diye var güçleriyle bağırmaya çalışırlar. Tam o esnada öğretmenleri gelir ve tövbe etme ile ilgili bir ayet okur. Artık tövbe ettiklerini, bir daha kötülük yapmayacaklarını söyler ve yalvarırlar oradan kurtulmak için. Büyük bir gürültü ile ter içinde kalmış hâlde yataktan fırlar ve gördüklerinin rüya olduğunu anlar. İçinde tövbe çekip pencereyi açar.

3.12. Sabredince

Sabretmenin öneminin vurgulandığı “Sabredince” hikâyesinde çocuklar, yemek masasına oturmuş; babalarının işten gelmesini bekliyorlardır. Her ay birkaç günlüğüne kalmaya gelen halaları ise sabır konusunda bir şey anlatıp durur masada. Zil çalar ve babaları gelir. Yemek yedikten sonra odalarına geçerler ve halaları çay tepsisiyle gelir. Satranç oyunun da sabır taşı olduğu benzetmesini yapar ve onlara sabrı anlatır. Anneleri odaya girince annelerinde bir sabır çiçeği olduğundan bahseder halaları. Oruçluyken sabretmenin faziletlerinden ve peygamberlerin nelere karşı ve nasıl sabır gösterdiklerinden konuşurlar. Böylelikle halaları aracılığıyla sabrın derin izlerini takip ederler.

3.13. Burnum Uzamayınca

“Burnum Uzamayınca” adlı hikâyenin kahramanı çocuk ilk yalanını, ödevini yapmadığında öğretmenine annesinin hasta olduğunu belirterek söylemiştir. Bir hafta boyunca annesi çok iyi olmasına rağmen yalanı devam ettirir. Arada bir burnunun pinokyo gibi uzayıp uzamadığını kontrol eder. Bir gün sınıfta kırılan vazoyu Selma arkadaşının kırdığını söyleyerek ona ceza aldırır. Bir başka derste kitabının arasında bir not bulur. Yalanla nereye kadar gideceğini, kimse bilmesee dahi meleklerin bunu bildiğini belirten bir nottur bu. Burnu uzamamıştır ama kalbine hüznü düşmüştür. Yine bir gün, din kültürü dersinde konu, doğruluk ve yalancılıktır. Öğretmeni bu konudan bahsederken konudan etkilenir ve öğretmenin yüzüne bakamaz. İçten içe pişmanlık duyar ve artık ne olursa olsun yalan söylemeyeceğine dair kendi kendisine söz verir.

3.14. Kapıları Açan Ne

Cömertlik ve paylaşma konusuna değinen “Kapıları Açan Ne” hikâyesinde mahallenin bütün çocukları büyük meydandadır ve futbola dalmışlardır. Oyun Tolga’nın kendisine takılan çelme ile düştükten sonra kızarak topunu alıp gitmesiyle biter. Canı sıkılan çocuklar ceviz

ağacı altına toplanır. Pamuk dede onları görür ve ne olduğunu sorar, güzel sohbetiyle az önceki tatsız olayı unutturur. Pamuk dede cömertlikten konusuna değinir. Daha sonra Tolga'yı da çağırır. Daha sonra bu dünyada olan her şeyin aslında bizlere verilen bir emanet olarak verildiğini, Allah'ın en cömert varlık olduğunu ve cömertliğin insanda ne kadar anlamlı durduğunu anlatır. Çocuklar diğer gün meydana toplanırlar ve olağanüstü bir manzarayla karşılaşılır. Herkes ama herkes en çok sevdiği neyi varsa alıp meydana koşturmuştur. Bitpazarı kurulmuş gibi bir manzara oluşur ve herkes getirdiği oyuncakları birbirine hediye etmeye başlar.

3.15. Hiç Bitmeyen Büyük Şarkı

“Hiç Bitmeyen Büyük Şarkı” bir çocuğun tren yolculuğu ile başlar. Trenin hareketine, kâinatın hareketleri eşlik eder. Çocuk, daha gözlerini kırpmadan resim değişir. Ovalar ve kuşlar, ekin biçen insanlar, kıvrılarak akıp giden bir ırmak, güneşin ırmak üzerine yansıyan ışıkları ve daha nice... Bu güzelliklere dair bugüne dek düşünmediği şeyleri düşünür. O anda rüzgâr “Beni anınız ki, ben de sizi anayım.” diye seslenir. Ardından canlı veya cansız bütün varlıklar Allah'ı zikre durur. Trenin açık penceresinde şükrünü eda eden bir peygamber kuşuyla karşılaşır. Kısa bir diyalogdan sonra kuş uçar ve annesi bu hikâyenin artık burada bittiğini söyler. Zaten çocuk da okunan hikâyenin yumuşaklığından uykuya dalmak üzeredir.

4. Çok Mavi Hikâyeler

Yazan: H. Salih Zengin

Resimleyen: Nur Dombaycı

Yayınevi: Vakvak Yayınları

Basım Yılı: Ocak 2020, 7. Baskı

Sayfa Sayısı: 119

Metin Türü: Hikâye

Seslendiği Yaş Aralığı: 11-14

4.1. Penceremiz Açık Olsun

Her şeyin ilkinin sever “Penceremiz Açık Olsun” adlı hikâyenin kahramanı. İlk yağmuru, ilk kar yağışı, ilk leyleği... Bir gün bir kuşla sohbet eder. İlk kokladığı çiçeği unutup unutmadığını sorar. O da ona ilk duasının ne olduğunu merak eder. Besmele olduğunu bir çırpıda söyler çocuk. Kuşun da bilmediği bir şey yoktur. Daha sonra ona ezberlediği ilk sureyi okur. Onun Fatıha suresi olduğunu söyler kuş ve gitmek zorunda olduğunu belirtir

çocuğa. Kuş, pencerelerinin önüne konacağı daha çok çocuk olduğunu söyler. Kuşla vedalaşırlar. Bu ayrılıktan etkilendiği için içinden gelerek ilk kez ağlar. Muhatap olduğu kuşu da asla unutamayacaktır zira konuştuğu ve ardından ağladığı ilk kuştur o.

4.2. Her Şeye Selam

“Her Şeye Selam” adlı hikâyede birbirlerine gülümsemeyen veya kavga eden insanlar, telefonu açar açmaz “Alo!” diyenler, birbirleriyle karşılaşınca selamsız sabahsız konuşanlar vb. kimselerin varlığından söz edilir. Bu tip kimseler Yusuf’un babaannesinin hiç anlamadığı insan tipleridir. Onlara öyle davranışları için kızar ve selamsız yaşamının çok kötü olduğunu belirtir torununa. O da bu güzel bilgileri öğrendikten sonra karşılaştığı herkese selam verir. Yusuf, babaannesinden nasıl selam verilip alınacağını öğrenir ve bundan sonraki hayatında selamı babaannesinden öğrendiği gibi alıp verir.

4.3. Elifbamı Okurken

Kuşlarla bilikte okumalar yapan çocuk ve ninesinin anlatıldığı “Elifbamı Okurken”de eline elifbasını alan torun, ninesinin önüne diz çöküp elifbayı okur. Ninesi Kur’an okumayı öğrenmenin gerekliliğinden bahseder. Kuşların sesi artınca ninesi yanlış okumadığını söyleyerek kuşlara sitem eder. Kuşlar bu sefer “cik cik” onu alkışlar ve ninesi, o kokulu öpücüklerini yanağına konduruverir. İkinci derse geçerler. Okuduktan sonra ninesi bir tekerleme öğretir. Ninesi, ders bitince artık oyuna gidebileceğini belirtir fakat çocuk acelesi olmadığını, bu oyunu oynamaya devam etmesini dile getirir. Kuşlar da onlara katılarak oyuna devam ederler. Ninesi, torununun saçlarını okşar; ninesinin o nasırlı elleri ne de güzel kokar. Daha sonra arkadaşlarıyla oyun oynamaya gider ve o giderken ninesi ardından dualar okur.

4.4. Kalbimde Uyuyan Güneş

“Kalbimde Uyuyan Güneş” hikâyesinin kahramanı çocuk, okullar yaz tatilinde de olsa yatağından telaşla kalkar ve aceleyle kahvaltısını yapar. Kendisinde kocaman Kur’an-ı Kerim, kardeşi Bilal’in elinde ise elifbası varken hızlı adımlarla camiye yönelirler. Heyecanla camiye girerler. Cami İmamı Abdullah Hoca, onları güler yüzle karşılar. Abdullah Hoca sırasıyla her çocuğun yanına giderek onları okutur ve onlara yarına hazırlanmaları gereken derslerini verir. Kur’an okumanın kalplerindeki güneşi uyandırmak olduğunu ve Kur’an’ı öğrenmenin, Kur’an’ı yaşamının dünyayı güzelleştirdiğini belirtir Abdullah Hoca. Kur’an’ın 6666 ayet ve 114 sureden oluştuğunu, bölümlerine “sure” ve cümlelerine “ayet” denildiğini ve Kur’an’ın

tam 23 yılda indirildiğini anlatır. Onlar sorar, Abdullah Hoca cevap verir. Kur'an kursundaki ilk gün öyle geçer.

4.5. Güvercin Serinliği

Yazar “Güvercin Serinliği”nde abdest ve namaz üzerinde durur. “Güvercin Serinliği” adlı hikâyenin kahramanı çocuk ile arkadaşı Semih sıcak bir havada, kim önce abdest alacak yarışı yaparlar. Önce eller yıkanır. Yüzlerini yıkarken suyun berraklığının hoşluğunu fark ederler. Kollarını yıkar, başlarını mesh ederler. Onlar abdest alırken şadırvana güvercinler konar. Güvercinler çocukları taklit edip küçücük kafalarını su birikintisinin içine daldırırverirler. Abdestin ışıltıları yüzlerinden kolaylıkla okunurken minareden okunan ezan sesi ile güvercinler avludan havalanırlar. Semih ile günde beş vakit abdest almanın bir nehirden beş defa yıkanarak temizlenmeyle aynı şey olduğu hakkında konuşurlar. Semih, hiç kar yağarken abdest alıp almadığını sorarken onun kalbinde suskun bir güvercin serinliği belirir.

4.6. Uzun Bir Yolculuk

Bir köy evinde dedelerinden edindikleri bilgilerle eğlenen çocukları konu edinen “Uzun Bir Yolculuk” adlı hikâyede dede, nine, ağabey Sinan ve kardeşi Sibel köy evindedirler. Dedeleri, tatlı bir dille namaz kılmanın uzun bir yolculuğa çıkmaya benzendiğini anlatır. Sibel dayanamayıp dedesinden bu yolculuğu onlara anlatmasını ister. Dedesi abdestin alınmasıyla bu ışıltılı yolculuğun başladığını ifade eder. Namaza niyetle güzel bir yere güzel bir araçla hareket edildiğini ekler. Kıyamda iken Allah’a en samimi görüntüyü verdiklerini belirtir. Rükûdan, secdeden dem vuran dedeleri, rükûda ve secdede iken neler okumaları gerektiğini tane tane anlatır. Namazın rekâtlarını, çeşitlerini, namazın sonunu ve selam vermeyi izah eder. Ardından Sibel, ağabeyine onunla uzun bir yolculuğa çıkmaya hazır olup olmadığını sorar.

4.7. Kuş Olsaydınız Anlardınız

“Kuş Olsaydınız Anlardınız” hikâyesindeki çocuğun annesi, onu ne kahvaltı ne de okul için uyandırmaya gelir zira Ramazan ayında ve tatildedirler. Bir o yana, bir bu yana dönerken mahallenin bütün çocukları söğüt ağacının altında toplanırlar. Kardeşi ile birlikte arkadaşlarının aralarına selam vererek katılırlar. Ramazan ayı ve oruç hakkında ateşli ateşli tartışırlar. Oynadıkları bir oyun esnasında kızilderililerin reisi kendisi ve kovboyolarınki ise Ali olur. Ardından söğüt ağacının ince dallarından düdüklükler yaparlar. Orucu bozan hâller üzerine

konuşurlar. Artık iftar saati gelir ve herkes teravih namazında buluşma sözüyle oradan ayrılır. Eve gidince sofraya otururlar, heyecanla yemek yemeyi beklerken kardeşi İsmet’in ezan okunmadan başladığını görür. İsmet kuş orucu tuttuğunu söyler ve kuş olsaydın söylediklerimi anlardın diye ağabeyine cevap verir.

4.8. Kuş Olmak İstiyorum

Yardımlaşma ve zekâtın önemi üzerine kurgulanan “Kuş Olmak İstiyorum” hikâyesinin kahramanı Betül hem babasını hem de babasının herhangi bir konuda ani kararlar almasını çok sever. Hemen hazırlanır ve yola çıkarlar ve yaşlı bir teyzeyi ziyaret ederler. Yaşlı teyze kapıyı açar ve onları eve buyur eder. İçeri girip otururlar, babası cebinden bir zarf çıkartıp usulca bir kenara bırakır ve bunun üzerine Hatice teyze babasına dualar eder. Babasına zarfın içinde ne olduğunu sorar Betül. Babası yaşlı teyzenin kimsesiz ve fakir biri olduğunu söyleyip paranın da zekât olduğunu ekler. Babası zekâta dair bir sürü şey anlatır. Bazı kavramları anlamaz ama artık, herkes zekâtını verse ülkedeki insanların yoksulluktan kurtulacağını bilir. Zekâtın insanları cimrilikten ve hırstan kurtardığını, zekât verince kuş gibi hafiflendiğini dile getirir. Bunun üzerine Betül, hemen hafifleyip kuş olmak istediğini belirtir.

4.9. Kırk Kelebek Olmak

“Kırk Kelebek Olmak” adlı hikâyesinin kahramanı çocuğun annesi ve babası hacdan dönerler. Çocuk, anne ve babasını çok özlemiştir. Hacdan gelen anne ve babasına sınımsız sarılır. Daha sonra komşular evelerine “hoş geldin”e gelirler. Akşam olur ve anne-babasıyla baş başa kalınca hac yolculuğunu anlatmalarını ister. Babası anlatmaya başlar. Hacla ilgili bir sürü şey anlatır, hepsini aklında tutması mümkün olmaz ama Peygamberimizin “Gücü yeten hac yapsın.” hadisi aklında kalır. Mekke ve Medine şehirlerinin güzelliğinden de bahsederler bir süre. Daha sonra Hacca gidecek kadar zengin olmanın gerekliliğini öğrenir. Bir gün zenginleşip kelekler kadar hafif olursa “Kırk kelek olup Kâbe’ye gideceğiz.” diye hayal kurar.

4.10. Ucundan Accık

Akşam eve çok yorgun gelip büyük bir sabırsızlıkla masaya oturan fakat masada bir eksiklik olduğunu fark eden “Ucundan Accık” hikâyesinin kahramanı, kardeşi Gökhan’ın masada olmadığını anlar. Yemeği yedikten ve yemek duasını yaptıktan sonra kardeşini arar ve yatağın altında bulur. Orada ne yaptığını sorar. Kardeşi abisinin sessiz olmasını ister. Yarın kardeşini sünnet ettireceklerdir ve o da bundan çok korkar. Abisi onu cesaretlendirecek

bilgiler verir ve yanında olduğunu belirtir. Ertesi gün her yer süslenir. Gökhan sünnet olur. Abisi yanına gider ve Gökhan ona artık korkmadığını söyler. Daha sonra arkadaşları Selim tebriğe gelir ve diğer arkadaşlarının gelemeyeceğini onların da toplu sünnet olduklarını haber verir.

4.11. Gökten Sarkan İp

Okumanın öneminin vurgulandığı “Gökten Sarkan İp” hikâyesinde biten yaz tatilinin ardından okulların açılmasına az bir zaman kalmıştır. Ertesi gün tatili geçirdikleri köyden ayrılma vakti gelir. Bu sırada okuldan bahsedilir, dedesi ‘Okumak!’ diye yutkunur ve başlar anlatmaya. Rabbin adıyla okumaktan, kâinatı okumaktan, okuyarak kendini bulmak ve okudukça güzelleşmekten uzun uzun bahseder. Büşra neleri okuyabileceklerini merak eder. Dedesi bütün kitapların zaten bir kitabın anlaşılması için okunduğunu söyler ve yazmanın büyük bir ateşi yakmak olduğundan bahseder. Ayrıca okumanın yeryüzüne gökyüzünden sarkıtılan bir ip olduğunu ifade eder. Bir sessizlik olurken kardeşi Büşra fırlayarak odaya koşar. Nereye gittiğini sorunca Emre gökyüzünden sarkan ipi tutmaya diye cevap verir.

4.12. Kuşlar da Kaderle Uçar

“Kuşlar da Kaderle Uçar” adlı hikâyedeki kahramanların sınıflarında hâlâ okula, derslere ve tahtaya alışamayan bir grup öğrenci vardır. İyi ki sınıfın en arkasında oturmaktadırlar. Zaten bütün öğrencilerin kalbi dışarıdaki serin ve ıslıl ıslıl gün için çarpar. Murat’ın, Ömer’in neden gelip gelmediğini sorması ile kader ve kaza konusu açılır ve tartışmaya başlarlar. Her şeyi Allah’ın önceden bilmesine kader, zamanı gelince de o işin olmasına kaza dendiğini fısıldar. Ardından leylekler görünür. Leyleklerin göç hazırlığında olduklarını ve kışın geldiğini anlayıp nereye göç edeceklerini nasıl bildiklerini düşünürler ve bunun üzerine şu sözü söylerler: “Kuşlar da kaderle uçar.”

4.13. Melekler Sizin Şehrinize de İnsin

Kışın erken bastırıldığına dair bir kurguyla başlayan “Melekler Sizin Şehrinize de İnsin”de bir sabah vaktinde kardeşi Esra onu bağırarak uyandırır. Pencereye koşar ve binlerce kardan adam, milyonlarca kartopu yapacak kadar karın yağdığına şahit olurlar. Sıkıca giyindikten sonra dışarı çıkarlar. Arkadaşları ile kartopu oynamaya başlarlar. Arkadaşları İdris, her kar tanesini duaya benzetir zira her kar tanesi bir melek tarafından indirilir. Daha sonra meleklerin nasıl varlıklar oldukları, dört büyük melek ve görevleri, sağ ve sol omuzlarındaki melekler hakkında konuşurlar. Akşam olur, eve gider ve kardeşi Esra’ya her

kar tanesini yeryüzüne bir meleğin indirdiğini söyler. Sonra birden pencereyi açar. Annesinin “Hasta olacaksın!” ısrarına rağmen pencereden ayrılmaz ve dilinden şu cümle dökülür: “Meleklerle konuşmak kimseyi hasta etmez ki...”.

4.14. Babaannem Bir Kelebek

“Babaannem Bir Kelebek”te bir yandan gök gürültüleriyle korkunç bir gece yaşanırken diğer yandan geceyi bir hüznün kaplar. O esnada babaannesi yatağında solgun bir gül gibi yatmaktadır. Aslında hayatının son demlerini yaşıyordur. Babaannesi gözlerini açar ve herkesten tek tek helallik ister, onu ise usulcacık öper. Kelime-i şehadet getirerek bu dünyadan göçer. Babasına sıkıca sarılır. Babası artık babaannesinin bir kelebeğe dönüştüğünü, ölümün her insana uğrayan bir çiçek olduğunu, her kelebeğin bu çiçek üzerine konacağını ve her nefisin mutlaka ölümü tadacağını fısıldar kulağına.

4.15. Avucumuzda Biriken Yağmur

“Avucumuzda Biriken Yağmur” adlı hikâyede dışarıda yağmur yağarken hikâye kahramanı ile kardeşi Emre, uyumaktansa pencereden dışarıyı seyretmeyi tercih ederler. Tam o sırada mavi ve yeşil renkli tüyleri olan bir güvercin görürler. Yağmur kuşudur o. Yağmur kuşu, yağmur her yağdığında çocuklara dua dağıtmak için gelir dünyaya. Elleri, ayaklarına yağmur değmediği için yağmur kuşunun onlara dua vermeyeceğini düşünürler. Bu yüzden, anneleri mutfakta yemek yaparken kapıyı sessizce açıp kendilerini dışarı atar ve doğruca cami avlusuna giderler. Evden aldıkları ekmek parçalarını yağmur kuşunun önüne koyarlar. Yağmurun bereket olduğunu, değdiği yerleri iyileştirdiğini söylerler. Sonra Emre’yle ellerini yağmura tutar ve avuçlarına yağmur biriktirip yüzlerini yıkarlar. Yağmur birden kesilir ve neşe içersinde eve koşarlar. Kapıyı açtıklarında onları anneleri karşılar. Emre, annesinin kucağına atlayıp avucunda bir sürü dua ve yağmur biriktirdiğini anlatır.

5. Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-

Yazan: H. Salih Zengin

Resimleyen: Dağıstan Çetinkaya

Yayınevi: Vakvak Yayınları

Basım Yılı: Ocak 2020, 10. Baskı

Sayfa Sayısı: 238

Metin Türü: Roman

Seslendiği Yaş Aralığı: 11-14

5.1. Yurda Merhabanın İlk Günü

“Yurda Merhabanın İlk Günü” adlı bölümde Nane adlı karakterin annesini kaybedeli neredeyse bir yıl olmuştur ve artık babasından da ayrılma vakti gelir. On numaralı bir yurt odasında yeni maceralara açılmak üzeredir. Babasıyla vedalaşır. Odasına geçer. Oda arkadaşları oyun oynamaktadır, onu görünce duraksarlar. Yatağına geçtikten sonra oda arkadaşları kendilerini tanıtmak için bekler. Odadakileri tanıştırma görevini Sırık üstlenir ve sırasıyla Keçe, Filozof, Pasaklı, Fıçı, Dört İşlem, Tırmık ve Palaska ile tanışır. Tanışma anı sonunda bir tartışma çıkar ve Müdür Yardımcısı Kılkuyruk odaya gelip herkesi uyarır.

5.2. Kavgalı Bir Hoş Geldin Töreni

Filozof’un Nane’ye yurdu gezdirme görevini üstlendiği “Kavgalı Bir Hoş Geldin Töreni” bölümünde yurt iki bloktan oluştuğu belirtilmiştir. Yurdu tanıtmak ve tanıma işlemi geç de olsa biter ve Nane’nin yurda gelişinden ötürü hazırlanan karşılama partisi başlar. Bir süre sonra pasta ve kurabiyeler havada uçuşur. Tırmık kurabiyeleri toplarken fıçı da bir kenarda aşırıldığı pastaları yer. Diğerleri kavgaya devam eder. Daha sonra Tırmık, hâsılatını onun sayesinde elde ettiğini söyleyip Nane’ye pastaları ve meyve suyunu bedava verir.

5.3. Tırmık İş Başında

“Tırmık İş Başında”da güvercinler, her sabah Nane’nin vereceği ekmekleri beklemektedir. O da Fıçı’dan arta kalan ekmek kırıntılarını verir güvercinlere. Etüt saati gelir. Filozof, şiir yazmakla meşgulken Palaska ve Sırık kitaplarının aralarına koydukları çizgi roman kitaplarını okur. Keçe çoktan uykuya dalmış ve Fıçı da cebinden çıkardığı kuruyemişleri yer. Dört İşlem, soru sormak için Kılkuyruk’un masasına gider ve Tırmık da sapana yerleştirdiği leblebiyi Dört İşlem’e atar. Atış hedefini tutmaz ve Kılkuyruk’un gözlüğüne denk gelir. Kılkuyruk bu duruma çok kızar ve Fıçı’nın tüm kuruyemişlerini elinden alır.

5.4. Üç Saatlik Firar Denemesi

Sabahları Keçe’yi uyandırmaya çalışmanın dünyanın en zor işlerinden biri olduğuna dair bilgi verilen “Üç Saatlik Firar Denemesi”nde durum böyle olunca Filozof, Sırık, Pasaklı ve Nane Keçe’yi ellerinden ve ayaklarından tutarak okul yoluna koyulur. Nane, okul dönüşü odaya girdiğinde Fıçı ile Pasaklı tartışmaktadır ve yastıklar havada uçuşur. Kılkuyruk, kavgaya edenlere yemek yememe cezası verir ve cezaları bir kâğıda yazarak herkese imzalatır. Oda sakinleri, yurttan gizlice kaçarlar. Lokantaya gidip yemeklerini yer ve tekrar yurda dönerler. Dönüşte Kılkuyruk onları yakalar. Herkesi sıraya sokarak ceplerini arar. Fişleri bulur ve vergi

ödemesi gerektiği için fişleri ona verirlerse bu seferlik affedeceğini söyler. Bu sayede odadakiler, tekrar ceza almaktan kurtulurlar.

5.5. Filozofun Getirdiği Ney

Filozof adlı karakterin getirdiği uzun bir kutuyla diğer karakterlerin ilgisi çektiği “Filozofun Getirdiği Ney” bölümünde herkes kutunun içindekini çok merak edip ne olabileceği hakkında konuşur ve tartışır. Kutudan üzerinde yedi tane delik olan ağaçtan bir boru çıkar. Filozof onun bir ney olduğunu söyler. Mum ışığında üflenen ney sesi herkesi susturur. Uzun sürmez ve ışıklar yanar yanmaz oda tekrar eski haline döner. Oda yine bir savaş alanına döner. Dört İşlem’in çağırdığı Kalkuyruk ile bu savaş son bulur ve Kalkuyruk, ceza olarak ney ile tırnaklarına vurur.

5.6. Gökten Yağan Pamuk

Romanın “Gökten Yağan Pamuk” bölümünde on numaralı oda sakinleri, kızlarla kartopu savaşı yaptıktan sonra saklanarak yoldan geçen insanlara kartopu atmaya başlarlar. Ne olduysa Tirmik’in attığı kartopundan sonra olur. Adamın kafasından kan akar ve işin kötüsü adam onları görür. Tirmik kartopunun içine misket koymuştur. On dakika sonra Kalkuyruk ve kafasına misketli kartopu yiyen adam odanın ortasına dikilir. Kalkuyruk suçluyu bulmada zorlanmaz ve tirmik birden ağlamaya ve özür dilemeye başlar. Adam bir daha böyle haylazlıklar yapmama sözü alarak onu affeder.

5.7. Yurtta Cin Var

Etüt saatinden sonra “Yurtta Cin Var” bölümü karakterleri Fıçı, Nane, Filozof, Sırık ve Palaska cin ve şeytanlar hakkında sohbet ederler ve kendilerini o kadar kaptırırlar ki kendi palavralarına kendileri de inanır. Daha sonra bir plan yapıp bahçeye çıkarlar. Palaska, Fıçı, Nane, Filozof ve Sırık kafalarına beyaz çarşafları geçirirler. Küçüklerin oda pencerelerinin altına gelip gizlice bağırlar ve beyaz çarşaflarla karanlıkta dolaşırlar. Sabah olunca çocuklar, cin gördüklerini ve birinin çok uzun diğerinin şişman olduğunu belletmen Kalkuyruk’a anlatırlar. Meseleyi anlayan Kalkuyruk gidip onları sert bir şekilde uyarır.

5.8. Dört İşlem’in Başı Belada

Kitabın “Dört İşlem’in Başı Belada” bölümünde on numaralı oda, yine bir şaka yapma kararı alır. Şaka yapılacak kişi Dört İşlem’dir. Yarım saat içerisinde operasyon tamamlanır ve Dört İşlem eşofmanlarından yatağına sağlam bir şekilde dikilir. Sabahleyin Kalkuyruk,

kalkmaları için bağırarak odaya girer. Keçe dışında herkes kalkar ve Dört İşlem de kalkmaya çalışır. Palaska, hemen yan odaya geçen Kalkuyruk’a Dört İşlem’i şikâyet eder. Kalkuyruk Dört İşlem’in yanına gider ve hemen kalkmasını söyler, Dört İşlem kendisinin yatağa dikildiğini söylese de ona inanamaz çünkü Kalkuyruk’un pijamayla aynı renkte olan dikişleri o gözlükleriyle ayırt etmesi imkânsızdır. Hemen kalkması ve kalkmazsa sonucuna katlanması gerektiğini söyleyerek odan çıkar.

5.9. Kalbime Oruç Kuşu Kondu

“Kalbime Oruç Kuşu Kondu”da karakter Kalkuyruk, Ramazan geceleri yemekhaneden ayrılmaz. Odaları dolaşıp herkesi sahura tek tek kaldırır. Nane ve Filozof, geceleri uyumama ve sohbet etme gibi bir alışkanlık edinirler. Filozof, bu Ramazan’da da gelen oruç kuşunun kalbine konduğundan bahseder. Oruç kuşunun ilk tuttuğu oruçla onun olduğunu anlatır. Nane’ye de bir oruç kuşu olup olmadığını sorar. Kalpten isterse onun da oruç kuşuna kavuşacağını söyleyince gözlerini kapatır Nane. Oruç kuşu girer kalbine ve artık çok sevinçlidir. Belki de oruç kuşu gülümsemektedir onun yerine.

5.10. Kalkuyruk Enteresan Olmayı Sürdürüyor

Saklanbaç oyununun oynanmasına karar verilen “Kalkuyruk Enteresan Olmayı Sürdürüyor” bölümünde on numaralı odanın sakinleri ebe olarak Dört İşlem’i seçerler. Saklanbaçtan sonra körebe oynarlar. Fıçı’nın gözlerini sıkıca bağlarlar. Oyun esnasında Fıçı, yağlı elleriyle odaya giren Kalkuyruk’u yakalar. Kalkuyruk, ince sopası ile hafif bir okşamadan geçirir hepsini. Kalkuyruk’un bu hareketine karşılık bir plan yapıp iki ranza arasına ip gererler. Gürültü yaparlar ve Kalkuyruk son sürat odaya dalar. O sırada ipe takılıp yere hızla düşer. Yine sıra dayığından geçerler. Kalkuyruk geri dönüp giderken tekrar ipe takılır ve yere düşer. Bu sefer geri dönüp dayak atmayı göze alamaz çünkü tekrar düşme ihtimali vardır.

5.11. Görünmeyen Mendil

“Görünmeyen Mendil” bölümünde o gece ölüm kalım savaşı denebilecek bir oyun oynanır alt ve üst sınıflar arasında. Oyunda on beşe varan zaferini ilan edecektir fakat ilk yarı sonunda küçüklerin hâli tam anlamıyla haraptır. Nane hemen bir mola ister ve dört odanın tüm öğrencilerini bir köşeye çeker. Mendilin gerçekten Dört İşlem’in elindeymiş gibi oynarlar. Büyükler şaşkınlık içersindedir, skor küçüklerin lehine ilerlerken onlar gerçekten bir mendil varmış gibi davranmaya devam ederler. Küçükler oyunu kazanınca sevinçten ağlarlar.

5.12. Elmanın Suyu Çıkarsa

Eserin “Elmanın Suyu Çıkarsa” bölümünde Fıçı, yemekte verilecek meyvenin ne olduğunu merak ederken araba sesinden sonra meyvenin elma olduğunu öğrenir. Yemekhaneye inerler ve aşçıyı oyalamaya başlarlar. Fıçı sessiz bir şekilde elma dolu bir kovayı alırken aşçıya yakalanır, aşçı Fıçı’nın arkasından koşturur. Fıçı hızla gelerek elmaları yatağa boşaltır. Boş kovayı da orta bir yere bırakıverir. Hep beraber Fıçı’nın elma dolu ranzasına hücum ederler, su içinde yüzen elmalar ve yatağın her yerinden damlayan sularla karşılaşır. Elmaların yıkanması için kovaya su konulmuştur. Hiç kimse, hayatında bu kadar sulu elmayı bir arada görmemiş ve yememiştir.

5.13. Ne Diyorsa O

Bir sabah uyandıklarında odaya asılan bir çerçeveyi fark ettikleri “Ne Diyorsa O” bölümünde, çerçevede yasak olan kurallar yazılıdır. Kurallara uymayanların cezalandırılacağı not düşülmüştür, kuralların içersinde sadece ikisini uygulamaktadırlar. Çok iyi birer öğrenci olmanın gururuyla hazırlanıp Keçe’yi de kucaklayarak okula doğru yol alırlar.

5.14. Altmışiki = Tavşan

Romanın “Altmışiki = Tavşan” bölümünde Filozof, yine şiir yazar ve bu kez şiirini Dört İşlem’e ithaf eder. Dört İşlem şiiri çok saçma bulur ve iki çarpı ikinin ancak dört edeceğini, tavşan olamayacağını belirtir. Kılkuyrak, elinde ince sopasıyla girerek yurda tavşan getirmenin yasak olduğunu söyler. Kılkuyrak, Dört İşlem’in anlattıklarını yanlış yorumlamıştır. Meseleyi anladığında Filozof ve arkadaşlarına ceza verir. Matematik defterlerinin tam ortasına “İki çarpı iki dört eder tavşan değil” diye yazacaklardır. Sonraki gün Filozof’un anne ve babasını trafik kazasında kaybettiği günün dördüncü yılıdır. Nane, için de durum farksızdır. Hüzünlerine rağmen bahçedeki gül, hayatın iyi ve güzel olduğunu fısıldar onlara.

5.15. Sakıncalı Oda

Bu bölümde Kılkuyrak, on numaralı odayı “Sakıncalı Oda” ilan etmiştir ve Fıçı, yine yemek yememe cezası almıştır. Bir sohbet esnasında Filozof, her zamanki gibi enteresan bir soru sorar: “İnsan, uzayda rüya görür mü?” Nane ise “Uyuma mümkünse rüya görme de mümkündür.” diye cevaplar. Bilimsel konular hakkında konuşurlarken Palaska ve Dört İşlem yine tartışır.

5.16. İntihar Eden Farecik

“İntihar Eden Farecik”te Fıçı, Kılıkuyruk’tan intikam almak için bulduğu ölü bir fare ile odaya girer. Odadakilere aldırış etmeden farenin boynuna takacağı yazıyı keyifle hazırlar. İntihar eden bir fare notu yazar. Kılıkuyruk kapısına asılan notu fark eder ve oda olarak onlara ciddi cezalar verir. Bu olaydan sonra yan blokta kalan ve arkadaşları olan Lüle adında bir kız, odaya girer. Yurtlarının Müdiresi Bayan İtır’ı ikna ettiklerini ve yarın kampa gideceklerini, dolayısıyla kendine güvenen varsa sabah hazır olmaları gerektiğini duyurur. Palaska kampa gitmekten korkmadıklarını ve arkadaşlarına sessizce hazırlanmalarını söyler.

5.17. Güneşin Doğduğu Tepe

Bayan İtır’ın Kılıkuyruk’tan izin aldıklarını sandığı “Güneşin Doğduğu Tepe” bölümünde Bayan İtır ve çocuklar, rotalarını çizip ikişerli sıra hâlinde yola koyulurlar. Büyük bir ağacın dibine masa örtülerini sererek keyifle otururlar. Yarım saatlik yemek molasından sonra tekrar yola düşerler. Tepenin arkasına ulaştıklarında çadırlarını kurup büyük bir ateş yakarlar. Ateşin etrafında otururlarken yarın su bulup bulamayacaklarını, ellerindeki suyu dikkatli kullanmaları gerektiğini söyleyip tartışır. Yedikleri yemek ise yurttan yediklerinden bin kat daha lezzetlidir. Hep beraber şarkı söyledikten sonra uyumaya giderler.

5.18. Korku Dolu Bir Keşif

Yurttan kaçışın ikinci gününde, Lüle’nin sesiyle uyandıkları “Korku Dolu Bir Keşif”te kamp çevresinde atılan üç turun sonunda kızlar, patates çuvalı gibi yere yığılır; erkekler de kendilerini kanıtlamak için iki tur daha atarlar. Kahvaltıdan sonra çıkılan yirmi dakikalık sıkı bir yürüyüşün ardından buz gibi bir su kaynağına ulaşırlar. Daha sonra Lüle’nin işaret ettiği tepeye çıktıklarında Filozof orada bir mağara keşfeder. İçeriye girerler ve meşalenin solgun ışığı altında mağaranın sonuna kadar ilerlerler. Pinpon’un bağırisıyla herkes ürker. Yerde birkaç kemik vardır ve kemiklerin neye ait olduğunu tartışır. Oradan hemen çıkıp uzaklaştıklarında derin bir nefes alırlar.

5.19. Eyvah Kızılderililer

Akşam yemeğinin oldukça keyifli geçtiği “Eyvah Kızılderililer” bölümünde kaybolmak üzere olan korkuların yerini daha büyük bir korku alır. Gece yarısı hepsi korkunç çığlıklar eşliğinde uyanır. Korkudan ne yapacaklarını şaşırırlar. Dışarı çıkar çıkmaz etraflarını bir grup apaçi sarar ve bütün erkekler kalın iplerle ağaçlara bağlanır. Kız arkadaşlarına ne yaptıklarını sorarlar çünkü ortada görünmüyorlardır. Dört İşlem ağlamaktan helak olur ve Fıçı

neredeyse korkudan kilo kaybetmektedir. Bir süre sonra sahte apaçilerin kızlar olduğunu anlarlar.

5.20. Yağdı Yağmur Çaktı Şimşek

“Yağdı Yağmur Çaktı Şimşek” bölümünde yağmur yağmakta ve şimşekler çakmaktadır. Sırık, bu durumun apaçi baskınından daha büyük bir felaket olduğunu söyler. Yağmur erzaklarını, çadırlarını önüne katıp götürür. Kızların çadırına geçerler. Yağmur durur ve dışarı çıktıklarında gördükleri manzara harikadır. Hiç yağmur yağmamış gibi her yer pırıl pırıldır. Ardından gökyüzünde bir gökkuşağı çıkar ve gökyüzünü izlemeye başlarlar. Kukila hemen gökkuşağının resmini çizmeye koyulur. Dört İşlem ve Bayan Yamuk gökkuşağının bilimsel yönünü konuşurlarken Filozof, bir köşeye çekilip şiir yazar. Bu manzara ise Fıçı’nın iştahını açar ve durmadan bir şeyler atıştırır. Pasaklı da gökkuşağının altından geçer ise saçlarının siyah olup olmayacağını derdine düşer.

5.21. Sarımsak Kokulu Vampir Kokulu Bir Gece

Yurttan ayrılımlarının beşinci gününde “Sarımsak Kokulu Vampir Kokulu Bir Gece” adlı bölümde yağmurun çadırla birlikte erzakları da mahvetmesi kamp macerasının kısa sürmesine yol açar. Kukila’nın dolunaylı gecede çizdiği vampir bir korkuya sebep olur. Vampirin ne olduğu, nerede yaşadığı, ne zaman ortalıkta dolaştığı konuşulur. Nane, vampirlerin sarımsak kokusundan nefret ettiklerini anlatır. Vampirlerden kurtulmanın bir diğer yolunun da gün ışığı olduğunu bilirler. Korkudan gözlerine uyku girmese de uyumaya çalışırlar. Sabahleyin Lüle’nin sesi ile uyanırlar. Kahvaltılarını yapıp yola koyulurlar. Oradan ayrılımlarından ötürü hüznünlenseler de içlerinde kendilerini yurttan bekleyen Kalkuyruk’un korkusu vardır.

6. Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem-

Yazan: H. Salih Zengin

Resimleyen: Dağıstan Çetinkaya

Yayınevi: Vakvak Yayınları

Basım Yılı: Ocak 2020, 2. Baskı

Sayfa Sayısı: 219

Metin Türü: Roman

Seslendiği Yaş Aralığı: 11-14

6.1. Eyvah Kılıkuyruk

Romanın ikinci serisinin “Eyvah Kılıkuyruk” bölümünde Kılıkuyruk, odaya girip herkesten biran önce uyanıp onu dinlemesini ister. O günden itibaren ilçe belediye başkanının oğlunun on numaralı odada kalacağını söyleyip başkanın çocuğunun sorumluluk alması, kendi ayakları üzerinde durması ve hayatı öğrenmesi için bu yurda gönderildiğini belirtir. Sırık “Çocuk kreşi miyiz?” dedikten sonra Kılıkuyruk, Sırık’ın kulaklarından tutarak havaya kaldırır. Onları uyarıp odadan çıktıktan sonra odadakilerin arasında bir tartışma başlar. Zira Kılıkuyruk’un sahiplendiği biri ancak onların düşmanı olabilirdi.

6.2. Herodot’a Tarihî Karşılama Töreni

Yurdun giriş kapısında duyulan keskin fren sesiyle hep birlikte balkona koşulan “Herodot’a Tarihî Karşılama Töreni”nde Kılıkuyruk on numaralı odaya girer ve Herodot’u tanıtır fakat kimse onunla selamlaşmaz. Dört İşlem bile arkadaşlarının korkusundan sadece kafasını sallar. Kılıkuyruk onlarla dalga geçerek Herodot’a oda arkadaşlarını tanıtır ve odadan çıkar. Herodot da elindeki sepeti bırakmadan Fıçı’nın yatağına oturur. Odadakiler üzerine yürüyünce sepetini alarak odadan kaçar.

6.3. Müzik Kutusundan İstek Şarkıları

Herodot yüzünden daha ilk günlerde oda sakinlerinin birçok ceza aldıklarının anlatıldığı “Müzik Kutusundan İstek Şarkıları” bölümünde oda sakinleri bir gece uyumaya çalışırken Herodot’un kulaklığından gelen müzik sesini duyarlar. Durumdan rahatsız olduklarını söyleyip Herodot’u ellerinden ve ayaklarından tutarak henüz yerleşmediği çelik dolabın içine koyarlar. Dolabı bir müzik kutusu gibi düşünüp içine jeton atıp Herodot’tan şarkı söylemesini isterler. Herodot, jetonların bitmesi sayesinde dolaptan kurtulur.

6.4. Plastik Sepetin Uzun Kuyruklu Şifresi

“Plastik Sepetin Uzun Kuyruklu Şifresi” bölümünde on numaralı oda sakinleri Herodot’un yanından ayırmadığı sepette ne olduğunu merak ederler. Yine bir etüt sonrası Herodot’a bir korku şakası yaparlar. Ertesi gün okul çıkışında Tırmık’ın Herodot’tan helva parası diye aldığı parayla kendilerine güzel bir ziyafet çekerler. En çok yiyen yine Fıçı olunca arkadaşları artık çok kilo aldığı için de rejim yapması gerektiğini düşünürler ve onunla konuşmak isterler. Fıçı’ya eğer böyle devam ederse arkadaşlıklarını sonlandıracaklarını söylerler ve Fıçı diyeti kabul eder. Bir gece yarısı büyük bir gümbürtüyle uyanırlar. Tırmık yataktan düşmüş ve yerde sürünmektedir. Timsah gördüğünü söyler Tırmık. Tırmık’ın

gördüğü Herodot'un sepetindeki iguanadır. Herkes korkmuş olsa da daha sonra hayvanın zararsız olduğunu anlayınca ona alışırlar.

6.5. Fıçı Diyetle Niyet Edince

Kitabın “Fıçı Diyetle Niyet Edince” anlatıldığına göre Fıçı'nın en sevilen yanı, bir şeye karar verince ona harfiyen uymak adına sonuna kadar direnmesidir. Diyet için de aynı şey geçerli olur. Arkadaşları Fıçı'nın zayıflaması için spor yapmasının da gerek olduğunu söyler ve ona tavsiyede bulunup bir diyet listesi hazırlarlar. Fıçı, sıkı diyet programına başlar. Okula gidince de kızlara Fıçı'nın diyetle olduğunu hatırlatırlar. Artık tüm muhabbetleri diyet olur. Birbirlerine çeşitli diyet listelerinden bahsederler. Boş boş durup kalori yakamayacaklarını anlayınca yürüyüşe de başlarlar.

6.6. Fıçı'nın Başı Rejimle Fena Halde Dertte

Fıçı, diyet yüzünden sürekli kızlarla takıldığı için bundan rahatsız olmaya başlayan on numara “Fıçı'nın Başı Rejimle Fena Halde Dertte” bölümünde kız yurduna Fıçı ile Kurdela'nın masa tenisi maçını izlemeye giderler ve ortalık kızışınca kızlarla erkekler tenis maçı yapar. Erkekler kızları yenince yurda tezahüratlarla dönerler. Bir süre sonra herkes kendi işiyle uğraşırken Fıçı gidip dolabının önünde bir süre durduktan sonra dışarı çıkar. Dolaptaki bisküvileri yiyeceklerini düşünen arkadaşları Fıçı'nın arkasından gider ve onu suçüstü yakalarlar. Arkadaşları Fıçı'nın artık her sabah tartılacağını ve zayıflamazsa midesindekileri çıkaracaklarını söylerler.

6.7. Organik Kurtlu Meyve ve Sebzelerimiz Gelmiştir

Romanın “Organik Kurtlu Meyve ve Sebzelerimiz Gelmiştir” bölümünde on numaralı oda sakinleri, her sabah Fıçı'yı tartma işini kendilerine görev edinirler. Fıçı'nın 250 gr verdiğini öğrenince buna çok sevinirler. Kantinci Zırnıkkoklatmaz bu durumdan rahatsızdır çünkü arkadaşları bu şekilde diyetle devam ederse iflas edeceğini söyler. Ticari zekâsına güvenen Tırmık, Zırnıkkoklatmaz ile anlaşp kantine diyet yiyecekleri getirtir ve kantine yeniden dolmaya başlar. Yine bir gün Herodot Tırmık'tan iguanası için elma ister ve Tırmık da haftaya pazardan kurtlu elmaları alacağını söyleyince Herodot bu duruma çok kızar. İguanasına kurtlu elma yedirmek istemez. Tartıştıkları sırada Kılıkuyruk içeri girer. Belediye başkanının hafta sonu çocukları huzurevine götüreceğini ve her şeyi ayarladığını haber verir.

6.8. Huzurevinin Küçük Ziyaretçileri

Huzurevi ziyaretinin anlatıldığı “Huzurevinin Küçük Ziyaretçileri”nde öğrenciler yaşlılara hazırladıkları hediyeleri alıp belletmenleri eşliğinde huzurevine giderler. Çocukları huzurevinin Müdiresi Kıvırcık karşılar. Çocuklar, kendilerini tanıtır içeri girerler. Yaşlıların ellerini öptükten sonra teker teker tanışır ve muhabbet ederler. Getirdikleri hediyeleri yaşlılara verirler. Tırmık organik meyvelerini dağıtırken Fıçı diyet kurabiyelerini ve Kukila da yaptığı resimleri hediye eder. Vakit çabucak geçer ve yardımcı kız yaşlıların yürüyüş saatinin geldiğini söyler. Çocuklar, yaşlılar ile teker teker vedalaşıp ellerini öper ve oradan ayrılırlar.

6.9. Banyoda Ter Diyeti

“Banyoda Ter Diyeti”nde Sırık, Fıçı’ya zayıflamanın bir yolu daha olduğunu söyler ve ter diyetinden basheder. Fıçı’yı banyoya götürürler ve Palaska Fıçı’nın başından bir sıcak, su bir soğuk su döker. Fıçı bağıırır ve kendi kendine terleyeceğini söyleyip arkadaşlarını gönderir fakat banyoda diğer oda sakinleri arasında tartışma ve kavga başlar. Kalkuyruk’un içeri girmesiyle kavga sona erer ve banyo kapatılır.

6.10. Plates Topu mu O da Ne?

Fıçı’nın elinde büyük bir topa etüt odasına girdiği “Plates Topu mu O da Ne?” bölümünde meraklı bakışlar üzerine Fıçı, onun bir pilates topu olduğunu söyleyerek Süpürge’nin kendisine zayıflaması için verdiğini ekler. Bir süre sonra küçükler ve büyükler koridorda plates topuyla futbol maçı yaparlar. Çekişmeli geçen maçın rövanşını on numaralı oda kazanır. Kazandıkları için çok sevinden on numaralı oda sakinleri topun üzerine atlayınca top büyük bir gürültü ile patlar. Patlama sesiyle korkup dışarı çıkan Kalkuyruk, duruma çok kızar ve onlara iki çuval patates soyma cezası verir.

6.11. Hayvanat Bahçesi Tam Bize Göre

Herodot’un babasının karne hediyesi olarak çocukları hayvanat bahçesine götürdüğü “Hayvanat Bahçesi Tam Bize Göre”de yurt sakinleri cumartesi sabahı hazırlanıp otobüse binerler. Hayvanat bahçesi dolaşırken hayvanlarla aralarında komik olaylar yaşanır. Hayvanat bahçesini gezerlerken görevliler, Herodot’un iguanasını hayvanat bahçesinden aldığı düşünüp onu Herodot’tan alırlar. Daha sonra bir yanlışlık yaptıklarını anlayınca iguanayı gezi bitince vereceklerini söylerler. Gezi bittikten sonra Kalkuyruk ile Herodot iguanayı almak için görevlilerin yanına giderler. O sırada diğer çocukların dikkatini karınca yuvaları çeker. O kadar dalarlar ki Kalkuyruk’un geldiğini fark etmezler. Bu durum üzerine

Kılkuyruk kızarak “Karıncaları izlemek için geldiğinizi söyleseydiniz yurdun önünde karınca gezisi ayarlardım size” diye espiyi yapıp onlarla alay eder.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizi hakkında bilgiler sunulmuştur.

Araştırma Modeli

Bu çalışmada, nitel araştırma desenlerinden biri olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır.

Yıldırım ve Şimşek'e göre (2013) nitel araştırmalar “görüşme, gözlem, doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanılarak araştırılan durumun doğal ortamında gerçekçi bir biçimde ortaya koymayı amaçlayan yöntem” olarak tanımlanabilir. Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi farklı kaynaklardan elde edilen büyük miktarlardaki veriler önce incelenerek kodlanır ve sonra kodlamalar dikkate alınarak sentezlenerek bulgulara ulaşılır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2019, s. 258). Doküman incelemesi yöntemi ise araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Söz konusu çalışma, alanyazın taraması ve yazılı materyallerin analizine dayalı olarak hazırlanmış ve metinler doküman olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın içeriği bu desen ve yöntemin kullanılmasını gerekli kılmıştır. Alanyazın taraması ve dokümanlar, gerekli verileri sağladıklarından gözlem ve görüşme tekniklerinden faydalanılmamıştır.

Araştırma Kapsamı

Bu araştırmanın kapsamını, çocuklara yönelik farklı türde birçok esere imza atan H. Salih Zengin'in kurgusal eserlerinden “*Masallı Eğitim Seti* (10 Kitap), *Devekuşları Plan Yapmaz*, *Çok Mavi Hikâyeler*, *Çok Serin Hikâyeler*, *Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-*, *Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem-*” adlı on beş adet çocuk edebiyatı kitabı oluşturmuştur.

Araştırma kapsamı belirlenirken alanında uzman akademisyen ve öğretmenlerin görüşleri dikkate alınmıştır. Alan uzmanları TDÖP'de yer alan değerleri temsil edebilecek niteliklere sahip olabileceklerini düşündüklerinden H. Salih Zengin'e ait eserlerin kök değerler bakımından incelemeye değer olduğunu, ayrıca seçilmesini tavsiye ettikleri kurgusal eserlerin TDÖP'de bulunan amaçlarla da uygunluk gösterdiğini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte estetik yönü ağır basan kurgusal eserlerin çocuğun bilişsel ve duyuşsal gelişimine

daha çok katkıda bulunduğunu, bu sebeple H. Salih Zengin'in kurgusal eserlerinin incelenmesinin çalışmanın gerekliliğini ortaya koymada daha belirleyici olabileceğini de dile getirmişlerdir. Bu görüşler doğrultusunda bu çalışmanın araştırma kapsamı olarak H. Salih Zengin'in daha önce kök değerler bağlamında incelemeye tabi tutulmayan kurgusal eserleri tercih edilmiştir. H. Salih Zengin'in uzman görüşü doğrultusunda belirlenen ve incelemeye tabi tutulan kurgusal eserleri şunlardır:

Tablo 8. H. Salih Zengin'in İncelemeye Tabi Tutulan Kurgusal Eserleri

Eser Adı	Eserin Türü
<i>Devekuşları Plan Yapmaz</i>	Masal
<i>Kaplumbağa Rafi ve Arkadaşlarının Sesi</i> (Masallı Eğitim Seti-1)	Masal
<i>Pituki ve Bulut Bubi</i> (Masallı Eğitim Seti-2)	Masal
<i>Sarı Kırmızı Mavi Üzgün Palyaço Titi</i> (Masallı Eğitim Seti-3)	Masal
<i>Kalın-İnce Düz-Eğri Sizce Ne Yapmalı Kirpi Kiki?</i> (Masallı Eğitim Seti-4)	Masal
<i>Fare Mumu ve Beş Duyu</i> (Masallı Eğitim Seti-5)	Masal
<i>Altı Yedi Sarı Kedi</i> (Masallı Eğitim Seti-6)	Masal
<i>Pazartesi Salı Şişman Bir Arı</i> (Masallı Eğitim Seti-7)	Masal
<i>Tik! Tak! Tik! Tak! Ağaçkakan Susi'ye Bak!</i> (Masallı Eğitim Seti-8)	Masal
<i>Ağustos Eylül Ekim Bizi İşleyen Kim?</i> (Masallı Eğitim Seti-9)	Masal
<i>Uykucu Pepe ve Abece</i> (Masallı Eğitim Seti-10)	Masal
<i>Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-</i>	Roman
<i>Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem-</i>	Roman
<i>Çok Mavi Hikâyeler</i>	Hikâye
<i>Çok Serin Hikâyeler</i>	Hikâye

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama araçları olarak H. Salih Zengin'in çocuklara yönelik kurgusal eserlerinden “*Masallı Eğitim Seti* (10 Kitap), *Devekuşları Plan Yapmaz*, *Çok Mavi Hikâyeler*, *Çok Serin Hikâyeler*, *Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-*, *Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem-*” adlı eserlerinin yanında kök değerler, değerler eğitimi, çocuk edebiyatı alanında ve H. Salih Zengin ile ilgili kaleme alınmış kitaplar, tezler, makaleler, bildiriler ile TDÖP (2019) ve ilköğretim Türkçe ders kitapları kullanılmıştır.

Veri Toplama Süreci

Bu çalışmanın veri toplama süreci, alanyazın taraması ve doküman incelemesi yöntemleriyle yürütülmüştür. Bu doğrultuda ilk olarak on kök değerlerin tespiti için TDÖP (2019) ve değerlere yönelik alanyazında yer alan çalışmalar incelenmiştir. Ayrıca değer, değerler eğitimi ve kök değerlerle ilişkili veriler derlenmiş ve çalışmanın ilgili bölümlerine

göre düzenlenmiştir. Ardından H. Salih Zengin'in eserleri, alanyazın taraması neticesinde tespit edilmiş ve "Tablo 7" biçiminde listelenmiştir. Daha sonra H. Salih Zengin'in uzman görüşü alınarak tercih edilen ve çalışmaya konu olan eserleri temin edilip birkaç defa okunmuş ve eserler kök değerler bağlamında analiz edilmiştir. Yapılan incelemelerin sonucunda H. Salih Zengin'in eserlerinde yer alan kök değerlerin nerede, nasıl ve hangi sıklıkta geçtiği belirlenmiş ve belirlenen veriler, metin ve tablolar hâlinde kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada elde edilen veriler doküman incelemesi yöntemi ile tespit edilmiş ve betimsel analiz yöntemi ile de çözümlenmiştir. Doküman incelemesi, bir araştırma problemi hakkında belirli zaman dilimi içerisinde üretilen dokümanlar ya da ilgili konuda birden fazla kaynak tarafından ve değişik aralıklarla üretilmiş dokümanların geniş bir zaman dilimine dayalı analizini olanaklı kılmaktadır. Betimsel analiz ise elde edilen verilerin belirli bir mantık sıralaması dâhilinde açıklanması, gerektiğinde verilerin alıntılarla desteklenmesi, sonuçların kendi içinde yorumlanıp özetlenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu çalışmada öncelikle H. Salih Zengin'in eserleri doküman analizi yöntemiyle kök değerler bağlamında birkaç defa taranmıştır. Tarama sonucunda eserlerdeki kök değerler tespit edilmiştir. Aynı zamanda kök değerlerin nerede, nasıl ve hangi sıklıkta geçtiği belirlenmiş ve çalışmada değerlendirilmek üzere gerekli notlar alınmıştır. Yapılan analizler neticesinde elde edilen veriler, önce metin ve tablolara dönüştürülmüş; daha sonra betimsel analiz yöntemi kullanılarak araştırma soruları ve TDÖP'de yer alan kök değerler açısından yorumlanmıştır. Ayrıca verilerin analiz sürecinin bütün aşamalarında uzman görüşüne başvurularak çalışmanın güvenilirliği ve tutarlılığı sağlanmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde H. Salih Zengin'in çocuklara yönelik kurgusal eserlerinden “*Devekuşları Plan Yapmaz, Masallı Eğitim Seti* (10 Kitap), *Çok Serin Hikâyeler, Çok Mavi Hikâyeler, Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-, Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem-*” adlı eserleri “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” kök değerleri bağlamında incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda H. Salih Zengin'in çalışmaya konu olan eserlerinden kök değerlere dair örnek teşkil edecek alıntılar eklenip irdelenmiş, ardından kök değerlerin hangi sıklıkta ve nerede geçtiği tablolar yoluyla gösterilip yorumlanmıştır.

Devekuşları Plan Yapmaz

H. Salih Zengin'in 2003 yılında yayınlanmış olan ve 10 masaldan oluşan *Devekuşları Plan Yapmaz* adlı kitabının incelenen baskısı, Vakvak Yayınları'ndan çıkmış olup 2020 yılına aittir. Eserin resimlemesini Huban Korman; tasarım ve uygulamasını Selahattin Özdoğan yapmıştır. Eser, 95 sayfadan oluşmaktadır. Kahramanları genel olarak hayvanlardan seçilen kitapta genellikle özgürlük, sabır, değer vermek, beraberlik gibi temalar işlenmiştir. Masallar, dil ve anlatım yönüyle soyut ve yoğun bir içerik gösterdiğinden eserin 11-14 yaş aralığına hitap edebileceği düşünülmüştür.

Kitapta bulunan masallar şunlardır: “Dağa Saklanan Fil”, “Kuş Mezarlığı”, “Şemsiyeler İçin Bir Masal”, “Bulut Şarkısı”, “Kurbağa Bir Zıplar”, “İki Zıplar!”, “Kumruların Hüzünlü Şarkısı”, “Fincandan Dökülen Deniz”, “Devekuşları Plan Yapmaz”, “Dikkat Tren Var!”, “Kanatları Kapanmayan Kelebekler”.

Devekuşları Plan Yapmaz adlı masaldaki değerlere yönelik örnek alıntılar ve tespitler şu şekildedir:

Öz Denetim:

“Dağa Saklanan Fil” masalında yalnızlığına rağmen kendini seven, kendi olmayı değerli bulan, özgür ruhlu bir filin “öz denetim” olgusu “*Ben iyi ki, fil olarak doğup, fil olarak büyüyen bir filim.*” (Zengin, 2020a, s. 7) ifadesiyle kendine yer bulmaktadır.

Benzer kök değerle ilgili kullanıma “Devekuşları Plan Yapmaz”da geçen prens karakteriyle de yer verilmiştir: *“Prens defterde yazılan programlara öylesine uyuyor ki programsız derin bir nefes almaktan bile çekiniyor. Sarayın penceresini şöyle bir aralayıp gökyüzünü, bahçedeki çiçekleri, hayvanları izlemesi mümkün bile değil. Defterinde yazıyorsa ve saati gelmişse çiçeklere bakar ancak, bundan dolayı da hiç üzülmez.”* (2020a, s. 66) alıntısından prensin planlı, kural merkezli yaşadığı ve eylemlerini bilinçli olarak kontrol altına alıp denetlediği anlaşılmaktadır.

Bir başka masal olan “Dikkat Tren Var”da ise özgürlüğüne düşkün bir trenin *“Her şeyi, her yeri görmeliydi küçük sarı tren. Bu dileğini içinde saklı tutmaya söz vermişti.”* (s. 80) şeklinde tasviri ile “öz denetim” değeri işlenmekte, masal karakteri sarı trenin hayallerine ulaşmak için kendi istek ve kararlarına göre hareket edişine rastlanılmaktadır.

Sevgi:

Eserde “sevgi” değeri sık sık doğrudan veya dolaylı olarak karşılaşılan bir değerdir. “Kuş Mezarlığı” adlı masalda “sevgi” değerine *“Kuşlardan ve çocuklardan bir halka sarıyordu çınar ağacını.”* (s. 20) betimlemesiyle değinilmekte, kuşların ve çocukların çınar ağacına duydukları sevgi açık bir biçimde görülmektedir.

Aynı şekilde “Kuş Mezarlığı” masalının başka bölümünde alınan *“Binlerce kuştan yükselen o sonsuz şarkıyı duymak yetiyordu.”* (s. 24) alıntısında çocukların sevgiyle yoğrulmuş kuş şarkılarını dinleyerek doğayla nasıl bütünleştikleri anlatılmakla “sevgi” değeri işlenmektedir.

Yine “Kumruların Hüzünlü Şarkısı”nda aynı kök değere *“Birbirlerinden ayrı kalmalarına verilmiş bir izin kâğıdı da. O yüzden iki kumru birlikte uçar hep. Kanatları birbirlerinin içine düşer adeta. Bir dala birlikte konup, aynası kırılmış eski bir çeşmeden yine birlikte su içerler.”* (s. 45) ifadeleriyle göndermede bulunulmakta, kumrular arasındaki o muazzam sevgi bağına işaret edilmektedir.

Sorumluluk:

“Devekuşları Plan Yapmaz” masalından alıntılanan *“Prens, yine defterinde yazıldığı üzere çalışma odasında oturmuş, randevu defterini karıştırıyor ve otuz yıl boyunca her şeyin defterdeki gibi gerçekleşeceğine inanmış olarak keyifle gülümsüyordu.”* (s. 68) bulgusunda

sorumluluklarının farkında olan ve yapacaklarını kayıt altına alıp sorumluluklarını aksatmayan bir prens karakteriyle “sorumluluk” değerine değinildiği görülmektedir.

Benzer bir tavır yine “Devekuşları Plan Yapmaz”da görülmektedir: “*Hem randevu defterimde bulunmayanlarla görüşmem ben. Ülkemin geleceğini tehlikeye atmış olurum şüphesiz. Bu yüzden size ancak randevu verebilirim, üzgünüm.*” (s. 70) diyalogunda prensin sorumluluk bilinciyle hareket edip sorumluluğunda bulunan işlere engel olabilecek plansızlıklara fırsat vermemesi “sorumluluk” değerinin önemini ortaya koymaktadır.

“Devekuşları Plan Yapmaz” adlı masalın başka bir bölümünde sorumluluklarını asla aksatmayan, plan ve programına sadık kalan bir prensin “*Ama plan ve program gereğince davranmak durumundayım. Yoksa aksar bütün işler. Sen anlamazsın bunun ne demek olduğunu. Ağır sorumluluk gerektiren bir iş bu. Bunları ben yapmazsam ipin ucu kaçır anlıyor musun?*” (s. 71) söylemlerinde de yine “sorumluluk” değerinin ve sorumluluk bilincinin ne ölçüde önemli olduğu üzerinde durulmaktadır.

Sabır:

“Sabır” değeri “Kanatları Kapanmayan Kelebekler” masalında adeta bir kelebek koleksiyoncusuyla özdeşleşmiştir. Masalda geçen “*Yıllarını, en güzel kelebekleri yakalayıp biriktirmek için harcamış bir koleksiyoncu...*” (s. 84) betimlemesinde “sabır” değerine rastlanılmakta, kelebek koleksiyoncusunun uzun süren bir sabırla sevdiği o nesnelere ve yaptığı işe yıllarını nasıl verdiği anlaşılmaktadır.

Örnek alıntılarla barındırdığı kök değerleri irdelenen *Devekuşları Plan Yapmaz* adlı eserin kök değerler bakımından gösterdiği özellikler aşağıdaki gibidir:

Tablo 9. Devekuşları Plan Yapmaz Adlı Eserde Kök Değerler

Kök Değer	Görülme Sıklığı	Sayfalar
Adalet	-	-
Dostluk	-	-
Dürüstlük	-	-
Öz Denetim	4	7, 66, 79, 80
Sabır	1	84
Saygı	-	-
Sevgi	7	7, 20, 24, 48, 52, 84, 89

Sorumluluk	3	68, 70, 71
Vatanseverlik	-	-
Yardımseverlik	-	-

Tablo 9 incelendiğinde *Devekuşları Plan Yapmaz* adlı eserde “öz denetim, sabır, sevgi, sorumluluk” değerlerinin doğrudan yer aldığı, “adalet, dostluk, dürüstlük, saygı, yardımseverlik, vatanseverlik” değerlerinin ise doğrudan işlenmediği görülmüştür. Veriler göz önünde bulundurulduğunda “öz denetim” değerinin, 4; “sabır” değerinin, 1; “sevgi” değerinin 7 ve “sorumluluk” değerinin 3 kez doğrudan kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu durumda masallarda en çok bulunan değer “sevgi”; en az yer verilen değer “sabır” olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca doğrudan değinilmeyen değerlerden “adalet, dostluk, dürüstlük, saygı, yardımseverlik” değerlerinin eserde dolaylı olarak aldığı tespit edilmiştir. “Vatanseverlik” değerine ise rastlanılmamıştır.

Masallı Eğitim Seti (10 Kitap)

H. Salih Zengin’in 2008 yılında yayımladığı *Masallı Eğitim Seti*’nin sahip olduğu içerik, dil ve anlatım yönüyle 3-7 yaş aralığında yer alan çocuklara seslenebileceği düşünülmüştür. Masal serisi on kitaptan oluşmaktadır. Kitapları resimleyen Dağıstan Çetinkaya; kapak ve tasarımını yapan ise Selahattin Özdoğan’dır. Yazar, her bir masal başlığı altında çocuklara sırasıyla “sayıları, harfleri, renkleri, şekilleri, zıt kavramları, beş duyuyu, sesleri, günleri, mevsimleri” öğretmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca her masalın sonunda büyükler için küçük notlar yer almakta; ebeveynler, masal konusu ile ilgili bilgilendirilmektedir. Bunun yanı sıra masalların sonunda ebeveynlere kitap içeriğine dair sorabilecekleri soru listesi ile çocuklarıyla birlikte yapabilecekleri etkinlikler verilmektedir.

Altı-Yedi Sarı Kedi (Masallı Eğitim Seti - Sayılar)

“Bu masal kitabıyla çocuğunuz sayı ve sayma kavramlarını, bire bir eşleşme yapmayı, gruplandırmayı ve matematik becerileri kazanmayı öğrenir” şeklindeki arka kapak yazısıyla yayımlanan kitap Turkuvaaz Çocuk Yayınları’nca basılmıştır. 32 sayfadan oluşan kitabın analiz edilen baskısı 2018 yılına aittir.

Altı-Yedi Sarı Kedi adlı masalda yer alan değerlere yönelik elde edilen örnek alıntılar ve tespitler şu şekildedir:

Dostluk:

Altı-Yedi Sarı Kedi adlı masalda, doğrudan veya dolaylı bir biçimde karşılaşılan “dostluk” değerine masal kahramanı Sarı Kedi’ye karşı diğer hayvanların sergilediği dostça davranışlar tasvir edilirken kullanılan “*Huysuz Yengeç dışında denizdeki hayvanların hepsi Sarı Kedi’ye ‘Hoşça kal’ dediler.*” (Zengin, 2018a, s. 23) ifadeleri ile yer verilmektedir.

Sevgi:

Hem “dostluk” hem de “sevgi” değerine örnek olabilecek “*Karnı aç olan Balıkçıl dışındaki herkes, sürekli şarkı söyleyen sekiz kollu ve sekizinci sıradaki Ahtapot’u çok sevdi. Hep birlikte onun söylediği şarkılara eşlik ettiler.*” (2018a, s. 16) alıntısı *Altı-Yedi Sarı Kedi*’de bulunan hayvanlar arasındaki dostluğun, sevginin ne denli samimi ve güçlü olduğuna bir işarettir.

Yardımseverlik:

Denizin karşı kıyısındaki arkadaşlarına ulaşmaya çalışırken hayvan arkadaşları Sarı Kedi için adeta seferber olmaktadır. *Altı-Yedi Sarı Kedi* masal kitabındaki bu sahne öykülenirken kullanılan “*Sevimli Yunus, Sarı Kedi’nin sıkıntısının nedenini öğrendiğinde çok üzüldü. Sarı Kedi’ye üzerine binmesini teklif etti. Böylece onu karşıya götürebilirdi.*” (s. 3) cümlelerinde Sevimli Yunus adlı karakterin Sarı Kedi’ye yardım etmeye çalışmasıyla “yardımseverlik” değerine göndermede bulunmaktadır.

Altı-Yedi Sarı Kedi masalanın bir diğer bölümde yer alan “*Söylediklerinize istemeden kulak misafiri oldum. Karşı kıyıya geçmek isteyen biri var galiba. Ben de size yardım edebilirim.*” (s. 5) diyalogunda da fok balığının masal kahramanının yardımına koştuğu anlaşılmakta ve “yardımseverlik” olgusuna dikkat çekilmektedir.

Yeşil Kanatlı Ördek ve Deniz Kaplumbağası adlı karakterlerin “*Heyy! Sarı Kedi’nin karşı kıyıya geçmesi için bize katılır mısın*” diye bağırdı Yeşil Kanatlı Ördek. Ağır ağır yüzen Deniz Kaplumbağası, ağır ağır yanıt verdi: “*Neden olmasın?*” (s. 9) söylemlerinde görüldüğü gibi *Altı-Yedi Sarı Kedi* kitabında Sarı Kedi’nin karşıya geçmesi için yardım köprüsü kurduklarına tanık olunmaktadır. Böylelikle “yardımseverlik” değerinin hayata geçmesiyle bütün engeller ortadan kalkmaktadır.

Altı-Yedi Sarı Kedi adlı masalda yer alan “*Bir Balıkçıl, öğle yemeğini yemekten vazgeçip yedinci hayvan olarak Yaban Kazı’nın yanına kondu.*” (s. 14) betimlemesinden masal karakterleri Balıkçıl ve Yaban Kazı’nın da fedakârlıklarda bulunup Sarı Kedi’ye

yardım etmeye geldikleri görülmektedir. Örnek alıntılardan hareketle “yardımseverlik” değerinin masalda aktarılmak istenen ana değer olduğu anlaşılmaktadır.

Örnek alıntılarla barındırdığı kök değerleri irdelenen *Altı-Yedi Sarı Kedi* masalında bulunan kök değerlerin gösterdiği özellikler aşağıdaki gibidir:

Tablo 10. Altı-Yedi Sarı Kedi (Masallı Eğitim Seti-Sayılar) Adlı Eserde Kök Değerler

Kök Değer	Görülme Sıklığı	Sayfalar
Adalet	-	-
Dostluk	1	23
Dürüstlük	-	-
Öz Denetim	-	-
Sabır	-	-
Saygı	-	-
Sevgi	1	16
Sorumluluk	-	-
Vatanseverlik	-	-
Yardımseverlik	4	3, 5, 9, 14

Tablo 10’da yer alan verilere göre *Altı-Yedi Sarı Kedi* adlı masalda “dostluk, sevgi, yardımseverlik” kök değerleri tespit edilmiştir. Veriler incelendiğinde “dostluk” değerinin 1; “sevgi” değerinin 1 ve “yardımseverlik” değerinin ise 4 kez geçtiği görülmektedir. Kitapta en fazla “yardımseverlik” değerinin; en az ise “dostluk” ve “sevgi” değerinin işlendiği, “adalet, dürüstlük, vatanseverlik” değerlerine yer verilmediği gözlenmiştir. Bununla beraber “öz denetim, sabır, saygı, sorumluluk” değerlerinin ise doğrudan işlenen değerlerin yanında dolaylı olarak kullanıldığı belirlenmiştir.

Uykucu Zeze ve Abece (Masallı Eğitim Seti - Harfler)

“Bu masal kitabıyla çocuğunuz harfleri, sözcükleri ve harf-ses ilişkisini öğrenir” hatırlatmasıyla basılan masalın incelenen ve 32 sayfadan oluşan baskısı, 2018 yılında Turkuvaz Çocuk Yayınları’ndan çıkmıştır.

Uykucu Zeze ve Abece adlı kitapta bulunan değerlere yönelik elde edilen örnek alıntılar ve tespitler şöyledir:

Dostluk:

Uykucu Zeze ve Abece adlı eserden alıntılanan “*Masal okumayı öyle çok seviyordu ki! Harflerin kelimeleri, kelimelerin cümleleri kovalaması çok hoşuna gidiyordu.*” (Zengin, 2018b, s. 2) söylemleriyle “dostluk” değerine değinilmektedir. Aynı zamanda Zeze’nin dostlarının harfler, kelimeler ve cümleler olduğu görülmekte, eserde Zeze ile arkadaşları arasında geçen dostluğa ve sevgiye tanık olunmaktadır.

Sevgi:

Zeze’nin uyumasıyla birlikte rüyasında gördüğü bir kitaptan odasına giren harflerle yaşadığı maceranın anlatıldığı *Uykucu Zeze ve Abece* kitabında daha çok “sevgi” değerine değinilmektedir: “*Masal okumayı öyle çok seviyordu ki! Harflerin kelimeleri, kelimelerin cümleleri kovalaması çok hoşuna gidiyordu.*” (2018b, s. 2) ifadeleriyle Zeze’nin okumayı ve yeni dostlarını nasıl sevdiğinin altı çizilmektedir.

Yine *Uykucu Zeze ve Abece*’de Zeze’nin “*Ben çok çirkin sayılmam canım. Çiçekler kadar güzelim.*” (s. 7) cümlelerinden kendini ne denli sevdiği ve değerli bulduğu kolaylıkla anlaşılmaktadır.

Örnek alıntılarının verildiği ve yorumlandığı *Uykucu Zeze ve Abece* adlı esere ait kök değerlerin özellikleri şu şekilde ortaya konmuştur:

Tablo 11. *Uykucu Zeze ve Abece* (Masallı Eğitim Seti-Harfler) Adlı Eserde Kök Değerler

Kök Değer	Görülme Sıklığı	Sayfalar
Adalet	-	-
Dostluk	1	2
Dürüstlük	-	-
Öz Denetim	-	-
Sabır	-	-
Saygı	-	-
Sevgi	2	2, 7
Sorumluluk	-	-
Vatanseverlik	-	-
Yardımseverlik	-	-

Tablo 11 temel alındığında *Uykucu Zeze ve Abece* adlı eserde sadece “dostluk ve sevgi” kök değerlerine rastlanılmaktadır. Verilere bakıldığında “dostluk” değerinin 1; “sevgi”

değerinin 2 kez doğrudan geçtiğine tanık olunmaktadır. Masalda “adalet, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” değerlerine ise yer verilmemiştir.

Sarı Kırmızı Mavi Üzgün Palyaço Titi (Masallı Eğitim Seti - Renkler)

Sarı Kırmızı Mavi Üzgün Palyaço Titi masalı, arka kapağındaki “*Bu masal kitabıyla çocuğunuz renklerin oluşumunu, onların hayatımızdaki yerini ve renk bilgisini öğrenir*” bilgilendirmesi yayımlanmıştır. Masalın üzerinde durulan 32 sayfalık baskısı 2018 yılı Turkuvaz Çocuk Yayınları’na aittir.

Sarı Kırmızı Mavi Üzgün Palyaço Titi’de yer alan değerlere yönelik elde edilen örnek alıntılar ve tespitler şunlardır:

Sevgi:

Sarı Kırmızı Mavi Üzgün Palyaço Titi adlı masalın kahramanı Titi betimlenirken kullanılan “*Titi resim yapmayı çok seviyordu. Eline ne zaman boya kalemi geçse defterleri, kitapları, mobilyaları ve duvarları boyamaya başlardı.*” (Zengin, 2018c, s. 2) cümleleriyle “sevgi” değeri işlenmektedir. Bu kullanımda Titi’nin boyama yapmayı çok sevdiği gösterilmektedir. Bununla birlikte masal boyunca Titi’nin boyama eyleminin yanında renklere yönelik sevgi beslediği de göze çarpmaktadır.

Öz Denetim:

“Öz denetim” değerine ilk olarak *Sarı Kırmızı Mavi Üzgün Palyaço Titi* masalının kurgusuna dâhil edilen “*Onu ancak iki şey durdurabilirdi: Annesi ya da boya kalemlerinin bitmesi...*” (2018c, s. 2) ifadesi ile değinilmektedir. Söz konusu ifade, Titi’nin davranışlarını kontrol edebilecek etmenleri bildiğini ve bu doğrultuda davranışlarına yön verdiğini vurgulamaktadır.

Sarı Kırmızı Mavi Üzgün Palyaço Titi masalının ilerleyen sayfalarında geçen “*Madem şu an hiçbir şey kendisini gülümsetemiyordu, o halde o da kendi kendisini gülümsetecekti.*” (s. 11) satırlarında Titi’nin kendisinin farkında olduğu, kendini kontrol edebildiği ve mutlu olmak adına neler yapabildiği görülmektedir.

Alıntılar ve alıntılara yönelik tespitleri verilen *Sarı Kırmızı Mavi Üzgün Palyaço Titi* adlı masal metninin kök değer özellikleri aşağıdaki şekilde verilmiştir:

Tablo 12. Sarı Kırmızı Mavi Üzgün Palyaço Titi (Masallı Eğitim Seti-Renkler) Adlı Eserde Kök Değerler

Kök Değer	Görülme Sıklığı	Sayfalar
Adalet	-	-
Dostluk	-	-
Dürüstlük	-	-
Öz Denetim	2	2, 11
Sabır	-	-
Saygı	-	-
Sevgi	1	2
Sorumluluk	-	-
Vatanseverlik	-	-
Yardımseverlik	-	-

Tablo 12 incelendiğinde *Sarı Kırmızı Mavi Üzgün Palyaço Titi* adlı eserde “öz denetim ve “sevgi” kök değerlerinin yer aldığı görülmektedir. Veriler analiz edildiğinde eserde “öz denetim” değerinin 2; “sevgi” değerinin 1 kez geçtiği ve “adalet, dostluk, dürüstlük, sabır, saygı, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” değerlerinin ise işlenmediği anlaşılmaktadır.

Pituki ve Bulut Bubi (Masallı Eğitim Seti - Şekiller)

Arka kapağında “*Bu masal kitabıyla çocuğunuz şekilleri, şekillerle nesneler arasında bağlantı kurmayı ve geometri becerisi kazanmayı öğrenir*” yazısıyla yayımlanan *Pituki ve Bulut Bubi* masalının irdelenen ve 32 sayfadan oluşan basımı 2018 yılına ait olup kitap Turkuvaz Çocuk Yayınları’na piyasaya sürülmüştür.

Pituki ve Bulut Bubi adlı eserdeki değerlere yönelik elde edilen örnek alıntılar ve tespitler şu şekildedir:

Dostluk:

Pituki ve Bulut Bubi arasındaki sıkı bir dostluğun anlatıldığı *Pituki ve Bulut Bubi* adlı masalda yer alan “*Vakit öyle hızlı geçmişti ki güneş dağların arkasında kaybolmak üzereydi. Ayrılık zamanı gelmişti. İkisi de ağlamak üzereydi.*” (Zengin, 2018d, s. 24) sahnesi ile “dostluk” değeri kitapta kendine yer bulmaktadır.

Pituki ve Bulut Bubi masalının bir başka sahnesinde bulunan “*Pituki’nin şemsiyesi bir daire şeklinde görünüyordu. Bulut Bubi gülümsedi. Yarın bunu Pituki’ye söylemeliydi.*” (2018d, s. 29) ifadelerinden dost olan Pituki ve Bulut Bubi’nin şekilleri eğlenerek öğrendikleri, öğrendiklerini de “dostluk” adına birbirleriyle paylaştıkları anlaşılmaktadır.

Sevgi:

“Sevgi” kök değerine *Pituki ve Bulut Bubi* kitabında geçen “*Pituki öyle çok sevindi ki! Nihayet konuşabileceği bir arkadaşı olmuştu. Hem de buluttan bir arkadaş!*” (s. 8) söylemlerinde değinilmektedir. Aynı zamanda “dostluk” değerine de örnek olabilecek bu kullanımda, Pituki ve Bulut Bubi arasında oluşan sevgi bağına işaret edilmektedir.

Bulut Bubi’nin kalp şeklinde betimlendiği *Pituki ve Bulut Bubi*’deki “*Eve yaklaştığında son bir kez daha gökyüzüne baktı. Bulut bubi, kalp şeklindeydi ve gülümsüyordu.*” (s. 26) sahnesinde Pituki ile Bulut Bubi’nin ayrılışlar da birbirlerini sevmeye devam ettikleri, bu sevgilerini de kalp şekliyle gösterdikleri dikkat çekmektedir.

“*Pituki’nin gözünden iki damla yaş düştü ve hüznle gülümsedi. Çok kısa bir süre sonra da hafiften yağmur yağmaya başladı.*” (s. 27) örneğinde ise *Pituki ve Bulut Bubi* masalının kahramanı Pituki’nin çok sevdiği arkadaşından ayrılırken nasıl hüznlendiği anlatılmaktadır. Kitaptan alınan örnekler genel olarak değerlendirildiğinde “sevgi” değerinin masalın temel değerlerinden olduğu görülmektedir.

Örnek alıntılar yoluyla barındırdığı kök değerleri yorumlanan *Pituki ve Bulut Bubi* adlı masalın kök değerlere dair verileri aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

Tablo 13. *Pituki ve Bulut Bubi* (Masallı Eğitim Seti-Şekiller) Adlı Eserde Kök Değerler

Kök Değer	Görülme Sıklığı	Sayfalar
Adalet	-	-
Dostluk	3	8, 24, 29
Dürüstlük	-	-
Öz Denetim	-	-
Sabır	-	-
Saygı	-	-
Sevgi	3	8, 26, 27
Sorumluluk	-	-
Vatanseverlik	-	-

Tablo 13'te verilen bilgilere göre *Pituki ve Bulut Bubi* adlı masal kitabında yer verilen değerler “dostluk” ve “sevgi” kök değerleridir. Verilerde “dostluk” ve “sevgi” değerlerinin 3 kez geçtiği belirlenmiştir. Masalda “adalet, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sorumluluk, vatanseverlik” değerlerine rastlanmamış, “yardımseverlik” değeri ise dolaylı olarak işlenmiştir.

Kalın-İnce Düz-Eğri Sizce Ne Yapmalı Kirpi Kiki? (Masallı Eğitim Seti - Zıt Kavramlar)

Kalın-İnce Düz-Eğri Sizce Ne Yapmalı Kirpi Kiki? adlı eser, arka kapağında yer alan “Bu masal kitabıyla çocuğunuz zıt kavramları, nesnelerin ortak özelliklerini, farklılıkları ayırt etmeyi ve gruplama yaparak eşleştirebilmeyi öğrenir” bilgilendirmesiyle karşılar okurunu. Eserin incelemeye tabi tutulan ve 32 sayfadan oluşan baskısı 2018 yılında Turkuvaz Çocuk Yayınları tarafından çıkarılmıştır.

Kalın-İnce Düz-Eğri Sizce Ne Yapmalı Kirpi Kiki? masal kitabında bulunan değerlere yönelik elde edilen örnek alıntılar ve tespitler şu şekildedir:

Sevgi:

Kalın-İnce Düz-Eğri Sizce Ne Yapmalı Kirpi Kiki? adlı eserin kurgusuna dâhil edilen “Güneş sarı ışıklarıyla gökyüzünde gülümsüyordu ona, her yer aydınlıktı.” (Zengin, 2018e, s. 5) tümcesinde görüldüğü üzere güneşin, güne yeni başlayan masal kahramanı Kirpi Kiki’yi sıcak karşılaması ve ona gösterdiği ilgi “sevgi” değerine örnek sayılabilecek niteliktedir.

Saygı:

“Saygı” değerine *Kalın-İnce Düz-Eğri Sizce Ne Yapmalı Kirpi Kiki?* kitabından alınan “Kirpi Kiki, ağaçlardaki kuşların ikisini de görünce şapkasını çıkararak onları selamladı. Kuşlar da Kiki’yi selamladı.” (2018e, s. 9) bulgusunda yer verilmekte, doğada bulunan diğer varlıkların Kirpi Kiki’ye karşı gösterdikleri saygılı tavırlarına değinilmektedir.

Yine *Kalın-İnce Düz-Eğri Sizce Ne Yapmalı Kirpi Kiki?* masalında geçen “‘Suyunu sığ yerlerden iç’ diye de öğüt verdi beyaz koyunlar. Kiki, teşekkür etti her birine.” (s. 17) örneğinde ise Kirpi Kiki, etrafında yaşayan diğer varlıklara karşı son derece nezaketli ve saygılıdır.

Yardımseverlik:

Kalın-İnce Düz-Eğri Sizce Ne Yapmalı Kirpi Kiki? adlı masal kitabında yer alan “Koyunlar Kiki’yi fark edince ona su ikram etmek istediler. Doğrusu çok susamıştı Kiki.” (s. 17) söylemlerinden masal kahramanı Kiki’ye diğer hayvanların yardım etmek istedikleri görülmekte ve böylelikle “yardımseverlik” değerine göndermede bulunulmaktadır.

İçerdiği kök değerlerin örnek alıntıları ve alıntılara dair tespitleri verilen *Kalın-İnce Düz-Eğri Sizce Ne Yapmalı Kirpi Kiki?* adlı masaldan elde edilen kök değer verileri Tablo 14’teki gibidir:

Tablo 14. *Kalın-İnce Düz-Eğri Sizce Ne Yapmalı Kirpi Kiki?* (Masallı Eğitim Seti-Zıt Kavramlar) Adlı Eserde Kök Değerler

Kök Değer	Görülme Sıklığı	Sayfalar
Adalet	-	-
Dostluk	-	-
Dürüstlük	-	-
Öz Denetim	-	-
Sabır	-	-
Saygı	2	9, 17
Sevgi	1	5
Sorumluluk	-	-
Vatanseverlik	-	-
Yardımseverlik	1	17

Tablo 14’e bakıldığında *Kalın-İnce Düz-Eğri Sizce Ne Yapmalı Kirpi Kiki?* adlı eserde “saygı, sevgi ve yardımseverlik” kök değerlerinin bulunduğu görülmektedir. Verilere göre kitapta “saygı” değeri 2; “sevgi” değeri 1 ve “yardımseverlik” değeri 1 kez işlenmektedir. “Adalet, dürüstlük, öz denetim, sabır, vatanseverlik” değerleri ise masalda yer edinmemiştir. Ayrıca “dostluk, sorumluluk” değerleri, eserde doğrudan barındırılan diğer değerlerle ilişkili ve dolaylı olarak kullanılmıştır.

Fare Mumu ve Beş Duyu (Masallı Eğitim Seti - Beş Duyu)

2018 yılında Turkuvaz Çocuk Yayınları'ndan çıkan ve 32 sayfadan oluşan baskısının incelendiği *Fare Mumu ve Beş Duyu* kitabının arka kapağında “*Bu masal kitabıyla çocuğunuz beş duyumuzu ve onların hayatımıza kattığı anlamı öğrenir*” notu bulunmaktadır.

İnsanın sahip olduğu beş duyuyu, masal okuru çocuğa öğretmeyi amaçlayan *Fare Mumu ve Beş Duyu* adlı eserdeki değerlere yönelik elde edilen örnek alıntılar ve tespitler aşağıdaki gibidir:

Sabır:

Fare Mumu ve Beş Duyu metninde geçen “*Mumu, deliğin arkasında sessizce bekliyordu.*” (Zengin, 2018f, s. 11) ifadesinde “sabır” değerine değinilmekte; masal kahramanı fare Mumu, kendisini yemek isteyen kediden kurtulmak için sabırla beklemektedir.

Aynı olayın devamında yer alan “*Kedi odadan ayrılınca bir süre daha olduğu yerde bekledi, Mumu.*” (2018f, s. 12) sahnesinde de kokusunu alan ve kendisini yemek isteyen kedinin gitmesini sabırla bekleyen Mumu karakteri ile *Fare Mumu ve Beş Duyu*’da sabrın önemine vurguda bulunmaktadır.

Sevgi:

Fare Mumu’nun durumunun betimlendiği “*Gözleri sevinçten neredeyse gözlüklerinden dışarı fırlayacaktı.*” (s. 15) ifadesinde *Fare Mumu ve Beş Duyu* adlı masalın kahramanı Mumu’nun buzdolabında bulduğu yemeklere yönelik sevinci ile “sevgi” değerinin işlendiği göze çarpmaktadır.

Fare Mumu ve Beş Duyu kitabının sonraki sayfalarında yer verilen “*Mumu’nun en çok sevdiği yiyecekti peynir.*” (s. 20) söyleminde de fare Mumu’nun en sevdiği yiyeceklerle karşılaşmasına dair mutluluğu dile getirilmektedir.

Değerlere yönelik örnek alıntı ve alıntıların yorumlarına değinilen *Fare Mumu ve Beş Duyu* adlı masal kitabında karşılaşılan kök değerlerin özellikleri şu şekilde verilmiştir:

Tablo 15. *Fare Mumu ve Beş Duyu* (Masallı Eğitim Seti - Beş Duyu) Adlı Eserde Kök Değerler

Kök Değer	Görülme Sıklığı	Sayfalar
Adalet	-	-

Dostluk	-	-
Dürüstlük	-	-
Öz Denetim	-	-
Sabır	2	11,12
Saygı	-	-
Sevgi	2	15,20
Sorumluluk	-	-
Vatanseverlik	-	-
Yardımseverlik	-	-

Tablo 15'teki veriler üzerinde durulduğunda *Fare Mumu ve Beş Duyu* adlı eserde geçen kök değerlerin “sabır” ve “sevgi” değerleri olduğu göze çarpmaktadır. Her iki değer de 2 defa geçmektedir. “Adalet, dostluk, dürüstlük, saygı, vatanseverlik, yardımseverlik” değerleri ise masalda yer almamıştır. Bununla beraber “öz denetim” ve “sorumluluk” değerleri dolaylı olarak verilmiştir.

Kaplumbağa Rafi ve Arkadaşlarının Sesi (Masallı Eğitim Seti - Sesler)

“Bu masal kitabıyla çocuğunuz hayvan dostlarımızın isimlerini ve onların çıkardığı sesleri öğrenir” yazılı arka kapak yazısıyla okuyucu karşısına çıkan ve incelenen 32 sayfalık *Kaplumbağa Rafi ve Arkadaşlarının Sesi* masal kitabı, 2018 yılında Turkuvaz Çocuk Yayınları tarafından yayımlanmıştır.

Kaplumbağa Rafi ve Arkadaşlarının Sesi adlı masal metninde bulunan değerlere yönelik elde edilen örnek alıntılar ve tespitler şunlardır:

Dostluk:

Kaplumbağa Rafi ve Arkadaşlarının Sesi masalında yer edinen “‘Mööö möö’ diye böğüren inek, kaplumbağadan kafasını çıkarmasını rica etti. İnek, konuşurken öyle şefkatle konuşmuştu ki Rafi’nin korkusu iyice geçmişti.” (Zengin, 2018g, s. 21) alıntısında görüldüğü üzere hayvanların birbirlerine ve Rafi’ye karşı takındıkları dostça muamele ile “dostluk” değerine vurguda bulunmaktadır.

“‘Yaşasın, işte kabuğunda gizlenen arkadaşımız’ diye bağırdı elma sabah kahvaltısını yapan serçe. Sonra da sevinçle öttü: ‘Cik Cik!’” (2018g, s. 24) ifadelerinde de *Kaplumbağa*

Rafi ve Arkadaşlarının Sesi'ndeki hayvanların dostları Rafi'yi gördüklerinde duydukları sevinç betimlenmektedir.

Öz Denetim:

Kaplumbağa Rafi ve Arkadaşlarının Sesi adlı masal kitabında geçen “Benim evim var. İşte sırtımda. Kaplumbağalara yürümek yakışır.” (s. 30) söylemleriyle kendinin farkında olan Kaplumbağa Rafi'nin bir otokontrole sahip olduğu görülmekte, bu kullanım “öz denetim” değerine örnek oluşturmaktadır.

Sabır:

Daha çok dolaylı olarak değinilen “sabır” değeri *Kaplumbağa Rafi ve Arkadaşlarının Sesi* adlı eserde kendisine “Rafi çevresine göz gezdirince kendisine meraklı gözlerle bakan hayvanları gördü. Yemyeşil çimenlerin üstüne kurulmuş büyük bir çiftlikti burası. Bütün hayvanlar küçük kaplumbağanın etrafını sarmıştı.” (s. 26) şeklindeki anlatımla yer bulmaktadır. Aynı sahnede kaplumbağa Rafi'nin kabuğundan çıkması hayvanlar tarafından merak ve sabırla beklenmektedir.

Yardıms severlik:

“Yeter artık! Korkutmayın zavallı kaplumbağayı’ diye araya girdi hüznü bir ses. Kıvırcık tüylü ak koyundu bu.” (s. 16) betimlemesinde Rafi'yi korkutmaya çalışan hayvanları ikaz etmekle masal kahramanı kaplumbağaya destek olan koyunlardan biriyle karşılaşmaktadır. “Yardıms severlik” değerinin işlendiği bu davranışla *Kaplumbağa Rafi ve Arkadaşlarının Sesi*’nde yardımlaşmanın önemine değinilmektedir.

Kök değerlere yönelik barındırdığı örnek alıntılar ve alıntılara dair tespitleri verilen *Kaplumbağa Rafi ve Arkadaşlarının Sesi* masalında yer edinen kök değerlerin özellikleri şu şekildedir:

Tablo 16. Kaplumbağa Rafi ve Arkadaşlarının Sesi (Masallı Eğitim Seti-Sesler) Adlı Eserde Kök Değerler

Kök Değer	Görülme Sıklığı	Sayfalar
Adalet	-	-
Dostluk	2	21, 24
Dürüstlük	-	-
Öz Denetim	1	30

Sabır	1	26
Saygı	-	-
Sevgi	-	-
Sorumluluk	-	-
Vatanseverlik	-	-
Yardımseverlik	1	16

Tablo 16 ele alındığında *Kaplumbağa Rafi ve Arkadaşlarının Sesi* adlı masal kitabında “dostluk, öz denetim, sabır, vatanseverlik” kök değerlerine rastlanıldığı görülmektedir. Esere dair verilere bakıldığında masalda “dostluk” değeri 2; “öz denetim” değeri 1; “sabır” değeri 1 ve “yardımseverlik” değeri 1 kez geçtiği anlaşılmaktadır. “Adalet, dürüstlük, vatanseverlik” değerleri ise kitapta işlenmemiştir. Bununla birlikte “saygı, sevgi, sorumluluk” değerlerine de dolaylı bir biçimde değinilmiştir.

Pazartesi Salı Şişman Bir Arı (Masallı Eğitim Seti-Günler)

Turkuvaz Çocuk Yayınları’nca 2018 yılında yayımlanan ve 32 sayfadan oluşan *Pazartesi Salı Şişman Bir Arı* adlı kitabın arka kapağında “*Bu masal kitabıyla çocuğunuz haftanın yedi günü yanında tat alma duyusuyla ilgili kavramları öğrenir*” hatırlatması yazılıdır.

Pazartesi Salı Şişman Bir Arı masalındaki değerlere yönelik elde edilen örnek alıntılar ve tespitler şu şekildedir:

Dostluk:

Doğadaki diğer varlıkların arı Yel değirmeni ile olan dostlukları “*Binlerce gelincik ve papatya ‘Merhaba küçük arı, Merhaba Yeldeğirmeni’ diye bir şarkı söylüyorlardı.*” (Zengin, 2018h, s. 8) söylemi ile anlatılmakta, böylelikle *Pazartesi Salı Şişman Bir Arı* masalında “dostluk” değerine yer verilmektedir.

Saygı:

Pazartesi Salı Şişman Bir Arı adlı eserde, kraliçe arı ile papatya arasında geçen “*Küçük arı, “Özür dilerim. Senin burada olduğunu görmedim” dedi nazıkçe ve kanatlarını dikkatlice açarak hemen havalandı.*” (2018h, s. 6) diyalogunda küçük arının kraliçe arıya karşı takındığı saygılı tavır ile “saygı” değeri aktarılmaktadır.

Arıların kraliçeye karşı sergileyemeyecekleri davranışlarından birinin hatırlatıldığı “Bir arı, kraliçe arıya itiraz edemezdi.” (s. 25) ifadesiyle *Pazartesi Salı Şişman Bir Arı* masalındaki arıların kraliçe arıya karşı saygıda kusur edemeyecekleri vurgulanmaktadır.

Sorumluluk:

Küçük arının günlerini daha çok gezerek, meyveler tadarak ve eğlenerek geçirmesi üzerine *Pazartesi Salı Şişman Bir Arı*’da geçen “Küçük arı, bu arada arkadaşlarının bal yapmayı öğretme tekliflerini geri çeviriyordu. Peteğinden çıkalı tam dört gün olmuştu ama hala bal nasıl yapılır bilmiyordu.” (s. 17) alıntıda sorumluluklarının farkında olmayan küçük arıya göndermede bulunmaktadır.

Pazartesi Salı Şişman Bir Arı kitabında yer alan “Kraliçe arı, şişmanlıktan neredeyse patlamak üzere olan Yeldeğirmeni’ni yanına çağırdı. “Arkadaşların gibi senin de bal yapmayı öğrenmenin zamanı geldi. Artık bal yapmayı öğrenmenin zamanı geldi. Artık yaramazlık yok, çalışmak var. Bu şişmanlıkla bir kovan bal bile yapabilirsin.” diyen kraliçe arı, Yeldeğirmeni’ni çalışmaya başlaması için kovanın bal yapma bölümüne gönderdi.” (s. 25) ifadelerinde kraliçe arı karakteri ile arı Yeldeğirmeni’ne arıların sorumluluklarına dair hatırlatmalar yapılarak “sorumluluk” değerinin önemi belirtilmektedir.

Sevgi:

“Sevgi” değerine *Pazartesi Salı Şişman Bir Arı* masalının kahramanı Yeldeğirmeni ile çiçekler arasında gerçekleşen “Binlerce gelincik ve papatya ‘Merhaba küçük arı, Merhaba Yel değirmeni’ diye bir şarkı söylüyorlardı.” (s. 8) diyaloguyla yer verilmekte ve arkadaşlar arasındaki sevgi bağına dikkat çekilmektedir.

İçerdiği değerlere dair örnek alıntıları yorumlanan *Pazartesi Salı Şişman Bir Arı* eserinde tespit edilen kök değerlere ilişkin veriler aşağıdaki gibidir:

Tablo 17. *Pazartesi Salı Şişman Bir Arı* (Masallı Eğitim Seti-Günler) Adlı Eserde Kök

Değerler

Kök Değer	Görülme Sıklığı	Sayfa Sayısı
Adalet	-	-
Dostluk	1	8
Dürüstlük	-	-

Öz Denetim	-	-
Sabır	-	-
Saygı	2	6, 25
Sevgi	1	8
Sorumluluk	2	17, 25
Vatanseverlik	-	-
Yardımseverlik	-	-

Tablo 17 incelendiğinde *Pazartesi Salı Şişman Bir Arı* adlı metinde “dostluk, saygı, sevgi, sorumluluk” kök değerlerinin yer aldığı anlaşılmaktadır. Veriler analiz edildiğinde “dostluk” değerine 1; “saygı” değerine 2; “sevgi” değerine 1, “sorumluluk” değerine iki kez değinildiği görülmektedir. “Adalet, dürüstlük, öz denetim, sabır, vatanseverlik,” değerleri ise masalda yer almamıştır. “Yardımseverlik” değeri ise dolaylı bir biçimde işlenmiştir.

Ağustos Eylül Ekim Bizi İzleyen Kim? (Masallı Eğitim Seti - Mevsimler)

Mevsimlerin konu edildiği *Ağustos Eylül Ekim Bizi İzleyen Kim?* adlı masal “Bu masal kitabıyla çocuğunuz yılın on iki ayını, dört mevsimi ve bunların yanında mevsimlere göre giyinme, mevsim oyunları oynama ve doğayı gözlemleme gibi bilgileri öğrenir” şeklindeki arka kapak yazısı ile okur karşısına çıkmıştır. Kitabın incelenen 32 sayfalık baskısı ise 2018’de Turkuvaz Çocuk Yayınları tarafından çıkarılmıştır.

Ağustos Eylül Ekim Bizi İzleyen Kim? adlı eserde bulunan değerlere yönelik elde edilen örnek alıntılar ve tespitler aşağıdaki gibidir:

Sevgi:

Küçük bir kasabayı, meraklı gözlerle izleyen Aydede’nin macerasının anlatıldığı *Ağustos Eylül Ekim Bizi İzleyen Kim?* masalında geçen “Aydede, tipi şeklinde yağan kardan kasabayı göremiyordu ama çocukların ve kardan adamın sevinç çılgınlıklarının şiddetini hissedebiliyordu.” (Zengin, 20181, s. 7) ifadesinde çocukların ve kardan adamın Aydede’ye olan sevgisi dile getirilmektedir. Bu ifadelerle “sevgi” değeri işlenmektedir.

“Yeni açan çiçeklerin üzerinde kelebekler uçuşuyor, arılar tomurcuklanan ağaçların arasında sevinçle gezinip duruyordu.” (20181, s. 9) örneğinde görüldüğü üzere *Ağustos Eylül Ekim Bizi İzleyen Kim?*’de yer alan doğadaki bütün varlıklar arasında güçlü bir sevgi bağı olduğu gözlenmektedir.

Çocukların havadaki leyleklerle kurdukları sevgi bağına ise *Ağustos Eylül Ekim Bizi İzleyen Kim?* kitabındaki “*Havada daire çizerek kasabaya veda eden leyleklere kasabanın bütün çocukları el sallıyordu.*” (s. 19) betimlemesi ile yer verilmektedir.

Yine çocukların kendilerine sevgi ve şefkatle masal anlatan nineleriyle ilişkileri *Ağustos Eylül Ekim Bizi İzleyen Kim?* masalındaki “*Ama şimdi bunu düşüneceklerine çıtır çıtır yanan sobalarının başında ninelerinin anlattığı masalları dinliyorlardı. Sobanın üzerinde nefis kestaneler pişiyordu.*” (s. 25) ifadeleriyle aktarılmaktadır. Ayrıca masalda çocukların sevdiği yemeklere de değinilmektedir.

“*Geceleri insanlar için ılık saçan ve yalnız kaldıklarında ağlayan kardan adamlar için üzülen bir aydedenin masahydı bu.*” (s. 27) bulgusunda ise *Ağustos Eylül Ekim Bizi İzleyen Kim?* masalının kahramanı Aydede’nin yalnız kaldıklarında ağlayan kardan adamlara karşı duyduğu şefkat ve hüznü dile getirilmektedir.

Sorumluluk:

“*Acaba gökteki Aydede’nin fenerini her gece kim yakıyordu? İlkbahar, yaz, sonbahar, kış demeden her mevsim hiç sönmüyordu.*” (s. 2) ifadelerinden anlaşıldığı üzere *Ağustos Eylül Ekim Bizi İzleyen Kim?*’deki Aydede karakteri vazifesini hiç aksatmamakta ve sorumluluğunun gereğini yerine getirmektedir.

Aynı şekilde *Ağustos Eylül Ekim Bizi İzleyen Kim?* kitabında geçen “*‘Bu karıncaları anlamak gerçekten zor. Ağustos ayının bu dayanılmaz sıcaklığında bile harıl harıl çalışıyorlar.’ diye söylendi Aydede.*” (s. 17) cümleleri ile karıncaların şartlar ne olursa olsun sorumluluk ve görev bilinciyle nasıl hareket ettikleri ifade edilmektedir.

Barındırdığı değerlere yönelik örnek alıntıları ve alıntıların yorumları verilen *Ağustos Eylül Ekim Bizi İzleyen Kim?* adlı eserde karşılaşılan kök değerlerin özellikleri şu şekilde belirlenmiştir:

Tablo 18. Ağustos Eylül Ekim Bizi İzleyen Kim? (Masallı Eğitim Seti-Mevsimler) Adlı Eserde Kök Değerler

Kök Değer	Görülme Sıklığı	Sayfa Sayısı
Adalet	-	-
Dostluk	-	-
Dürüstlük	-	-

Öz Denetim	-	-
Sabır	-	-
Saygı	-	-
Sevgi	5	7, 9, 19, 25, 27
Sorumluluk	2	2, 17
Vatanseverlik	-	-
Yardımseverlik	-	-

Tablo 18'e göre *Ağustos Eylül Ekim Bizi İzleyen Kim?* masal kitapta sadece "sevgi" ve "sorumluluk" kök değerleri yer almaktadır. Veriler analiz edildiğinde "sevgi" değerinin 5; "sorumluluk" değerinin 2 kez geçtiği görülmektedir. Masalda "Adalet, dürüstlük, sabır, saygı, vatanseverlik" değerlerine ise değinilmemiştir. Ayrıca "dostluk, öz denetim, yardımseverlik" değerleri de dolaylı bir şekilde yer almıştır.

Tik Tak Tik Tak Ağaçkakan Susi'ye Bak! (Masallı Eğitim Seti-Saatler)

Çocuklara zaman kavramını öğretmeye çalışan *Tik Tak Tik Tak Ağaçkakan Susi'ye Bak!* adlı masalın arka kapağında "Bu masal kitabıyla çocuğunuz zaman terimlerini, saatleri ve farklı zaman dilimleri arasında bağlantı kurmayı öğrenir" ifadeleri yer almaktadır. Eserin irdelenen ve 32 sayfadan oluşan baskısı 2018'de Turkuvaz Çocuk Yayınları tarafından yayımlanmıştır.

Tik Tak Tik Tak Ağaçkakan Susi'ye Bak! masalında yer alan değerlere yönelik elde edilen örnek alıntılar ve tespitler şu şekildedir:

Saygı:

Bir şehrin meydanında bulunan saati meraklı gözlerle izleyen Ağaçkakan Susi'nin anlatıldığı *Tik Tak Tik Tak Ağaçkakan Susi'ye Bak!* masalında yer alan "Ağaçkakan Susi'nin bulunduğu ıhlamur ağacına yuva yapan serçe ailesi Susi'yi "Günaydın!" diyerek selamladı. Susi de onlara aynı şekilde karşılık verdi." (Zengin, 2018i, s. 16) söylemlerdeki selamlaşma örneği ile hayvanların birbirlerini önemsedikleri ve birbirlerine saygı gösterdikleri anlaşılmakta, böylece "saygı" değeri işlenmektedir.

Sorumluluk:

Tik Tak Tik Tak Ağaçkakan Susi'ye Bak! kitabının kahramanı Susi'nin sürekli saat kulesinin önünde durması mümkün değildir zira ormanda bir düzeni ve kendine göre sorumlulukları vardır. Bu konuya değinen “*Ama ağaçkakan Çiço, susi'nin anne ve babasının dün gecedan beri Susi'yi aradıklarını söyledi. Hemen ormana dönmeliydiler.*” (2018i, s.25) örneği ile “sorumluluk” değerine atıfta bulunulur.

Kök değerlerle ilgili alıntıları ve alıntılara yönelik tespitleri aktarılan *Tik Tak Tik Tak Ağaçkakan Susi'ye Bak!* masalında bulunan kök değerlere dair veriler aşağıdaki gibidir:

Tablo 19. Tik Tak Tik Tak Ağaçkakan Susi'ye Bak! (Masallı Eğitim Seti-Saatler) Adlı Eserde Kök Değerler

Kök Değer	Görülme Sıklığı	Sayfalar
Adalet	-	-
Dostluk	-	-
Dürüstlük	-	-
Öz Denetim	-	-
Sabır	-	-
Saygı	1	16
Sevgi	-	-
Sorumluluk	1	25
Vatanseverlik	-	-
Yardımseverlik	-	-

Tik Tak Tik Tak Ağaçkakan Susi'ye Bak! adlı eser, Tablo 19'a göre “saygı” ve “sorumluluk” kök değerlerini içermektedir. Veriler değerlendirildiğinde “saygı” ve “sorumluluk” değerlerinin 1 kez işlendiği görülmektedir. Eserde “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, sevgi, vatanseverlik, yardımseverlik” değerlerine ise değinilmemiştir.

Çok Serin Hikâyeler

H. Salih Zengin'in 2003 yılında yayımladığı *Çok Serin Hikâyeler* adlı eserinde 15 hikâye bulunmaktadır. “Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı, iyilik, doğruluk, yardımseverlik, cömertlik, hayvan sevgisi, tövbe etmek, sabır, Allah'ı zikretmek, sadaka vermek, İslam'ın 5 şartından olan zekâtı vermek, oruç tutmak, namaz kılmak, fitre vermek” öğeleri hikâyelerde verilen belirli dinî konu ve kavramlardır. Hikâyelerde yer yer yoğun, imgeli ve soyut bir üslup kullanılmaktadır. Aynı şekilde bazı bölümlerde çocuk okurun anlamakta zorlanabileceği

Arapça dinî kavram ve ifadelere yer verilmektedir. Bu bakımdan kitabın seslenebileceği yaş aralığı 11-14 yaş olarak düşünülmüştür. Analiz edilen kitabın baskısı, Vakvak Yayınları tarafından 2020 yılında yayımlanmıştır. 142 sayfadan oluşan kitabın baskısını resimleyen ve tasarlayan Nur Dombaycıdır.

Çok Serin Hikâyeler kitabında yer alan hikâyelerin isimleri sırasıyla şöyledir: “Yaprak Yaprak Bir Kuş”, “Serçelerin Oyunu”, “Ağlarsam Uçabilirim”, “İçine Kuş Eklenen Bir Sabah Vakti”, “Yağmurun Bir Adı Daha Var”, “Yıldız Çiçeği”, “Yolculuk Nereye?”, “Dört Çay Söylüyorum; Biri Kuşlara”, “Kedicik Babası”, “Gökyüzünün Tadı”, “Rüyâ Bahçesi”, “Sabredince”, “Burnum Uzamayınca”, “Kapıları Açan Ne?”, “Hiç Bitmeyen Büyük Şarkı”.

Çok Serin Hikâyeler adlı eserdeki değerlere yönelik elde edilen örnek alıntılar ve tespitler şu şekildedir:

Dostluk:

Kitabın “İçine Kuş Eklenen Bir Sabah Vakti” hikâyesinde “dostluk” değeri “*Evden fırlayıp kendimi sokağa attığımda arkadaşlarımı bir araya toplanmış, parkta paralarını ve şekerlerini sayarken buluyorum. Bayramlıklarını birbirlerine gösterme yarışında birkaçı da.*” (Zengin, 2020b, s. 35) örneğinde işlenmektedir. Örnekte birbirleriyle dost olan çocukların bayramlaşma telaşı ve sevinci anlatılmaktadır.

Bununla beraber “İçine Kuş Eklenen Bir Sabah Vakti”de geçen “*Hepsinin elini sıkarak birer birer bayramlaşıyoruz. Fakat sıra Ahmet’e gelince biraz duraklıyorum. Onunla iki gün önce, bir meseleden dolayı küs olduğumuzu hatırlıyorum. En iyisi hiç umursamadan geçmek galiba... Ama dedemin üç günden fazla küs kalmamakla ilgili söylediklerini hatırlar hatırlamaz elimi uzatıyorum. “Üstelik bugün bayram” diyorum içimden. Elim sevinç içerisinde sıkarak gülümsüyor. Özür dileyip bayramımı kutluyor oracıkta. Gözlerine biriken gözyaşlarını görmezlikten geliyorum. Arkadaşlarıma katılıp yirmi sekiz tane şeker de ben topluyorum komşulardan.*” (2020b, s.36) ifadelerinde de küs olan dostların barışması ve ardından duyulan mutluluk ile “dostluk” olgusuna yer verilmektedir.

“Yağmurun Bir Adı Daha Var” adlı bölümden alınan “*Bugün çok sevinçli olmamın iyi bir nedeni var. Çok sevdiği bir insanla karşılaşacak olan herkesin duyacağı türden bir sevinç benimkisi. Çok sevdiğim arkadaşım Cemil gelecek birazdan. Cemil benim sınıf arkadaşım. Birazdan annesiyle birlikte misafirlğe gelecekler. Bu misafirlik denen şeyi icat edenı tutup yüzlerinden öpmek lazım. Yalnızlığın sokaklarını, arkadaşımıla doldurup dilediğimce*

eğleneceğim bugün.” (s. 39) alıntılarında ise “dostluk” değerine hikâye karakterinin aralarında dostluk bağı bulunan ve çok sevdiği arkadaşıyla buluşacak olmanın heyecanı ile değinilmektedir.

Dürüstlük:

“Dürüstlük” değeri “Sabredince” hikâyesinde *“Sen yalana sığınmakla nereye kadar gideceğini sanıyorsun. Öğretmeni kandırabilirsin ama omzumuzdaki her şeyi yazan meleklerden senin haberin yok galiba. Şu ayeti de hatırlamanı isterim ayrıca. “O (insan) bir söz söylemeye dursun, mutlak onun yanında görüp gözetlemeye hazır bir melek vardır.” Gün gelir bir sürü yalanla yaşayamaz olursun. Yalancının mumu yatsıya kadar yanar çünkü.”* (s. 117-118) şeklinde verilen olay örgüsünde aktarılmaktadır. Alıntıda “dürüstlük” değeri bir karakterin yalana başvurusuyla olumsuz bir şekilde kullanılmaktadır. Bunun üzerine başka bir karakter tarafından dürüst davranmamanın olumsuz sonuçları hatırlatılmakta, böylelikle dürüstlüğün önemine vurguda bulunmaktadır.

“Sabredince” adlı hikâyenin başka bir bölümünde geçen *“Doğruluk insanı iyiliğe, iyilikte cennete götürür. İnsan doğru söyleye söyleye sonunda Allah katında doğrulardan yazılır. Yalancılık insanı günahkârlığa, günahkârlık da cehenneme ulaştırır. İnsan yalan söyleye söyleye, sonunda Allah katında yalancılardan yazılır.”* (s. 119) alıntısında “dürüstlük” değeri, doğruluk kavramıyla işlenmektedir. Ayrıca doğru davranışın ödüllendirileceği, yanlış davranışın da cezalandırılacağı üzerinde durulmaktadır.

Yine “Sabredince”de yer verilen *“Ne olursa olsun yalan bir sözü ağzıma bulaştırmama kararı alıyorum.”* (s. 119) söyleminde ise dürüstlüğün önemi, arkadaşına yalan söyleyen çocuğun pişmanlığıyla aktarılmaktadır. Diğer yandan örnek alıntılarda tespit edildiği gibi “dürüstlük” değeri ayet, hadis veya atasözleri ile izah edilip dürüstlüğün dinî ve manevî boyutuna da değinilmektedir.

Sabır:

“Yolculuk Nereye” metninde bulunan *“Bu yolculukta çeşitli istasyonlar vardır. Herkesi bir trenin içinde kabul et. Sonra dönüşsüz bir yolda olduğumuzu düşün. Ve bu trenin son istasyonda durması gerektiğini ve sonuna kadar gitme sabrını gösterenlerin mutlu olacaklarını düşün. Ve bu trenin dünyaya bir kez uğradığını...”* (s. 62) anlatımıyla “sabır” değeri tren karakteri ile aktarılmakta, sabretmekle mutluluğa erişilebileceği dile getirilmektedir.

Bir diğerk öykü olan “Sabredince”de yer alan “*Sabır konusunda halam bir sürü şey anlatıp duruyor. Halam her şeyde sabırlı olmamız gerektiğini söyler söylemez, gözlerimi usulca kardeşim Yunus’a çeviriyorum. Çaktırmadan ekmeklerden parça parça koparıp midesine yuvarlamaya başladı bile. Hadi be baba, nerede kaldın?*” (s. 105-106) ifadelerinde ise “sabır” değeri, aile büyükleri tarafından çocuklara aşılanmaktadır.

Aynı şekilde “Sabredince” öyküsünden alıntılanan “*Sabır, ip üzerinde yürüyen bir cambazın sahip olduğu dikkat ve özeni gerektiren bir davranış işidir.*” (s. 107) söyleminde de çocuğa sabrın ne olduğu somutlama yolu ile işlenmektedir.

Saygı:

“Saygı” değerine “İçine Kuş Eklenen Bir Sabah Vakti”nde geçen “*Annemin ipekten ellerine en güzel öpücüğümü konduruyorum evde. Sonra sırasıyla babamın, dedemin ve ninemin ellerine..*” (s. 35) örneğinde yer verildiği üzere toplumumuzda saygının başlıca eylemlerinden biri olarak kabul edilen el öpme figürüyle değinilmektedir.

Sevgi:

“Yaprak Yaprak Bir Kuş” adlı hikâyede “sevgi” değeri “*Ağaçları babam sevdirdi bana. Ağacın, dalı ile gürleyip; ağacın ağaç içinde büyüyeceğini öğrendim. Ağaçsız büyüyen bir insanda sevgiden eser olmayacağını öğrendim sonra.*” (s. 11) alıntısında geçen, çocuğun babasından öğrendiği ve benimsediği doğa sevgisiyle okura aktarılmaktadır.

Bir başka bölüm olan “İçine Kuş Eklenen Bir Sabah Vakti” öyküsünde yer alan “*Yarın bayram ya, duramıyorum yerimde. Bir ninemin kucağına atlıyor bir dedemin omzuna tırmanıyorum. Evin en çok bu halini seviyorum.*” (s. 30) bulgusunda bir çocuğun büyüklerine ve ev ortamına karşı duyduğu sevgiden söz edilmektedir.

Doğadaki varlıklara karşı beslenen sevgi ise “İçine Kuş Eklenen Bir Sabah Vakti”ndeki “*Güneşi selamlıyorum içimden, tabi ki kuşları da.*” (s. 35) ve “Yağmurun Bir Adı Daha Var” adlı bölümde bulunan “*Bir söğüt ağacı dokunur pencereamin camlarına. Ben de onun yapraklarını okşarım sevinçle.*” (s. 42) örneklerindeki betimlemeler yoluyla sunulmaktadır.

Annelerin çocuklarına karşı duyduğu şefkat ve sevgiye de “*Sağ eliyle yemek pişirdiği tencereyi karıştırırken sol eliyle de saçlarını okşuyor annem.*”(s. 83) ifadelerinin geçtiği “Kedicik Babası”nda değinilmektedir.

Yardımseverlik:

Hikâyelerde “yardımseverlik” değeri, sevgiden sonra en çok değinilen değerdir. “Serçelerin Oyunu”nda yer alan “*Cebime buğday taneleri doldurmuştum; tavuklarımıza vermek için. Ama ne yapalım? Serçeciğin rızkı varmış demek ki!*” (s. 14) anlatımında görüldüğü üzere “yardımseverlik” değeri hayvanlara merhamet edip onlara yardım etme şeklinde geçmektedir.

“Dört Çay Söylüyorum Biri Kuşlara” öyküsünden alıntılanan “*Mutfağa giderek dört bardak çay dolduruyorum. Kimselere görünmeden yapıyorum bu işi. Çayların biri bana, ikisi çocuklara. Dördüncüsü mü? O da kuşlara...*” (s. 74-75) cümlelerinde hikâye kahramanı çocuk, dışarıda oynayan ve üşüyen çocuklara çay ikram edip sıcak kalmalarına yardım etmektedir.

Aynı şekilde “Dört Çay Söylüyorum Biri Kuşlara”da geçen “*‘Bir dakika bekleyin!’ deyip odama koşturuyorum. Dolabımdan, üzerlerine olabilecek ne kadar giysi varsa alıp geliyorum. İki gıcır ayakkabıyı da ekliyorum bunlara. Kumbaramda biriken paraları da bir ceketin cebine boşaltıyorum. ‘Bunlar sizin, hediyem.’*” (s. 77) bölümünde de hayvanlara karşı yardımsever davranıldığı gibi ihtiyaç sahibi çocuklara da yardım edildiği görülmektedir.

Bir başka hikâye olan “Gökyüzünün Tadı”nda yer verilen “*‘Poşetlerin yarısını bana verebilirsin Ayşe nine.’ Cadde kenarındaki ağaçlar kuşlarla doluydu. Ayşe ninenin elleri ise poşetlerle... İçlerinde yiyecek değil yorgunluk taşıyordu adeta. ‘Hay Allah razı olsun Sinan evladım!’ dedi beni görünce. Yorgunluğu silinip gitti elinden.*” (s. 90-91) ifadelerinde ise çocukların yaşlılara karşı yardımsever bir tavır takındıklarına şahit olunmaktadır.

Bununla beraber “Kapıyı Açan Ne” metninde bulunan “*Cömertliğin açmadığı kapı yoktur çocuklar. Kalplerin zenginliği, ceplerimizin zenginliğinden önemlidir. İhtiyaç sahibine elimizden geldiğince yardımcı olmak, bizi basamakların en üstüne çıkaracaktır.*” (s. 126-127) tavsiyesinde de ihtiyaç sahiplerine yardım etmenin doğruluğu ve erdeminden söz edilmektedir.

Örnek alıntılarla barındırdığı kök değerleri üzerinde durulan *Çok Serin Hikâyeler* adlı hikâye kitabının kök değerler bakımından gösterdiği özellikler aşağıdaki gibidir:

Tablo 20. Çok Serin Hikâyeler Adlı Eserde Kök Değerler

Kök Değer	Görülme Sıklığı	Sayfalar
Adalet	-	-
Dostluk	2	36, 39
Dürüstlük	3	117, 118, 119
Öz Denetim	-	-
Sabır	3	62, 105-106, 107
Saygı	1	35
Sevgi	5	11, 30, 35, 42, 83
Sorumluluk	-	-
Vatanseverlik	-	-
Yardımseverlik	3	14, 74-75, 77

Tablo 20'ye bakıldığında *Çok Serin Hikâyeler* adlı eserde “dostluk, dürüstlük, sabır, saygı, sevgi ve yardımseverlik” değerlerine rastlanıldığı görülmektedir. Veriler analiz edildiğinde “dostluk” değerine 2; “dürüstlük” değerine 3; “sabır” değerine 3; “saygı” değerine 1; “sevgi” değerine 5 ve “yardımseverlik” değerine 3 kez değinildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu hikâyelerde “vatanseverlik” değerine rastlanmamış, “adalet, öz denetim, sorumluluk” değerleri ise hikâyelerdeki diğer değerlerle bağlantılı bir biçimde ve dolaylı olarak yer almıştır.

Çok Mavi Hikâyeler

H. Salih Zengin, 1996-1997 yılları arasında dergi için kaleme aldığı hikâyeleri daha sonra kitap haline getirmiş ve *Çok Mavi Hikâyeler* adıyla yayımlamıştır. Ele alınıp irdelenen baskı, 2020 yılına ait olup Vakvak Yayınları'na piyasaya sürülmüştür. Eserin soyut ve yoğun anlatım özellikleri dikkate alındığında sesleneceği yaş aralığı 11-14 yaş olarak düşünülmüştür. Kitabı resimleyen ve tasarlayan Nur Dombaycıdır. *Çok Mavi Hikâyeler* toplam 119 sayfadan ve 15 hikâyeden oluşmaktadır. Her hikâyede belirli dinî konu ve kavramlar üzerinde durulmakta; bu kavramlar, olaylar aracılığıyla çocuklara öğretilmeye çalışılmaktadır.

Çok Mavi Hikâyeler'de yer verilen hikâyelerin adları sırasıyla şu şekildedir: “Pencereniz Açık Olsun”, “Her Şeye Selam”, “Elifbama Okurken”, “Kalbimde Uyuyan Güneş”, “Güvercin Serinliği”, “Uzun Bir Yolculuk”, “Kuş Olsaydınız Anlardınız”, “Kuş Olmak İstiyorum”, “Kırk Kelebek Olmak”, “Ucundan Accık”, “Gökten Sarkan İp”, “Kuşlar

da Kaderle Uçar”, “Melekler Sizin Şehrinize de İnsin”, “Babaannem Bir Kelebek”, “Avucumuzda Biriken Yağmurlar”.

Çok Mavi Hikâyeler adlı hikâye kitabındaki değerlere yönelik elde edilen örnek alıntılar ve tespitler şöyledir:

Dostluk:

Yazarın “dostluk” değerini en iyi şekilde işlediği sahnelerden biri olan ve “Kuş Olsaydınız Anlardınız” adlı öyküde geçen “*Mahallemizin geleceğini ilgilendiren en önemli kararları da söğüt ağacımızın altında alırız. Sırlarımızı yalnızca o bilir. Hiç kimseye söylemez bunları. O yüzden de yaşlı söğüt ağacı bizim en yakın dostumuzdur.*” (Zengin, 2020c, s. 53) örneğinde çocuklar ile söğüt ağacı arasındaki dostluk bağı ele alınmaktadır.

Sabır:

“Her Şeye Selam” hikâyesinde “sabır” değeri “*Haydi Yusuf çabuk ol! Postacılık oynamak için seni bekliyoruz. Arkadaşlarımız da çok sabırsız doğrusu.*” (2020c, s. 22) ifadelerinde görüldüğü gibi arkadaşlarını bekleyen çocuklarla verilmekte ve sabırsızlık şeklinde kullanılmaktadır.

Aynı hikâyenin devamında yer alan “*Arkadaşlarımız sabırsız, bağırıyorlar: Yusuf nerede kaldın? Biz postacılık oyununa başlıyoruz.*” (s. 24) alıntısında da çocukların sabırsızlıkları dile getirilmektedir.

Bir başka hikâye olan “Kuş Olsaydınız Anlardınız”da bulunan “*Mis gibi yemekler mideme dalış yapmak üzere sofranın üzerine sıralanmışlar. Elimi su dolu bardağa uzatmamak için kendimi zor tutuyorum. Ama orucumu sudan önce bir hurma yiyerek açacağım.*” (s. 59-60) satırlarında oruç tutan bir çocuğun yemek yememek için verdiği nefis mücadelesi ile “sabır” değeri okura aktarılmaktadır.

Saygı:

Daha çok dolaylı olarak kullanılan “saygı” değerine “Her Şeye Selam” hikâyesindeki babaannenin torununa yönelik “*Selamsız kalmak insanların birbirini unutmasıdır. Tanıdığımız insanlara nasılsınız demek, onları ziyaret ederek güzel sözler söylemek gerekir.*” (s. 20) şeklindeki tavsiyesinde karşılaşılmaktadır.

“Kuş Olsaydınız Anlardınız”da geçen “Oruçluyken güzel sözlerle konuşmalıyız.” (s. 59) söyleminde yer alan hatırlatmada ise oruç ibadetine karşı takınılması gereken saygılı tavra ve oruçlu iken yapılması gerekenlere vurguda bulunmaktadır.

Sevgi:

“Sevgi” değeri, kitapta en çok işlenen değerdir. Bu değer “Pencereniz Açık Olsun” öyküsünde yer verilen “*Her şeyin ilkini seviyorum. İlk yağmuru, ilk karı görünce sevinçten hopluyor kalbim. İlk leyleği görünce el çırpıp “Leylek leylek havada, yumurtası tavada. Aş pişirdim yemedi, su getirdim içmedi.” tekerlemesini söylüyorum. Yeni açmış bir çiçeği, tomurcuklanmış bir erik ağacını ilk kez görünce yüzümü bir gülümseme kaplıyor. Kalbime bir hafiflik giriyor.*” (s. 9) bölümünde çocuğun karşılaştığı ilk durum veya varlıklara dair sevgi ifadelerinde karşılığını bulmaktadır.

“Her Şeye Selam” hikâyesinde aktarılan “*Babaannemi seviyorum, o da beni çok seviyor. Saçlarımı okşuyor, güzel masallar anlatıyor.*” (s. 19) örneğinde çocuk ve babaannesi arasındaki sevgi bağına ve babaannenin gösterdiği şefkate değinilmektedir.

“Elifbama Okurken”de bulunan “*Yumuşacık bir dokunuşla yanaklarımı okşarken nasırlı elleri ne de güzel kokuyor. Kuşlar ninemin başına konuyor, beyaz örtüsü kuşlara bürünüyor birden.*” (s. 25) cümlelerinde de çocuk ve aile büyüklerinin birbirlerine karşı duydukları sevgi dile getirilmektedir.

Çocukların doğadaki varlıklara karşı besledikleri sevgi “Kuş Olsaydınız Anlardınız” adlı hikâyeden alınan “*Mahallenin bütün çocukları söğüt ağacımızın altında toplanmışlar bile. Bu söğüt ağacını hepimiz çok severiz. Üzerine tırmanıp kovboyculuk oynar, ince dallarından düdük yaparız.*” (s. 52) alıntısıyla ifade edilmektedir.

Bir çocuğun babasını ne denli sevdiği ise “Kuş Olmak İstiyorum”da yer alan “*‘Haydi hazırlan bakalım gidiyoruz.’ Babamı severim. Bir konuda böyle ani kararlar vermesini de seviyorum. Nereye diye bile sormadan aceleyle hazırlanıyorum.*” (s. 65) söylemlerinde açıkça görülmektedir.

Sorumluluk:

“Kuş Olmak İstiyorum” öyküsünde “sorumluluk” değeri, bir babanın kendi oğluna “*Yaşlı ve fakir bir insan Hatice teyze. Kimsesi yok. Yaşlıları ziyaret etmek dinimizin gereğidir*

oğlum. Onlara yardım etmek, gönüllerini almak, onları hoşnut tutmak gerekir.”(s. 67) şeklindeki tavsiyesi ve dinî bir vecibenin yerine getirilmesi yoluyla işlenmektedir.

“*Mesela herkes zekâtını verse ülkedeki insanların yoksulluktan kurtulacağını biliyorum artık.*” (s. 68) örneğinde ifade edildiği gibi “Kuş Olmak İstiyorum”da zekât ibadetiyle sorumluluklar yerine getirildiğinde ihtiyaç sahiplerinin yoksulluktan kurtulabileceğinin altı çizilmektedir.

Yardımseverlik:

“Yardımseverlik” değerine “Kuş Olmak İstiyorum”da geçen “*‘Ne kadar sade bir ev’ diye düşünürken babam, cebinden bir zarf çıkartıp usulca bir kenara bırakıyor. Hatice teyzenin o anda gözleri doluyor, ağzından dualar çıkıyor.*” (s. 66) betimlemesinde görüldüğü üzere ihtiyacı olan bir yaşlı teyzeye yardım elinin uzatılmasıyla değinilmektedir.

Sorumluluk bilincinin de vurgulandığı “Kuş Olmak İstiyorum”dan alınan “*Mesela herkes zekâtını verse ülkedeki insanların yoksulluktan kurtulacağını biliyorum artık.*” (s. 68) alıntısında zekât verme yoluyla yoksullara yardım edilmesi gerektiği işlenmektedir.

“Avucumuzda Biriken Yağmur” adlı hikâyede yer alan “*Ekmeğin yarısını Emre’ye uzatıp, küçük parçalar halinde yağmur kuşumuzun önüne koyuyoruz.*” (s. 114) göndermesinde de paylaşımın ve yardımlaşmanın önemi anlatılmaktadır.

İçerdiği değerlere yönelik örnek alıntılar ve alıntıların değerlendirmeleri verilen *Çok Mavi Hikâyeler* adlı hikâye kitabının kök değerler bakımından gösterdiği özellikler aşağıdaki gibidir:

Tablo 21. Çok Mavi Hikâyeler Adlı Eserde Kök Değerler

Kök Değer	Görülme Sıklığı	Sayfalar
Adalet	-	-
Dostluk	1	53
Dürüstlük	-	-
Öz Denetim	-	-
Sabır	3	22, 24, 59-60
Saygı	2	20, 59
Sevgi	9	9,15, 17, 19, 25, 26, 52, 65, 103
Sorumluluk	2	67, 68

Vatanseverlik	-	-
Yardımseverlik	3	66, 68, 114

Tablo 21 değerlendirildiğinde *Çok Mavi Hikâyeler* adlı eserde “dostluk, sabır, saygı, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik” değerlerinin işlendiği gözlenmektedir. Verilere göre eserde “dostluk” değerinin 1; “sabır” değerinin 3; “saygı” değerinin 2; “sevgi” değerinin 9; “sorumluluk” değerinin 2 ve “yardımseverlik” değerinin 3 defa işlendiği görülmektedir. “Adalet, dürüstlük, öz denetim” değerlerinin de kitapta yer alan diğer değerlerle ilişkili olarak dolaylı bir biçimde işlendiği anlaşılmıştır. Bununla birlikte “vatanseverlik” değerine ise değinilmemiştir.

Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-

Serinin ilk kitabı olan *Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-* adlı romanın değerlendirilen baskısı, 2020 yılında Vakvak Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Eserin sahip olduğu olay örgüsü, dil ve anlatım özellikleri nedeniyle seslendiği yaş aralığının 11-14 yaş olarak düşünülmüştür. 238 sayfadan oluşan kitabı resimleyen Dağıstan Çetinkaya; tasarım ve uygulamasını yapan ise Selahattin Özdoğan’dır.

H. Salih Zengin, üniversite dönemini yurttan geçirmiştir. Yaşadığı günlerin etkisiyle kitapta 10 numaralı bir odada yaşayan bir grup çocuğun maceralarını, yurdun belletmeni ve aynı zamanda müdür yardımcısı olan Kalkuyruk ile mücadelelerini anlatmıştır. Kitabın kahramanları “Nane, Filozof, Palaska, Sırık, Dört İşlem, Pasaklı, Tırmık, Keçe, Kalkuyruk, Lüle, Kurdela, Kukila, Pinpon, Bayan Yamuk ve Süpürge”dir. Her bir kahraman, isimleriyle ön plana çıkan kendilerine has özelliklere sahiptir. Her birine hayatın içerisindeki birer sembol demek mümkündür. Romanda çocukların yaramazlıklarından, kavgalarından ötürü aldıkları cezaların yer edindiği birbiriyle bağlantılı 22 olay örgüsü yer almaktadır. Roman bölümlerin isimleri sırasıyla şu şekildedir: “Yurda Merhabanın İlk Günü”, “Kavgalı Bir Hoş geldin Töreni”, “Tırmık İş Başında”, “Üç Saatlik Firar Denemesi”, “İlginç Adam Şu Kalkuyruk”, “Filozof’un Getirdiği Ney”, “Gökten Yağan Pamuk”, “Yurtta Cin Var!”, “Dört İşlem’in Başlı Belada”, “Kalbime Oruç Kuşu Kondu”, “Kalkuyruk Enteresan Olmaya Devam Ediyor”, “Görünmeyen Mendil”, “Elmanın Suyu Çıkarsa”, “Ne Diyorlarsa O!”, “Altmışiki = Tavşan”, “Sakıncalı Oda”, “İntihar Eden Farecik”, “Güneşin Doğduğu Tepe”, “Korku Dolu Bir Keşif”, “Eyyvah! Kızılderililer!”, “Yağdı Yağmur”, “Çaktı Şimşek!”, “Sarımsak Kokulu”, “Vampir Kokulu Bir Gece”.

Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem- adlı romandaki değerlere yönelik elde edilen örnek alıntılar ve tespitler şu şekildedir:

Adalet:

Hem olumlu hem de olumsuz örneklerle işlenen “adalet” değerinin “Üç Saatlik Firar Denemesi” bölümünde geçen “*Sonuçta Dört İşlem hariç odadaki herkes ceza aldı. Cezamız şuydu: Bir gün akşam yemeği yememe, etütteki iki saatlik ders çalışma süresini dört saate uzatma ve bir hafta süresince yastıksız yatma...*” (Zengin, 2020d, s. 43) ifadelerinde olumsuz bir şekilde kullanıldığı ve cezanın şahsiliği ilkesinin dikkate alınmadığı göze çarpmaktadır.

Romanın “Altmışiki=Tavşan” bölümünde Filozof adlı karakterin “*Filozof, odadan ayrılan Kalkuyruk’un ardından ‘Uyarı olsun diye verilen bu cezada diğer insanların yararı gözetilse de ceza alan için bir zarar söz konusudur. Bu da adaletsizliktir.’ diye mırıldandı.*” (2020d, s. 148) şeklindeki sözlerinden anlaşıldığı üzere haksız yere ve uyarı olsun diye verilen cezalar adaletsizliğe sebep olduğundan eleştirilmektedir.

Yine roman karakterlerinden Dört İşlem’in “Eyvah! Kızılderililer”den alınan “*‘Öyleyse hadi yüzün derimizi!’ diye cesaretle haykırdı Dört İşlem; ‘Hukuk ve kanunlar elbette sizi cezalandıracaktır.’*” (s. 205) alıntısında belirttiği gibi romanda, adaletin sağlanması amacıyla inşa edilen hukuk sistemi ve bu doğrultuda çıkarılan kanunların önemi üzerinde durulmuştur.

Dostluk:

Romanda daha çok dolaylı olarak karşılaşılan “dostluk” değerinin “Kavgalı Bir Hoş Geldin Töreni”nde bulunan “*İnsanın hayatında unutamayacağı, güzel bir anı olarak hatırlayacağı günler vardır. İşte bugün de o güzel günlerden birisidir. Aramıza katılan Nane dostumuzun bize kazandıracağı samimiyete olan inancım tam. Nane’nin benim yüreğimde bulunduğu anlam çok derin. Umarım böylesi içten duygular sizin için de geçerlidir. Hepiniz adına dostumuza tekrar hoş geldin diyorum.*” (s. 29) söylemlerinde geçtiği görülmektedir. Bu kullanımda çocuklar arasındaki dostluk bağının varlığı ve öneminin altı çizilmektedir.

Eserde çocuklar arasında bir rekabet ve sürtüşmenin varlığına rastlanılsa da “Yurtta Cin Var!” adlı bölümde yer verilen “*‘Seni çok iyi anlıyorum.’ dedim güçlkle. ‘Seni sonuna kadar anlıyorum dostum. Babam yaşıyor; ama annesizliğin acısını senin kadar bilirim ben de.’*” (s. 86) örneğinde çocukların birbirlerine destek olduklarına da şahit olunmaktadır.

Gerektiğinde birbirleriyle kenetlenmeyi bilen karakterler “İlginç Adam Şu Kalkuyruk”tan alınan “*Neşemizi hemen bulmuştuk. Ellerimizi birbirimizin omzuna atmış bir halde içeriye girdik.*” (s. 60) alıntısında yer aldığı üzere birlikte hareket edip dostluk bağlarını koparmamaktadırlar.

Dostlar arasındaki güvene “Görünmeyen Mendil” bölümündeki “*Tamam, söz veriyoruz. Kimseye bir şey söylemeyeceğiz. Her şey aramızda kalacak.*” (s. 123) ifadelerinde vurguda bulunulmakta, bu dolayında sır tutma ve söz vermenin önemi üzerinde durulmaktadır.

Dürüstlük:

“Dürüstlük” değeri metinde hem olumlu hem de olumsuz bir biçimde kullanılmaktadır. Söz konusu değere “Uslu Çocuklar Olacağımıza Söz Veriyoruz”da geçen “*‘Demek kırk beş dakika önce lokantada idiniz ha. Niçin gittiniz ve ne yediniz?’ ‘Şey hocam, bu gece yurttan yemek yiyemezdik. Biliyorsunuz cezalıyız. Yemekler de üzerinize afiyet çok güzeldi.’*” (s. 50) satırlarında yer verilen ve yurttan kaçan öğrencilerin belletmenleriyle olan diyaloglarında değinilmektedir.

“İntihar Eden Farecik” bölümünde yer alan “*...Suçlunun kim olduğunu senin söylemeni beklerdim ama sen bile sustun. Bu yüzden cezanın tümüne sen de dâhilsin. Hem de sonuna kadar!*” (s. 166) örneğinde ise dürüst davranmamanın cezalandırıldığı aktarılmaktadır.

Öz denetim:

Roman karakterlerinin çocuk olmaları nedeniyle öz denetimlerini çoğunlukla sağlamayadıkları görülmektedir. Durum böyle olsa da “öz denetim” değerine “Yurtta Cin Var!”da bulunan “*İçimden derin bir nefes alıp verdim. O an, dün gece küçüklere oynadığımız oyunun kötü bir şaka olduğunu düşünmedim değil. Bir daha cin olmaya kalkışırsam iki olsun.*” (s. 93) monologunda olumlu bir şekilde yer verilmektedir. Bu monologda otokontrole sahip karakterin pişman olup davranışlarını değiştirmeye çalıştığı anlaşılmaktadır.

“Korku Dolu Bir Keşif” bölümünden alıntılanan “*Doğrusu onların duydukları korkunun bir kısmını da ben duyuyordum. Ama güçlü olmak durumundaydım. Çünkü ben reistim. Liderler hiçbir şeyden korkmaz.*” (s. 191) sahnesinde bulunduğu konunun gereğini yapmak için davranışlarını kontrol altına almaya çalışan bir roman karakteri göze çarpmaktadır.

Romandaki “Eyvah! Kızılderililer!”de geçen “*Bir reis olarak iyi bir plan yapmak da bana düşüyordu. Onların yapacağı eylemlerden ben sorumluydum. Ortaya çıkacak olan sonuç nihayetinde hepimizin ortak bir sonucu olacaktı: Ya galibiyet ya mağlubiyet!*” (s. 200) bölümünde ise karakterlerin eylemlerini planladıkları görülmektedir.

Sabır:

“Sabır” değeri, karakterlerde daha çok sabırsızlık şeklinde ortaya çıkmaktadır. Tırmık adlı karakterinin anlatıldığı “Uslu Çocuklar Olacağımıza Söz Veriyoruz”daki “*Tırmık ise parası yetismeyen Keçe’ye verdiği borcu ne zaman alabileceğini daha dönüş yolunda sormaya başladı.*” (s. 47) ifadesinde Tırmık’ın sabırsızlığı dile getirilmektedir.

Saygı:

Romanda “saygı” değeri doğrudan ve olumlu bir şekilde geçmemekle birlikte birçok yerde dolaylı ve olumsuz bir biçimde yer almaktadır. Yazarın roman kahramanları için tercih ettiği takma isimlerin birçoğu da (Kılkuyruk, Fıçı, Tırmık vb.) saygıya karşılık olumsuz kullanımlardır. Söz konusu değerin “Filozof’un Getirdiği Ney”de bulunan “*Bunlarla pijamalı bir eşeğe benziyorsun. Afrika’nın balta girmemiş ormanlarında eminim sana uygun bir yer vardır.*” (s. 65) örneğindeki öğrencilerin kendileri veya büyükleri için kullandıkları ifadelerle olumsuz olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Sevgi:

En sık kullanılan değerlerden biri olan “sevgi” değerine “Yurda Merhabanın İlk Günü” bölümündeki “*Dudaklarını alnıma dayayıp öptü ve tekrar ‘Seni özleyeceğim.’ dedi.*” (s. 13) ifadelerindeki anne-babanın çocuklarına karşı duydukları hislerle yer verilmektedir.

Başka bir bölüm olan “İlginç Adam Şu Kılkuyruk”ta yer alan “*Gül ağacını öpüyor ve içli içli mırıldanıyordu: ‘Sevgili gülüm, kış yaklaşıyor artık. O soğuklarda ne yaparsın bilemiyorum. Bu incecik bedenle dondurucu soğuklara nasıl dayanacaksın, bunu da bilmiyorum. Seni yatağımın başucuna koymak isterdim ama bu mümkün değil. Herkes kendi dünyasına ait çünkü. Sen kendi dünyana aitsin, ben de kendi dünyama. Ama bu, seninle aynı hisleri paylaşamayacağımız anlamına gelmiyor. Seninle aynı duyguları paylaşmak için hiçbir engel yok, olamaz da. Aramızda akıp giden bir şeyler var ve bu da bana yetiyor dostum. Lütfen kızma bana. Seni tabiatın yani sahip olduğun yerin kollarına bırakıyorum. Sen*

solmayasın diye dua edeceğim hep. Duam sıcacık saracak seni.’’ (s. 60) diyaloguyla roman kahramanlarından Filozof ile gül arasındaki sevgi bağı betimlenmektedir.

Yine Filozof karakterinin “Kalbime Oruç Kuşu Kondu”da geçen “*‘Her ramazanda bir kuş gelir pencereme.’ diyor Filozof. ...‘Bu Ramazanda da o kuş geldi ve onu kalbimin en ince yerine aldım.’*” (s. 107) şeklindeki söylemlerinden Ramazan ayı ve oruç ibadetini ne denli sevdiği anlaşılmaktadır.

Aynı durum “Elmanın Suyu Çıkarsa” bölümündeki “*Ramazan ayının son iki haftasına girdik. Oruç kuşum kalbimde hâlâ gülümsemeye devam ediyor.*” (s. 128) alıntıda somutlama yoluna başvurulurken oruç kuşuna duyulan sevgi üzerinden ifade edilmektedir.

Ayrıca “Filozof’un Getirdiği Ney”de yer alan “*Tırnaklarımıza okkalı bir şekilde vurdu Kalkuyruk.*” (s. 71) ve “Dört İşelm’in Başı Belada”da bulunan “*Sonuçta savaşı Palaska kazandı hem de bileğinin gücüyle. Sırık’ın suratının ortasına bir tane patlatarak iğne ve ipliği eline aldı.*” (s. 97) betimlemelerinde ise şiddet içerikli davranışların sergilendiği, “sevgi” değerinin olumsuz bir biçimde kullanıldığı ve bazı karakterlerin sevgiden yoksun olduğu dikkat çekmektedir.

Sorumluluk:

Eserde “sorumluluk” değeri doğrudan işlenmese de “öğrencilerin kuralları çiğneyip haddinden fazla yaramazlık yapmaları, yurttan kaçmaları, yemekhaneden gizlice yemek almaları vb.” davranışlarda bulunup görev ve sorumluluklarını yerine getirmemeleri şeklinde dolaylı ve olumsuz bir şekilde yer almaktadır.

Yardımseverlik:

“Tırmık İş Başında”da yer verilen “*Caddeye bakan küçük bir balkonumuz var odada. Ve buraya güvercinlerin gelmesi çok hoş! Her sabah benim vereceğim ekmek parçalarını bekliyor ve ekmek kırıntılarını verene kadar homurdanıp duruyorlar.*” (s. 34) anlatımında öğrencilerin hayvanlara karşı yardımsever bir tutumla hareket ettiklerine tanık olunmaktadır.

Romanın “Görünmeyen Mendil” bölümünden alınan “*‘Nane bu yarış kazanmalıyız. Ne olur yardım et!’...‘Merak etmeyin bu yarış kesinlikle kazanacağız.’ dedim.*” (s. 122) alıntısında ise arkadaşlar arası yardımlaşmanın önemine vurguda bulunmaktadır.

Örnek alıntı ve alıntılara yönelik tespitlerle kök değerleri irdelenen *Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-* adlı eserin kök değerler bakımından gösterdiği özellikler aşağıdaki gibidir:

Tablo 22. *Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-* Adlı Eserde Kök Değerler

Kök Değer	Görülme Sıklığı	Sayfalar
Adalet	5	43, 105, 148, 164, 205
Dostluk	3	29, 86, 123
Dürüstlük	2	50, 166
Öz Denetim	3	93, 191, 200
Sabır	1	47
Saygı	-	-
Sevgi	6	13, 60, 75, 80, 107, 128
Sorumluluk	-	-
Vatanseverlik	-	-
Yardımseverlik	2	34, 122

Tablo 22 esas alındığında *Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-* adlı romanda “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, sevgi ve yardımseverlik” değerlerine rastlanıldığı görülmektedir. Verilere göre eserde “adalet” değeri 5; “dostluk” değeri 3; “dürüstlük” değeri 2; “öz denetim” değeri 3; “sabır” değeri 1; “sevgi” değeri 6 ve “yardımseverlik” değeri 2 kez geçmektedir. Romanda “saygı, sorumluluk, vatanseverlik” değerlerine doğrudan rastlanmamıştır. Bununla beraber “saygı” ve “sorumluluk” değerleri, “sabır, sevgi, adalet, dürüstlük, dostluk” değerleri gibi olumsuz bir şekilde veya dolaylı olarak işlenmiştir. “Vatanseverlik” değeri ise metinde tespit edilememiştir.

Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem-

Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem- ilk kitabın devamı olarak on dört yıl sonra yayımlanmıştır. Analizi yapılan baskı ise yine Vakvak Yayınları’ınca 2020 yılında basılmıştır. Eserin resimlemesini Dağıstan Çetinkaya; tasarım ve uygulamasını Selahattin Özdoğan yapmıştır. 219 sayfadan oluşan bu romanın da sahip olduğu olay örgüsü, dil ve anlatım özellikleri sebebi ile 11-14 yaş aralığına seslenebileceği düşünülmüştür. Bu serideki bölümlerin önceki kitaptan daha uzun olduğu görülmüştür. Kitabın kahramanları ilk kitapta olduğu gibi “Nane, Filozof, Palaska, Sırık, Dört İşlem, Pasaklı, Tırmık, Keçe, Kıkuyruk, Lüle, Kurdela, Kukila, Pinpon, Bayan Yamuk ve Süpürge”dir. Herodot ile başlayan yeni

karakterlere Bay Eksi, Bay Zırnıkkoklatmaz, Kıvırcık, Bay Aksi, Bay İlaçkolik, Bayan Pimpirik, Bayan Neşedenyana, Bay Çokbilmiş, Bay Gevşek, Bayan Unutmabeni, Bay Çiçekdürbünü, Mr. Brown, Mrs. Brown karakterleri de eklenmiştir.

Bu romanda da herkes kendi isminin özelliklerini taşımaktadır. Birbirleriyle bağlantılı 11 bölümden oluşan kitabın bölüm adları sırasıyla şunlardır: “Eyvah Kılıkyruk!”, “Herodot’a Tarihî Karşılama Töreni”, “Müzik Kutusundan İstek Şarkıları”, “Plastik Sepetin Uzun Kuyruklu Şifresi”, “Fıçı Diyet Niyet Edince”, “Fıçı’nın Başı Rejimle Fena Halde Dertte!”, “Organik Kurtlu Meyve ve Sebzelerimiz Gelmiştir!”, “Huzurevinin Küçük Ziyaretçileri”, “Banyoda Ter Diyeti”, “Pilates Topu mu, O da Ne?”, “Hayvanat Bahçesi Tam Bize Göre!”.

Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem- romanında bulunan değerlere yönelik elde edilen örnek alıntılar ve tespitler şu şekildedir:

Adalet:

“Adalet” değeri, romanda doğrudan yer almayan bir değer olsa da karakterlerden birinin yaptığı bir hatadan dolayı herkesin cezalandırıldırılması şeklinde dolaylı ve olumsuz bir biçimde yer almaktadır. Benzer kullanıma *Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-* kitabında da rastlanmaktaydı.

Dostluk:

İlk kitapta geçen karakterler arasındaki dostluk devam etmekte olup önceki seride yer aldığı gibi “dostluk” değeri roman boyunca dolaylı işlenmektedir. “Dostluk” değerine “Banyoda Ter Diyeti”nde geçen “*Filozof bir ara gözden kayboldu ve aradan 10 dakika geçmeden geldi. Bana göz kırpmasından ciddi bir şakaya hazırlık yaptığını anlamıştım. Umarım bana yapmazdı. Gerçi ondan bana şaka yapmasını hiç beklemem. Sonuçta biz gerçekten iyi ötesi arkadaşız. İyi arkadaşlar birbirine çok sulu şakalar yapmaz.*” (Zengin, 2020e, s. 172) bölümünde belirtildiği üzere öğrencilerden Nane’nin arkadaşı hakkında yaptığı açıklamalarla değinilmektedir. Böylelikle dostluğun önemine doğrudan veya dolaylı olarak göndermelerde bulunmaktadır.

Öz denetim:

Bir önceki seride olduğu gibi “öz denetim” değeri, davranışlarını tam anlamıyla kontrol edemeyen karakterlerle dolaylı ve olumsuz bir biçimde yer almaktadır. Söz konusu değer “Fıçı Diyet Niyet Edince” bölümünden alınan “*Fıçı’nın en sevdiğim yanı bir şeye*

karar verince ona uymak için sonuna kadar direnmeyi becerebilmesidir. Yalnızca yemek hariç... Kendi başına aldığı kararları mutlaka uygular.” (2020e, s. 72) ifadelerinde işlenmektedir. Bu kullanımda roman karakterlerinden Fıçı’nın öz denetimini çoğunlukla sağladığına şahit olunmaktadır.

Romanın “Fıçı’nın Başı Rejimle Fena Hâlde Dertte!” bölümündeki “*Maçın ilk setini kazanan Lüle şişinerek ‘Buna bilek derler’ deyip Palaska’ya doğru imalı bir bakış fırlattı. Palaska çok sinirlenmişti ama her şeye rağmen kendisini kontrol ediyordu.*” (s. 102) sahnesinde görüldüğü üzere karakterler gergin anlarda da kendilerini kontrol edebilmektedir.

“Organik Kurtlu Meyve ve Sebzelerimiz Gelmiştir!”de bulunan “*‘Bunu kutlayalım, hep birlikte pasta yiyelim.’ Düştüğü yerden doğrulmaya çalışan Fıçı’nın teklifi süperdi ama hepimiz buna çok kızdık. Fıçı’nın rejimi tehlikeye girmemeliydi. Onu zayıflatmak birinci vazifemizdi.*” (s. 126) örneğinde ise öğrencilerin arkadaşları Fıçı’nın iyiliği için birlikte sağlamaya çalıştıkları bir öz denetimin varlığı göze çarpmaktadır.

Sabır:

Roman karakterleri birbirlerine karşı genel anlamda çok sabırlı değillerdir. “Sabır” değeri daha çok yemek yemeyi çok seven Fıçı karakteri üzerinden anlatılmaktadır. “Banyoda Ter Diyeti”nde geçen “*On beş günün sonunda Fıçı’nın diyetinin sonuç vermeye başladığını görmek sevindiriciydi. 66 kiloya düşmüştü.*” (s. 166) ifadelerinde sabreden Fıçı’nın istediğine kavuştuğu, sabırlı olmanın güzel sonuçlar doğuracağı aktarılmıştır.

Benzer bir durum “Hayvanat Bahçesi Tam Bize Göre!”deki “*Bir ayın sonunda Fıçı, yedi kilo vermiş olarak tartıya çıktı. Bizim için bu, onun birincilik madalyası için şeref kürsüsüne çıkması gibi bir şeydi.*” (s. 194) sahnesinde de dile getirilmekte ve sabırlı olanın hedefine ulaşacağı üzerinde durulmaktadır.

Saygı:

“Saygı” değeri, daha çok eser kahramanlarının serinin birinci kitabında olduğu gibi birbirlerine karşı olumsuz ifadeler kullanmaları ile dolaylı ve olumsuz bir biçimde kullanılmaktadır. Bunun yanında “Herodot’a Tarihî Karşılama Töreni” bölümünde “*Kılkuyruk, ‘Yeni arkadaşımız Herodot’a hoş geldin, demeyecek misiniz?’ diye nazikçe seslendi.*” (s. 27) şeklinde geçen söylemlerde çocukların birbirlerine karşı saygılı bir tutum sergilemeleri gerektiğinin de altı çizilmektedir.

“Huzurevinin Küçük Ziyaretçileri”ndeki “*‘Hoş geldiniz çocuklar. Ben huzurevinin müdiresi Kıvırcık.’ Biz de kendimizi tanıttık sırayla. Çünkü öyle yapmamız gerekirdi. Birisi size kendini tanıtırsa sizin de kendinizi nazıkçe tanıtmanız icap ederdi. Tanıtmazsanız çok ayıp olurdu, saygısız biri olurdunuz. Oysa hiçbirimiz saygısız olmak istemiyorduk.*” (s. 152) bölümünde ise çocukların büyüklere ve birbirlerine karşı takınmaları gereken saygılı davranışın önemine değinilmektedir.

Sevgi:

Metinde “sevgi” değeri doğrudan veya dolaylı bir şekilde hem olumlu hem de olumsuz biçimlerde işlenmektedir. “Plastik Sepetin Uzun Kuyruklu Şifresi”den alıntılanan “*Herodot, iguanasını omzundan kaldırıp Dört İşlem’e uzattı. Dört İşlem buna çok sevinmişti. Hemen gözlüklerini düzeltti ve sevgiyle iguananın başını okşamaya başladı.*” (s. 69) satırlarında çocukların hayvanlara karşı besledikleri sevgi belirtilmektedir.

Ayrıca romanın bu serisinde de bazı bölümlerde şiddet içerikli davranışlar yer almakta ve bu bölümlerde “sevgi” değerinin olumsuz kullanımı göze çarpmaktadır. Eserin başından sonuna kadar öğrencilere karşı acımasız davranan Kılkuşuk karakterinden bahsedilen “Herodot’a Tarihî Karşılama Töreni”nde geçen “*Onu kaşınan ellerimle bir güzel pataklamak daha çok işime gelirdi ama sanırım Kılkuşuk bu kez hepimizi içli köfte gibi haşlar.*” (s. 22) sahnesinde belletmen Kılkuşuk’un sevgiden yoksun tavırlarına yer verilmektedir.

“Herodot’a Tarihî Karşılama Töreni” bölümünde öğrencilerin birbirlerine karşı şiddet içeren davranışlarda bulunduklarını anlatan “*Hepiniz eşkiyasınız işte. Burada böyle hain planlar yapacağınıza ders çalışma planları yapsanız daha iyi olurdu. Ben etüde gidiyorum, bırakın beni.*” (s. 23) örneğinde ise “sevgi” değerinin olumsuz kullanımına rastlanılmaktadır.

Sorumluluk:

Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem- kitabında olduğu gibi “sorumluluk” değeri, bu kitapta da birçok bölümde “karakterlerin kurallara uymamaları, sorumluluklarını yerine getirmemeleri vb.” davranışlarla dolaylı ve olumsuz bir bağlamda kullanılmıştır. Bununla beraber söz konusu değerin “Eyvah Kılkuşuk!”tan alınan “*Başkanımız, çocuğunun biraz sorumluluk almasının iyi olacağını düşünüyor. Hayatı öğrenmesini, kendi ayakları üzerinde durmanın ne demek olduğunu bilmesini istiyor.*” (s. 16) alıntısında görüldüğü üzere bir belediye başkanın çocuğunu yurda yerleştirip sorumluluk kazanmasını istemesiyle doğrudan ve olumlu şekilde kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Vatanseverlik:

“Vatanseverlik” değerine “Müzik Kutusundan İstek Şarkıları”nda yer alan “‘Ben de İstiklal Marşı’nı söylemesini istiyorum.’ Haydaaa! Dört İşlem’den ne beklenebilirdi ki? Heredot’un büyük bir coşkuyla söylediği İstiklal Marşı’na hepimiz ayakta saygı duruşunda eşlik ettik. (s. 45) bölümünde çocukların oyun oynarken İstiklal Marşı’nı okuyup saygı duruşunda bulunmaları ile değinilmekte ve okura, vatanseverlik kavramının önemi hissettirilmektedir.

Yardımseverlik:

Eserde “yardımseverlik” değerinin “Plastik Sepetin Uzun Kuyruklu Şifresi” adlı bölümde geçen “‘Ayrıca yarın onun anısına helva alacağız. Bu yüzden aramızda bir miktar para topladık. Bize destek çıkarsan seviniriz,’ diye araya girdi Tırmık. ‘Ne demek, tabii ki...’ diyerek cüzdanından çıkardığı parayı Tırmık’a uzattı Heredot.” (s. 54) söylemlerinde işlendiğine tanık olunmaktadır. Bu söylemlerde çocukların gerektiğinde birbirlerine severek yardım ettikleri görülmektedir.

Romanın “Fıçı’nın Başı Rejimle Fena Halde Dertte!” bölümünde yer alan “Kılkuyruk’un yüzü gerçekten korkudan bisküvi kreması gibi bembeyaz olmuştu. Hemen yere yatmasını söyledik. Ben ve Filozof iki kolundan Palaska ve Sırık ayaklarından tuttu. Pasaklı, Keçe, Dört İşlem ve Tırmık ise Kılkuyruk’un tam altına girip alttan itekleyerek taşımamıza yardım ettiler.” (s. 110) örneğinde ise kendilerine acımasız davranmış olsa da Kılkuyruk’un yardımına koşan öğrenciler göze çarpmaktadır.

Son olarak “Eyvah Kılkuyruk”ta geçen “Önce yanımızda getirdiğimiz hediyeye paketlerini verdik. Kimisi gerçekten çok yaşlı olduğu ve elleri titrediği için paketleri açmakta zorlandı. Biz de onlara yardım ettik.” (s. 15) ifadelerinde yer alan çocukların yaşlılara hediyeler verip hediyelerini dahi açamayacak durumda olanlara yardım ettikleri bir sahne ile “yardımseverlik” değeri işlenmektedir.

İçerdiği kök değerlere yönelik örnek alıntılar ve alıntıların yorumları verilen *Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem-* adlı romanda yer alan kök değerlerin gösterdiği özellikler aşağıdaki gibi tespit edilmiştir:

Tablo 23. *Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem-* Adlı Eserde Kök Değerler

Kök Değer	Görülme Sıklığı	Sayfalar
Adalet	-	-
Dostluk	1	172
Dürüstlük	-	-
Öz Denetim	3	72, 102, 126
Sabır	2	166, 194
Saygı	2	27, 152
Sevgi	1	169
Sorumluluk	1	16
Vatanseverlik	1	45
Yardımseverlik	3	54, 110, 156

Tablo 23'e göre *Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem-* adlı eserde “dostluk, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik” değerlerine rastlanılmıştır. Veriler analiz edildiğinde romanda “dostluk” değerinin 1; “öz denetim” değerinin 3; “sabır” değerinin 2; “saygı” değerinin 2; “sevgi”, “sorumluluk” ve “vatanseverlilik” değerlerinin 1; “yardımseverlilik” değerinin ise 3 kez yer aldığı tespit edilmiştir. “Dürüstlük” ve “adalet” değerleri ise romanda yer alan bazı değerlerde olduğu gibi olumsuz şekillerde işlenmiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu çalışmada H. Salih Zengin'in çocuklara yönelik kurgusal eserlerinden “*Devekuşları Plan Yapmaz, Masallı Eğitim Seti* (10 Kitap), *Çok Serin Hikâyeler, Çok Mavi Hikâyeler, Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-, Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem-*” adlı eserleri on kök değer bakımından incelenmiştir. Yapılan değerlendirmeler kapsamında kök değerlerin H. Salih Zengin'in söz konusu eserlerinde hangi sıklıkta, nerede ve nasıl geçtikleri tespit edilmiş, tespit edilen kök değerlere yönelik bulgular tablolastırılıp açıklanmıştır. Araştırmanın bilimsel temele oturtulması adına eserlerde yer alan kök değerlerle ilgili örnek alıntılar, bulgular bölümünde sunulmuştur. Elde edilen bulgular çerçevesinde yapılan yorum, değerlendirme ve tartışmalara araştırmanın bu bölümünde yer verilmiştir.

H. Salih Zengin'in *Deve Kuşları Plan Yapmaz* adlı eserin adı başta olmak üzere kitap içerisinde yer alan diğer masallara ad olarak verilmiş başlıklar, masalların içerikleri ile uyumludur. Aynı zamanda bu adlandırmalar, üslup bakımından çocuk okurların hayal ve zihin dünyasını geliştirebilme özelliği taşımaktadır. Yazar, büyüklerin “Sen çocuksun, daha küçüksün, anlamazsın!” yargısına sahip olduklarını ifade ettikten sonra tercihini çocuktan yana kullanmış, çocuğun okuduğu her şeyi anlayabileceğine inanmıştır. Dil ve anlatım yönünden ise yazarın masalları imgelerle zenginleştirmesi ve anlamı derinleştiren bir yapıda kurgulaması çocuk okurların estetik yaşamına katkıda bulunmuştur. Bu bakımdan eserin anlaşılması, anlamlandırılması belirli bir emek gerektirmektedir. Bu masalı okuyan çocuklar da okuduğu eseri anlamak ve yorumlamak için aktif rol üstlenmek durumundadır.

Devekuşları Plan Yapmaz eserindeki masallar, çocuğun okurken eğlenmesini sağlamakla beraber aynı zamanda çocukların duyuşsal ve bilişsel dünyasına yeni imgeler, benzetmeler ve anlamlar katmaktadır. Masallar, çocuğa yeni imge ve anlamlar kazandırırken doğrudan veya dolaylı olarak yerleştirilmiş değerlerle çocuğun hem bireysel hem de toplumsal bakımdan değerler edinmesine olanak sağlamaktadır. Eserdeki değerler genel olarak irdelendiğinde masallarda başta “sevgi” olmak üzere “öz denetim, sabır, sorumluluk” değerlerinin doğrudan işlediği, “adalet, dürüstlük, dostluk, saygı, yardımseverlik” değerlerinin ise dolaylı olarak verildiği görülmüştür. Ayrıca “vatanseverlik” değerine yer verilmediği, doğrudan tespit edilen veya edilmeyen değerlerin dolaylı bir biçimde ve diğer değerlerle ilişkili olarak kullanıldığı dikkati çekmiştir. Genellikle hayvan karakterler üzerinden kurgulanan masallardaki doğrudan veya dolaylı olarak verilen değerlere bakıldığında eserde,

çocuğun özellikle sevgi merkezli yaşaması, sorumluluklarının farkında olarak özgür bir tavır takınması, otokontrole sahip olması, kendine ve kendi dışındaki diğer varlıklara değer vermesi ve hayatı kaçırmaması gerektiği vurgulanmıştır.

Altı-Yedi Sarı Kedi adlı masal kitabında seslendiği yaş grubu dolayısıyla H. Salih Zengin'in diğer eserlerine nazaran daha anlaşılır bir anlatım benimsenmiştir. Çocuklar, eseri okurken hem eğlenerek sayıları ve ardışık sayı saymayı öğrenip matematik becerilerini geliştirebilme hem de suyla ilişkisi olan hayvanlarla tanışmaktadır. Değerler açısından incelendiğinde eserde bütün değerlere rastlanmadığı, tespit edilen değerlerin ise kurguyla ilişkili olarak yansıtıldığı görülmüştür. Eser, özellikle “yardımseverlik” değeri merkeze alınarak kaleme alınmış olsa da yardımseverlik duygusunun yerleşebilmesi için ihtiyaç duyulan “sevgi” ve “dostluk” değerleri de işlenmiştir. Bununla birlikte “öz denetim, sabır, saygı, sorumluluk” değerlerinin dolaylı olarak kullanıldığı belirlenmiş, “adalet, dürüstlük, vatanseverlik” değerlerine hiç yer verilmediği tespit edilmiştir. Bu bağlamda çocuk, hem bilişsel becerilerini geliştirebilmekte hem belirli değerleri edinebilmekte hem de kendisi dışındaki diğer varlıklarla yardımseverlik ve sevgi temelli duygusal bir bağ kurabilmektedir.

Harf-ses ilişkisini, büyük-küçük harfleri ve harflerle bağlantılı belli başlı sözcükleri kurgusal bir dünyada öğretmeyi amaçlayan *Uykucu Zeze ve Abece* adlı kitap, rüya yoluyla harfleri konuşturan, bu yönüyle çocuğun hayal dünyasının zenginleşmesine katkıda bulunan bir kurguya sahiptir. Tek masallı bu kitap, çocuğun eğlenirken konuşma becerisini geliştirebilmesine, sözcük dağarcığına yeni kelimeler ekleyebilmesine olanak tanımaktadır. Diğer yandan masal, “dostluk” ve “sevgi” değerleri temel alınarak kaleme alınmıştır. Böylelikle yazar, çocuğun dil ve alfabe ile olumlu bağ kurmasına, dolayısıyla çocuğun ana dilini kolayca öğrenmesine yardımcı olmaktadır. İncelenen masalda “adalet, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” değerlerine ise rastlanılmamıştır. Kitabın sonuna eklenen “Büyüklerle Küçük Notlar” bölümünde de masalda işlenen değerlere atıfta bulunulmuş; ebeveynlerin çocuğun bu değerleri edinmesine, dil becerilerini geliştirmesine destek olmaları gerektiğinin altı çizilmiştir.

Çocuğun hayal dünyasını renklendirebilecek bir niteliğe sahip olan *Sarı Kırmızı Mavi Üzgün Palyaço Titi* masalı, canı sıkılan bir palyaçonun kendini boyamasıyla birlikte renkleri keşfetme sürecini anlatmaktadır. Çocukların zengin hayallere yelken açmasına imkân tanıyan eser, aynı zamanda eğlendirme işlevi yanında yeni öyküler kurmasına da katkı sağlamaktadır. Değerler bağlamında yorumlandığında eserde, “öz denetim” ve “sevgi” değerlerinin temel olarak seçildiği; karakterin kendini, renkleri, dünyayı sevmeye gayretinde olduğu dikkat çeker.

İncelenen masal kitabında “adalet, dostluk, dürüstlük, sabır, saygı, vatanseverlik, yardımseverlik” değerlerine ise yer verilmediği görülmüştür. Bununla birlikte masal kahramanının sorumluluklarını ihmal ederek ailesiyle yaşadığı ortak alanı boyalarla kirletmesi, dolaylı bir biçimde işlenen “sorumluluk” ve “öz denetim” değerlerinin olumsuz bir biçimde kullanıldığına da örnek oluşturmaktadır.

Pituki ve Bulut Bubi, Zengin’in çocuğa temel geometrik şekilleri öğretmek, çocuğun geotmeri becerisini geliştirmek ve şekil bilgisini zenginleştirmek amacıyla kaleme aldığı bir eserdir. Bu masal şekillerle dolu bir dünyada çocuğun dünyayı algılamasını, anlamlandırmasını sağlamakta; nesneleri birbirinden ayırmasına yardımcı olmaktadır. “Bubi” adlı bir bulutun kişileştirilerek çocukla muhatap kılınması, çocuğun estetik zevkini olumlu etkilediği gibi hayal kurmasını kolaylaştırmaktadır. Masal, “sevgi” ve “dostluk” değerleri üzerine kurgulanmış olmakla birlikte çocuğun muhatap olduğu diğer varlıklarla iletişimini de olumlu yönde etkilemektedir. Eserde “sevgi” ve “dostluk” değerlerinin yanında “yardımseverlik” değeri de dolaylı olarak işlenmiş, eser bu yönüyle çocuğun bu üç değerın benimsemesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca *Pituki ve Bulut Bubi* masalı çocuk okura, karşılaştığı dünyaya dair değerleri daha iyi kavrayıp doğru anlamlandırabilme yetisi kazandırmaktadır.

Çocuklarda dil gelişimini destekleme amacıyla kurgulanmış olan *Kalın-İnce Düz-Eğri Sizce Ne Yapmalı Kirpi Kiki?* masalı, aynı zamanda çocukların çevrelerinde yer alan nesnelerin benzer ve farklı yönlerini algılamasına ve dünyayı anlamlandırmasına yardımcı olmaktadır. Bunun yanı sıra masalda zıt kavramlar, gruplama, eşleştirme ve yeni sözcükler yoluyla çocuk okurların bilişsel dünyası zenginleştirilmektedir. Masaldaki karakterlerinin hayvanlardan seçilip kurgulanması çocukların bu hayal dünyası içinde hayvan ve doğa ile duyuşsal bir bağ kurabilmesine olanak tanımaktadır. Bu doğrultuda eser, çocuğun yazınsal metnin içeriğiyle bağ kurması, değerleri daha kolay ve eğlenceli bir şekilde edinebilmesine katkıda bulunmuştur. Diğer yandan masaldaki değerler incelendiğinde “dostluk, sevgi, yardımseverlik” değerlerinin merkeze alındığı, “adalet, dürüstlük, öz denetim, sabır, vatanseverlik” değerlerine ise masalda rastlanılmadığı görülmektedir. Ayrıca “dostluk, sorumluluk” değerleri, masalda doğrudan verilen değerlerle ilişkili bir biçimde ve dolaylı olarak işlenmiştir. Masal, bir taraftan çocukların diğer varlıklarla iletişimini olumlu yönde etkilerken bir taraftan da duygu ve zihin dünyalarına yeni değerler eklemesine olanak tanımaktadır.

Dünyayı doğru bir şekilde algılayıp anlamlandırabilmenin en önemli yollarından biri de duyularımızdır. Çocuk, duyular yoluyla algılar; algıladığını tanımlar. Duygu ve zihin dünyasının zenginleştirilip geliştirilmesi de yine duyulara bağlıdır. Bu doğrultuda beş duyu organının neler olduğu, hangi sözcüklerle ifade edildiği, hayatımıza kattığı anlam değerleri üzerinde duran *Fare Mumu ve Beş Duyu* masalı “sabır” ve “sevgi” değerleri etrafında kaleme alınmıştır. Eserde çocuğun dış dünyayı, kavramları sevgiyle algılayabileceğine vurguda bulunulmuş, hem kendini hem de diğer varlıkların değer özelliklerini fark etmesi sağlanmıştır. Diğer taraftan masalda “sorumluluk” ve “öz denetim” değerlerinin de dolaylı bir biçimde ve olumsuz olarak kullanıldığı gözlenmiştir. Bu olumsuzluğun anlatıldığı bölümde masalın başkarakteri olan fare Mumu, yiyecek avına çıkarken sorumsuz hareket etmiş; kendini kontrol edemeyip başkasına ait yiyecekleri yemiştir. Bu tavır ise çocuğun olumsuz davranış sergilemesinin önünü açabilecek bir tercih olmuştur.

Kaplumbağa Rafi ve Arkadaşlarının Sesi adlı masal kitabında çocukların doğadaki sesleri ayırabilmesine yardımcı olmak, her canlının kendine has özelliklerini ve isimlerini çocuklara öğretmek hedeflenmiştir. Bu doğrultuda masal içeriğine doğadaki seslerin taklidi yerleştirilerek çocuk okurların dil edinimine katkı sağlanmıştır. “Dostluk” değerinin temel alındığı *Kaplumbağa Rafi ve Arkadaşlarının Sesi*’nde “öz denetim, saygı, yardımseverlik” değerleri de işlenmiştir. “Adalet, dürüstlük, vatanseverlik” değerlerine ise masalda değinilmemiştir. Bununla birlikte “saygı, sevgi, sorumluluk” değerlerine dolaylı bir biçimde yer verilmiştir. Genel bir değerlendirilme yapıldığında çocuk okuduğu bu masalla arkadaşlık ilişkilerini pekiştirebilmekte, kendini kontrol edebilmekte, başka varlıklara saygı duyabilmekte ve yeni şeyleri sabırla öğrenebilmenin mümkün olduğunu kavrayabilmektedir.

Pazartesi Salı Şişman Bir Arı masal kitabında çocuğun zaman kavramını anlaması, haftanın yedi gününü öğrenmesi, zamanı ardışık olarak sıralaması amaçlanmıştır. Aynı zamanda tat alma duyusuyla ilgili kavramları da öğrenebilmesi hedeflenmiştir. Benzetme, teşhis ve mecazların da yer aldığı masalda “sorumluluk”, “saygı” ve “sevgi” değerleri odaklı bir kurgu oluşturulmuştur. “Adalet, dürüstlük, öz denetim, sabır, vatanseverlik,” değerlerine masalda yer verilmemiş, “yardımseverlik” değeri ise dolaylı bir biçimde işlenmiştir. Diğer yandan *Pazartesi Salı Şişman Bir Arı* masalıyla çocuk okurlar, estetik yönünü geliştirirken sorumluluk bilinci de edinebilmekte ve dünyada var olan diğer canlılara saygı ve sevgi duymayı öğrenerek kendi değer yargılarını inşa edebilmektedir.

Ağustos Eylül Ekim Bizi İzleyen Kim? adlı masalda H. Salih Zengin’in diğer masal isimlerinin tercihi gibi kafiyeli bir adlandırma yapılarak çocuğun dil gelişimine katkıda

bulunmak amaçlanmıştır. Masal, kurgusu itibariyle çocuğun ayları ve mevsimleri öğrenebilmesine, zaman kavramını daha iyi kavrayabilmesine yardımcı olmaktadır. “Sevgi” değerinin yoğun bir şekilde yer aldığı masalda “sorumluluk” değeri de doğrudan aktarılmıştır. “Adalet, dürüstlük, sabır, saygı, vatanseverlik” değerlerine değinilmeyen eserde “dostluk, öz denetim, yardımseverlik” değerlerine dolaylı şekilde yer verilmiştir. Bununla beraber çocuk okurlar başkarakter Aydede sayesinde bütün varlıkları içten ve karşılıksız sevmeyi, her canlının belirli sorumlulukları olduğunu öğrenmektedir. Bu yönüyle masal, çocuğun duyuşsal ve bilişsel anlamda yeni değerler edinebilmesine katkıda bulunmaktadır.

Tik Tak Tik Tak Ağaçkakan Susi’ye Bak! masalında gün, ay ve mevsimleri anlatan diğer masallarda olduğu gibi zaman kavramı üzerinde durulmuştur. Zaman anlaşılması zor bir kavram olduğundan yaşça küçük çocukların zamanı iyi algılamaları, kavramaları ve doğru yaşamaları açısından *Masallı Eğitim Seti*’nde en sık değinilen kavram zaman olmuştur. Bu masal kitabıyla çocuk; zaman terimlerini, saatleri ve farklı zaman dilimlerini öğrenip anlamlandırabilmektedir. Çocukların sanatsal yönünü de besleyen masal kitabında “sorumluluk” ve “saygı” değerleri esas alınmış, “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, sevgi, vatanseverlik, yardımseverlik” değerlerine ise yer verilmemiştir. Son olarak *Tik Tak Tik Tak Ağaçkakan Susi’ye Bak!* masalıyla çocuk bir ağaçkakan karakteri üzerinden zamanın akışını, saat terimlerini ve ardışık zaman akışını öğrenmektedir. Aynı zamanda sorumluluk bilinciyle hareket etmeyi ve diğer canlılara saygı duymayı özümsemektedir.

H. Salih Zengin’in *Masallı Eğitim Seti* genel olarak değerlendirildiğinde masallarda öncelikle öğrenme çağındaki çocukların öğrenirken zorlanacağı kavram ve konular ilgi çekici bir şekilde öğretilmeye çalışılmıştır. Bu açıdan masalların daha çok çocukların bilişsel ve dilsel gelişimlerine yönelik olduğu söylenebilir. Öğretilmek istenen konu ve kavramlar, estetik bir anlatımla sunulurken belli başlı kök değerlerin de işlendiği tespit edilmiştir. *Masallı Eğitim Seti*’inde üzerinde durulan ve çocuğa benimsetilmek istenen değerler “dostluk, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik” olmuştur. “Dürüstlük, adalet” değerleri az da olsa dolaylı bir biçimde yer almış, “vatanseverlik” değerine ise rastlanmamıştır. Bu bağlamda işlenen değerlerin TDÖP’de yer alan değerlerle örtüştüğü, masal setinde yer alan masal kitaplarının programın amacıyla uyumluluk gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Çok Serin Hikâyeler’de hem H. Salih Zengin’in kendi dünyasında hem de toplum nezdinde önemli olan manevi, dinî değerler estetik bir anlatımla işlenmiştir. Aynı zamanda eserde yoğun ve imgeli bir üslup tercih edilmiştir. Birçok eserinde olduğu gibi bu eserinde de

Zengin, çocuğun estetik algısını, değerlerini değiştirmeyi ve geliştirmeyi amaçlamıştır. Eser ile bilişsel anlamda zenginleşen çocuk zihninin duyuşsal yönden beslenmesi, çocuğun değerleri edinip özümsemesi için hikâyelerde birçok değere yer verilmiştir. H. Salih Zengin, *Çok Serin Hikâyeler*'de insanın ve kitaplarının özü olarak gördüğü “sevgi” değerini temel almıştır. Bununla birlikte eserde “dürüstlük, dostluk, sabır, saygı, yardımseverlik” değerleri doğrudan verilmiştir. “Adalet, öz denetim, sorumluluk” değerleri de doğrudan işlenen değerlerle ilişkili bir biçimde ve dolaylı olarak aktarılmıştır. “Vatanseverlik” değerine ise eserde rastlanmamıştır. Diğer yandan bu kitapla çocuklara “Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı, iyilik, doğruluk, yardımseverlik, cömertlik, hayvan sevgisi, tövbe etmek, sabır, Allah’ı zikretmek, sadaka vermek, İslam’ın beş şartından olan zekâtı vermek, oruç tutmak, namaz kılmak, fitre vermek” gibi dinî konu ve değerler aktarılmak istenmiştir. Ayrıca değerlerin ilgi çekici bir şekilde ve doğru iletilebilmesi için eserlerin çocuğa hitap etmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda *Çok Serin Hikâyeler*'de yer alan hikâyelerin bazılarında imgeli bir dil tercih edilmesi, çocuğun anlamını bilmekte zorluk çekeceği Arapça kökenli kelimeler kullanılması eseri anlaşılmasını ve bazı değerleri kavranmasını zorlaştırmıştır. Çocuk okurlar bu hikâye kitabıyla bilişsel ve duyuşsal yönünü geliştirirken birey ve toplum için önem taşıyan değerleri de edinmektedir. Çocuk edindiği bu değerlerle, insan hayatının merkezinde sevginin olduğunu, iyi olmanın dünyayı güzelleştireceğini öğrenmektedir. Aynı zamanda yardımlaşma ve dayanışma ile yaşanılabilir bir toplum inşa edilebileceği, adaletli ve saygılı olmayla da toplum düzenin korunabileceği görüşüne sahip olmaktadır. Bunun yanı sıra millî, manevi ve dinî değerlerin işlenmesi, kendi değerlerinin farkında olan gelecek kuşakların yetişmesine de katkıda bulunmaktadır.

H. Salih Zengin'in *Çok Mavi Hikâyeler* kitabında da *Çok Serin Hikâyeler* adlı eserinde olduğu gibi yer yer imgeli anlatımın tercihi, Arapça kökenli kelimelerin kullanılması, bazı dua ve surelerin Arapça olarak yer alması çocuk okurların eseri tam olarak anlamasını, değerleri özümsemesini olumsuz olarak etkilemiştir. Hikâyelerde yoğun bir şekilde doğrudan veya dolaylı olarak yer alan “sevgi” değeriyle birlikte “dostluk, sabır, saygı, sorumluluk, yardımseverlik” değerleri de doğrudan işlenmiştir. “Dürüstlük, adalet, öz denetim” değerlerine ise doğrudan kullanılan diğer değerlerle ilişkili bir biçimde ve dolaylı bir şekilde yer verilmiştir. Eserde işlenmeyen değer “vatanseverlik” olduğu görülmüştür. Kök değerleri aktarmada nitelikli olmasının yanında eser birçok dinî değer, konu ve kavramı da kurgulayarak çocuğa öğretmeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda *Çok Mavi Hikâyeler* adlı kitabın daha çok dinî değerleri konu edindiği anlaşılmıştır. Diğer yandan kitapta millî ve manevi değerlerin de işlendiği tespit edilmiştir. Yazar bu hikâye kitabıyla çocuklara bir taraftan millî,

manevi ve dinî değerler edindirirken diğer taraftan sevgi, dostluk, sabır, saygı, sorumluluk, yardımseverlik değerlerini özümsemesiyle insanın iyi bir birey olabileceğini de aşlamaktadır.

Her iki hikâye kitabı da kök değerler açısından yorumlandığında H. Salih Zengin'in *Çok Serin Hikâyeler* ve *Çok Mavi Hikâyeler* adlı hikâye kitaplarında yer alan kök değerlerin MEB'in genel hatlarını çizdiği kök değerlerle uyumluluk gösterdiği belirlenmiştir. Bununla beraber hikâyelerin sahip olduğu imgeli anlatımın ve hikâyelerde kullanılan Arapça kelimelerin kök değerlerin aktarılmasını güçleştirdiği sonucuna da varılmıştır.

İki seri hâlinde yazılmış olan romanın birinci serisini oluşturan *Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-* adlı roman, H. Salih Zengin'in kendi yurt yaşamından ilham alarak kaleme aldığı eseridir. Romanda Zengin'in diğer eserlerine nazaran daha sade bir anlatım benimsenmiş, çocuk okurların hayatın gerçekleriyle yüz yüze gelmesi istenmiştir. Değerler yönüyle yazarın diğer eserlerinden daha zengin olduğu anlaşılan eserde “sevgi” değeri başta olmak üzere “adalet, dostluk, öz denetim, dürüstlük, yardımseverlik, sabır” değerleri doğrudan ve dolaylı olarak işlenmiştir. “Saygı” ve “sorumluluk” değerleri de romanda yer alan diğer değerlerle ilişkili olarak yer almıştır. Eserde “vatanseverlik” değerine ise rastlanmamıştır.

Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem- kitabının üzerinde durulup tartışılması gereken bir meselesi ise karakterler için seçilen takma isimler ve değerlerin olumsuz kullanımlarıdır. Yazar, romanın ilgi çekmesi, eğlenilerek okunması için birçok karaktere olumsuz duygular çağrıştıracak lakaplar tercih etmiştir. Romanda tercih edilen bu tavır, çocuk okurun olumsuz davranış edinmesine yol açabilecek bir durum olarak değerlendirilmiştir. Aynı şekilde karakterlerin birbirlerine, büyüklerine karşı saygısız davranmaları ve şiddete başvurmaları, romanı okuyan çocuk üzerinde olumsuz bir etki bırakabileceği düşünülmüştür. Diğer taraftan “öğrencilerin yurttan kaçmaları, sorumluluklarını yerine getirmemeleri, yurda ait yemek, araç ve gereçleri izinsiz kullanmaları, belletmenin suçsuz olmayan öğrencileri cezalandırması vb.” kullanımlar dikkati çeken diğer olumsuz değer biçimleridir. Bu bağlamda *Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-* adlı romanda “dürüstlük, dostluk, adalet, öz denetim, saygı, sevgi, sorumluluk” değerlerinin olumsuz biçimlerde kullanıldığı görülmüş ve romanın bu yönüyle çocukların yanlış davranış edinmelerine sebep olabileceği öngörülmüştür.

Şişkonun Bütün Adamları roman serisinin ikinci kitabı olan *Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem-* adlı eserini yazmayı düşünmeyen fakat okurlarının ısrarı üzerine eseri kaleme alan Zengin, romanını yine aynı yurtda kurgulamıştır. Serinin ilk kitabıyla benzer özellikler

gösteren romana diğer seriden farklı olarak yeni karakterler eklenmiştir. Eserin bölümleri önceki seriden daha uzun olmakla beraber kurgu yine öğrencilerin yaramazlıkları üzerine inşa edilmiş, kitapta benzer kök değerlere yer verilmiştir. Söz konusu eserde “dostluk, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” değerleri doğrudan veya dolaylı olarak işlenmiştir. “Adalet, dürüstlük” değerleri ise dolaylı olarak ve genellikle olumsuz biçimlerde yer almıştır. Diğer yandan “karakterlerin birbirlerine karşı sergiledikleri şiddet içerikli, saygısız ve kaba davranışları, öğrencilerin sorumluluklarını yerine getirmemeleri, yeni gelen arkadaşlarına akran zorbalığında bulunmaları, eşyaları ve yiyecekleri izinsiz kullanmaları, argo sayılabilecek kelimelerin kullanımı vb.” davranışlarla “dostluk, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik” değerlerinin dolaylı ve olumsuz biçimlerine rastlanmıştır. Eserde, diğer seriden farklı olarak huzurevine yapılan geziyle çocuklar empati ve saygı değerini özümsemiş, aynı zamanda hayvanat bahçesine düzenledikleri etkinlikle de hayvan sevgisini benimsemiştir. Kitaptaki bu etkinliklerle çocuk okurlar, çeşitli farkındalıklar kazanmışlardır. Bunun yanı sıra eser, dil ve anlatım yönüyle anlaşılır bir üsluba sahiptir. Bu kullanım ise kurgunun gerçekliğine, amacına uygun düşmüştür. Yazar, bu romanda da her bir karakteri kendine has özelliklerine göre adlandırmıştır. Bu adlandırmalar genellikle olumsuz duygular uyandıran lakaplar şeklinde kullanıldığından çocuk okur için olumsuz örnek oluşturmuştur. Bununla beraber romanın ikinci serisi de bir önceki romanda yer alan şiddet içerikli sahneler benzer sahneler barındırmıştır. Bu tercih yine çocuğun şiddet içeren davranışları edinmesine kapı aralamıştır.

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde *Şişkonun Bütün Adamları* roman serisiyle H. Salih Zengin, bu çalışmada incelenen diğer yazınsal türlerden farklı olarak sanatsal bir anlatıma başvurmamıştır. Diğer taraftan romanlarda mizahi bir üslup ile bütün değerler doğrudan veya dolaylı bir biçimde işlenmiş, bu çalışmada incelenen diğer eserlerden daha fazla olumsuz değere yer verilmiştir. Sonuç olarak *Şişkonun Bütün Adamları* roman serisinde yer alan değerlerin TDÖP’de üzerinde durulan kök değerlerin özelliklerini yansıttığı ve programın amacıyla uyumluluk gösterdiği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra değerlerin olumsuz kullanımlarıyla da program çerçevesinin dışına çıkıldığı belirlenmiştir.

H. Salih Zengin’in çocuklara yönelik kurgusal eserlerinde yer alan kök değerleri irdeleyen, tartışan ve eserlerin kök değerler açısından durduğu yeri belirlemeyi amaçlayan bu araştırmayla benzer veya farklı yönler barındıran başka çalışmalar da vardır. Kök değerler konusunun çalışıldığı diğer araştırmaların bu çalışmayla olan benzerlik ve farklılıklarına değinilmesinin bu araştırmaya bilimsel nitelik kazandıracağı düşünülmüştür.

Bu bağlamda yapılan alanyazın taraması neticesinde 37'si yüksek lisans; 2'si doktora olmak üzere 39 tez çalışmasında da bu araştırmada olduğu gibi kök değerler konusunun çalışıldığı görülmüştür. Ulaşılan verilerde kök değerle ilgili söz konusu çalışmaların 2019-2022 yılları arasında yapıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmaların yıllara göre dağılımına bakıldığında 2019 ve 2020 yıllarında beşer olmak üzere on yüksek lisans; 2021'de altı yüksek lisans, iki doktora; 2022'de ise yirmi bir yüksek lisans tez çalışmasının olduğu belirlenmiştir.

2019 yılında yapılan çalışmalar irdelendiğinde çalışmaların üçünde bu çalışmadan farklı bir yol izlendiği anlaşılmıştır. Bu çalışmalardan ikisi çizgi filmlerdeki kök değerleri (Taşdemir, 2019; Şahin, 2019), diğeri öğretmen adaylarının kök değerlere yönelik görüşlerini (Çengel, 2019) incelemiştir. Türk edebiyatında kaleme alınmış olan eserlerdeki kök değerlerin özelliklerini belirlemeye çalışan ve bu çalışmayla hem metin incelemesi hem de varılan sonuçlar yönünden benzerlik gösteren diğer iki araştırmada ise (Özkul, 2019; Demir, 2019) “sevgi” değerinin yoğun olarak kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Bahsi geçen çalışmalarda en az değinilen değerlerin de “vatanseverlik, yardımseverlik” olduğu dile getirilmiştir.

2020'deki çalışmalara bakıldığında Kara (2020), Pınaz (2020) ve Çolak'ın (2020) bu çalışmadan farklı olarak sırasıyla kök değerlere yönelik öğrenci algıları, öğretmen görüşleri ve kök değerlerin felsefe tarihindeki yeri üzerinde durdukları tespit edilmiştir. Çoban (2020) ve Yüce (2020) ise bu çalışmada olduğu gibi metin incelemesi yoluyla kök değerlerin konumunu belirlemeye çalışmışlardır. Bu iki çalışmada da en sık başvuru kök değer “sevgi”; en az başvuru kök değer ise “adalet” olduğu ifade edilmiştir.

2021 yılındaki çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda Köksal (2021), Mutlubaş (2021) ve Şahin (2021) MEB'e bağlı resmî okullarda okutulan ders kitaplarında yer alan kök değerleri; Çelik (2021) ve Gökalp (2021) öğrencilerin kök değerlere yönelik algılarını irdemişlerdir. Ders kitaplarını inceleyen araştırmaların sonuçları değerlendirildiğinde Köksal (2021) analiz ettiği Matematik dersi kitabında en sık tekrar eden değer “sevgi”, en az tekrar eden değerlerin “dostluk, dürüstlük, sabır” olduğu sonucuna varmıştır. Mutlubaş (2021) incelediği Matematik ders kitabında en fazla değinilen değer “vatanseverlik”, en az değinilen değer “adalet” olduğunu tespit etmiştir. İngilizce dersi kitaplarını araştıran Şahin (2021) ise en çok tekrar edilen değerlerin “dostluk, sorumluluk” olduğunu aktarmıştır. Türk edebiyatı yazar ve düşünürlerinin kaleminden çıkan eserler üzerinde duran Şahin (2021), Polat (2021) ve Becel (2021) ise bu eserlerde en çok işlenen değerlerin “vatanseverlik, sevgi”; en az değinilen değerlerin “adalet, sabır, öz denetim” olarak yer aldığını ortaya koymuşlardır.

Kök değerlerle ilgili 2022 yılında yapılan çalışmalar incelendiğinde Yıldırım (2022), Özçınar (2022), Sürücü (2022), Özdemir (2022), Akdemir (2022), Demirel (2022), Yarbey (2022) ve Özel'in (2022) resmî okullarda okutulan ders kitaplarında yer alan kök değerler; Nakiboğlu'nun (2022) kök değerlere yönelik öğretmen görüşleri; Satılmış'ın (2022) 2018-2020 yılları arasında yayımlanan çocuk dergilerindeki kök değerler; Altunel'in (2022) kök değerlere yönelik öğrenci algıları; Erkek'in (2022) kök değerlerin öğretimi için metin derleme çalışması; Arlı'nın (2022) çizgi filmlerde işlenen kök değerler; Dağdagül'ün (2022) çocuk oyunlarının değerler açısından taşıdığı özellikler; Gerz'in (2022) 2012-2021 yılları arasında değerlere yönelik yayınlanan dijital öykülerde bulunan kök değerler üzerine çalıştıkları görülmüştür. Söz konusu çalışmalardan metin incelemesi yöntemine başvuran araştırmaların elde ettikleri sonuçlar incelendiğinde en sık işlenen değerlerin “sevgi, dostluk, öz denetim”; en az değinilen değerlerin “adalet, dürüstlük, sabır” olduğu anlaşılmıştır. Türk edebiyatı yazarlarının eserlerinde yer verilen kök değerleri saptamaya çalışan Kaya (2022) incelemesinde en çok karşılaşılan değer “sorumluluk”, en az karşılaşılan değer “vatanseverlik”; İsaoglu (2022) en sık değinilen değer “saygı”, en az değinilen değer “dostluk”; Köse (2022) en fazla bulundurulanan değer “sevgi”, en az bulundurulanan değer “sorumluluk”; Şar (2022) en yoğun işlenen değer “sevgi”, en az yer verilen değer “dürüstlük”; Koşar (2022) en çok bulunan değer “dürüstlük”, en az yer alan değer “sabır”; Yazıcıoğlu (2022) en sık işlenen değer “yardımseverlik”, en az değinilen değer “vatanseverlik” olduğunu belirlemiştir.

Elde ettikleri veriler genel olarak değerlendirildiğinde 2019-2022 yılları arasında yapılan on üç çalışmanın bu çalışma ile aynı yöntemi izleyip Türk yazar ve düşünürlerin kaleme aldıkları eserlerde yer alan kök değerleri irdelediği anlaşılmıştır. Ayrıca genel olarak çalışmalarda, bu çalışmada incelenen eserlerde olduğu gibi en yoğun işlenen değerlerin başında “sevgi” değerinin geldiği görülmüştür. Yine metin incelemesine başvurularak ortaya konan ders kitabı incelemelerinde de “sevgi” değerinin baskın değerlerden olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte “sevgi” değerinin yanında 2021 yılındaki çalışmalarda “vatanseverlik, sorumluluk, dostluk”; 2022 yılındaki çalışmalarda “dostluk, dürüstlük, öz denetim, saygı, sorumluluk” değerlerinin de sık tekrar edilen değerlerden olduğuna dair sonuçlara varılmıştır. Ayrıca 2019 yılındaki araştırmalarda bu çalışmanın sonucuna benzer olarak en az işlenen değer “vatanseverlik” değeri olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmadan farklı olarak 2020’de yapılan incelemelerde en az değinilen değer “adalet”; 2021’deki çalışmalarda en az bulunan değerlerin “adalet, dürüstlük, sabır” olduğu dile getirilmiştir. 2022

yılındaki sonuçlara bakıldığında iki çalışmada (Kaya, 2022; Yazıcıoğlu, 2022) bu araştırmada olduğu gibi eserlerde en az yer edinen değerin “vatanseverlik” değeri olduğu bilgisi yer almıştır. 2022 yılında Türk edebiyatı eserlerini irdeleyen diğer incelemelerde ise en az işlenen değerlerin “dostluk, dürüstlük, sabır, sorumluluk” olduğu ifade edilmiştir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

İnsan varolduğu günden bugüne belirli değerleri benimsemiş, diğer insanlarla daima iletişim hâlinde olmuştur. Bu serüvende, bir yandan bireysel anlamda kendini inşa etmeye çalışırken bir yandan da toplumsal düzeyde kendini gerçekleştirme yolunda adımlar atmıştır. Böylesi bir bağlamda insan, kendisine has değerler edindiği gibi toplumda varlığını sürdüren değerlerle de muhatap olmak durumunda kalmıştır. Bu etkileşimin doğal bir sonucu olarak bireyler ve toplumlar birbirlerini karşılıklı olarak etkilemiş, aynı potada erimişlerdir. Oluşan bu sentezin sonucunda birey ve toplumu etkileyen yeni değer yargılarının ortaya çıkması da kaçınılmaz olmuştur.

Birey ve toplumların sahip oldukları bu değer yargıları onların bakış açılarını etkileyen, algılarını değiştiren ve geliştiren bir niteliğe sahiptir. Her geçen gün önemi daha çok anlaşılan bu değerlerin işlenip geleceğe aktarılması ise eğitim sistemleri ile mümkündür. Bir ülkenin eğitim sistemi, o ülkenin önem verdiği ve eğitim sistemine de yansımış olan değerlerle başlar (Doğan, 1997, s. 18). Eğitim sisteminin ana odağını oluşturan unsurlardan biri olan değerlerin benimsenmesi, özümsemişi, gelecek kuşaklara aktarılması için değerler eğitiminin sistemli ve planlı gerçekleştirilmesi gerekir. Bu doğrultuda son yıllarda Türkiye’de değerler eğitime dair araştırmalarda bir artış olmuş; değerler eğitimi alanında resmî veya özel birçok bilimsel çalışma yapılmıştır. Bu bağlamda MEB, 2017 yılında yenilemiş olduğu eğitim müfredatında ve TDÖP’de (2019) değerleri “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” olmak üzere “on kök değer” olarak sınıflamıştır. Bunun yanı sıra kök değerlere öğretim programlarında ve ilköğretim ders kitaplarında yer vermiştir.

Değer, değerler eğitimi ve kök değerler üzerine birçok araştırma yapılmış olup bu konular birçok platformda da tartışılan popüler konulardan olmuşlardır. Çalışmanın bilimsel bir temele oturtulması ve özgün olması adına yapılan alanyazın taramasında “değerler eğitimi” konulu toplam 427 tez çalışmasına rastlanılmıştır. 39 tane tez çalışmasında da doğrudan “kök değerler” konusunun ele alındığı anlaşılmıştır. Tespit edilen çalışmalara bakıldığında değerler eğitiminin daha erken dönemlerde ve daha çok çalışıldığı; kök değerlerin ise çalışılan yıl aralığının 2019-2022 olduğu görülmüştür.

Değerlerin genç kuşaklara aktarılması için değerler eğitimi, edebiyat ve edebî eserlerle de daima temas hâlinde olmuştur. Bu bağlamda özellikle çocuklara yönelik eser tercihlerinde değerlerin yer aldığı metinler seçilmektedir. Diğer yandan değerler açısından zengin niteliklere sahip eserler okunmakta ve okutulmaktadır. Bu bakımdan TDÖP’de (2019) değerler eğitimi için tercih edilecek metin örneklerinin sahip olması gereken nitelikler detaylı bir şekilde izah edilmiş, bu meselenin önemi üzerinde hassasiyetle durulmuştur.

Resmî kurumların yanında birçok yazar da eserleriyle değerler eğitimine katkıda bulunmuş, bulunmaya da devam etmektedir. Çocuklara yönelik eserler kaleme alırken eserlerin değerleri içermesine özellikle dikkat eden çocuk edebiyatı yazarlarımızdan biri de H. Salih Zengin’dir. Bu çalışmada H. Salih Zengin’in çocuklara yönelik kurgusal eserlerinden *Devekuşları Plan Yapmaz*, *Masallı Eğitim Seti* (10 Kitap), *Çok Mavi Hikâyeler*, *Çok Serin Hikâyeler*, *Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-*, *Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem-* adlı eserleri, kök değerler bakımından incelemeye tabi tutulmuştur.

Yapılan incelemeler sonucunda H. Salih Zengin’in söz konusu eserlerinden on kök değere ilişkin birçok veri elde edilmiştir. Bu veriler ışığında eserlere yönelik varılan sonuçlar tek tek ve genel olarak şu şekilde izah edilip tartışılmıştır:

İlk olarak bir masal kitabı olan *Devekuşları Plan Yapmaz* adlı eser incelenmiştir. İncelenen eserde “sevgi” değerinin 7; “öz denetim” değerinin 4; “sorumluluk” değerinin 3; “sabır” değerinin 1 defa işlendiği görülmüştür. Ayrıca doğrudan değinilmeyen değerlerden “adalet, dostluk, dürüstlük, saygı, yardımseverlik” değerlerinin eserde dolaylı olarak yer aldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte “vatanseverlik” değerine ise yer verilmediği belirlenmiştir. Ardından *Masallı Eğitim Seti* adlı eser irdelenmiştir. On kitaptan oluşan bu setin analizinde elde edilen verilere göre masalların bütününde “sevgi” değeri 16; “dostluk” değeri 8; “yardımseverlik” değeri 6; “sorumluluk” değeri 5; “saygı” değeri 5; “sabır” değeri 3; “öz denetim” değeri 3 kez yer verilmiştir. “Adalet, dürüstlük” değerlerine de dolaylı bir şekilde değinilmiştir. Ayrıca “vatanseverlik” değerine ise doğrudan veya dolaylı olarak rastlanılmamıştır. *Çok Serin Hikâyeler* adlı hikâye kitabı analiz edildiğinde, hikâyelerde “sevgi” değerinin 5; “dürüstlük”, “sabır” ve “yardımseverlik” değerlerinin 3; “dostluk” değerinin 2 ve “saygı” değerinin ise 1 defa işlendiği gözlenmiştir. Aynı eserde “vatanseverlik” değerine değinilmese de “adalet, sorumluluk, öz denetim” değerlerine diğer değerlerle ilişkili ve dolaylı bir biçimde değinilmiştir. *Çok Mavi Hikâyeler* öykü kitabından elde edilen verilere göre hikâyelerde “sevgi” değeri 9; “sabır” ve “yardımseverlik” değerleri 3; “saygı” ve

“sorumluluk” değerleri 2; “dostluk” değeri 1 kez kullanılmıştır. İncelenen eserde “adalet, öz denetim” değerleri kitapta yer alan diğer değerlerle bağlantılı ve örtük bir şekilde yer verilmiştir. Bununla beraber eserde “vatanseverlik” değeri bulunamamıştır. *Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-* adlı romandan elde edilen veriler incelendiğinde romanda “sevgi” değerinin 6; “adalet” değerinin 5; “dostluk” ve “öz denetim” değerlerinin 3; “dürüstlük” ve “yardımseverlik” değerlerinin 2 ve “sabır” değerinin 1 kez işlendiği belirlenmiştir. Yine romanda “saygı” ve “sorumluluk” değerlerinin doğrudan kullanılmasa da dolaylı ve çoğunlukla olumsuz olarak işlendiği tespit edilmiştir. “Vatanseverlik” değerine ise yer verilmediği anlaşılmıştır. İncelenen son eser *Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem-* romanından elde edilen veriler irdelendiğinde eserde “öz denetim” ve “yardımseverlik” değerlerinin 3; “sabır” ve “saygı” değerlerinin 2; “sevgi”, “dostluk”, “sorumluluk” ve “vatanseverlik” değerlerinin 1 defa aktarıldığı saptanmıştır. Aynı romanda “adalet” ve “dürüstlük” değerlerine doğrudan yer verilmese de bu iki değer veya diğer değerlere daha çok olumsuz ve dolaylı bir şekilde değinilmiştir.

H. Salih Zengin’in incelenen eserlerinden derlenen veriler genel olarak değerlendirildiğinde eserlerde işlenen değerlerin TDÖP’de yer alan kök değerlerin özelliklerini yansıttığı ve programın amaçları ile uygunluk gösterdiği belirlenmiştir. Bunun yanı sıra eserlerin doğrudan veya dolaylı olarak işlenen kök değerler bakımından nitelikli eserler olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda Zengin’in incelenen kurgusal eserlerinin değerler eğitimi ve Türkçe eğitimiyle birlikte ilköğretim ders kitaplarında kullanılabilecek özellikler barındırdıkları görülmüştür. İncelenen eserlerde yer alan kök değerler bir bütün olarak değerlendirildiğinde metinlerde en sık kullanılan kök değer “sevgi” (44) ve en az işlenen kök değer ise “vatanseverlik” (1) olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan birçok değer eserlerde işlenen diğer değerlerle ilişkili ve dolaylı olarak kullanıldığı da ortaya konmuştur. Bununla birlikte olumlu değer kullanımının yanında özellikle *Şişkonun Bütün Adamları* roman serisinde doğrudan veya dolaylı olarak yer alan bazı değerlerin olumsuz bir biçimde kullanıldığı da anlaşılmıştır.

Ayrıca yapılan alayazın taraması sonucunda 2019-2022 yılları arasında kök değerler üzerine yapılan araştırmaların sonuçlarında da en baskın değerlerin başında “sevgi” değerinin geldiği, diğer araştırmaların sonuçlarının bu çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik gösterdiği bilgisine ulaşılmıştır. Yine bu çalışmanın H. Salih Zengin’in çocuklara yönelik kurgusal eserlerindeki kök değerlerin durduğu yeri belirlemesi yönüyle alandaki boşluğu doldurduğu ve diğer çalışmalardan ayrıldığı düşünülmüştür. Bununla beraber bu araştırma, H. Salih

Zengin'in incelenen eserlerinin kök değerler bakımından nitelikli eserler olduğunu ortaya koyarak değerler eğitiminde kullanılabilecek yeni metin örneklerini de literatüre kazandırmıştır.

Öneriler

Bilimsel çalışmalar, birey ve toplumların doğru, sistemli bilgilere ulaşmalarına katkıda bulunmaktadır. Bunun yanında mevcut verilerin güncellenmesi veya değiştirilmesine de olanak sağlamaktadır. H. Salih Zengin'in eserlerinin incelendiği bu araştırma neticesinde *Masallı Eğitim Seti* (10 Kitap), *Devekuşları Plan Yapmaz*, *Çok Mavi Hikâyeler*, *Çok Serin Hikâyeler*, *Şişkonun Bütün Adamları -1. Dönem-*, *Şişkonun Bütün Adamları -2. Dönem-* adlı eserlerin bütün kök değerleri barındırdığı, bu yönüyle nitelikli eserler olduğu ve eserlerde bulunan değerlerin TDÖP'de yer alan kök değer özellikleriyle uyduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda, H. Salih Zengin'in söz konusu eserleri, değerler eğitimi ile Türkçe eğitiminde ve ilköğretim ders kitaplarında yardımcı metin örnekleri olarak tercih edilebilir.

Bununla birlikte özellikle bazı hikâyelerin kimi bölümlerinde, dinî konu ve kavramlara değinilirken eserlerin hitap etmeye çalıştığı yaş grubundaki çocukların anlayamayacağı bir üslubun kullanıldığı görülmüştür. Her ne kadar bu tip kavramların bilinmesi gerektiği düşünülse de çocuğa görelilik ilkesi gereğince daha anlaşılır bir üslup kullanılmalıdır. Çocuğa görelilik ilkesi temel alındığında eserler, çocukların ilgisini daha çok çekebilir ve eserlerle aktarılmak istenen değerler, daha kolay aktarılabilir.

Değerlerin hitap ettiği yaş aralığındaki çocuklara aktarılabilmesi sadece dil ve anlatıma bağlı değildir. Yazar aslında eseri çocuğun beğenisine de sunmaktadır. Değerlerin işlendiği eserlerin çocuk tarafından beğenilmesi, çocuğun eserdeki değerleri benimsemesi, eserin çocuğun ilgi alanına girmesine de bağlıdır. Bundan dolayı eserlerde tercih edilecek tasarım çocuğun ilgisini çekmelidir. Bu bakımdan *Çok Serin Hikâyeler* ve *Çok Mavi Hikâyeler* adlı eserlerin karikatürlerinin renklendirilmesi çocuğun esere daha fazla ilgi duymasını sağlayabilir; bunun sonucunda da çocuk, değerleri daha kolay özümseyebilir.

H. Salih Zengin'in *Şişkonun Bütün Adamları* roman serisinde yer alan karakterlere seçilen adlar olumsuz çağrışımlar uyandırdığı için bu tip adlandırmalar, çocuğun değer yargılarını olumsuz etkileyebilir. Yine aynı eserde “yurtta kalan öğrencilerin hem kendi aralarında hem de büyüklerine karşı sergiledikleri olumsuz davranışları, belletmenlerinin çocuklara karşı takındığı tavır, öğrencilerin yurttan kaçmaları, şiddet içerikli eylemler, kaba

ifadeler, eşya ve yemeklerin izinsiz bir şekilde kullanılması vb.” olumsuz davranışlar da çocuk okurlar için olumsuz pekiştireçler yerine geçebilir. Aynı şekilde olumsuz davranış sergileyen karakterleri betimleyen çizim ve karikatürler de çocuğun duyuşsal yönünü olumsuz bir biçimde değiştirebilir. Bu bağlamda yazılacak çocuk eserlerinde seçilen karakter isimleri, karakterlerin sergileyecekleri davranışlar, eserin tasarım özellikleri hususunda daha hassas davranılmalıdır. Bu önerilerin gerçekleşmesi çocuğun olumlu davranış ve değerlerle muhatap olmasını sağlayabilir ve çocuk, daha doğru davranışlar ve değerler edinebilir.

Aynı zamanda ebeveynler, çocukları için herhangi bir eser tercihinde bulunurken çocuğun duyuşsal ve bilişsel seviyesini göz önünde bulundurmalı, çocuklarına olumlu değerler edindirecek eserler seçmelidir. Yine ebeveynler çocuğun okuduğu eserleri takip etmeli, gerektiğinde onunla birlikte edindiği kazanımları öğrenmek adına değerlendirmelerde bulunmalıdır. Diğer taraftan basılı materyallerin yanında dijital platformlarda çocuklara hitap eden içerikleri de titizlikle incelemelidir.

Bütün bu önerilerin yanında bu çalışmanın değerler eğitimi, kök değerler ve H. Salih Zengin’in eserlerine yönelik çalışacak araştırmacılara kaynaklık edebileceği öngörülmüştür. Bu bağlamda H. Salih Zengin’in incelemeye tabi tutulmayan diğer eserlerinin de kök değerler veya değerleri eğitimi bakımından incelenmesinin de önemli olduğu düşünülmüştür.

KAYNAKÇA

- Acat, M. B. ve Aslan, M. (2012). Yeni bir değer sınıflaması ve bu sınıflamaya bağlı olarak öğrencilere kazandırılması gereken değerler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (2), 1461-1474.
- Akbaba S. ve Altun S. (2003). Eğitimi yönetimi ve değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 7-18.
- Akbaş, O. (2004). Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akdemir, B. (2019). H. Salih Zengin'in çocuk hikâyelerindeki söz varlığının Türkçe eğitimine katkısı. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.
- Akdemir, S. M. (2022). Kimya ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Trabzon Üniversitesi, Trabzon.
- Aktepe, V. (2010). İlköğretim 4. Sınıf sosyal bilgiler dersinde “yardımseverlik” değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alberoni, F. (2006). *Dostluk* (M. Çilingiroğlu, Çev.). İstanbul: Literatür Yayınları.
- Altunel, S. (2022). Sosyal bilgiler dersinde eğitsel oyunlar yoluyla kök değerlerin kazandırılması: Bir eylem araştırması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.
- Ateş, Ö. T. (2017). Türkiye’de değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilere kazandırılması istenen olumlu özellikler üzerindeki etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15(34), 41-60.
- Bacanlı, H. (2000). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Becel, A. (2021). Sabahattin Ali’nin yapıtlarında söz varlığı, kök değerler ve çocuk. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Beken, D. C. (2010). Türkiye’de ulus devletin inşasında üniversite mezunlarının vatanseverlik olgularına katkıları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Beutel, A. M. ve Marini, M. M. (1995). Gender and values. *American Sociological Review*, 60(3), 436-448.
- Börekçi, G. (2018). H. Salih Zengin: masalsız bir çocukluk, yitik bir çocukluktur.

- <https://egoistokur.com/masalsiz-bir-cocukluk-yitik-bir-cocukluktur/> adresinden alınmıştır.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgül, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cihan, N. (2014). Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye’deki uygulamaya bir bakış. *Turkish Studies*, 9(2), 429-436.
- Çağrı, M. (2008). Sabır. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (c. 35, s. 337-338). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Çelik, Ş. (2021). Ortaokul öğrencilerinin kök değerler hakkındaki metaforik algıları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Çelikkaya, H. (1997). *Fonksiyonel eğitim sosyolojisi*. İstanbul: Alfa Basım Yayın.
- Çengel, S. (2019). Kök değerlere ilişkin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının algıları: nitel bir araştırma. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çoban, A. (2020). Değerler eğitimi bağlamında Türk destan örneklerinde kök değerler. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Çolak, S. E. (2020). Kök değerlerin felsefe tarihindeki yeri ve Türkiye’de 2017 yılı sonrasında eğitim pratiğine yansımaları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Dağdagül, M. (2022). Bitlis geleneksel çocuk oyunlarının kök değerler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Ağrı.
- Demir N. (2019). Değerler eğitimi açısından Necip Fazıl Kısakürek’e ait “Çile” adlı eserde kök değerlerin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Demirel, G. (2022). Sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan kök değerler. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Doğan, H. (1997). *Eğitimde program ve öğretim tasarımı*. Ankara: Önder Matbaacılık.
- Doğan, M. (2016). *Sabır psikolojisi - pozitif psikoloji bağlamında bir araştırma*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Duran, E. & Bitir, T. (2020). İlkokul öğretmenleri, öğrencileri ve velilerinin değer algıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36 (2), 252-269.
- Ekinci, H. (2020). *Okulda ve ailede değerler eğitimi*, İstanbul: Kayihan Yayınları.
- Ekşi, H. (2003). Temel insanî değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 79-96.
- Erkek, E. (2022). Türkçe dersi öğretim programındaki on kök değer in öğretimine yönelik

- metin derleme çalışması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Siirt Üniversitesi, Siirt.
- Fichter, J. (2004). *Sosyoloji nedir?*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Folquie, P. (1994). *Pedagoji sözlüğü*. (çev. C. Karakaya). İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Gerz, B. (2022). Kök değerler temelli Youtube dijital öykülerinin tematik içerik analizi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.
- Gökalp, A. (2021). Ortaokul öğrencilerinin empati becerileri ile sahip oldukları kök değerler arasındaki ilişkinin incelenmesi: Bir yapısal eşitlik modellemesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Güçlü, M. (2015). Türkiye’de değerler eğitimi konusunda yapılan araştırmalar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(38), 720-732.
- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güven, A. (2014). *Değerler eğitimi ve Türkçe derslerinde değerlerin kullanımı*. Konya: Palet Yayınları.
- Hökelekli, H. (2011). *Ailede, okulda, toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Izgar, G. ve Dilmaç B. (Editörler). (2020). *Değer eğitimi kavram, ilk eve yaklaşımlar*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- İlter, İ. (2020). Değerin tanımı ve değer sınıflandırmaları. G. Izgar, B. Dilmaç (Ed.ler). *Değer eğitimi kavran ilke ve yaklaşımlar* içinde (s. 33–64). Ankara: Pegem Akademi.
- İsaoğlu, M. (2022). Oğuz Tansel masallarının kök değerler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.
- Kantar, Ş. (2014). İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde 100 temel eser yoluyla değerler eğitimi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Kaplan, M. (2016). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kara, E. (2020). Birleştirilmiş ve müstakil sınıflarda öğrenim gören ilkokul öğrencilerinin kök değerlere yönelik algılarının karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.
- Kara, G. (2022). H. Salih Zengin’in çocuk edebiyatı çalışmaları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Karacelil, S. (2013). Ailede adalet eğitimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6 (8), 253-278.
- Karadağ, B. F. (2020). H. Salih Zengin. Teis İsimler Sözlüğü. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/zengin-salih> adresinden alınmıştır.

- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Karşlı, N. (2020). Üniversite öğrencilerinde sabır ve dindarlık ilişkisi. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17, 52-72.
- Katı, Y. (2015). Yavuz Bahadıroğlu'nun çocuk hikâyelerinde değerler eğitimi ve söz varlığı. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Kavcar, C. (1969). Çalıkuşu ve Türk edebiyatındaki yeri. *Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-4.
- Kaya, N. (2022). Sivas masallarının Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2014). *Ahlak, değerler ve eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Korkmaz, A. (2013). Değerler sosyolojisi. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 7(14), 51-78.
- Koşar, G. T. (2022). Tûî-nâme'nin kök değerler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Köksal, M. (2021). Ortaokul matematik ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Köse, Ü. (2022). Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi'nin eserlerinin kök değerler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Kuşdil, M. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türklerin değer yargılarını ve Schwartz değer kuramı Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Schwartz'ın değerler teorisi: değerler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15 (45), 59-80.
- Küçükaydın Alkış, M. (2020). Değer ile ilişkili temel kavramlar. G. Izgar, B. Dilmaç (Ed.ler). *Değer eğitimi kavran ilke ve yaklaşımlar* içinde (s. 1-31). Ankara: Pegem Akademi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2019). Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar). <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02-T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202019.pdf> adresinden alınmıştır.
- Mutlubaş, Y. S. (2021). Beşinci sınıf matematik ders kitaplarındaki temsillerin öğretim programındaki kök değerler bağlamında incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Nakiboğlu, Z. (2022). Yenilenen ders müfredatlarında yer alan on kök değer eğitimi hakkında

- tarikh öğretmenlerinin görüşleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Oğuz, E. (2012). Öğretmen adaylarının değerler ve değerler eğitime ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (2), 1309-1325.
- Özçınar, A. (2022). İlköğretim 1. sınıf hayat bilgisi ders kitabındaki görsellerin kök değerler açısından incelenmesi ve akademisyen görüşleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Özdemir, A. (2022). Ortaöğretim İngilizce ders kitaplarının kök değerler bağlamında incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özdemir, C. (2017). Dede Korkut kitabında saygı. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 16 (16), 7-29.
- Özel, N. (2022). İlkokul hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarında 10 kök değer bağlamında değerler eğitiminin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Amasya Üniversitesi, Amasya.
- Özkul, E. Z. (2019). Haldun Taner'in öykülerinde tespit edilen değerlerin Türkçe öğretim programında (1-8. sınıf) yer alan kök değerlerle uyumu. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Pınaz, E. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitime ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kök değerlere yönelik görüşleri (Kahramanmaraş ili örneği). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Polat, M. (2021). Sara Gürbüz Özeren'in efsanelerinin kök değerler bağlamında incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Ağrı.
- Sarıkaya, S. (2019). Çocukları prizden çekmek lazım. *Makas Dergisi*, 7.
- Satılmış, S. (2022). Çocuk dergileri metinlerinin Türkçe dersi öğretim programındaki kök değerler ve yetkinlikler açısından incelenmesi (2018-2020). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Trabzon Üniversitesi, Trabzon.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: theory and empirical tests in 20 countries. In M. Zanna (Ed.). *Advances in experimental social Psychology* (Vol. 25, pp. 1-65). New York: Academic Press.
- Sever, S. (2019). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Tudem Yayınevi.
- Sürücü, T. (2022). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi (4-8. sınıflar). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Şahin, K. (2021). Nutuk eserinin Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük

- dersindeki (ortaokul 8. sınıf) kök değerlerin eğitimi açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Şahin, M. (2021). Türkiye’de ilkokul ve ortaokul düzeyindeki devlet okullarında okutulan İngilizce ders kitaplarında bulunan kök değerlerin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Şahin, S. (2019). Türkçe dersi öğretim programı’nda yer alan kök değerler açısından Rafadan Tayfa Çizgi Filminin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Şar, M. (2022). Hüseyin Yurttaş’ın çocuk kitaplarının on kök değer açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Siirt Üniversitesi, Siirt.
- Şimşek, Ş. ve Bulut, F. (Editörler). (2020). *Çocuk edebiyatı yazarlarının kaleminden değerler eğitimi*. Ankara: Akademisyen Kitapevi Yayınları.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. Ankara: Kök Yayınları.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2017). Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine. https://uskudar.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_08/24010517_Program_tanitim_sunu.pdf adresinden alınmıştır.
- Taşdemir, L. (2019). Türkiye’de çocuklar için yayın yapan kamusal TV kanallarında tipler, kök değerler ve tema üzerine bir inceleme. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Giresun Üniversitesi, Giresun.
- Thome, H. (2015). Values, sociology of. In James D. Wright (Ed.), *International encyclopedia of the social & behavioral sciences* (2nd Ed.-Vol 25, pp. 47-53). Oxford: Elsevier.
- Topal, Y. (2019). Değerler eğitimi ve on kök değer. *Mavi Atlas*, 7(1), 245-254.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Güncel Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkeri, M. (2004). Aristoteles, Farabi ve İbni Miskeveyh’in ahlak kuramlarında “dostluk”un önemi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19, 80-83.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2020). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yalnız, A., ve Yıkılmaz, Y. (2018). Değerler eğitimi kavramı olarak dürüstlük ve dürüstlük ölçeği (dö) Türkçe formu: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(34), 649-666.
- Yarbel, D. (2022). 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin on kök değere göre

- incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan.
- Yazıcıoğlu, S. (2022). Çok okunan çocuk edebiyatı eserlerinin kök değerler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldırım Gülşah, S. ve Demirel, M. (2020). *Değerler ve değerler eğitimi*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Yeşil, S. (2021). Öğretmen ve öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde adalet değeriyle ilgili algı ve tutumları. Yayınlanmamış doktora tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Van.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, B. K. (2022). 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin kök değerler açısından incelenmesi ve öğretmen görüşlerinin alınması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yılmaz, O. (2018). Çocuk edebiyatı ve eğitim. Şimşek, T. (Ed.). *Kurmdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı* içinde (s. 325–353). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yüce, B. N. (2020). Hamdi Ülker'in eserlerinin kök değerler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan.
- Zengin, S. H. (2018a). *Altı-yedi sarı kedi*. İstanbul: Turkuvaz Çocuk Yayınları.
- Zengin, S. H. (2018b). *Uykucu zeze ve abece*. İstanbul: Turkuvaz Çocuk Yayınları.
- Zengin, S. H. (2018c). *Sarı kırmızı mavi üzgün palyaço titi*. İstanbul: Turkuvaz Çocuk Yayınları.
- Zengin, S. H. (2018d). *Pituki ve bulut bubi*. İstanbul: Turkuvaz Çocuk Yayınları.
- Zengin, S. H. (2018e). *Kalın-ince düz-eğri sizce ne yapmalı kirpi kiki?*. İstanbul: Turkuvaz Çocuk Yayınları.
- Zengin, S. H. (2018f). *Fare mumu ve beş duyu*. İstanbul: Turkuvaz Çocuk Yayınları.
- Zengin, S. H. (2018g). *Kaplumbağa rafî ve arkadaşlarının sesi*. İstanbul: Turkuvaz Çocuk Yayınları.
- Zengin, S. H. (2018h). *Pazartesi salı şişman bir arı*. İstanbul: Turkuvaz Çocuk Yayınları.
- Zengin, S. H. (2018i). *Ağustos eylül ekim bizi izleyen kim?*. İstanbul: Turkuvaz Çocuk Yayınları.
- Zengin, S. H. (2018j). *Tik tak tik tak ağaçkakan susi'ye bak!*. İstanbul: Turkuvaz Çocuk Yayınları.
- Zengin, S. H. (2019). Çocukları prizden çekmek lazım.

<https://www.dunyabizim.com/soylesi/h-salih-zengin-cocuklari-prizden-cekme-lazim-h35086.html> adresinden alınmiştir.

Zengin, S. H. (2020a). *Devekuşları plan yapmaz*. İstanbul: Vakvak Yayınları.

Zengin, S. H. (2020b). *Çok serin hikâyeler*. İstanbul: Vakvak Yayınları.

Zengin, S. H. (2020c). *Çok mavi hikâyeler*. İstanbul: Vakvak Yayınları.

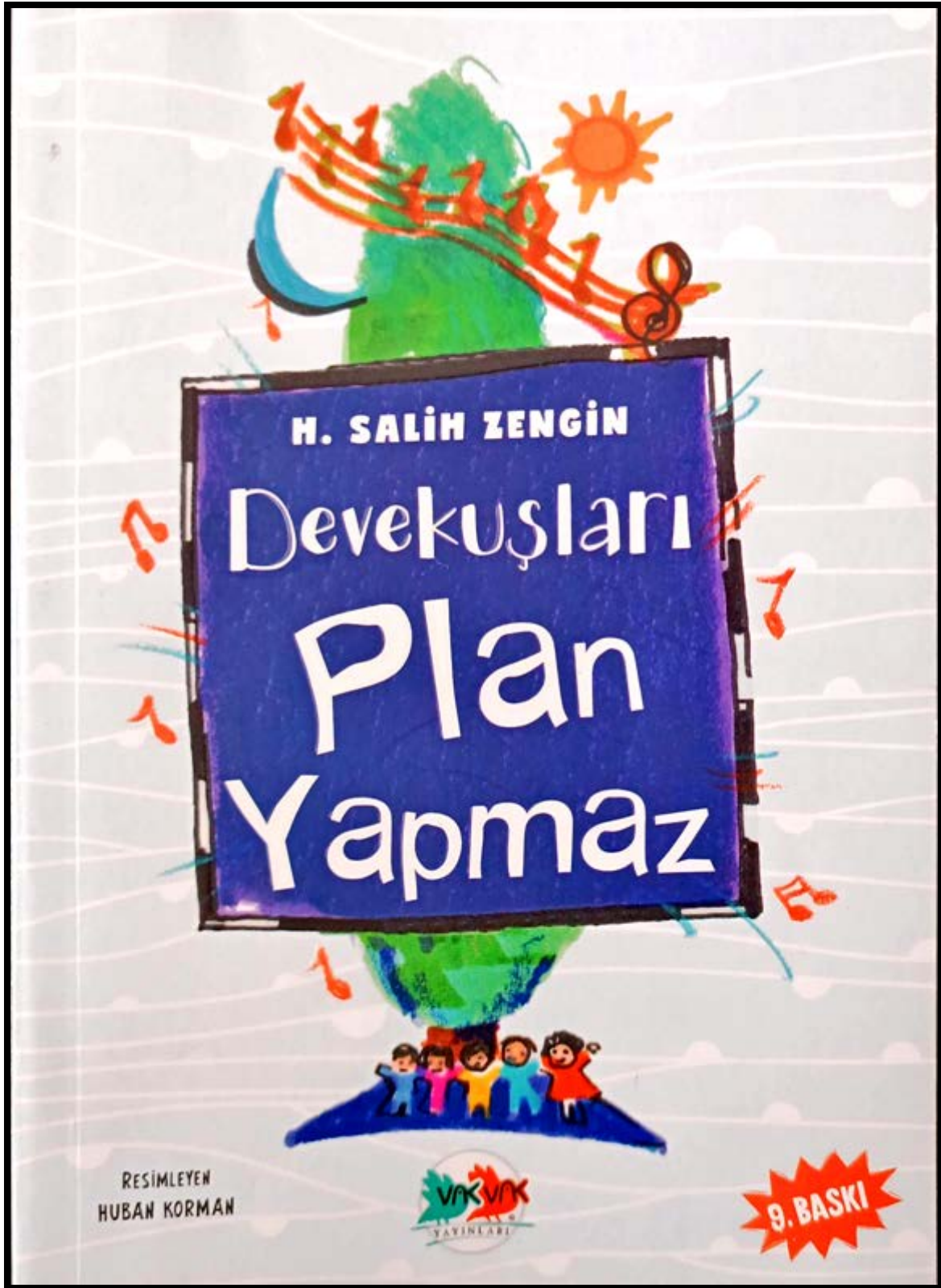
Zengin, S. H. (2020d). *Şişkonun bütün adamları -1. dönem-*. İstanbul: Vakvak Yayınları.

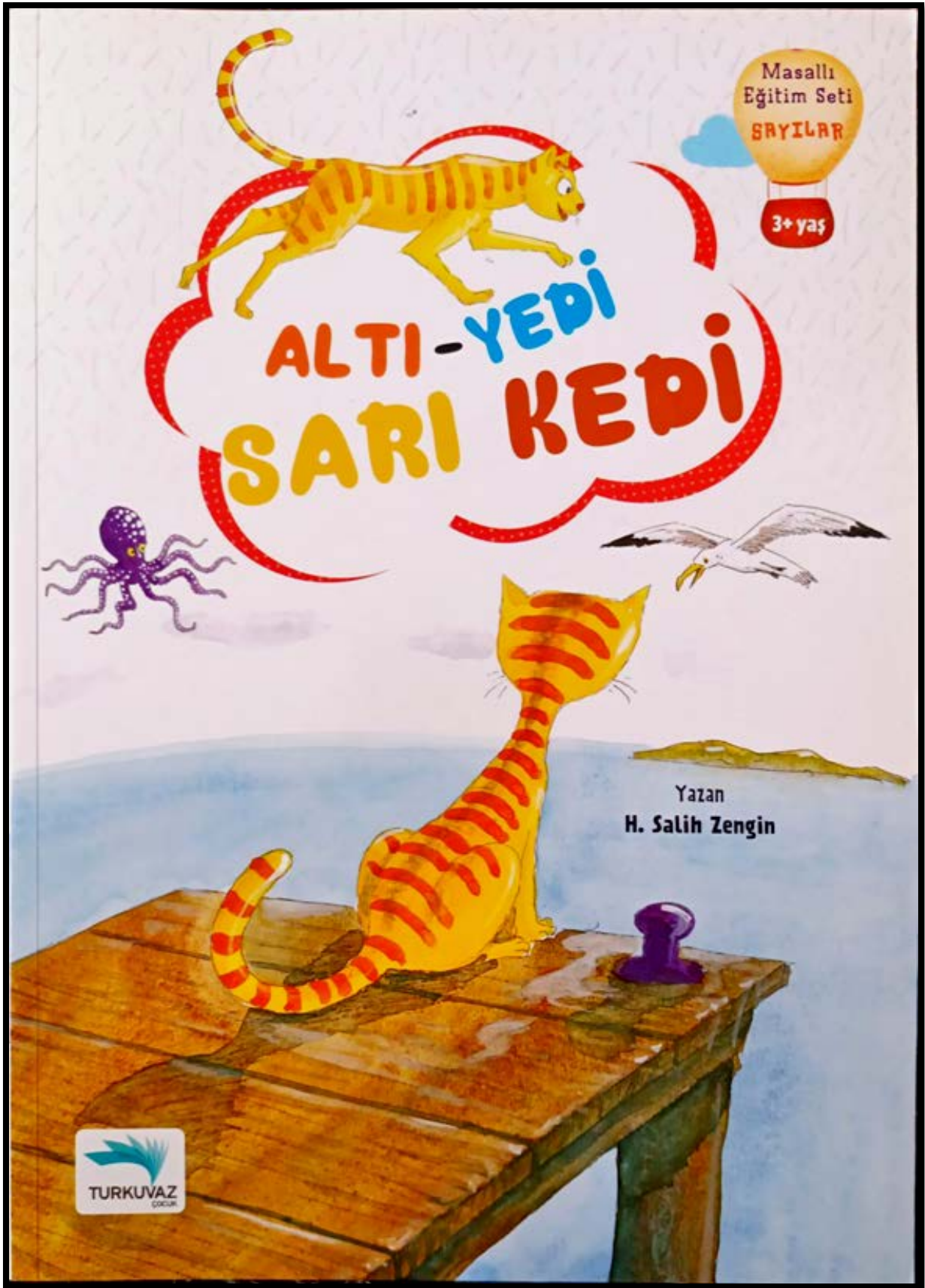
Zengin, S. H. (2020e). *Şişkonun bütün adamları -2. dönem-*. İstanbul: Vakvak Yayınları.

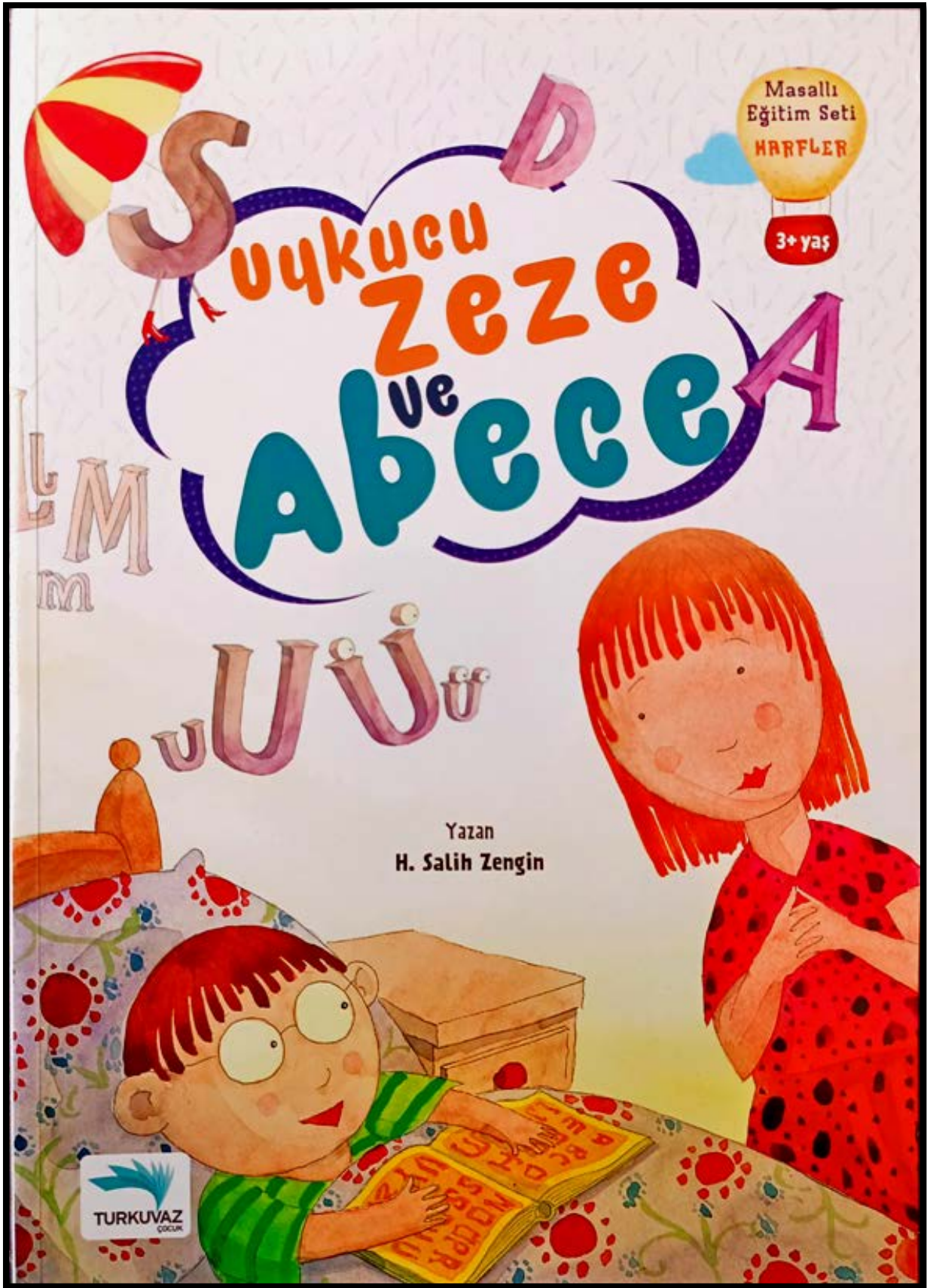

EKLER

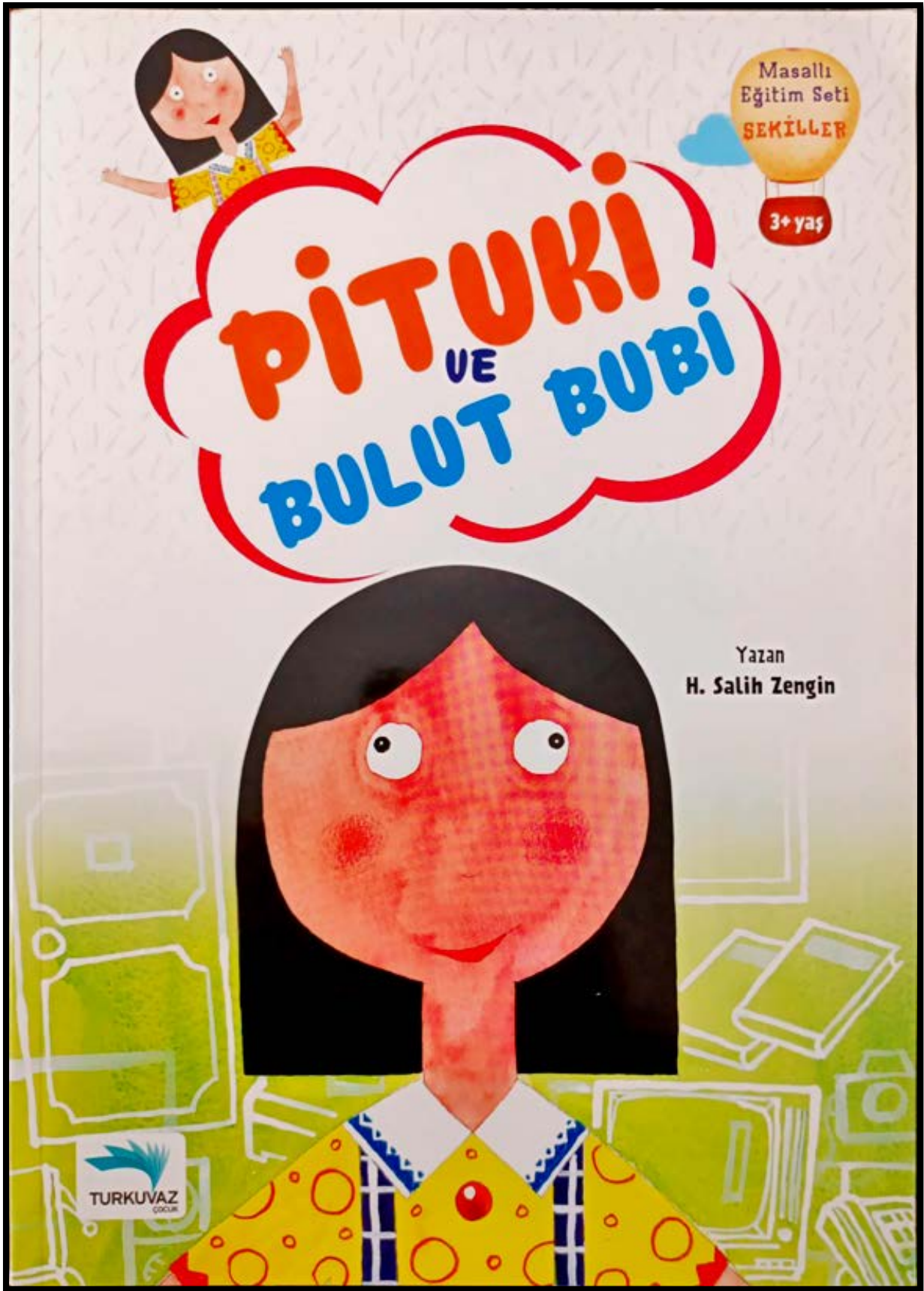
EK-1. H. Salih Zengin'in İncelenen Eserlerinin Ön Kapakları

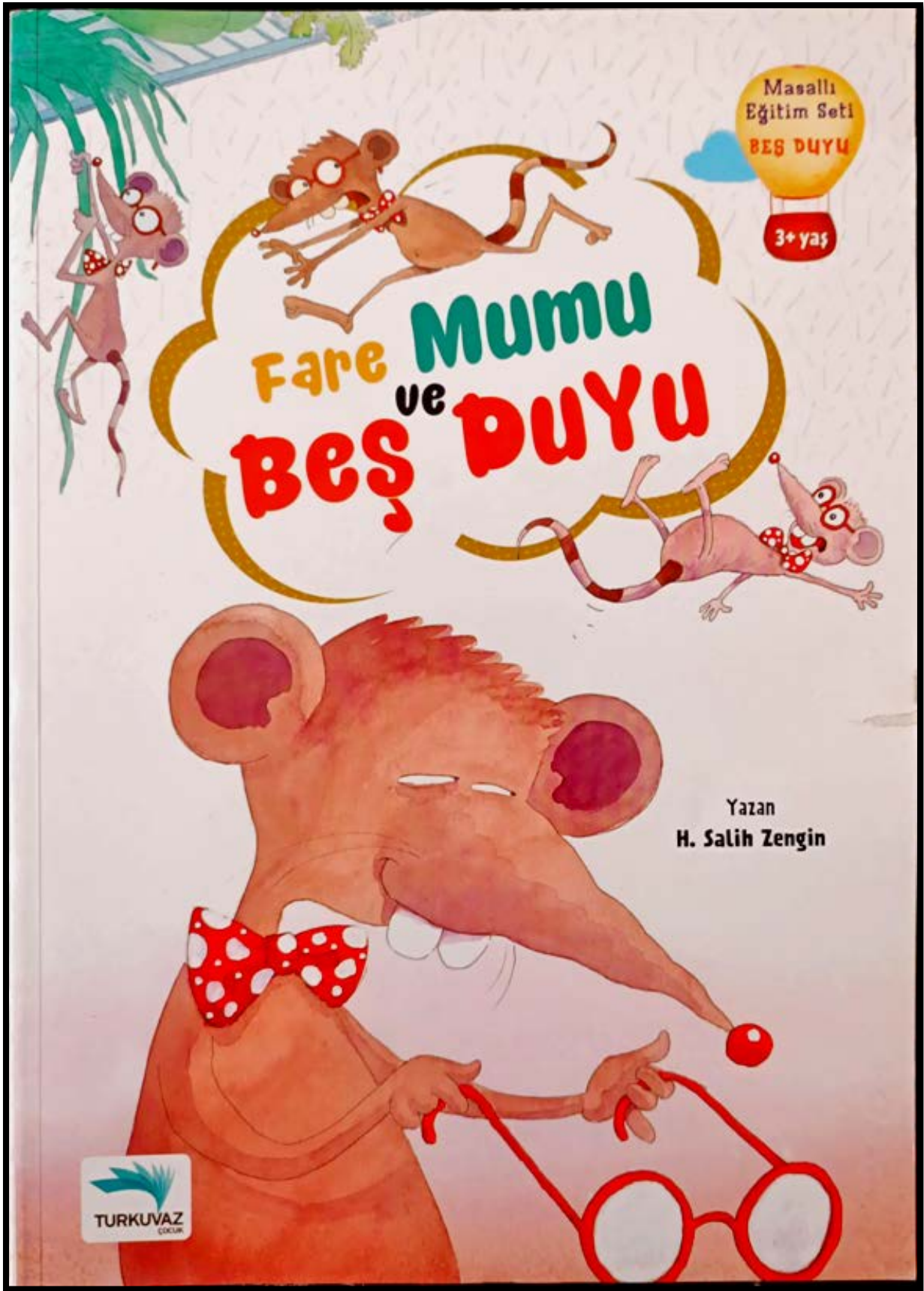

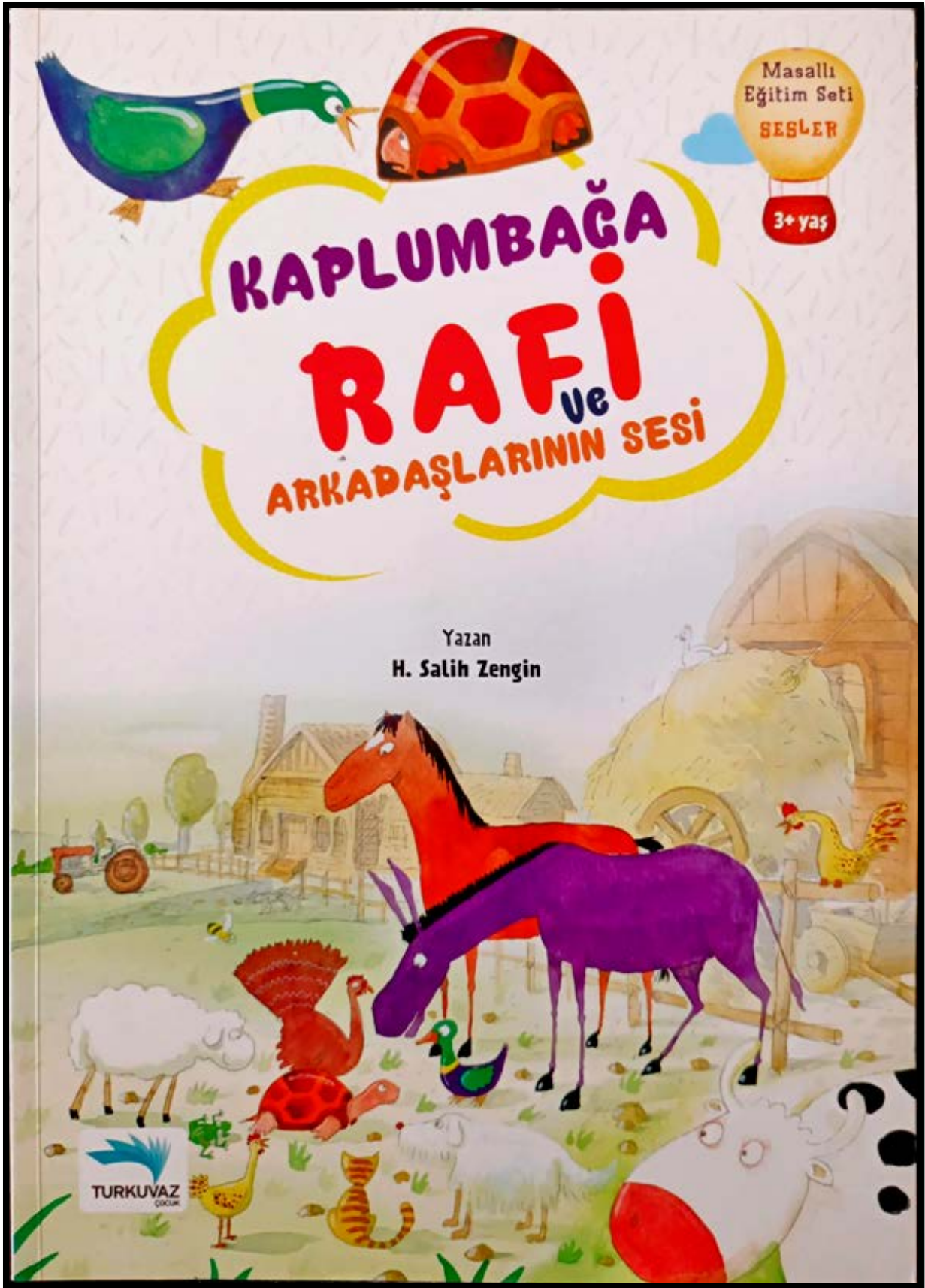

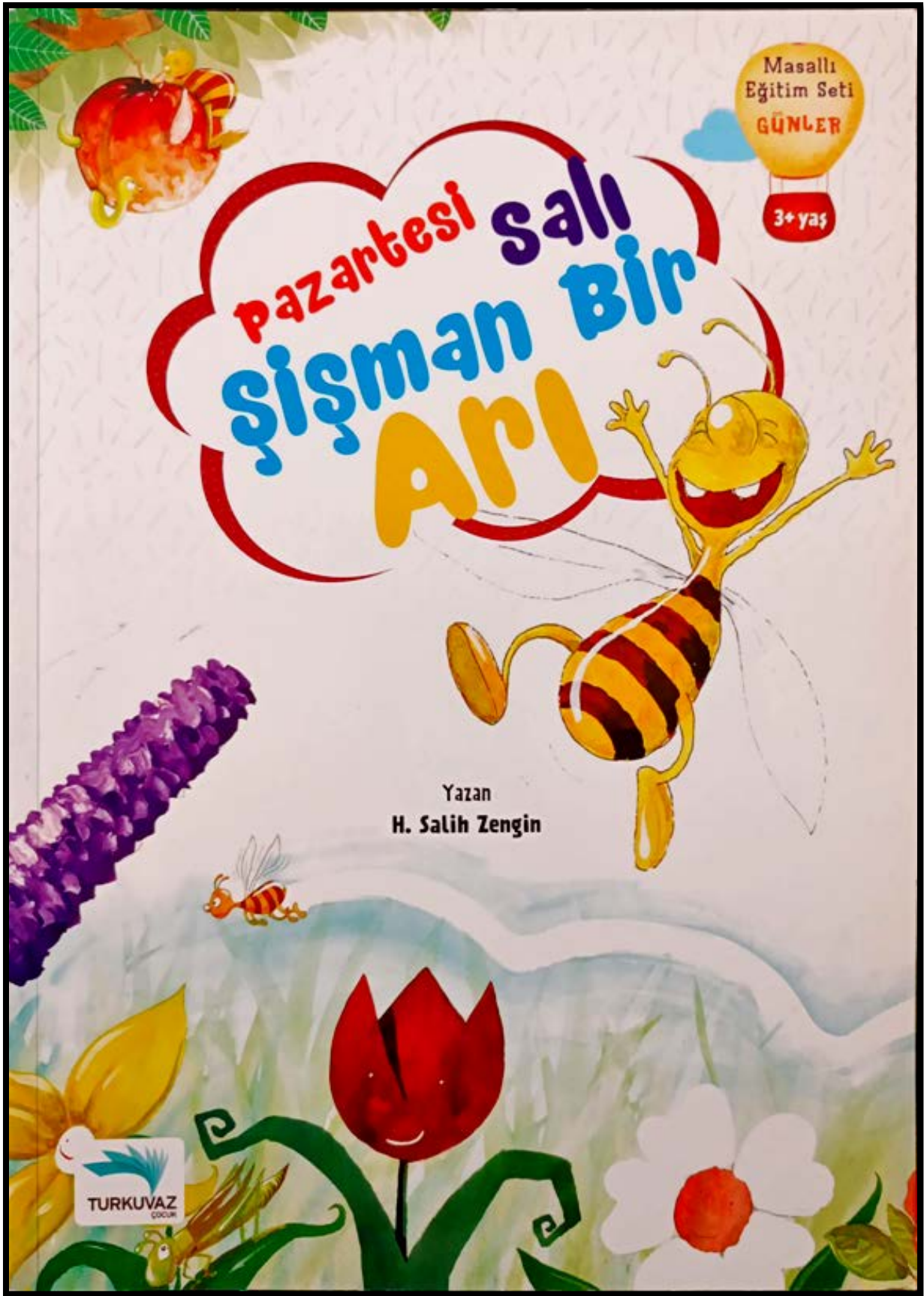

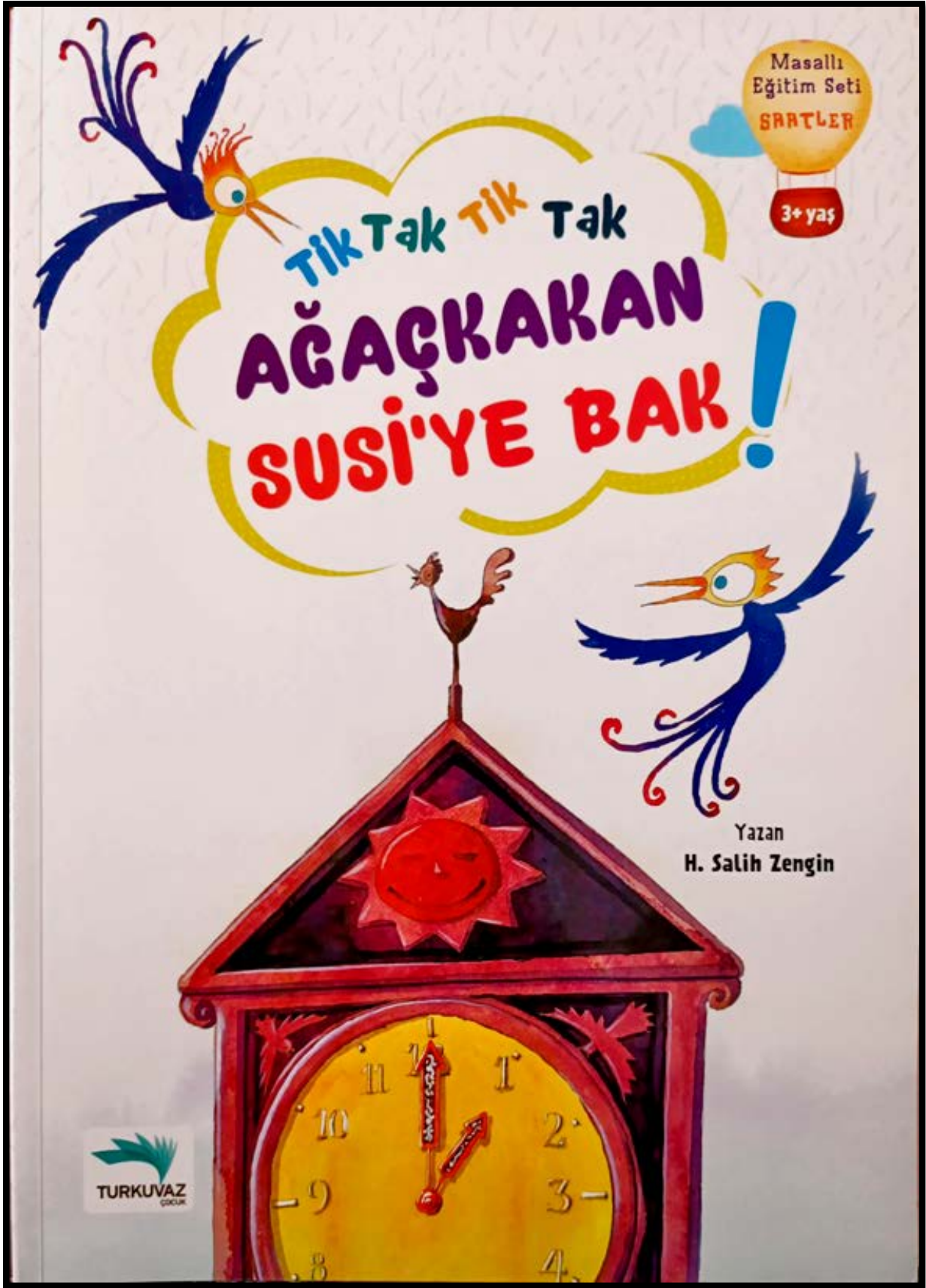

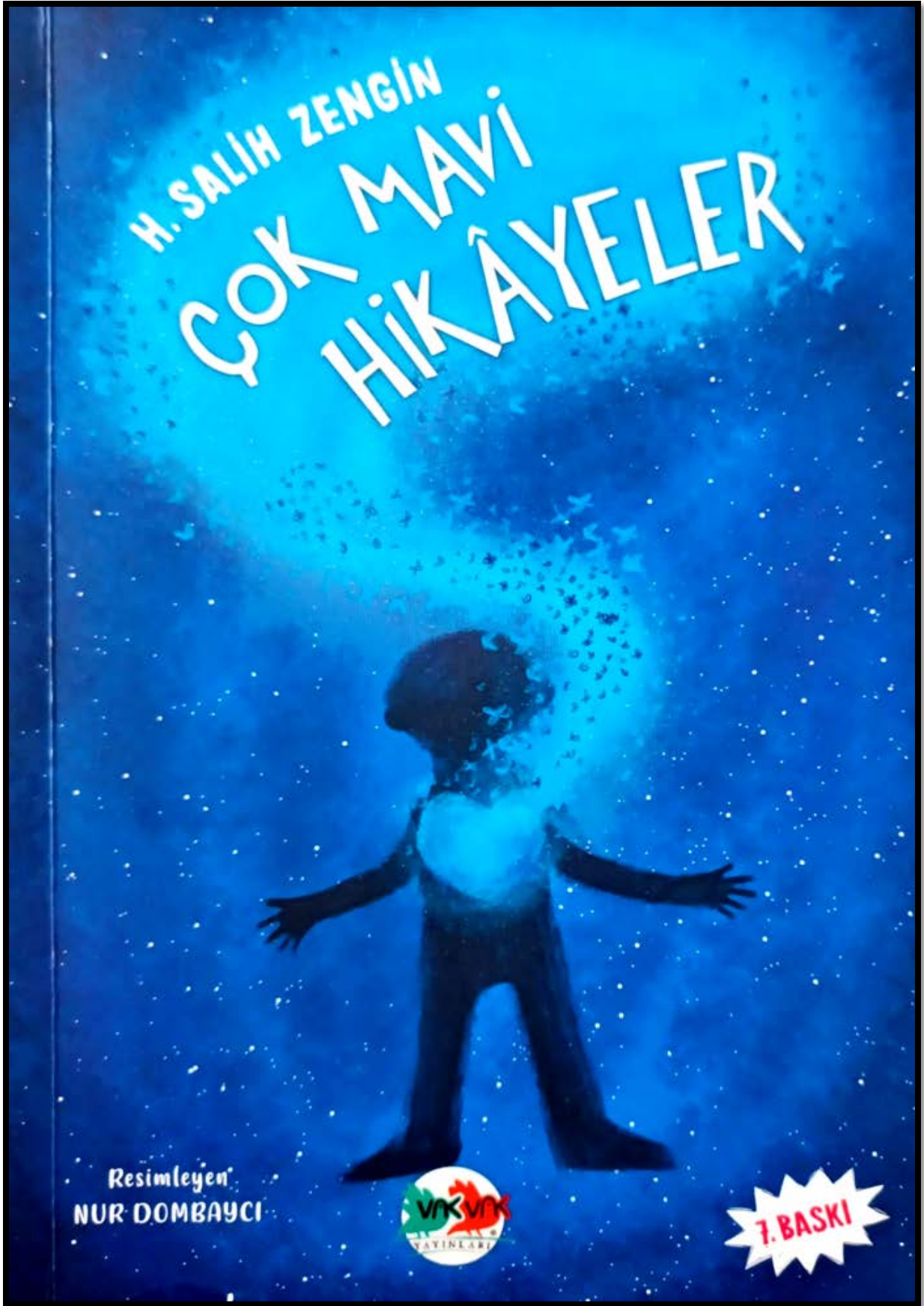

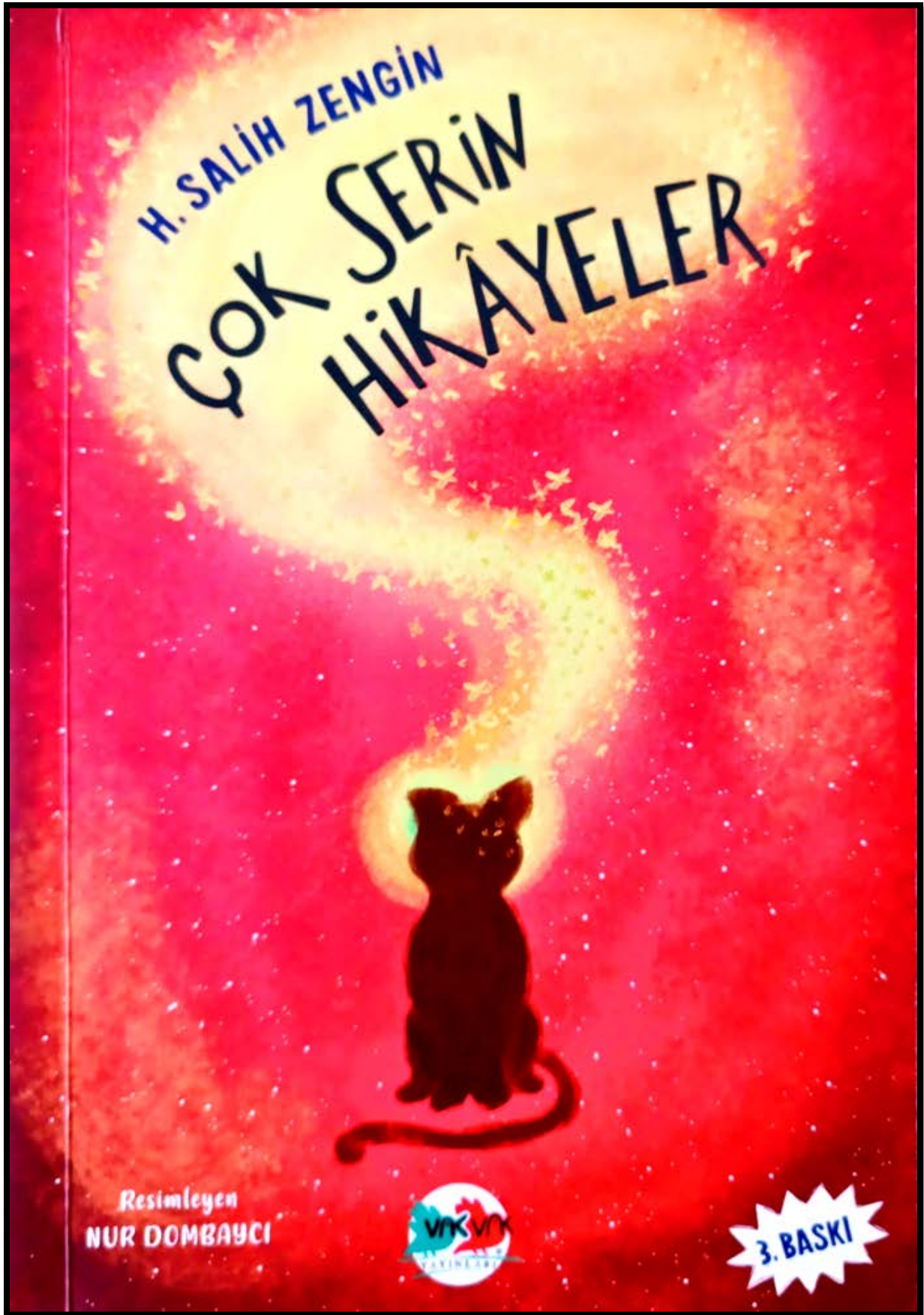

ŞİŞKONUN BÜTÜN ADAMLARI

1. Dönem

H. SALİH ZENGİN

VAK VAK
YAYINLARI

Resimleyen
DAĞISTAN ÇETİNKAYA

10.
BASKI

